

p-ISSN 0033-202X
e-ISSN 2545-2487

STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

WYDZIAŁ DZIENNIKARSTWA, INFORMACJI I BIBLIOLOGII
UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO

przeгляд biblioteczny

Rok założenia 1927

ROCZNIK	91
<hr/>	
zeszyt	4

Warszawa 2023

RADA REDAKCYJNA

prof. dr hab. Ewa Głowacka – przewodnicząca (Instytut Badań Informacji i Komunikacji, Wydział Filozofii i Nauk Społecznych, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), prof. Mariola Antczak (Katedra Informatologii i Bibliologii, Uniwersytet Łódzki), prof. Shifra Baruchson-Arbib (Bar Ilan University, Israel), prof. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk (Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), John C. DeSantis (Dartmouth College Library, Hanover, NH, USA), prof. Dr. Ágnes Hajdu Barát (Association of Hungarian Librarians – President), prof. Artur Jazdon (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu), prof. Maria Juda (Instytut Nauk o Kulturze, UMCS w Lublinie), prof. Bożena Koredczuk (Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego), prof. Dariusz Kuźmina (Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii, Uniwersytet Warszawski), dr Tomasz Makowski (Biblioteka Narodowa), prof. Krystyna Matusiak (University of Denver, USA), dr. Peter Organisciak (Morgridge College of Education, University of Denver, USA), prof. Maria Próchnicka (Instytut Studiów Informacyjnych, Uniwersytet Jagielloński), dr. Egbert John Sánchez Vanderkast (Instituto de Investigaciones Bibliotecológicas y de la Información, Universidad Nacional Autónoma de México), dr. Lynn Silipigni Connaway (Online Computer Library Center – OCLC, Dublin, USA), prof. Barbara Sosińska-Kalata (Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii, Uniwersytet Warszawski), Jolita Steponaitienė (Martynas Mažvydas National Library of Lithuania), prof. Anna Tokarska (Instytut Nauk o Kulturze, Uniwersytet Śląski w Katowicach), prof. Katalin Varga (National Educational Library and Museum, Hungary), prof. Grażyna Wrona (Instytut Nauk o Informacji, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie), prof. Maja Žumer (University of Ljubljana, Slovenia)

**Dofinansowano ze środków Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii
Uniwersytetu Warszawskiego**

REDAKCJA

Elżbieta Barbara ZYBERT – redaktor naczelna
Dorota GRABOWSKA – sekretarz redakcji
Dariusz GRYGROWSKI – redaktor tematyczny
Anna WOŁODKO – redaktor językowy
Anna GRZECZNOWSKA – redaktor statystyczny

Anna LIS – redakcja techniczna i korekta
Agnieszka KASPRZYK – tłumaczenie na język angielski

Adres redakcji i wydawcy:
Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
00-335 Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
tel.: (+48 22) 827-52-96
e-mail: przeglad.biblioteczny@uw.edu.pl

Niniejsza wersja papierowa jest pierwotną wersją czasopisma

Przegląd Biblioteczny jest wykazywany w Europejskim Indeksie Referencyjnym ERIH+,
a zawartość kwartalnika indeksowana jest w bazach:
The Central European Journal of Social Sciences and Humanities,
Pol-Index i Polska Bibliografia Bibliologiczna.

Pełne teksty roczników 1927-2021 dostępne są w Archiwum Cyfrowym SBP: www.ac.sbp.pl
oraz w Mediatece Wydziału Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego:
medioteka.uw.edu.pl;
pełne teksty roczników 2009-2022 znajdują się na Platformie Czasopism Naukowych SBP
Open Journal Systems: ojs.sbp.pl/index.php/pb

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Rocznik 91

2023

zeszyt 4

Kwartalnik „Przeгляд Biblioteczny” jest wykazywany na liście czasopism punktowanych Ministerstwa Edukacji i Nauki z liczbą 140 punktów

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

TREŚĆ

ARTYKUŁY

- MAŁGORZATA FEDOROWICZ-KRUSZEWSKA: Biblioteki i zrównoważenie środowiskowe – przegląd instrumentów ewaluacyjnych..... 413
- ZBIGNIEW OSIŃSKI: Międzynarodowe czy zachodniocentryczne – geograficzne zogniskowanie wiodących czasopism naukowych z zakresu bibliotekoznawstwa i nauki o informacji..... 430
- MARIOLA ANTCZAK, MAŁGORZATA KOWALSKA-CHRZANOWSKA, ZBIGNIEW GRUSZKA, HAMID DERVIŞ: The Glass Ceiling? Level of Interest in the Subject of Academic Libraries Around the World in 2013-2022. The Results of Quantitative Analysis of Publications from the SCOPUS Database (Szkłany sufit? Poziom światowego zainteresowania tematyką bibliotek akademickich w latach 2013-2022. Wyniki analizy ilościowej publikacji uwzględnionych w bazie Scopus)..... 452
- KAROLINA PRZYSIECKA: Dwie koncepcje retrospektywnej bibliografii literackiej. Polemika Stefana Vrtela-Wierczyńskiego i Adama Bara..... 482
- BARTŁOMIEJ WŁODARCZYK: Aktywność wybranych chińskich bibliotek akademickich na platformie WeChat: analiza treści wpisów 497

SPRAWOZDANIA

- Wybrane zagadnienia funkcjonowania holenderskich bibliotek publicznych. 88. Światowy Kongres Bibliotek i Informacji IFLA w Rotterdamie (20-25 sierpnia 2023 r.) (*Magdalena Gomułka*)..... 533
- Biblioteka Narodowa na IGeLU (International Group of Ex Libris Users) (11-14 września 2023 r.) (*Szymon Cierpisz*) 539

ARTYKUŁY RECENZYJNE / RECENZJE I PRZEGLĄDY PIŚMIENNICTWA

- J. Pintar, D. Hopping: *Information Science: The Basics*. New York: Routledge, 2023 (*Paulina Sajna-Kosobucka*)..... 543
- Przeгляд piśmiennictwa krajowego (*Barbara Koryś*) 550
- Z lektur zagranicznych (*Jacek Wojciechowski*) 555
- Z ŻYCIA SBP 565
- WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW 577

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

LIBRARY REVIEW

Volume 91

2023

Issue 4

„The Library Review” was awarded one hundred and forty points in the official register of journals of Ministry of Education and Science

TABLE OF CONTENTS

ARTICLES

MAŁGORZATA FEDOROWICZ-KRUSZEWSKA: Libraries and Environmental Sustainability – a Review of Evaluation Tools	413
ZBIGNIEW OSIŃSKI: International Or Westcentric – Geographical Focus of Leading Scientific Journals in the Field of Library and Information Science.....	430
MARIOLA ANTZAK, MAŁGORZATA KOWALSKA-CHRZANOWSKA, ZBIGNIEW GRUSZKA, HAMID DERVIS: The Glass Ceiling? Level of Interest in the Subject of Academic Libraries around the World in 2013-2022. The Results of Quantitative Analysis of Publications from the Scopus Database.....	452
KAROLINA PRZYSIECKA: Two Concepts of Retrospective Literary Bibliography. A Polemic Between Stefan Vrtel-Wierczyński and Adam Bar.....	482
BARTŁOMIEJ WŁODARCZYK: Activity of Selected Chinese Academic Libraries on Wechat Platform: A Content Analysis of Posts.....	497

REPORTS

Performance of Dutch public libraries – selected issues. 88th IFLA General Conference and Assembly, Rotterdam, Netherlands, August 20-25, 2023) (<i>Magdalena Gomułka</i>).....	533
National Library of Poland at IGeLU (International Group of Ex Libris Users) (September 11-14, 2023) (<i>Szymon Cierpisz</i>).....	539

REVIEWS AND LITERATURE SURVEYS

J. Pintar, D. Hopping: <i>Information Science: The Basics</i> . New York: Routledge, 2023 (<i>Paulina Sajna-Kosobucka</i>).....	543
Polish literature survey (<i>Barbara Koryś</i>)	550
Foreign publications (<i>Jacek Wojciechowski</i>).....	555

NEWS FROM SBP (POLISH LIBRARIANS ASSOCIATION)	565
---	-----

GUIDELINES FOR AUTHORS	582
------------------------------	-----

MAŁGORZATA FEDOROWICZ-KRUSZEWSKA
Instytut Badań Informacji i Komunikacji
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: fema@umk.pl
ORCID 0000-0001-6089-1130

BIBLIOTEKI I ZRÓWNOWAŻENIE ŚRODOWISKOWE – PRZEGLĄD INSTRUMENTÓW EWALUACYJNYCH

Dr hab. Małgorzata Fedorowicz-Kruszewska pracuje na stanowisku profesora w Instytucie Badań Informacji i Komunikacji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jej aktualne zainteresowania naukowe koncentrują się wokół roli bibliotek i innych instytucji sektora kultury w realizacji celów zrównoważonego rozwoju, w szczególności koncepcji ekologicznych i zrównoważonych bibliotek, dostępu do informacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz projektowania uniwersalnego w instytucjach kultury. Jest autorką trzech książek, kilkudziesięciu artykułów oraz redaktorem kilku prac zbiorowych.

SŁOWA KLUCZOWE: Biblioteki. Cele zrównoważonego rozwoju. Zrównoważenie środowiskowe. Zrównoważony rozwój. Ewaluacja.

ABSTRAKT: **Teza/cel artykułu** – Celem artykułu jest opis dostępnych w literaturze naukowej i fachowej narzędzi do oceny działań bibliotek w aspekcie środowiskowym oraz porównanie ich w zakresie obszarów poddawanych ewaluacji. Kontekstem rozważań są zidentyfikowane w literaturze przedmiotu elementy ekologicznej biblioteki. **Metody** – Wykorzystano badania niereaktywne w postaci analizy treści. **Wyniki** – Instrumenty oceny bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego nie uwzględniają wszystkich obszarów zidentyfikowanych jako elementy ekologicznej biblioteki. Kryteria oceny są różnie definiowane i w konsekwencji obejmują odmienne wskaźniki oceny. **Wnioski** – Istnieje konieczność wypracowania nowego narzędzia do oceny, monitorowania i kontroli działalności bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego, bądź szerzej – zrów-

noważonego rozwoju z uwzględnieniem kwestii środowiskowych. Wobec braku narzędzi do oceny aktywności bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego niemożliwe jest śledzenie postępów w osiąganiu celów i prowadzenie badań porównawczych.

WPROWADZENIE

We wrześniu 2015 r. podczas szczytu ONZ został przyjęty plan zrównoważonego rozwoju dla świata pt. *Przekształcamy nasz świat. Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030* (w skrócie *Agenda 2030*), który zawiera 17 celów zrównoważonego rozwoju (ang. *Sustainable Development Goals – SDGs*)¹. Cele te można sprowadzić do pięciu kluczowych obszarów działań, do których się odnoszą. Są to: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój, partnerstwo (ang. *people, planet, prosperity, peace, partnership* – tzw. 5P). Działania w tych obszarach mają wyeliminować ubóstwo i głód we wszystkich formach i wymiarach oraz zapewnić ludziom równość i życie w zdrowym środowisku (ludzie). Mają też chronić planetę przed degradacją, m.in. poprzez zrównoważoną konsumpcję i produkcję, zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi i podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu (planeta). Równie ważne jest zapewnienie wszystkim ludziom dostatniego życia oraz sprawienie, by postęp gospodarczy, społeczny i technologiczny odbywał się zgodnie z naturą (dobrobyt). Społeczeństwom należy zagwarantować pokój, sprawiedliwość i inkluzywność (pokój). Do wdrożenia *Agendy 2030* niezbędne są so-

¹ Cele zrównoważonego rozwoju: 1. Wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie; 2. Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo; 3. Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt; 4. Zapewnić wszystkim edukację wysokiej jakości oraz promować uczenie się przez całe życie; 5. Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt; 6. Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi; 7. Zapewnić wszystkim dostęp do stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie; 8. Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywne zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi; 9. Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność; 10. Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami; 11. Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu; 12. Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji; 13. Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom; 14. Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony; 15. Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustynnienie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej; 16. Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu; 17. Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju. Zob. Organizacja Narodów Zjednoczonych (2015, 15 października). *Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 25 września 2015 r. 70/1. Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 (A/RES/70/1)*. http://www.unic.un.org.pl/files/164/Agenda%202030_pl_2016_ostateczna.pdf.

lidarność i partnerstwo, zarówno na poziomie globalnym, krajowym, jak i lokalnym (partnerstwo) (Organizacja Narodów Zjednoczonych, 2015). Cele zrównoważonego rozwoju są powiązane ze 169 zadaniami. Monitorowanie postępów w realizacji celów i powiązanych z nimi zadań odbywa się na poziomie globalnym, regionalnym (np. europejskim) i krajowym za pomocą opracowanych w tym celu wskaźników. Sektor kultury, który ma swój udział w realizacji celów zrównoważonego rozwoju, dysponuje własnym zestawem mierników dla poziomu krajowego i lokalnego (UNESCO, 2019). Na poziomie globalnym i regionalnym monitoruje się również zaangażowanie bibliotek w realizację celów zrównoważonego rozwoju (zob. The European Bureau of Library, Information and Documentation Associations, n.d; International Federation of Library Associations and Institutions, n.db.). Bibliotekom przypada w tym kontekście rola szczególna. Środowisko bibliotekarskie było zaangażowane w opracowanie *Agendy 2030*. Jego przedstawicielem była Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich (International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA), która należała do grona interesariuszy *Agendy 2030* i lobbowała za ujęciem w dokumencie kwestii dostępu do informacji, ochrony dziedzictwa kulturowego, powszechnej umiejętności czytania i pisanie oraz dostępu do technologii informacyjno-komunikacyjnych (Fedorowicz-Kruszewska, 2022, s. 92). Według statystyk, na świecie działa 2,8 mln bibliotek, które jak wskazuje IFLA realizują wszystkie cele zrównoważonego rozwoju poprzez takie działania i zasoby jak: udostępnianie wiarygodnej informacji; ofertę usług; zapewnienie dostępu do technologii informacyjno-komunikacyjnych; dokumentowanie i ochronę dziedzictwa kulturowego; otwarte, przyjazne, integracyjne, neutralne politycznie przestrzenie i wyspecjalizowanych pracowników. Co do celów o charakterze środowiskowym (Cele 12-15) eksponuje się ich realizację poprzez: ograniczenie zakupów publikacji na rzecz ich wypożyczenia oraz dostęp do informacji (International Federation of Library Associations and Institutions, n.db; Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, n.d). Sposobów realizacji celów zrównoważonego rozwoju przez biblioteki jest jednak więcej, co autorka będzie starała się wykazać w dalszej części tekstu.

PRZEDMIOT I CEL ARTYKUŁU

Niniejszy artykuł koncentruje się na działaniach podejmowanych przez biblioteki w zakresie zrównoważenia środowiskowego (ang. *environmental sustainability*), którym nadano status priorytetowy w *Agendzie 2030*. Za Johnem Morellem zdefiniowano zrównoważenie środowiskowe jako zaspokajanie potrzeb obecnych i przyszłych pokoleń w zakresie zasobów i usług bez narażania zdrowia ekosystemów, które je zapewniają (Morelli,

2011, p. 6). Cele, które się odnoszą do tego aspektu zrównoważonego rozwoju to:

Cel 12. Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji;

Cel 13. Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom;

Cel 14. Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony;

Cel 15. Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustynnienie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej (Organizacja Narodów Zjednoczonych, 2015).

Celem artykułu jest opis dostępnych w literaturze naukowej i fachowej narzędzi do oceny działań bibliotek w aspekcie środowiskowym, a następnie porównanie ich w zakresie obszarów poddawanych ewaluacji. Uzasadnieniem dla podjęcia tego tematu oraz takiego sformułowania celu artykułu jest fakt, że aktywność bibliotek w obszarze środowiskowym jest stosunkowo nowa. Jej początki datowane są na lata 90. minionego wieku (Antonelli, 2008; Jankowska & Marcum, 2010, p. 161; Manna & Sarkar, 2022, p. 282), przy czym nadal nieugruntowana jest wiedza na temat możliwych obszarów działań bibliotek w zakresie środowiskowym oraz metod pomiaru działań. Badania wskazują, że bibliotekarze mają ograniczoną wiedzę dotyczącą potencjału bibliotek w zakresie działań z obszaru zrównoważenia środowiskowego (Bincy & Vasudevan, 2023; Kang, 2020; Noh & Ahn, 2018, p. 54; Mwanzu et al., 2023, p. 310), ale też nie postrzegają kwestii środowiskowych jako najważniejszych dla bibliotek. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich przeprowadziło w 2023 r. badanie sondażowe wśród bibliotekarzy, które wykazało, że przywołane wcześniej cztery cele zrównoważonego rozwoju nie znalazły się wśród tych wymienianych jako najważniejsze (Cel 13 – 32,5% wskazań respondentów – miejsce 6.; Cel 12 – 22,3% wskazań – miejsce 10.; Cel 14 – 17,8% wskazań – miejsce 15.; Cel 15 – 15,4% wskazań – miejsce 16.) (Zawałkiewicz & Budyńska, 2023). Kwestie środowiskowe są ujmowane w metodach pomiaru realizacji celów zrównoważonego rozwoju, lecz teoretycy i praktycy postulują opracowanie kryteriów ocen dla bibliotek podejmujących działania zmierzające do zrównoważenia środowiskowego (Cardoso & Machado, 2015; Dias, 2017; Ghorbani et al., 2016, p. 216; Jankowska & Marcum, 2010, p. 165; Mwanzu et al., 2023, p. 312). Autorka nie ogranicza tytułowej problematyki do konkretnego obszaru geograficznego wychodząc z założenia, że bez względu na usytuowanie biblioteki, kwestie zrównoważenia środowiskowego mają aktualnie pierwszoplanowe znaczenie i można je realizować w różnym zakresie i sposobie działań, zgodnie z lokalnymi potrzebami i uwarunkowaniami. Warto dodać, że problematyka prośrodowiskowej

działalności bibliotek, ujęta w formę wytycznych, poradników czy wskazań, znajduje odzwierciedlenie w literaturze anglosaskiej (zob. Carr, 2013; Environment Sustainability and Libraries Section IFLA, 2022; Hauke et al., 2013; Henk, 2014; Miller, 2010; Mulford & Himmel, 2010), w przeciwieństwie do polskojęzycznego obszaru, gdzie nie odnotowano takich prac. To kolejny argument przemawiający za tym, żeby podjąć tytułowe zagadnienie.

BIBLIOTEKI WOBEC ZRÓWNOWAŻENIA ŚRODOWISKOWEGO

Warto wyjść od wskazania tych obszarów funkcjonowania bibliotek, które można powiązać z realizowaniem celów zrównoważonego rozwoju o charakterze środowiskowym. To kwestia fundamentalna, ponieważ bez określenia, co będzie podlegało ocenie, nie można zbudować narzędzia do jej przeprowadzenia. Tymczasem postrzeganie roli bibliotek w zakresie realizacji środowiskowych celów zrównoważonego rozwoju bywa zróżnicowane (Fedorowicz-Kruszewska, 2021) i czasami zostaje sprowadzone do ekologicznego budynku bibliotecznego i administrowania nim (McCook & Bossaler, 2018; Meyer, 2008; Reitz, 2013). Autorka przyjmuje, że biblioteki przyczyniają się do zrównoważenia środowiskowego nie tylko poprzez budynek, ale również poprzez zasoby, usługi i interakcje z otoczeniem. Zatem biblioteka, której celem jest zrównoważenie środowiskowe, realizuje go poprzez: przyjęcie środowiskowej strategii i planów operacyjnych; ekologiczny budynek i zarządzanie środowiskowe; ekologiczne narzędzia, technologie i produkty; kolekcję biblioteczną; ukierunkowane na kwestie środowiskowe programy, usługi i projekty; wykwalifikowanych pracowników i współpracę z otoczeniem zewnętrznym (Fedorowicz-Kruszewska, 2021, p. 649). To szerokie ujęcie, lecz sprowadzanie próśrodkowych działań bibliotek do budynku – nawet jeśli posiada on certyfikat budownictwa ekologicznego (co nadal jest sytuacją wyjątkową) – jest współcześnie niewystarczające, bo nieuwzględniające innych aspektów wpływu biblioteki na otoczenie. Biblioteki dążące do zrównoważenia środowiskowego są w literaturze przedmiotu określane mianem ekologicznej biblioteki (ang. *green library*) i takie pojęcie będzie stosowane w niniejszym artykule (Fedorowicz-Kruszewska, 2021).

NARZĘDZIA OCENY BIBLIOTEK W ZAKRESIE ZRÓWNOWAŻENIA ŚRODOWISKOWEGO

Aby osiągnąć wskazany wcześniej cel, wykorzystano badania niereaktywne w postaci analizy treści. Analizowano publikacje dotyczące ekologicznych bibliotek (ang. *green libraries*) i zrównoważonych bibliotek (ang.

sustainable libraries, SDG-oriented libraries). Źródłami pozyskania materiału do analizy były bazy abstraktowo-bibliograficzne: Web of Science, Scopus, Library Information Science & Technology Abstracts (LISTA), specjalistyczna wyszukiwarka internetowa Google Scholar, ale także katalogi biblioteczne i bibliografie załącznikowe w literaturze przedmiotu. W piśmiennictwie naukowym i fachowym zidentyfikowano propozycje narzędzi do oceny działalności bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego. Autorka dokonała formalnego ich podziału na dwie grupy: koncentrujące się wyłącznie na kwestii zrównoważenia środowiskowego oraz monitorujące postępy w realizacji celów zrównoważonego rozwoju, które ujmują również cele środowiskowe. Pominięto narzędzia do monitorowania postępu w realizacji celów zrównoważonego rozwoju w ujęciu globalnym i regionalnym (np. europejskim), gdyż koncentrowano się na miernikach służących ocenie działań konkretnej biblioteki, zakładając, że artykuł oprócz walorów poznawczych ma również mieć wymiar praktyczny.

OCENA ZRÓWNOWAŻENIA ŚRODOWISKOWEGO

Dokumentem, który nie tyle służy do oceny różnych aspektów działania ekologicznych bibliotek, co jest punktem odniesienia i zestawem wytycznych w procesie powstawania ekologicznej biblioteki, jest opracowana przez Klausa Ulricha Wenera *Sustainable buildings, equipment, and management. A checklist* (w Tab. 1 – instrument oceny nr 1) (Werner, 2013). Lista kontrolna (ang. *checklist*) z założenia ma służyć sprawdzeniu poprawności wykonania danego projektu, ewentualnie ocenie postępów jego realizacji. Tutaj wyróżniono 12 obszarów, wśród których znalazły się: projektowanie i finansowanie (ang. *Project planning, finance*); przetargi (ang. *Tendering*); miejsce/lokalizacja (ang. *Site/location*); budowa (ang. *Construction*); budynek (ang. *The building*); wyposażenie: pochodzenie, trwałość, utrzymanie w czystości, recykling (ang. *Interior fittings: source, durability, cleaning capabilities, recycling*); ekologiczne technologie informacyjno-komunikacyjne – Green ICT (ang. *Green information and communication technology – Green IT*); usługi (ang. *User services*); zarządzanie biblioteką (ang. *Library management*); cele strategiczne (ang. *Strategic goals*); marketing i PR (ang. *Marketing and PR*); certyfikaty (ang. *Certificates*). W obrębie wskazanych obszarów (czasami wewnątrznie rozbudowanych) znajduje się lista wskaźników im przyporządkowanych. Przykładowo w obszarze usługi uwzględniono następujące: usługi reprograficzne (skanowanie zamiast drukowania), digitalizacja, druk dwustronny; gorące biurka (ang. *hot desking*) – elastyczne punkty informacyjne uruchamiane doraźnie jako miejsca pracy poza godzinami pracy informatorium; alternatywy dla plastikowych toreb w bibliotece; kawiarnia w bibliotece: naczynia ceramiczne zamiast plastikowych, produkty sprawiedliwego handlu (ang. *fair trade*);

wypożyczanie innych materiałów nieksiążkowych, tj. rzeczy, których nie użytkuje się codziennie (od laptopów po narzędzia ogrodowe) (Werner, 2014). Lista kontrolna koncentruje się głównie na projektowaniu biblioteki, budowie, budynku i wyposażeniu, w mniejszym stopniu odnosząc się do tych obszarów, na które mają wpływ bibliotekarze, czyli usług i zarządzania biblioteką. Przywołana lista nie proponuje żadnej metody obliczenia i analizy wyniku oceny w zakresie zrównoważenia środowiskowego w bibliotece.

Sam McBane Mulford i Ned A. Himmel również zaproponowali listę kontrolną (*Preliminary Green Library Checklist*), która służyć miała uproszczonej ocenie bibliotek w zakresie działań prośrodowiskowych (w Tab. 1 – instrument oceny nr 2) (Mulford & Himmel, 2010, p. 56). Mimo przyjęcia formuły listy kontrolnej zamysłem autorów było wykorzystywanie jej do oceny aktualnego stanu biblioteki w tytułowym zakresie, ale również stosowanie jej na etapach projektowania biblioteki celem wprowadzenia ewentualnych korekt. Lista wykorzystywana jest do oceny następujących obszarów działalności bibliotek: zrównoważona lokalizacja (ang. *Sustainable sites*); efektywne użytkowanie wody (ang. *Water efficiency*); energia i atmosfera (ang. *Energy and atmosphere*); zrównoważone materiały i zasoby (ang. *Sustainable materials and resources*); jakość powietrza w pomieszczeniach (ang. *Indoor environmental air quality*); innowacje w działaniach i planowaniu (ang. *Innovation in operations and design*). Każdy obszar obejmuje kilka pytań przyporządkowanych jednocześnie do grupy czerwonej, żółtej i zielonej. Przykładowo w ramach innowacji w działaniach i planowaniu znajdują się następujące pytania: uwzględnianie w kolekcji materiałów dotyczących zrównoważonego rozwoju; świadczenie usług bibliotecznych wpisujących się w koncepcję zrównoważonego rozwoju; zapewnienie programów dotyczących zrównoważonego rozwoju; posiadanie specjalisty z akredytacją LEED²; dokumentowanie i publikowanie podejmowanych działań z zakresu zrównoważonego rozwoju. Odpowiedzi na wszystkie pytania sumuje się dla każdej z grup, a następnie mnoży przez właściwy współczynnik (zielona – przez 5; żółta – przez 3; czerwona – przez 1). Ostateczna ocena „ekologiczności” biblioteki zależy od liczby uzyskanych punktów. Jak podkreślają autorzy, to bardzo proste narzędzie, które w żaden sposób nie jest elementem procesu certyfikowania, ale daje odpowiedź na pytanie, czy biblioteka zmierza we właściwym kierunku w zakresie środowiskowym (Mulford & Himmel, 2010, pp. 57-59).

Podejście wieloaspektowe i szczegółowe do oceny działań prośrodowiskowych bibliotek, dające jednocześnie możliwość uzyskania certyfikatu ekologicznej biblioteki, jest reprezentowane przez zestaw wskaźników

² LEED – Leadership in Energy and Environmental Design. System certyfikacji budynków pod względem ich wpływu na środowisko.

ekologicznych bibliotek, zaproponowany przez badaczki z Korei Południowej Younghee Noh i In-Ja Ahn (w Tab. 1 – instrument oceny nr 3) (Noh & Ahn, 2018). Po analizie literatury przedmiotu i działalności 80 ekologicznych bibliotek (m.in. koreańskich, amerykańskich, kanadyjskich) określiły one 11 obszarów oceny: gospodarowanie gruntami i transport (ang. *Land use and traffic*); energia i zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska (ang. *Energy and prevention of environmental pollution*); materiały i zasoby (ang. *Materials and resources*); zarządzanie obiegiem wody (ang. *Water circulation management*); konserwacja (ang. *Maintenance*); środowisko ekologiczne (ang. *Ecological environment*); środowisko wewnętrzne (ang. *Indoor environment*); zasoby biblioteczne (ang. *Library resources*); ekologiczne programy edukacyjne i kampanie (ang. *Eco-friendly education programs and campaigns*); pracownicy i przedsięwzięcia (ang. *Employees and operations*); komputeryzacja (ang. *Computerization*) (Noh & Ahn, 2018, p. 55). W ramach wskazanych obszarów określono 30 poddawanych ocenie elementów (w ich obrębie – 69 szczegółowych elementów) i przyporządkowano im łącznie 127 wskaźników oceny. Poszczególnym miernikom przypisano wartości ważne, następnie sumowane dla poszczególnych obszarów. W zależności od liczby uzyskanych punktów (i w nawiązaniu do certyfikatów budownictwa ekologicznego) można osiągnąć jeden z pięciu stopni certyfikacji: certyfikowany, srebrny, złoty, platynowy lub diamentowy. Przykładowo obszarowi komputeryzacja przyporządkowano trzy elementy: ekologiczne treści (tu: użycie narzędzi Web 2.0; usługi OPAC; dostarczanie stron internetowych z bogatą zawartością); przyjazne środowisku usługi biblioteczne (tu: dostarczanie dokumentów w wersji elektronicznej); automatyzacja (tu: ekologiczne rozwiązania informatyczne, jak np. systemy wyszukiwania; digitalizacja drukowanych dokumentów). Określono dla nich wskaźniki oceny. Elementowi „ekologiczne treści” przypisano następujące: dostarczanie treści dotyczących środowiska za pomocą narzędzi Web 2.0; wykorzystywanie OPAC; dostarczanie użytkownikom stron internetowych bogatych w treści. Element „przyjazne środowisku usługi biblioteczne” otrzymał tylko jeden wskaźnik, a mianowicie wskaźnik zakupu dokumentów cyfrowych. Z kolei automatyzacji przyporządkowano trzy wskaźniki: wykorzystywanie zautomatyzowanego systemu przechowywania i wyszukiwania w magazynach bibliotecznych; rozwój nowego systemu wyszukiwawczego; digitalizowanie dokumentów drukowanych (Noh & Ahn, 2018, p. 59).

Green Library Evaluation checklist to robocza, bo pozostająca w formie preprintu, propozycja irańskiej badaczki Mahboubeh Ghorbani, która na podstawie standardów budownictwa ekologicznego, literatury dotyczącej ekologicznych bibliotek oraz badań przeprowadzonych wśród ekspertów z zakresu nauk o środowisku i bibliotekoznawstwa opracowała listę 107 kryteriów oceny ekologicznych bibliotek ujętych w siedem grup (w Tab. 1

– instrument oceny nr 4) (Ghorbani, n.d). Te grupy to: budynek i jego wyposażenie (ang. *Building and equipment*); planowanie strategiczne i zarządzanie (ang. *Strategic planning and equipment*); motywowanie i zaangażowanie bibliotekarzy w zakresie zarządzania środowiskowego (ang. *Creating motivation, commitment and culture in librarians towards environmental management*); budowanie kolekcji (ang. *Collection development*); organizacja informacji (ang. *Information organization*); rozpowszechnianie informacji (ang. *Information dissemination*); wspieranie krajowych i międzynarodowych programów w zakresie zrównoważonego rozwoju (ang. *Supporting national and international sustainable development programs*). Jak już wspomniano dokument ma charakter roboczy i nie prezentuje wykazu wszystkich wskaźników. Wyjątkiem jest grupa budynek i jego wyposażenie, gdzie wskazano następujące: energia, woda, papier, transport, hałas, jakość powietrza (Ghorbani, n.d).

OCENA POSTĘPÓW W REALIZACJI CELÓW ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Jak już wcześniej wspomniano do oceny działalności bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego służą też instrumenty do monitorowania, oceny i kontroli postępów w realizacji celów zrównoważonego rozwoju.

Narzędziem służącym przygotowaniu biblioteki do zaangażowania się w realizację celów zrównoważonego rozwoju biblioteki, które jednocześnie daje możliwość uzyskania certyfikatu, jest Sustainable Library Certification Program (SLCP) realizowany przez Sustainable Libraries Initiative (SLI) w Stanach Zjednoczonych (w Tab. 1 – instrument oceny nr 5) (Sustainable Libraries Initiative, n.d). SLCP obejmuje 12 kategorii, z których siedem odnosi się do czynników środowiskowych: energia (ang. *Energy*); gospodarka materiałowa (odpady i recykling) (ang. *Materials management <waste and recycling>*); gospodarka materiałowa (zakupy) (ang. *Materials management <purchasing>*); transport (ang. *Transportation*), zagospodarowanie terenu (ang. *Land use*); woda (ang. *Water*), zasoby biblioteczne (ang. *Collection*). O certyfikat mogą ubiegać się zarówno biblioteki publiczne, akademickie, jak i szkolne. Proces certyfikowania jest płatny (Sustainable Libraries Initiative, n.d).

Kolejnym instrumentem z kontynentu północnoamerykańskiego jest *Library Environment Sustainability Progress Index (LESPI)* opracowany przez Selenay Aytac (w Tab. 1 – instrument oceny nr 6) (Aytac, 2019), który może być wykorzystywany do badań porównawczych dla bibliotek różnego rodzaju w ocenie spójności ich działań z celami zrównoważonego rozwoju. Autorka przeanalizowała 169 zadań przypisanych do 17 celów zrównoważonego rozwoju i wybrała 46 wpisujących się w usługi oferowane przez biblioteki. Wszystkie cele zrównoważonego rozwoju podzieliła na trzy

kategorii: społeczeństwo, ekonomia i środowisko, zgodnie z paradygmatem *Triple Bottom Line* Johna Elkingtona, zakładającym, że te trzy obszary aktywności organizacji winny być równoważne, a tym samym poddawane ocenie (Aytac, 2019; Elkington, 1994). Celom środowiskowym (tu: cele 6, 13-15) przyporządkowała osiem wskaźników. Wśród nich znalazły się: informowanie użytkowników o śladzie węglowym i metodach konsumpcji w sposób zrównoważony; informowanie o recyklingu; raportowanie działań wpisujących w zrównoważony rozwój; oferowanie programów edukacyjnych dotyczących zrównoważonego modelu życia; oferowanie programów edukacyjnych na temat zmian klimatycznych; zapewnienie dostępu do zasobów dotyczących środowiska naturalnego; informowanie o aktualnej polityce dotyczącej ekosystemów lądowych; informowanie na bieżąco na temat ważnych kwestii środowiskowych³. Metoda oceny zbieżności działań biblioteki z celami zrównoważonego rozwoju (w tym również w aspekcie środowiskowym) polega na wskazaniu czy dany wskaźnik występuje (1) lub nie (0). Następnie podsumowuje się liczbę występujących w bibliotece wskaźników służących osiągnięciu celów w obszarach społeczeństwo, ekonomia i środowisko, co przekłada się na stopień osiągnięcia celów w każdej z wymienionych trzech grup (ujęcie liczbowe i procentowe) (Aytac, 2019).

Kryteria oceny bibliotek w zakresie zrównoważonych praktyk zostały również zaprezentowane w publikacji Mandy Henk *Ecology, Economy, Equity. The Path to a Carbon-neutral Library* (Henk, 2014). *Sustainability Assessment Worksheet* – bo tak nazywa się ten instrument – został opracowany na podstawie listy kontrolnej S. McBane Mulford i N.A. Himmela, innych publikacji i badań odnoszących się do zagadnienia ewaluacji wdrażania zrównoważonych praktyk (w Tab. 1 – instrument oceny nr 7) (Henk, 2014, p. 29). Kwestionariusz składa się z czterech części: jednej, o charakterze ogólnym i trzech uporządkowanych według formuły *ecology, economy* i *equity*, a zatem według trzech wymiarów zrównoważonego rozwoju. W części drugiej, dotyczącej kwestii środowiskowych ujęto trzy główne kryteria oceny: elektryczność (ang. *Electricity*) (tu: pomiary; oświetlenie; ogrzewanie i chłodzenie; komputery i drukarki), transport (ang. *Transportation and the library*) (tu: pracownicy; użytkownicy; pojazdy biblioteczne), inne ekologiczne praktyki (ang. *Other green practices*) (tu: odpady stałe; elektrośmieci; zużycie wody; ekologiczne decyzje zakupowe) (Henk, 2014, pp. 115-126). Autorka nie zaproponowała oceny ilościowej ani jakościowej działań podejmowanych przez bibliotekę. Jak wskazała, celem arkusza oceny było wskazanie kierunku, w którym powinna podążać biblioteka zainteresowana wdrażaniem zrównoważonych praktyk, podkreślenie mocnych stron w tym zakresie i zidentyfikowanie braków i niedociągnięć.

³ Tabela z wykazem wskaźników pozyskana mailowo od Selenay Aytac dn. 27.06.2021.

Lista w zamierzeniu autorki ma stanowić podstawę do dyskusji i bazę do opracowania planu działania biblioteki w zakresie realizacji celów zrównoważonego rozwoju (Henk, 2014, p. 29).

Narzędziem, do którego dostęp jest najszybszy, a z wynikiem oceny dotyczącej podejmowanych do tej pory w bibliotece działań realizujących 17 celów zrównoważonego rozwoju można zapoznać się od razu po wypełnieniu kwestionariusza, jest *How to contribute to the Sustainable Development Goals (SDGs). Checklist for libraries* autorstwa Nathalie Bezerra Cardoso (w Tab. 1 – instrument oceny nr 8) (Cardoso, 2021). Lista kontrolna ma bowiem wersję online (Cardoso, n.d). Po uzupełnieniu kwestionariusza online, krótka ocena dotycząca realizacji poszczególnych 17 celów zrównoważonego rozwoju w ujęciu procentowym jest dostępna na stronie internetowej oraz może być przesłana na podany adres mailowy. Celom 12-15 przyporządkowano łącznie 33 wskaźniki, przy czym przy każdym celu istnieje możliwość wyboru opcji inne. Przykładowo do celu 15 odnoszą się następujące: kolekcja dotycząca problematyki wskazanej w opisie celu; wystawy; meble biblioteczne wykonane ze zrównoważonych materiałów (ang. *sustainable materials*), produkty z drewna posiadające certyfikaty, drewno pochodzące z gospodarki leśnej (ang. *forest management*) (źródło, sposób uprawy, certyfikaty); uprawa ogrodów (warsztaty, wykłady, kursy itp.); substancje toksyczne wykorzystywane w rolnictwie (wykłady, pogadanki itp.); kompostowanie w domu (warsztaty, wykłady, kursy itp.); unikanie środków chemicznych do sprzątania budynku (nie-toksyczne, na bazie wody zamiast oleju, bezzapachowe, biodegradowalne) (Cardoso, 2021).

WYNIKI

Wszystkie zaprezentowane instrumenty oceny bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego zostały poddane analizie pod względem obszarów, których dotyczy się ewaluacja. W dalszej kolejności porównano je z tymi elementami, które identyfikują ekologiczną bibliotekę obejmującymi: środowiskową strategię i plany operacyjne; ekologiczny budynek i zarządzanie środowiskowe; ekologiczne narzędzia, technologie i produkty; kolekcję biblioteczną; ukierunkowane na kwestie środowiskowe programy, usługi i projekty; wykwalifikowanych pracowników i współpracę z otoczeniem zewnętrznym. Analiza uwzględniła nie tylko zaprezentowane w artykule obszary oceny, ale także przedstawione w wyborze szczegółowe wskaźniki. Należy zaznaczyć, że w każdym narzędziu podział na poddawane ocenie obszary/kryteria był inny, stąd nie można dokonywać ilościowych porównań w tym zakresie. Wyniki prezentuje tabela 1, gdzie numery instrumentów oceny nadano zgodnie z porządkiem ich referowania w tekście.

Tabela 1. Obszary oceny bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego w analizowanych instrumentach ewaluacyjnych

Biblioteka ekologiczna – obszary	Narzędzia ewaluacyjne							
	Nr 1	Nr 2	Nr 3	Nr 4	Nr 5	Nr 6	Nr 7	Nr 8
środowiskowa strategia i plany operacyjne	✓	-	-	✓	-	-	-	-
ekologiczny budynek i zarządzanie środowiskowe	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
ekologiczne narzędzia, technologie i produkty	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓	✓
kolekcja biblioteczna	-	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
programy, usługi i projekty	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
pracownicy	-	-	✓	✓	✓	-	✓	-
współpraca z otoczeniem zewnętrznym	✓	-	-	-	✓	✓	✓	-

Źródło: oprac. własne.

Analiza uwidoczniała, że instrumenty oceny bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego nie obejmują wszystkich obszarów zidentyfikowanych jako elementy ekologicznej biblioteki. Nie odnotowano zasadniczej różnicy w tym względzie pomiędzy instrumentami koncentrującymi się wyłącznie na zrównoważeniu środowiskowym i tymi monitorującymi postępy w realizacji wszystkich celów zrównoważonego rozwoju. Nie należy zatem zakładać, że przygotowanie wskaźników wyłącznie dotyczących aspektu środowiskowego zrównoważonego rozwoju jest w większym stopniu merytorycznie uzasadnione. Należy również podkreślić, że uwzględnienie danego obszaru nie oznacza, że w każdym z instrumentów poziom szczegółowości i liczby przypisanych do nich wskaźników jest zbliżony. Warto przy tym nadmienić, że poszczególne obszary oceny są różnie definiowane, a co za tym idzie, zaopatruje się je w odmienne merytorycznie wskaźniki oceny. Przykładowo w liście kontrolnej *Sustainable buildings, equipment, and management* opracowanej przez K.U. Wenera usługi obejmują takie wskaźniki jak: usługi reprograficzne, digitalizacja, druk dwustronny; ruchome punkty informacyjne; zaopatrzenie w zamienniki toreb plastikowych; bar biblioteczny (wyposażenie, sprzedawane produkty); wypożyczanie materiałów nieksiążkowych (np. sprzętu ogrodniczego) (Werner, 2014). Tymczasem Y. Noh i I.-J. Ahn spro-

wadzają przyjazne środowisku usługi biblioteczne do dostarczania dokumentów w wersji elektronicznej (Noh & Ahn, 2018). Jeśli idzie o zakresy, których najczęściej nieuwzględniano przy projektowaniu narzędzia oceny, to były to: środowiskowa strategia i plany operacyjne (nieujęte siedem razy), pracownicy (cztery) i współpraca z otoczeniem zewnętrznym (cztery). Pomijano zatem istotne kwestie dotyczące wyznaczenia kierunku, w jakim powinna zmierzać instytucja, jeśli idzie o zrównoważenie środowiskowe, zatrudnienia kompetentnych i zaangażowanych w kwestie środowiskowe pracowników oraz podejmowania współpracy z otoczeniem zewnętrznym zmierzającej do osiągnięcia celów środowiskowych.

WNIOSKI

Dokonywanie pomiarów osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do pojedynczych bibliotek nadal jest rzadkością, co jednak nie oznacza, że nie gromadzi się pewnych danych, które mogą być przydatne przy ich ocenie (Tribelhorn, 2023, p. 5). Autorka zakłada, że jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest brak dostępnych w językach urzędowych poszczególnych krajów, rozpowszechnionych i rekomendowanych przez organizacje bibliotekarskie instrumentów ocen zarówno w zakresie osiągnięcia wszystkich celów zrównoważonego rozwoju, jak również tych odnoszących się do zrównoważenia środowiskowego. W niniejszym artykule koncentrowano się na narzędziach do oceny bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego. Przeprowadzona analiza wykazała, że na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat opracowano kilka instrumentów oceny sektora działań środowiskowych bibliotek, przy czym tylko jeden z nich zyskał rekomendację IFLA (zob. Werner, 2013) i został rozpowszechniony w jej serwisie internetowym w tłumaczeniu na 26 języków (w tym język polski) (International Federation of Library Associations and Institutions, n.da). Jak jednak sygnalizowano, koncentruje się on na kwestii budynku bibliotecznego i zarządzania nim. Pozostałe narzędzia pomiarów są rozproszone i nie zawsze łatwo dostępne (zwłaszcza te opublikowane w wydawnictwach zwartych).

Obraz aktywności bibliotek, w zakresie zrównoważenia środowiskowego, który wyłania się z prezentowanych instrumentów, to aktywne uczestnictwo bibliotek w minimalizowaniu negatywnego wpływu na środowisko naturalne. Wszystkie przedstawione mierniki kontroli ekologicznych bibliotek wykraczają poza obszar budynku bibliotecznego i administrowania nim, co tylko potwierdza, że sprowadzanie aktywności bibliotek do wzmiankowanego obszaru jest nieuprawnione. Z drugiej strony, żadne z narzędzi nie ujęło wszystkich kryteriów postrzeganych jako elementy ekologicznej biblioteki.

Kwestią priorytetową jest aktualnie opracowanie narzędzia, które stało się podstawą do oceny i kontroli postępów w zakresie wdrażania celów zrównoważonego rozwoju w bibliotekach całościowo lub tylko w aspekcie środowiskowym. Warto byłoby ewentualnie rozważyć modyfikację i rozpowszechnienie jednego/dwóch instrumentów z tych zaprezentowanych w niniejszym tekście. Opracowanie takiego narzędzia/i pozwoliłoby na monitorowanie postępów z zakresu realizacji celów zrównoważonego rozwoju w bibliotekach, a także prowadzenie badań porównawczych. Być może najlepszym rozwiązaniem byłoby holistyczne podejście do kwestii monitorowania realizacji celów zrównoważonego rozwoju (Tribelhorn, 2023), chociaż skupienie się na wskaźnikach do oceny postępów w zakresie zrównoważenia środowiskowego, w sytuacji szybko postępującego globalnego ocieplenia i degradacji środowiska naturalnego, również znajduje swoje uzasadnienie. Może przy tym wzmacniać motywację do dokonywania zmian w zakresie aktywności prośrodowiskowej, pod warunkiem jednak powszechnego i konsekwentnego stosowania mierników oceny (Dahl, 2012, p. 19). Niewątpliwie wypracowanie zestawu wskaźników do oceny bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego wymaga współpracy środowiska praktyków i badaczy reprezentujących różne dyscypliny. Z perspektywy polskich bibliotek istnieje konieczność opracowania wskazówek/wytycznych/poradników dla bibliotek w zakresie zrównoważenia środowiskowego, co zapobiegłoby nadal incydentalnemu i intuicyjnemu podejściu do tego segmentu aktywności bibliotek.

BIBLIOGRAFIA:

- Antonelli, M. (2008). The Green Library Movement: an Overview and Beyond. *Electronic Green Journal*, 27. <https://doi.org/10.5070/G312710757>.
- Aytac, S. (2019). *Library Environment Sustainability Progress Index (LESPI): Benchmarking Libraries' Progress Towards Sustainable Development*. International Federation of Library Associations and Institutions. <https://library.ifla.org/id/eprint/2443/1/156-aytac-en.pdf>.
- Bincy, O.K. & Vasudevan, T.M. (2023). Environmental sustainability: Awareness and practices among library professionals in University of Calicut. *Journal of Academic Librarianship*, 49(4), Article 102748. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2023.102748>.
- Cardoso, N.B. (n.d). *How is your library contributing to sustainable development?* Retrieved August 29, 2023, from <https://libraryscience.de/>.
- Cardoso, N.B. (2021). *How to contribute to the Sustainable Development Goals (SDGs): checklist for libraries*. Retrieved from: <https://libraryscience.de/wp-content/uploads/2021/05/CheckList-ENG.pdf>.
- Cardoso, N.B. & Machado, E.C. (2015). *Sustainable and Green Libraries in Brazil: Guidelines for Local Governments*. International Federation of Library Associations and Institutions. <https://library.ifla.org/id/eprint/1207/1/095-cardoso-en.pdf>.

- Carr, M.M. (2013). *The Green Library Planer: What Every Librarian Needs to Know Before Starting to Build or Renovate*. The Scarecrow Press.
- Dahl, A. L. (2012). Achievements and gaps in indicators for sustainability. *Ecological Indicators*, 17, 14-19. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2011.04.032>.
- Dias, S.M. (2017). Environmental Sustainability for Public Libraries in Portugal: a first approach. *Electronic Green Journal*, 40. <https://doi.org/10.5070/G314029905>.
- Elkington, J. (1994). Towards the Sustainable Corporation: Win-Win-Win Business Strategies for Sustainable Development. *California Management Review*, 36(2), 90-100.
- Environment Sustainability and Libraries Section IFLA (2022, October). *Tools for Green Libraries*. https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/2310/1/Green-LibsTools_v01_202210.pdf.
- The European Bureau of Library, Information and Documentation Associations (n.d). *The EBLIDA Matrix*. Retrieved August 30, 2023, from <http://www.eblida.org/activities/the-eblida-matrix.html>.
- Fedorowicz-Kruszewska, M. (2021). Green libraries and green librarianship – Towards conceptualization. *Journal of Librarianship and Information Science*, 53(4), 645-654. <https://doi.org/10.1177/0961000620980830>.
- Fedorowicz-Kruszewska, M. (2022). Ludzie, planeta, dobrobyt, pokój, partnerstwo: biblioteki wobec celów zrównoważonego rozwoju. W R. Kotowski, D. Grabowska (red.), *Wokół bibliotek i dziedzictwa kultury: księga jubileuszowa dedykowana prof. dr hab. Elżbiecie Barbarze Zybort z okazji 45-lecia pracy naukowej* (s. 89-102). Wydaw. Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Ghorbani, M. (n.d). *Designing a Green Library Evaluation checklist*. Retrieved August 29, 2023, from https://cdn.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/environmental-sustainability-and-libraries/news/5-iran_green_awards_article.pdf.
- Ghorbani, M., Babalhavaeji, F. & Nooshinfard, F. (2016). Sustainable Management Requirements in Libraries of Iran: A Framework on Grounded Theory. *Libri*, 66(3), 213–222. <https://doi.org/10.1515/libri-2016-0022>.
- Hauke, P., Latimer, K. & Werner, K.U. (Eds.). (2013). *The green library. The challenge of environmental sustainability = Die Grüne Bibliothek. Ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis*. De Gruyter Saur.
- Henk, M. (2014). *Ecology, Economy, Equity. The Path to a Carbon-neutral Library*. American Library Association.
- International Federation of Library Associations and Institutions (n.da). *The Green Library Checklist Project*. Retrieved August 29, 2023, from <https://www.ifla.org/the-green-library-checklists-project/>.
- International Federation of Library Associations and Institutions (n.db). *IFLA Library Map of the World*. Retrieved August 28, 2023, from <https://librarymap.ifla.org/>.
- Jankowska, M.A. & Marcum, J.W. (2010). Sustainability Challenge for Academic Libraries: Planning for the Future. *College & Research Libraries*, 71(2), 160-170. <https://doi.org/10.5860/0710160>.
- Kang, Q. (2020). Library directors' concerns and attitudes towards going green and sustainability in China: An unexplored area. *Journal of Librarianship and Information Science*, 52(2), 382-398. <https://doi.org/10.1177/0961000618818874>.

- Manna, D. & Sarkar, T.D. (2022). Sustainable development initiatives in libraries: A critical analysis. *Annals of Library and Information Studies*, 69, 282-293. DOI: 10.56402/alis.v69i4.66044.
- McCook, K.P. & Bossaler, J.S. (2018). *Introduction to Public Librarianship* (3rd. ed.). ALA Neal-Schuman.
- Meyer, J. (2008). Global warming's library challenge. Immediate plans and actions needed. *Library Journal*, 133(18), 26-29.
- Miller, K. (2010). *Public libraries going green*. American Library Association.
- Morelli, J. (2011). Environmental Sustainability: a Definition for Environmental Professionals. *Journal of Environmental Sustainability*, 1(1), Article 2. doi: 10.14448/jes.01.0002.
- Mulford, S.M. & Himmel, N.A. (2010). *How green is my library?* Libraries Unlimited.
- Mwanzu, A., Bosire-Ogechi, E. & Odero, D. (2023). Green initiatives towards environmental sustainability: Insights from libraries in Kenya. *IFLA Journal*, 49(2), 298-314. <https://doi.org/10.1177/03400352221135012>.
- Noh, Y. & Ahn, I.J. (2018). Evaluation Indicators for Green Libraries and Library Eco-friendliness, *International Journal of Knowledge Content Development & Technology*, 8(1), 51-77.
- Reitz, J.M. (2013). *Online Dictionary for Library and Information Science*. ABC-CLIO. https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_1.aspx.
- Organizacja Narodów Zjednoczonych (2015, 15 października). *Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne w dniu 25 września 2015 r. 70/1. Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 (A/RES/70/1)*. http://www.unic.un.org/pl/files/164/Agenda%202030_pl_2016_ostateczna.pdf.
- Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (n.d). *Biblioteki na rzecz realizacji Agendy 2030 ONZ*. Dostęp 26 października, 2023, z <http://www.agenda2030.sbp.pl/index.php/biblioteki-na-rzecz-realizacji-agendy-2030-onz/>.
- Sustainable Libraries Initiative (n.d). Retrieved August 29, 2023, from <https://sustainablelibrariesinitiative.org/>.
- Tribelhorn, S. K. (2023). Preliminary Investigation of Sustainability Awareness and Activities among Academic Libraries in the United States. *The Journal of Academic Librarianship*, 49, Article 102661. <https://doi.org/10.1016/j.aca-lib.2022.102661>.
- UNESCO (2019). *Culture/2030 Indicators*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371562>.
- Werner, K.U. (2013). Nachhaltigkeit bei Bau, Ausstattung und Betrieb – Sustainable buildings, equipment, and management. Eine Checkliste – A checklist. In P. Hauke, K. Latimer K & K.U. Werner KU (Eds.), *The green library. The challenge of environmental sustainability = Die Grüne Bibliothek. Ökologische Nachhaltigkeit in der Praxis*. (pp. 395-404). De Gruyter Saur.
- Werner, K.U. (2014). *Sustainable buildings, equipment, and management – A checklist = Zrównoważony rozwój w budownictwie, wyposażeniu i zarządzaniu – lista kontrolna*, tł. M. Fedorowicz-Kruszewska & M. Kowalska. International Federation of Library Associations and Institutions. <https://repository.ifla.org/handle/123456789/1673>.

Zawałkiewicz, A. & Budyńska, B. (opr.) (2023). *Wyniki badania sondażowego dotyczącego znajomości celów zrównoważonego rozwoju wśród bibliotekarzy*. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. http://www.agenda2030.sbp.pl/wp-content/uploads/2023/07/Wyniki-badania-sondazowego_znajomosc-CZR-wsrod-bibliotekarzy.pdf.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 26 października 2023 r.

MAŁGORZATA FEDOROWICZ-KRUSZEWSKA
Institute of Information and Communication Research
Nicolaus Copernicus University in Toruń
e-mail: fema@umk.pl
ORCID 0000-0001-6089-1130

LIBRARIES AND ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY – A REVIEW OF EVALUATION TOOLS

KEYWORDS: Libraries. Sustainable development goals. Environmental sustainability. Sustainable development. Evaluation.

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – The author aims at describing tools presented in the scientific and professional literature which may be used to assess an environmental aspect of library activities as well as comparing them in terms of the areas undergoing evaluation. The subject in question is analyzed in the context of the elements of so-called “green library” as identified in the literature of the field. **Research methods** – The author used a non-reactive method of content analysis. **Most important results** – Assessment tools for library environmental sustainability do not cover all areas identified as components of so-called “green library”. Evaluation criteria receive ambiguous definitions and, as result, they involve different evaluation indicators. **Conclusions** – There is a need to develop a new tool for assessing, monitoring and controlling library activities as regards their environmental sustainability, or more broadly – their sustainable development, including environmental issues. Without tools enabling the researchers to assess environmental sustainability of libraries, it is impossible to monitor any progress towards achieving goals and conduct comparative research.

ZBIGNIEW OSIŃSKI
UMCS w Lublinie
e-mail: zbigniew.osinski@mail.umcs.pl
ORCID 0000-0003-4484-7265

MIĘDZYNARODOWE CZY ZACHODNIOCEN- TRYCZNE – GEOGRAFICZNE ZOGNISKO- WANIE WIODĄCYCH CZASOPISM NAUKO- WYCH Z ZAKRESU BIBLIOTEKOZNAWSTWA I NAUKI O INFORMACJI¹

Zbigniew Osiński zatrudniony jest w Instytucie Nauk o Kulturze UMCS w Lublinie. Prowadzi badania mieszczące się w ramach humanistyki cyfrowej i nauki o informacji. W szczególności zajmuje się: bibliometrią, bazami danych naukowych, mapowaniem i wizualizacją informacji i wiedzy, a także zasobami i kompetencjami informacyjnymi.

SŁOWA KLUCZOWE: Bibliotekoznawstwo i nauka o informacji. Scopus. Czasopisma naukowe. Geograficzne zogniskowanie. Afiliacje autorów.

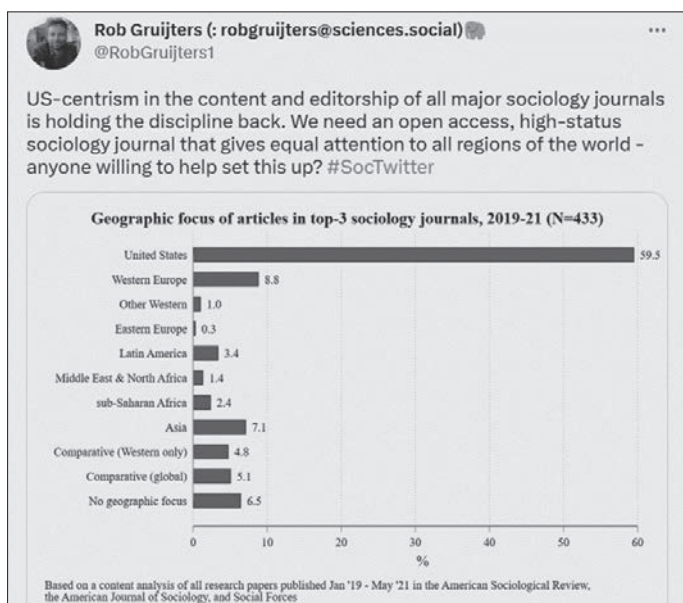
ABSTRAKT: Teza artykułu – W różnorodnych publikacjach można natrafić na informacje sugerujące, że przynajmniej w przypadku części dyscyplin naukowych w bazach Scopus i Web of Science dominują czasopisma nie tyle międzynarodowe, ile reprezentujące stosunkowo wąskie środowiska uczelni z USA i Europy Zachodniej. W związku z tym autor postawił sobie następujące **Cele artykułu** – 1. ustalić, czy czasopisma uznane za międzynarodowe i wiodące w dyscyplinie bibliotekoznawstwo i nauka o informacji (ang. *Library and Information Science*) posiadają charakter międzynarodowy, czy raczej zachodniocentryczny; 2. bazując na dostępnych danych ustalić przyczyny takiego, a nie innego stanu rzeczy. **Me-**

¹ Źródła finansowania – środki Instytutu Nauk o Kulturze UMCS w Lublinie.

tody – Badaniu poddano czasopisma indeksowanie w bazie Scopus, a jednocześnie indeksowanie w bazie LISTA EBSCOhost. **Wyniki** – Analiza ilościowa afiliacji autorów artykułów wykazała zdecydowaną dominację USA, Europy Zachodniej i Chin. Analiza porównawcza kilku innych zbiorów danych wykazała istotną korelację pomiędzy liczbą afiliacji członków zespołów redakcyjnych, adresami siedzib redakcji a liczbą afiliacji autorów artykułów. Jednakże bez dostępu do recenzji i decyzji redakcji nie możemy zbadać rzeczywistych powodów dominacji w dyscyplinie bibliotekoznawstwo i nauka o informacji autorów z bardzo ograniczonej grupy państw. Możemy zaś wskazać na istotne ograniczenia w badaniach takiej problematyki.

WSTĘP

Reformy nauki i szkolnictwa wyższego, realizowane przez ekipy ministrów Barbary Kudryckiej, Leny Kolarskiej-Bobińskiej, Jarosława Gowina i Przemysława Czarńka miały na celu zdecydowaną poprawę jakości badań oraz uzyskanie wyraźnego awansu polskiej nauki w międzynarodowych rankingach. Jednakże, wśród różnych ocen skutków wprowadzonych rozwiązań pojawiają się także bardzo krytyczne, wykazujące na ich szkodliwość dla polskich uczelni oraz podważające fundamenty, na których oparto reformy. W bardzo krytycznym, ale jednocześnie w bardzo ciekawym publicystycznym tekście Monika Helak (2023) zwróciła uwagę na jeden z istotnych czynników, który według autorki blokuje rozwój polskiej nauki, jakim jest polityka oceny badaczy i dyscyplin uprawianych na poszczególnych uczelniach oparta na liście czasopism punktowanych. Punktacja ta związana jest z zasobami baz bibliograficznych Scopus i Web of Science oraz ze stosowanymi przez redakcje obu baz wskaźnikami cytowań. Według M. Helak autorzy tego rozwiązania nie uwzględnili faktu, że przynajmniej w przypadku części dyscyplin naukowych w obu bazach dominują czasopisma nie tyle międzynarodowe, ile reprezentujące stosunkowo wąskie środowiska uczelni z USA i kilku państw europejskich. Redakcje tych czasopism niekoniecznie zainteresowane są tym, co dzieje się w nauce poza wspomnianym środowiskiem. Wobec tego oparcie systemu oceny polskich badaczy i dyscyplin na analizie publikowania artykułów w tej grupie czasopism jest systemowym błędem. Dla uzasadnienia tej tezy M. Helak przytoczyła wyliczenia, które przeprowadził pracujący na Uniwersytecie Cambridge Rob Gruijters (Zdjęcie 1). Wynika z nich, że w trzech czasopismach z zakresu socjologii (stosunkowo wysoki wskaźnik CiteScore w bazie Scopus – wyższy niż w przypadku 95% czasopism zaliczonych do dyscypliny Sociology and Political Science) w okresie 2019-2021 zdecydowanie dominowały artykuły autorów z USA (59,5%).

Zdjęcie 1. Wyniki obliczeń Roba Gruijtersa

Źródło: Twitter, konto <https://twitter.com/RobGruijters1>.

Analiza zaprezentowanych powyżej danych skłania do postawienia pytania: czy wykazana dominacja autorów z USA wynika jedynie z doboru czasopism przez autora wyliczeń, czy może w socjologii, a także szerzej w naukach społecznych, występuje częściej i ma charakter systemowy?

Za charakterem systemowym przemawiają wyniki kilku projektów badawczych, w których analizowano autorstwo artykułów opublikowanych w prestiżowych angielskojęzycznych czasopismach z zakresu nauk społecznych. Wykazano w nich istnienie dwóch ważnych tendencji:

- stosunkowo często publikowane są prace autorów, którzy studiowali w danym regionie, ponieważ prezentują oni podobne, jak redaktorzy i recenzenci, podejście do procesu badawczego, do wyboru tematyki badań, do kształtowania treści artykułu oraz uznawanego paradygmatu;

- redakcje publikują więcej prac autorów z uznanych środowisk i najwyższej ocenianych instytucji (Lohaus, Wemheuer-Vogelaar, 2021).

Obie tendencje przekładają się na dominację w tej grupie czasopism autorów z państw angielskojęzycznych, zwłaszcza z USA.

Odpowiedź na pytanie o przypadkowy (związany z doбором konkretnych czasopism) lub systemowy charakter dominacji autorów z USA i Europy Zachodniej w periodykach z nauk społecznych oraz humanistycznych, mogą przynieść badania obejmujące czasopisma reprezentujące poszczególne dyscypliny i zaliczone do tzw. wiodących (w polskim systemie wysoko punktowane). Uzyskana odpowiedź może okazać się

istotna dla oceny jednego z fundamentów reformy polskiej nauki – mechanizmów tworzenia listy czasopism punktowanych z uwzględnieniem danych z baz Scopus i Web of Science oraz zasad przydzielania punktów (przynajmniej tych uwzględniających wskaźniki cytowań). Badania takie nie powinny unikać prób wyjaśnienia przyczyn takiego stanu rzeczy.

STAN BADAŃ

Jehuda Baruch (2001) badając afiliacje geograficzne autorów artykułów publikowanych w amerykańskich czasopismach z zakresu nauk o zarządzaniu (ok. 1100 artykułów i ponad 1900 autorów) wydawanych na terenie USA, doszedł do jednoznacznego wniosku – istnieje wyraźna przewaga ilościowa autorów spoza USA. Oceniał, że zjawisko takie może być spowodowane stronniczością amerykańskich redaktorów i recenzentów, którzy deprecjonują inne paradygmaty i postępowania badawcze, niż te, do których są przyzwyczajeni. Odrzucają nieamerykańskie badania, modele, problemy i wartości z powodu ich nieznamość.

Eben Goodale i zespół badaczy (2016) ustalili, że w przypadku badań nad ochroną przyrody w krajach tropikalnych dostrzega się pewien paradoks. Doniesienia z badań tej problematyki publikowane w czołowych czasopismach naukowych są autorstwa nie badaczy z tychże krajów, lecz obcokrajowców. Ustalono, że prawdopodobieństwo opublikowania artykułu przez autorów z państw o niskich dochodach (mierzonych wskaźnikiem PKB) jest dwukrotnie niższe niż prawdopodobieństwo dla badaczy z państw o wysokich dochodach.

Dominację nauki anglo-amerykańskiej w „akademickim podziale pracy” Murat Ergin i Aybike Alkan (2019) nazwali akademickim neokolonializmem. Analizując znaczniki geograficzne (w afiliacjach autorów, tytułach artykułów, słowach kluczowych i abstraktach) w czasopismach socjologicznych wydawanych w: Japonii, Turcji i USA, doszli do wniosku, że redakcje uprzywilejowują autorów z państw, w których mają siedzibę. W związku z tym, że duża grupa czasopism uznawanych za wiodące ma siedziby w USA, to autorzy z całego świata chcący w nich publikować, trafiają na nierówne szanse w konkurencji z autorami z USA. W takich realiach wspomniane zjawisko skutkuje dyskryminacją badaczy z globalnego Południa. Ponadto Ergin i Alkan dostrzegli zjawisko polegające na tym, że wiedza tworzona przez naukę anglo-amerykańską traktowana jest jako uniwersalna teoria – chętnie publikowana, zaś wiedza z globalnego Południa jako lokalne studia przypadków. Ocenili, że uczeni z globalnego Południa mają z góry przypisaną rolę outsiderów. Ich zgłoszenia do wiodących czasopism, nazywanych międzynarodowymi, często napotykają pytania ze strony redaktorów i recenzentów o „istotność” przeprowa-

dzonych badań. Zjawisko to symbolizuje obawy czy wiedza wytwarzana w określonych lokalnych kontekstach może być istotna dla czytelników w Ameryce Północnej i Europie Zachodniej.

Stronniczość geograficzną w rozpowszechnianiu wiedzy wykazały także inne publikacje naukowe (Skopec, Issa, Reed, Harri, 2020). Okazuje się, że istnieją badania dostarczające dowodów na stronniczość geograficzną w ocenie badań medycznych przez angielskojęzycznych redaktorów i recenzentów. Badania analizujące wskaźniki publikacji i liczbę cytowań wykazują geograficzne odchylenie w kierunku krajów o wysokim dochodzie, a badania z krajów o niskim lub średnim dochodzie są ogólnie niedostatecznie reprezentowane. Sugeruje się, że wynika to częściowo z preferencji recenzentów i redaktorów dla publikacji z państw bogatych. Jednocześnie uznano za niemożliwe udowodnienie, że istnieje jakakolwiek stronniczość recenzentów i redaktorów, mimo że nie dostrzega się takich różnic w jakości lub znaczeniu recenzowanych artykułów, które wyjaśniają wykazaną stronniczość geograficzną.

Z kolei Mathis Lohaus i Wiebke Wemheuer-Vogelaar (2021) zbadali, w jakim stopniu zglobalizowane lub lokalne są czasopisma wyspecjalizowane w zakresie stosunków międzynarodowych. W tym celu określili, jakie było geograficzne zróżnicowanie autorów kilkunastu czasopism (ponad 2300 artykułów i ponad 2500 autorów) z Azji Wschodniej, Ameryki Łacińskiej i Północnej, Europy oraz Afryki. Ustalili, że wśród autorów czasopism wydawanych w języku angielskim dominują badacze z USA i Wielkiej Brytanii, zaś czasopisma nieanglojęzyczne grupują głównie autorów z własnego kręgu językowego. Większość autorów publikuje w czasopismach wydawanych w państwie, w którym studiowali (studia doktoranckie) lub aktualnie pracują. Czasopisma uznawane za wiodące publikują głównie prace autorów afiliowanych przy instytucjach o dużej renomie.

Politykę redakcji wiodących czasopism, w tym przypadku medycznych, skrytykował także zespół z Aashray K. Gupta na czele (2022). Przeprowadzono analizę autorstwa w pięciu czasopismach z zakresu kardiologii, które posiadały najwyższy wskaźnik IF (12 700 artykułów). Ustalono, że aż 42,8% autorów pracowało w USA. Oceniono, że jeśli autorstwo publikacji nie jest zróżnicowane geograficznie, może to prowadzić do stronniczości wnioskowania i ograniczać możliwość uogólnienia dowodów.

Na jeszcze inne przyczyny nierówności w dostępie do wiodących czasopism angielskojęzycznych z zakresu stosunków międzynarodowych zwrócili uwagę naukowcy rosyjscy. Igor Istomin i Andrey Baykov (2015) przeprowadzili badania porównawcze krajowych i zagranicznych praktyk akademickich i publikacyjnych. Miały one na celu zidentyfikowanie rzeczywistych i postrzeganych barier utrudniających zwiększenie udziału

łu rosyjskich autorów w globalnej komunikacji akademickiej. Ustalono, że głównym czynnikiem blokującym dostęp do zachodnich czasopism są epistemologiczne i metodologiczne podstawy rosyjskiej szkoły nauk społecznych i humanistycznych, które różnią się znacznie od szkół zachodnich. Z kolei Aleksiej Fenenko (2016) postawił tezę, że w przypadku wiodących czasopism z zakresu stosunków międzynarodowych niedostateczna reprezentacja badaczy z Rosji ma podłoże nie merytoryczne, lecz ideologiczne. Według Fenenki artykuły rosyjskich specjalistów z zakresu stosunków międzynarodowych są odrzucane z powodu podważania fundamentów dominującego na zachodzie dyskursu naukowego, takich jak wiara w moralną wyższość i historyczną nieuchronność liberalnej demokracji i globalizacji oraz akceptacja przywództwa USA jako ich głównego gwaranta.

CEL I METODY BADAŃ

Należy mieć świadomość tego, że opisany w przeglądzie badań stan rzeczy może być różny dla każdej dziedziny, a nawet dyscypliny nauki. W związku z tym próby ustalenia, czy zjawisko geograficznego zogniskowania polityki publikacyjnej wiodących czasopism rzeczywiście występuje i jakie ma podłoże wymagają przeprowadzenia badań odrębnie dla poszczególnych dyscyplin. Biorąc pod uwagę opisany powyżej stan badań oraz wskazany we „Wstępie” problem autor postawił sobie następujące cele:

1. Ustalić, czy czasopisma uznane za międzynarodowe (deklarujące dostępność dla autorów ze wszystkich państw, bez stosowania jakichkolwiek preferencji; zespół redakcyjny i autorzy pochodzą przynajmniej z kilku państw) i wiodące w dyscyplinie bibliotekoznawstwo i nauka o informacji (ang. *Library and Information Science*) posiadają charakter międzynarodowy, czy raczej zachodniocentryczny (dominacja autorów i redaktorów ze świata anglo-amerykańskiego; koncentracja na tematyce bliższej badaczom z USA i Europy Zachodniej).

2. Bazując na dostępnych danych ustalić przyczyny takiego stanu rzeczy.

Wybór dyscypliny związany jest z naukowymi zainteresowaniami autora. Istotnym czynnikiem motywującymi był także fakt, iż czasopisma z wymienionej dyscypliny nie były jeszcze poddane badaniom geograficznego zogniskowania autorów artykułów. Do czasopism międzynarodowych i wiodących zaliczono te, które spełniają następujące kryteria:

1. Indeksowanie w bazie Scopus – na pierwszych 40 miejscach wg wskaźnika CiteScore,

2. Jednoczesne indeksowanie w bazie LISTA EBSCOhost.

Do badań wybrano następujące czasopisma spełniające oba kryteria:

1. „International Journal of Information Management”
2. „Government Information Quarterly”
3. „Information and Organization”
4. „European Journal of Information Systems”
5. „Information Processing and Management”
6. „Information Communication and Society”
7. „Journal of Informetrics”
8. „Social Science Computer Review”
9. „Journal of Information Science”
10. „Information Technology and People”
11. „IEEE Transactions on Information Theory”
12. „Information Retrieval Journal”
13. „Journal of the Association for Information Science and Technology”
14. „Scientometrics”
15. „Research Evaluation”
16. „Information Systems Management”
17. „VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems”
18. „Health Information and Libraries Journal”
19. „Bottom Line”
20. „Online Information Review”

Przyjęto wstępną hipotezę, że czasopisma z badanej grupy charakteryzują się dominacją autorów z USA i Europy Zachodniej. Zjawisko takie ma związek z afiliacjami redaktorów i członków rad redakcyjnych, siedzibami wydawców, realiami finansowymi uprawiania nauki w danym państwie, liczbą badaczy – potencjalnych autorów oraz z preferowaną przez poszczególne redakcje tematyką artykułów. Pojawiające się w literaturze sugestie, że przyczyną dominacji autorów z konkretnego państwa lub obszaru językowego mogą być nastawienia i poglądy redaktorów czasopism (Baruch, 2001; Istomin, Baykov, 2015; Fenenko, 2016; Ergin, Alkan, 2019) zostały pominięte ze względu na brak możliwości ich zweryfikowania. Zrezygnowano także z weryfikacji hipotezy, że redakcje wiodących czasopism najchętniej publikują prace autorów z renomowanych ośrodków naukowych. Powodem jest brak możliwości wiarygodnego ustalenia, które ośrodki mają jaką renomę w opiniach redaktorów poszczególnych czasopism.

Na temat każdego czasopisma pobrano z bazy Scopus (kwiecień 2023 r.) następujące dane: tytuł, wydawca, liczba artykułów opublikowanych w okresie 2014-2023, afiliacje redaktorów i członków rady redakcyjnej, afiliacje autorów (dla poprawy czytelności danych nieuwzględniono afiliacji pochodzących z tych państw, które występują bardzo rzadko – poniżej 1% ogólnej liczby artykułów opublikowanych a danym czasopiś-

mie). Ze stron WWW każdego czasopisma pobrano informacje o preferowanej przez redakcje tematyce artykułów. Dane o dochodzie krajowym brutto, opracowane przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy, pobrano z Wikipedii. Z tego samego źródła pobrano dane o liczbie ludności w poszczególnych państwach. Zaś dane o wydatkach na naukę pobrano z serwisu UNESCO <https://www.unesco.org/>. Do wiarygodnych danych o liczbie badaczy reprezentujących nauki humanistyczne i społeczne w poszczególnych państwach autor nie dotarł.

Zebrane dane poddano analizie ilościowej oraz porównawczej.

WYNIKI

Analiza ilościowa afiliacji autorów artykułów opublikowanych w 20 czołowych (według CiteScore) czasopismach z zakresu (m.in. bibliotekoznawstwa i nauki o informacji) wykazała zdecydowaną dominację USA i Chin (Tab. 1 oraz Wykres 1). Dominacja obu państw widoczna jest nie tylko w sumarycznej liczbie afiliacji, lecz także w liczbie afiliacji w poszczególnych czasopismach. Autorzy związani z USA przodują (pierwsze miejsce pod względem liczby afiliacji) w 12 czasopismach, a badacze z Chin w pięciu (zob. Zał. 1²). Drugą grupę państw, których badacze często publikują w badanych czasopismach, tworzą Wielka Brytania (w tym przodowanie w dwóch z czasopismach), Niemcy i Hiszpania. Afiliacje pierwszej grupy państw stanowią 35% wszystkich zidentyfikowanych, a afiliacje drugiej grupy 17%. Oznacza to, że ponad połowa autorów artykułów, opublikowanych w badanej grupie 20 czasopism w ostatnich dziesięciu latach, pochodzi jedynie z pięciu państw.

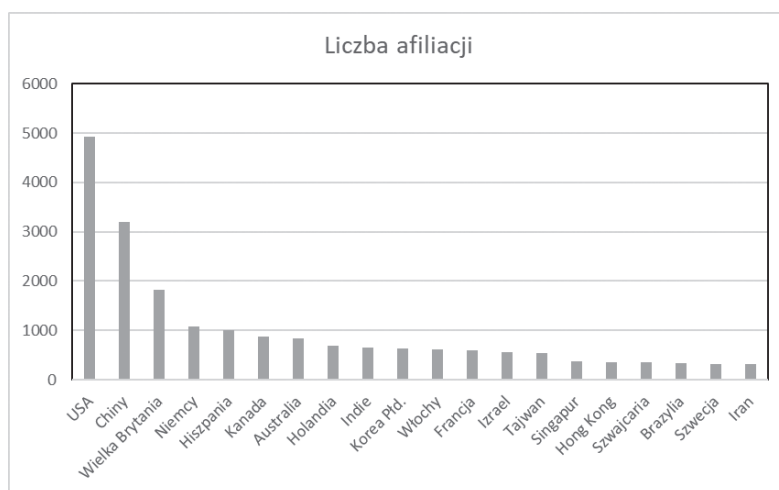
Wydawcami badanych czasopism są głównie (19 z 20 badanych) wielkie koncerny wydawnicze mające swoje siedziby w USA i Europie Zachodniej (w Wielkiej Brytanii, Holandii i Niemczech), a językiem publikacji jest angielski. Pokrywa się to z dominacją afiliacji autorów z Europy Zachodniej oraz z USA (zob. Wykres 1). W widocznej korelacji pomiędzy siedzibami wydawnictw i językiem publikowania a afiliacjami autorów, nie mieszczą się przede wszystkim Chiny. W przypadku pozostałych państw nieanglojęzycznych spoza Ameryki Płn. i Europy Zachodniej widać słabą ich reprezentację, która koreluje z brakiem siedzib redakcji badanej grupy czasopism w tych państwach. Uwaga ta dotyczy przede wszystkim krajów Afryki, Ameryki Płd., Ameryki Środkowej oraz Europy Środkowo-Wschodniej.

² Załącznik dostępny jako dodatkowy plik w metadanych artykułu na stronie „Przeglądu Bibliotecznego” w systemie OJS: <http://ojs.sbp.pl/index.php/pb/issue/archive>

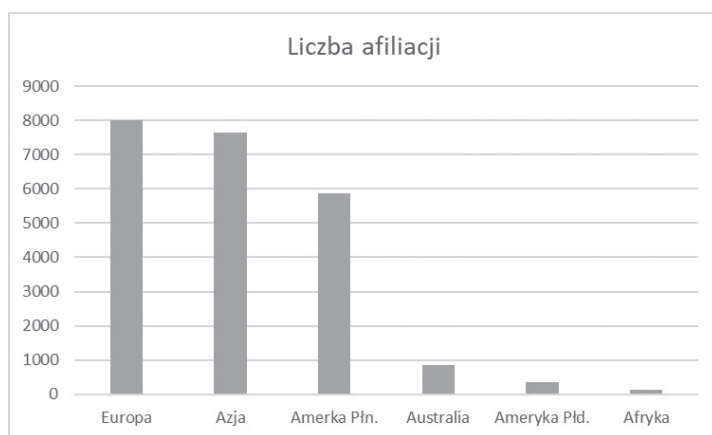
Tabela 1. Sumaryczna liczba afiliacji autorów występujących w badanych 20 czasopismach (państwa i kontynenty)

Państwo	Liczba afiliacji autorów	Kontynent	Liczba afiliacji autorów
USA	4932	Europa	8020
		w tym Zachodnia i Północna	7693
Chiny	3193	Azja	7660
Wielka Brytania	1830	Ameryka Płn.	5876
Niemcy	1075	Australia	864
Hiszpania	1008	Ameryka Płd.	341
Kanada	867	Afryka	126
Australia	836		
Holandia	682		
Indie	650		
Korea Płd.	633		
Włochy	621		
Francja	605		
Izrael	552		
Tajwan	534		
Singapur	375		
Hongkong	358		
Szwajcaria	348		
Brazylia	334		
Szwecja	326		
Iran	311		
Japonia	288		
Finlandia	269		
Dania	266		
Norwegia	252		
Belgia	233		
Turcja	195		
Pakistan	175		
Malezja	136		
Polska	131		
Rosja	122		

RPA	109
Arabia Saudyjska	105
Austria	99
Portugalia	81
Meksyk	77
Irlandia	67
Słowenia	56
ZEA	52
Jordania	48
Nowa Zelandia	28
Indonezja	26
Grecja	23
Nigeria	17
Wietnam	12
Czechy	9
Estonia	9
Lichtenstein	7
Oman	7
Kolumbia	7
Bangladesz	7
Bahrajn	3

Wykres 1. Sumaryczna liczba afiliacji autorów dla 20 dominujących państw

Wykres 2. Sumaryczna liczba afiliacji z podziałem na kontynenty

W przypadku afiliacji redaktorów i członków rad redakcyjnych wyraźna jest dominacja dwóch państw – USA i Wielkiej Brytanii (Tab. 2). Dotyczy to zarówno liczby czasopism z afiliacjami tych państw, jak również sumarycznej liczby afiliacji członków zespołów redakcyjnych we wszystkich 20 czasopismach. W tym rankingu przodują państwa angielskojęzyczne, kraje Ameryki Północnej, Europy Zachodniej i Chiny. Wyraźnie widoczne jest podobieństwo pomiędzy listą państw, z których pochodzi najwięcej autorów, a listą państw, z których pochodzi najwięcej redaktorów i członków rad redakcyjnych.

Tabela 2. Sumaryczna liczba afiliacji redaktorów i członków rad redakcyjnych (uwzględniono przypadki z afiliacjami w minimum dwóch czasopismach)

Państwo	Liczba czasopism, w których pojawiły się afiliacje redaktorów z danego państwa	Liczba afiliacji redaktorów z danego państwa w badanych czasopismach
USA	19	257
Wielka Brytania	17	159
Australia	9	45
Kanada	9	35
Chiny	8	72
Niemcy	8	22
Norwegia	7	24
Hiszpania	6	19
Dania	6	15
Szwecja	6	15
Francja	5	18
Włochy	4	19
Holandia	4	18

Brazylia	3	13
Tajwan	3	9
Korea Płd.	3	8
Irlandia	3	8
Singapur	3	7
Indie	2	23
Finlandia	2	8
Malezja	2	7
Szwajcaria	2	7
Nowa Zelandia	2	6
Hongkong	2	5

Dane pozyskane w trakcie badań (zob. Zał. 1) pozwoliły na dokonanie jeszcze jednego porównania – procentowego udziału członków zespołu redakcyjnego o określonej afiliacji w całości zespołu każdego czasopisma oraz procentowego udziału autorów o określonej afiliacji w całej puli autorów danego czasopisma. Uwzględniono sześć państw, które przodują zarówno pod względem liczby członków zespołów redakcyjnych, jak i pod względem liczby autorów (Tab. 3).

Tabela 3. Porównanie procentowego udziału członków zespołu redakcyjnego o określonej afiliacji w całości zespołu każdego czasopisma oraz procentowego udziału autorów o określonej afiliacji w całej puli autorów danego czasopisma (dane w zaokrągleniu do 0,5%)

Lp.	Tytuł czasopisma	Państwo	Procentowy udział w zespole redakcyjnym	Procentowy udział w ogóle autorów
1	International Journal of Information Management	USA	19	18
		Wielka Brytania	18	10,5
		Australia	7	6
		Kanada	3	3,5
		Chiny	11	12,5
		Niemcy	1,5	3
2	Government Information Quarterly	USA	24	23,5
		Wielka Brytania	7,5	10
		Australia	-	3,5
		Kanada	3,5	3
		Chiny	3,5	7
		Niemcy	-	4
3	European Journal of Information Systems	USA	32,5	29
		Wielka Brytania	13,5	6
		Australia	11,5	7
		Kanada	4	5
		Chiny	-	3,5
		Niemcy	9,5	9,5

4	Information Processing and Management	USA Wielka Brytania Australia Kanada Chiny Niemcy	23,5 10 3,5 5,5 20 -	10,5 5 3,5 3 32 1
5	Information Communication and Society	USA Wielka Brytania Australia Kanada Chiny Niemcy	48 44,5 - - - 7,5	30 15,5 7 5,5 2,5 6
6	Journal of Informetrics	USA Wielka Brytania Australia Kanada Chiny Niemcy	19 - - - 31 -	14,5 5,5 2 2 20 6
7	Journal of Information Science	USA Wielka Brytania Australia Kanada Chiny Niemcy	18 63,5 - - - -	10,5 7,5 3 2 20,5 2
8	Information and Organization	USA Wielka Brytania Australia Kanada Chiny Niemcy	47 22,5 6,5 9 - -	30 20 7,5 7,5 - 5
9	Social Science Computer Review	USA Wielka Brytania Australia Kanada Chiny Niemcy	50 25 - - - 16,5	35,5 7 2 3 5,5 15
10	Information Technology and People	USA Wielka Brytania Australia Kanada Chiny Niemcy	13 35,5 10 - 17 -	15,5 18,5 7 2,5 18,5 1,5
11	IEEE Transactions on Information Theory	USA Wielka Brytania Australia Kanada Chiny Niemcy	71,5 28,5 - - - -	31,5 4 2 5 12 4,5
12	Information Retrieval Journal	USA Wielka Brytania Australia Kanada Chiny Niemcy	19,5 11 11 8,5 14 -	19,5 9,5 7,5 5 11 4,5

13	Journal of the Association for Information Science and Technology	USA	56	34,5
		Wielka Brytania	8,5	12
		Australia	5	5
		Kanada	12	5,5
		Chiny	8,5	11,5
		Niemcy	3,5	4
14	Scientometrics	USA	-	11
		Wielka Brytania	-	5
		Australia	-	2,5
		Kanada	-	2,5
		Chiny	-	18
		Niemcy	-	6,5
15	Research Evaluation	USA	21,5	8
		Wielka Brytania	25	14,5
		Australia	-	4
		Kanada	7	5,5
		Chiny	-	3
		Niemcy	7	6,5
16	Information Systems Management	USA	66,5	30,5
		Wielka Brytania	9,5	13
		Australia	-	4
		Kanada	9,5	5,5
		Chiny	-	2,5
		Niemcy	14,5	11
17	VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems	USA	60,5	8,5
		Wielka Brytania	8	4,5
		Australia	5,5	4,5
		Kanada	-	-
		Chiny	-	5,5
		Niemcy	-	-
18	Health Information and Libraries Journal	USA	17,5	18
		Wielka Brytania	82,5	48
		Australia	-	3
		Kanada	-	8,5
		Chiny	-	3,5
		Niemcy	-	-
19	Bottom Line	USA	27,5	36,5
		Wielka Brytania	-	19,5
		Australia	18	-
		Kanada	-	-
		Chiny	-	7,5
		Niemcy	-	-
20	Online Information Review	USA	29	16
		Wielka Brytania	12,5	6,5
		Australia	-	3
		Kanada	-	2,5
		Chiny	12,5	14,5
		Niemcy	8,5	2,5

Analiza preferowanej przez redakcję tematyki artykułów (Zał. 2³) wykazała, że tego rodzaju wymogi nie stwarzają ani preferencji, ani dyskry-

³ Załącznik dostępny jako dodatkowy plik w metadanych artykułu na stronie „Przeglądu Bibliotecznego” w systemie OJS: <http://ojs.sbp.pl/index.php/pb/issue/archiv>

minacji dla badaczy z któregośkolwiek państwa lub kontynentu. Jedynie w czasopiśmie „European Journal of Information Systems” występuje element preferencji dla tematyki związanej z konkretnym kontynentem – europejska perspektywa teorii i praktyki systemów informacyjnych.

Z kolei dane o produkcie krajowym brutto (Tab. 4) w przeliczeniu na mieszkańca za rok 2021 (dane Międzynarodowego Funduszu Walutowego) wykazują niewielką korelację z sumaryczną liczbą afiliacji autorów. Dwa państwa (USA i Australia) pojawiają się na pierwszych dziesięciu miejscach jednocześnie w rankingu liczby afiliacji i PKB na mieszkańca, a dziewięć państw pojawia się w pierwszych dwudziestkach obu rankingów (brak danych o PKB Hongkongu). Jednocześnie aż dziesięć państw z pierwszej dwudziestki według PKB na mieszkańca nie występuje w pierwszej dwudziestce według liczby afiliacji. Opisywaną korelację zaburza też obecność wśród 20 państw z największą liczbą afiliacji autorów czterech państw spoza pierwszej pięćdziesiątki w rankingu według PKB na mieszkańca.

Tabela 4. Liczba ludności, pozycja państwa w rankingach Międzynarodowego Funduszu Walutowego według PKB na mieszkańca oraz wydatki na badania jako procent PKB – źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_państw_świata_według_liczby_ludności; [https://www.unesco.org/reports/science/2021/en/statistics](https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_państw_świata_według_PKB_nominalnego_per_capita)

Państwo	Liczba ludności	PKB na mieszkańca	PKB na mieszkańca	Wydatki na badania w % PKB/ w tym na badania podstawowe
		Pozycja wg. MFW	Kwota w dolarach	
USA	0,34 mld	6	69 231	2,84/0,47
Chiny	1,4 mld	62	12 359	2,19/0,12
Wielka Brytania	68 mln	21	47 203	1,72/0,30
Niemcy	84 mln	18	50 795	3,09/--
Hiszpania	47 mln	32	30 090	1,24/0,26
Kanada	38 mln	15	52 079	1,57/--
Australia	26 mln	10	63 529	1,87/--
Holandia	17,5 mln	12	59 292	2,16/0,52
Indie	1,4 mld	142	2 185	0,65/0,10
Korea Płd.	52 mln	28	34 801	4,53/0,68
Włochy	62 mln	27	35 473	1,40/0,31
Francja	68 mln	22	44 853	2,20/0,50

Izrael	9 mln	17	51 416	4,95/0,52
Tajwan	23 mln	29	33 775	2,5/--
Singapur	6 mln	5	72 795	1,94/0,46
Hongkong	7 mln	-	-	0,86/--
Szwajcaria	8,5 mln	3	93720	3,37/1,41
Brazylia	0,21 mld	84	7564	1,26/--
Szwecja	10,5 mln	11	60029	3,34/--
Iran	87 mln	51	16784	0,83/--

Także kolejna korelacja związana z finansami – pomiędzy liczbą afiliacji autorów a wydatkami na badania (jako procent PKB) – jest nieznacząca. Pięć państw z pierwszej dwudziestki pod względem liczby filiacji autorów przeznaczają na badania ponad 3% PKB, kolejne pięć ponad 2%, a następne cztery ponad 1,5% (Polska w 2018 r. przeznaczała 1,21%). Jednakże należy zauważyć, że wśród 20 państw z największą liczbą afiliacji autorów znajdują się także trzy państwa przeznaczające na badania poniżej 1% PKB.

W przypadku porównań pomiędzy liczbą mieszkańców w danym państwie (prawdopodobnie im więcej mieszkańców, tym więcej osób zajmuje się badaniami), a liczbą afiliacji autorów można mówić o widocznej korelacji pomiędzy obiema grupami danych. Jednakże taką konstatację należy traktować z pewną ostrożnością, ponieważ na liście 20 państw z największą liczbą afiliacji autorów znajdują się trzy z liczbą ludności poniżej 10 mln, a w sumie dziewięć z liczbą ludności mniejszą lub równą w stosunku do Polski.

WNIOSKI

Ustalenie, na ile dana grupa czasopism ma charakter rzeczywiście międzynarodowy (realna dostępność dla autorów ze wszystkich państw, bez jakichkolwiek jawnych lub ukrytych preferencji; reprezentacja przynajmniej kilku – kilkunastu państw w redakcjach i wśród autorów), a na ile jest zogniskowana na publikowaniu badań pochodzących z określonych państw czy regionów, natrafia na istotne bariery. Przede wszystkim dla badacza chcącego zgłębić ten problem nie są dostępne podstawowe źródła informacji – wstępne decyzje redakcji (pozytywne i negatywne), recenzje oraz ostateczne decyzje redakcji. Stąd też nie jest możliwe ustalenie, dlaczego niektóre artykuły zostały opublikowane, a inne odrzucone oraz jakie były afiliacje wszystkich autorów, także artykułów odrzuconych. Zarzuty o stronniczość wysunięte przez Barucha (2001) nie mogą być zweryfikowane ze względu na wspomnianą niedostępność danych.

Jednakże przyjęcie założenia, że redakcje bezstronnie publikują artykuły najlepsze, najbardziej pasujące do profilu danego czasopisma, nie miałyby wiele wspólnego z metodologią naukową. Sprowadzałyby się do przekonania, że skoro taka jest powszechna opinia, to znaczy, że tak jest. W związku z tym konieczne jest wnioskowanie w oparciu o dane, które są dostępne. Z tym, że takie dane wskazują na istnienie korelacji, a nie związków przyczynowo-skutkowych. Pozwalają na wnioskowanie pośrednie. Dopiero mając świadomość tych ograniczeń można przystąpić do analizy zaprezentowanych powyżej wyników badań.

Jeżeli za główne kryterium międzynarodowości czasopisma uznamy państwową różnorodność afiliacji w zespołach redakcyjnych i w grupach autorów na poziomie przynajmniej kilku reprezentowanych państw, to badane periodyki można uznać za międzynarodowe. W ośmiu czasopismach w zespołach redakcyjnych znajdziemy reprezentantów ok. dziesięciu państw, a w dwunastu periodykach nawet kilkunastu (biorąc pod uwagę także przypadki pojedyncze, nie uwzględnione w Zał. 1). W każdym z badanych czasopism publikowali autorzy z więcej niż 20 państw.

Powyższa ocena przestaje być taka oczywista, jeżeli weźmiemy pod uwagę sumaryczną liczbę autorów z poszczególnych państw publikujących w badanych czasopismach. Wśród autorów artykułów zdecydowanie dominują badacze z USA (Tab. 1). W poszczególnych periodykach badacze afiliowani w USA stanowią od 8 do 36,5% autorów, w tym w siedmiu ich udział przekracza 30%, a jedynie w dwóch jest niższy niż 10% (Tab. 3). Dominacja ta najprawdopodobniej nie wynika z braku zainteresowania badaczy pochodzących spoza USA publikowaniem w omawianych czasopismach. Sytuacja taka jest nieprawdopodobna, trudno bowiem sobie wyobrazić, że badacze pracujący w państwach, w których ocena ich pracy w jakiejś mierze zależy od miejsca publikowania prac, nie są zainteresowani publikowaniem w czasopismach z najwyższymi wskaźnikami bibliometrycznymi (w wielu państwach świadczącymi o prestiżu czasopisma).

Czołowe pozycje pod względem sumarycznej liczby autorów zajmują ponadto dwa państwa Europy Zachodniej, Wielka Brytania i Niemcy. Brytyjczycy stanowią od 4 do 48% autorów w zależności od czasopisma, w tym w dziesięciu tworzą grupę liczącą co najmniej 10%. Udział autorów z Niemiec waha się pomiędzy 1 a 15%, z tym, że w siedmiu czasopismach przekracza 5%. Gdy dodamy autorów z Kanady i Australii to okazuje się, że zarówno w sumarycznej liczbie autorów, jak i w poszczególnych czasopismach pięć państw zachodu dominuje zdecydowanie.

Jednakże teza o zachodniocentryzmie nie znajduje mocnego potwierdzenia w danych, ponieważ w badanej grupie periodyków stosunkowo liczna jest reprezentacja autorów z Chin, zajmują oni drugie miejsce po USA (Tab. 1). W poszczególnych czasopismach stanowią od 2,5 do 32% autorów, w tym w dziesięciu przypadkach jest to ponad 10% (Tab. 3). Mo-

żemy więc raczej mówić o zogniskowaniu na Amerykę Północną, Europę Zachodnią i Chiny. Niewątpliwym faktem jest marginalna obecność autorów z Europy Środkowo-Wschodniej, Ameryki Południowej i Afryki.

Powodów takiego stanu rzeczy możemy szukać jedynie w danych pośrednio wskazujących na potencjalne przyczyny (o istniejących barierach badawczych już wspomniano). Na pierwszym miejscu można wymienić usytuowanie siedzib redakcji. Prawie wszystkie (z jednym wyjątkiem) badane czasopisma posiadają adresy w USA lub w kilku państwach Europy Zachodniej. Tak więc teza postawiona przez Ergina i Alkana (2019) o tym, że redakcje uprzywilejowują autorów z państw, w których mają siedzibę, znajduje potwierdzenie także na gruncie bibliotekoznawstwa i nauki o informacji. Jednakże wniosek o związku pomiędzy adresami redakcji a afiliacjami autorów zaburza fakt, że żadne czasopismo nie jest wydawane w Chinach, skąd pochodzi znacząca liczebnie grupa autorów.

Kolejnym powodem mogą być składy zespołów redakcyjnych. W poszczególnych czasopismach wyraźnie widoczna jest bowiem korelacja pomiędzy liczbą państwowych afiliacji członków zespołów redakcyjnych, a liczbą państwowych afiliacji autorów. W sumarycznej puli zespołów redakcyjnych badanych czasopism osoby pochodzące z USA, Chin, Wielkiej Brytanii, Niemiec, Australii i Kanady stanowią grupę liczącą 73% wszystkich osób (Tab. 2). W poszczególnych czasopismach jest to od 38,5 do 100% (z wyjątkiem „Scientometrics”). W 11 periodykach zespoły redakcyjne w ponad 70% pochodzą z wymienionych sześciu państw (Tab. 3). Porównanie danych z tabeli 3 wskazuje na to, że w przypadku 19 czasopism istnieje stosunkowo duże podobieństwo pomiędzy odsetkiem afiliacji państwowych członków zespołów redakcyjnych a odsetkiem afiliacji państwowych autorów. Odstępstwa od tej zasady – czyli niewielki odsetek afiliacji z danego państwa w grupie redaktorów i jednocześnie stosunkowo duży odsetek afiliacji z tego państwa wśród autorów, lub odwrotnie – są nieliczne.

Obie kwestie uprawdopodobniają tezę, że największe szanse na opublikowanie artykułu w badanej grupie czasopism mają autorzy pochodzący z tych samych państw, co koncerny wydawnicze, a także redaktorzy i członkowie rad redakcyjnych. Najprawdopodobniej, jak twierdzi grupa badaczy (Baruch, 2001; Istomin, Baykov, 2015; Fenenko, 2016; Ergin, Alkan, 2019), prezentują oni podobne podejście do procesu badawczego, do wyboru tematyki badań, do kształtowania treści artykułu oraz uznawanego paradygmatu. Jednakże należy podkreślić, że oczekiwana przez redakcje tematyka artykułów nie stwarza preferencji dla badaczy z któregośkolwiek państwa czy kontynentu.

Nie znalazła potwierdzenia teza (Skopec et al., 2020), że wiodące czasopisma najchętniej publikują artykuły autorów pracujących w państwach stosunkowo bogatych (PKB na mieszkańca). W przypadku badanej gru-

py periodyków korelacja PKB *per capita* z liczbą afiliacji autorów jest niewielka. W przypadku relacji pomiędzy wydatkami na naukę (jako procent PKB) a liczbą afiliacji autorów korelacja także jest jedynie nieznaczna. Oba wskaźniki sugerują brak istotnego związku pomiędzy kwestiami finansowymi, a liczbą afiliacji autorów z poszczególnych państw w badanej grupie czasopism.

Natomiast liczba afiliacji autorów istotnie koreluje z liczbą mieszkańców danego państwa. Prawdopodobnie im więcej mieszkańców, tym więcej osób zajmuje się badaniami, a im więcej artykułów jest nadsyłanych przez badaczy z danego państwa, tym więcej jest afiliacji tego państwa wśród autorów prac opublikowanych. Jednakże w niejednym przypadku względnie nieduża liczba ludności współwystępuje ze stosunkowo licznymi afiliacjami autorów. Przypadki te, to głównie państwa o stosunkowo wysokim PKB na osobę, które przeznaczają na naukę stosunkowo duży odsetek PKB.

Odpowiadając na wątpliwości podobne do tych, które zgłosiła M. Helak (2023), należy podkreślić, że wiodącym czasopismom z dyscypliny bibliotekoznawstwo i nauka o informacji można zarzucić, iż reprezentują stosunkowo wąskie środowisko badawcze. Jednakże nie jest to jedynie środowisko amerykańskie i zachodnioeuropejskie, lecz także chińskie. Sytuacja taka raczej nie wynika z faktu, że redakcje badanych czasopism w małym stopniu zainteresowane są tym, co dzieje się w nauce poza wspomnianym środowiskiem. Dopuszczona bowiem przez redakcje tematyka prac nie zawiera takich ograniczeń. W grę mogą wchodzić świadome lub nieświadomione preferencje dla autorów z państw, z których pochodzą osoby związane z redakcjami. Jednakże bez dostępu do recenzji i decyzji redakcji tej kwestii nie możemy zbadać.

W tym kontekście należy wspomnieć o pojawieniu się poglądów, że dążenie do tzw. doskonałości naukowej poprzez publikowanie w tzw. wiodących czasopismach samo w sobie może być szkodliwe dla nauki (Neylon, 2020). W miejsce bowiem pożądanego celu prowadzenia badań, jakimi powinno być rozwiązywanie problemów społecznych oraz zaspokajanie ciekawości badawczej, wprowadza zachowania instrumentalne (badania dla prestiżowej publikacji), a nawet oszustwa i nadużycia (cel, jakim jest prestiżowa publikacja, uświęca środki). Problemy te powiększane są przez fakt przejścia kontroli nad systemami komunikacji naukowej przez północnoamerykańskie i zachodnioeuropejskie gremia wydawnicze i naukowe. Zmusza to badaczy z innych rejonów świata do podporządkowania się preferowanym przez te gremia paradygmatom, metodologiom i zasadom. Neylon ocenił, że jest to przejaw rzeczywistości neokolonialnej w nauce. Sugestie o istnieniu naukowego neokolonializmu znaleźć można także w pracy Dahdouh-Guebas, Ahimbisibwe, Van Moll & Koedam (2003). Autorzy ustalili (na podstawie ok. 2,8 tys. artykułów

z przełomu wieków XX i XXI), że w przypadku publikacji opartych na badaniach przeprowadzonych w 48 krajach najsłabiej rozwiniętych, aż w 70% przypadków autorami lub współautorami nie są badacze z lokalnych instytutów badawczych, lecz z instytutów funkcjonujących w najbardziej uprzemysłowionych krajach świata. Na podstawie ankiety przeprowadzonej wśród autorów korespondencyjnych badanych publikacji doszli do wniosku, że naukowcy z państw bogatych zdają sobie sprawę z neokolonialnych zależności w nauce, ale głównymi formami współpracy z badaczami pracującymi w państwach słabo rozwiniętych, które stosują w praktyce (o ile takowa występuje) jest angażowanie do badań terenowych i pozyskiwania danych.

Zaprezentowane w niniejszym artykule badania geograficznego zogniskowania polityki publikacyjnej sugerują istnienie swoistego „centrum” w nauce obejmującego Amerykę Północną, Europę i Chiny także w dyscyplinie bibliotekoznawstwo i nauka o informacji. Ponadto rodzą wątpliwości odnośnie bezstronnego traktowania wszystkich potencjalnych autorów artykułów, co jednak nie daje podstaw do doszukiwania się jakichkolwiek praktyk neokolonialnych stosowanych przez to „centrum”.

Odnosząc się do kwestii zasad tworzenia listy czasopism punktowanych, która wskazuje, gdzie, z punktu widzenia późniejszej parametryzacji dyscypliny i oceny pracowniczej badacza, należy publikować, warto podkreślić, iż przyjęte w Polsce rozwiązania stawiają przedstawicieli problematyki mieszczącej się w ramach bibliotekoznawstwa i nauki o informacji w trudnej sytuacji. Oczywiście jest to trudność względna, występująca w porównaniu z sytuacją badaczy z Ameryki Północnej, Europy Zachodniej i Chin. Jak wskazują wyniki badań zaprezentowanych w niniejszym artykule, jest prawdopodobne, iż badaczom z Polski, podobnie jak innym z Europy Środkowo-Wschodniej, Afryki i Ameryki Południowej, znacznie trudniej uzyskać sukces publikacyjny w czasopismach wydawanych przez wielkie, globalne koncerny wydawnicze. Ze względu na brak rzetelnych danych nie jest możliwe ustalenie czy trudność ta wynika z polityki redakcji, czy ze wskazanej przez Ergina i Alkana (2019) obawy autorów spoza „centrum” przed podważaniem „istotności” wyników ich badań, co skutkuje odrzuceniem artykułu pochodzącego spoza świata anglo-amerykańskiego. Jednakże przypadek takich państw jak Chiny, a także Indie, Korea Płd. i Tajwan pokazuje, że istniejące bariery można przełamać.

BIBLIOGRAFIA

- Baruch, Y. (2001). Global or North American? A Geographical Based Comparative Analysis of Publications in Top Management Journals. *International Journal of Cross-Cultural Management*, 1(1), 109-126, <https://doi.org/10.1177/147059580111010>.

- Dahdouh-Guebas, F., Ahimbisibwe, J., Van Moll, R., & Koedam, N. (2003) Neo-colonial science by the most industrialised upon the least developed countries in peer-reviewed publishing. *Scientometrics*, 56(3), 329-343.
- Ergin, M., Alkan, A., (2019), Academic neo-colonialism in writing practices: Geographic markers in three journals from Japan, Turkey and the US, *Geoforum*, 104, 259-266, <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2019.05.008>.
- Fenenko, A. (2016). Why Americans do not like to publish Russian authors? *Mezhdunarodnye Protsessy. Journal of International Relations Theory and World Politics*, 14(1), 172-180.
- Goodale, E. et al. (2016). Increasing geographic diversity in the international conservation literature: A stalled process? *Biological Conservation*, 198, 78-83, <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2016.03.030>.
- Gupta, A.K. et al. (2022). Geographical distribution of authorship for leading cardiothoracic surgery journals. *Journal Cardiac Surgery*, 37(12), 4465-4473. <https://doi.org/10.1111/jocs.17022>.
- Helak, M. (2023). Kłamstwo uczelnianej merytokracji, *Kontakt*, 50, <https://magazynekontakt.pl/klamstwo-uczelnianej-merytokracji/?fbclid=IwAR1aBH-nv9IKX9MzNdXFUFxLgWf3FSmu1f0FYpzH7kjinXIVvztvPQLW30u4M>.
- Istomin, I., Baykov A. (2015). Russian and international publication practices. A comparative study of IR scholarly journals. *Mezhdunarodnye Protsessy. Journal of International Relations Theory and World Politics*. 13(2), 114-140. <http://dx.doi.org/10.17994/IT.2015.13.2.41.9>.
- Lohaus, M., Wemheuer-Vogelaar, W. (2021). Who Publishes Where? Exploring the Geographic Diversity of Global IR Journals, *International Studies Review*, 23(3), 645–669, <https://doi.org/10.1093/isr/viaa062>.
- Neylon, C. (2020). Research excellence is a neo-colonial agenda (and what might be done about it). [In:] *Transforming Research Excellence New Ideas from the Global South*, (eds) Kraemer-Mbula E., Tijssen R., Wallace M.L., McLean R. Somerset West, Cape Town, South Africa: African Minds, 92-118.
- Skopec, M., Issa, H., Reed, J., Harris M. (2020). The role of geographic bias in knowledge diffusion: a systematic review and narrative synthesis. *Research Integrity and Peer Review*, 5(2), <https://doi.org/10.1186/s41073-019-0088-0>.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 18 listopada 2023 r.

ZBIGNIEW OSIŃSKI

Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

e-mail: zbigniew.osinski@mail.umcs.pl

ORCID 0000-0003-4484-7265

INTERNATIONAL OR WESTCENTRIC – GEOGRAPHICAL FOCUS OF LEADING SCIENTIFIC JOURNALS IN THE FIELD OF LIBRARY AND INFORMATION SCIENCE

KEYWORDS: Library and information science. Scopus. Scientific journals. Geographical focus. Authors' affiliations.

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – In various publications one can find information suggesting that at least some scientific disciplines reflected in Scopus and Web of Science databases are dominated by journals which are not international but rather related to narrow academic communities from the United States and Western Europe. Therefore the author decided to: 1) discover if journals considered to be international and leading in the field of library and information science are indeed international or rather westcentric; and 2) using the available data, discover the reasons for such state of affairs. **Research methods** – The analysis covered all journals indexed both in Scopus and LISTA databases. **Results** – The quantitative analysis of researchers' affiliations proved a significant domination of the United States, West Europe and China. The comparative analysis of some other data sets showed a crucial correlation among the number of affiliations of journal editors, editorial team locations and the number of affiliations of article authors. However, without the access to reviews and editors' decisions it is impossible to discover true reasons for the domination of authors from the afore-mentioned countries in the field of library and information science. So far those issues have not become a subject of any more extensive research.

MARIOLA ANTCZAK
Department of Library and Information Science
University of Lodz
e-mail: mariola.antczak@uni.lodz.pl
ORCID 0000-0002-4378-7101

MAŁGORZATA KOWALSKA-CHRZANOWSKA
Institute of Information and Communication Research
Nicolaus Copernicus University in Toruń
e-mail: koma@umk.pl
ORCID 0000-0002-2839-5732

ZBIGNIEW GRUSZKA
Department of Library and Information Science
University of Lodz
e-mail: zbigniew.gruszka@uni.lodz.pl
ORCID 0000-0002-7834-3893

HAMID DERVIŞ
Department of Information Management
University in Kastamonu, Turkey
e-mail: hdervis@kastamonu.edu.tr
ORCID 0000-0002-9069-571X

THE GLASS CEILING? LEVEL OF INTEREST IN THE SUBJECT OF ACADEMIC LIBRARIES AROUND THE WORLD IN 2013-2022. THE RESULTS OF QUANTITATIVE ANALYSIS OF PUBLICATIONS FROM THE SCOPUS DATABASE

Mariola Antczak, associate professor, is head of Department of Information, Library and Book Science at the University of Łódź in Poland. Research areas: library marketing, information society, reading culture of children and young people, libraries of various types, science communication. Author of more than a hundred publications, Participant of national and international conferences (including Pisa, Osijek, Lviv, Çankırı).

Recent publications: Academic library research development in the context of IF of journals: bibliometric analysis of articles based on the LISTA database (2000-2019) *Przegląd Biblioteczny* (Library Review) 2022; Multimedia presentations in scientific speeches (ed.) 2023; Library model of community resilience during the war. Activities of selected Polish academic libraries addressed to Ukrainians (co-author) *Journal of Academic Librarianship*, 2023.

Professional Portfolio: <https://sites.google.com/view/mariolaantczak>.

Małgorzata Kowalska-Chrzanowska – Associate Professor at Nicolaus Copernicus University in Torun, Poland. Her scientific interest focuses on a broad range of information topics, such as information retrieval, quality of digital resources, transfer of knowledge through databases and social media, disinformation and fact-checking, digital skills, bibliometrics and scientometrics. Selected publications: *Academic Libraries as Space for Innovation*, „Przegląd Biblioteczny” 2023, vol. 91, iss. 1, pp. 22-44; *Polish Fact-Checking Projects Unmasking False Information About the War in Ukraine*, „Media i Społeczeństwo”

2022, vol. 17, pp. 51-71; *Role of Social Networking Services for Scientists in Promoting Scientific Output on Example of Polish Representatives of Social Communication and Media Sciences*, „Global Knowledge, Memory and Communication” 2020, vol. 69, iss. 8/9, pp. 717-736; *Distribution of Data Elements and its Relationship to the Types of Digital Libraries*, „Journal of Librarianship and Information Science” 2019, vol. 51, iss. 3, pp. 710-720; *The Role of Visualization in Shaping and Exploration of Individual Information Space. Part 1, “Knowledge Organization”* 2018, vol. 45, iss. 7, pp. 547-558; *Online crowdsourcing – the positive dimension of social participation. Contexts – nature – determinants* (Warsaw 2015); *Digitization of Polish library collections* (Warsaw 2007).

Zbigniew Gruszka, PhD, assistant professor, University of Lodz; Department of Information, Library and Book Science. Member of the General Board of the Polish Librarians Association (2017-2022). Co-editor of *The Concise Librarian’s Dictionary* (2001), co-author of the critical edition of Jan Muszkowski’s (1882-1953) *Life of a Book* (2015). Presented papers at international conferences in Poland, Canada, Croatia, Czechia, Italy, Malaysia. Research interests: social media, visual communication, management of cultural institutions, regional studies. Recent publications: *Do We Have Any L-Vision? Multi-level Comparison of Selected Global Library Visions*, *Libri*, 2023; *Library model of community resilience during the war. Activities of selected Polish academic libraries addressed to Ukrainians*, *Journal of Academic Librarianship*, 2023 (co-authored with M. Antczak); *Institutional contexts of LIS education in Poland*, *Education for Information*, 2020; *What May Library and Information Science Offer to Personal Information Management? Issues of Scientific Information*, 2020.

Do We Have Any L-Vision? Multi-level Comparison of Selected Global Library Visions, *Libri*, 2023; *Library model of community resilience during the war. Activities of selected Polish academic libraries addressed to Ukrainians*, *Journal of Academic Librarianship*, 2023 (co-authored with M. Antczak); *Institutional contexts of LIS education in Poland*, *Education for Information*, 2020; *What May Library and Information Science Offer to Personal Information Management? Issues of Scientific Information*, 2020.

Hamid Derviş, associate professor, in the department of Information Management, at the University of Kastamonu in Türkiye. Research areas: Management Information Systems, information Science, Bibliometrics, Scientometrics, Social Network Analysis. Participant of national and international conferences (including Vancouver, Baltimore, Istanbul, Ankara, Çankırı). Recent publications: Reflection of Critical Theory Within the Contemporary Tourism Industry (IGI publishing, 2023); Bibliometric features of the Journal of Adalya (2023); Erasmus Staff Education Mobility (2022, Turkish Librarianship); Bibliometric analysis using Bibliometrix an R Package (2020, Journal of Scientometrics Research). Editorial Board Member of (<https://informology.org/editors.htm>: ISSN: 2999-9790) an open access Journal.

Professional Portfolio: <https://scholar.google.com/citations?user=SrAev5gAAAA-J&hl=en>

KEYWORDS: Academic libraries. Scopus. Bibliometric analysis. Publication barriers. University libraries. Scholarly productivity.

ABSTRACT: Thesis/Objective – The purpose of this paper is to show the level of interest in topics related to academic libraries worldwide, as measured by the number of research articles retrieved from the Scopus database. **Research/method** – This study adopts the bibliometric analysis approach. The methodology involved journal article searches in the Scopus database relating to the field of library information science with 2013-2022 as the date limiter. The primary search terms came from the topic of this study and were expanded with secondary search terms by using the Boolean operator: AND. The secondary keywords originated from the literature review and the search process. Results were stored in an Excel file, and they were evaluated based on the research questions. During analysis, the following were established: the yearly distribution of articles; the subject area of the articles; the list of preferred journals; the top list of publishing authors and the countries and languages they represented; the keywords used to characterise the articles. **Findings** – 7870 articles were analysed. Considering the data collected, it was found that the arithmetic mean was 796 texts per year, while the median was 750. The largest number of texts appeared in 2021, the fewest papers were published in 2014. Most of articles were in social sciences. The most popular journal was “Library Philosophy and Practice” (920 articles), followed by “Journal of Academic Librarianship” (474 articles). It was noted that American researchers dominated among the authors (39% of all texts). At the same time, underrepresentation of research findings from many countries around the world was observed, which makes it very difficult to conduct comparative research. **Value** – The authors put forward a rather provocative thesis that perhaps researchers from those countries have difficulty ‘breaking through the glass ceiling’, understood as the presence of a number of impediments and barriers to publishing abroad. The authors have identified a potential list of such barriers, the verification of which requires further, in-depth research. This study provides a foundation for further research on the topic, as well as resources to be used by LIS researchers, practitioners, and students.

INTRODUCTION

Reviewing the resources of databases in search for answers to questions about the trends in science development and the state of research on a given problem or issue has recently been a useful and increasingly popular scholarly practice. Although it does not always involve a qualitative assessment of the data collected in this manner (Osiński, 2019, p. 45), in the social sciences it is precisely such large collections of digital data (including numerical data) from, for instance, commercial and non-commercial databases that make it possible to grasp the complexity of phenomena, forecast changes and anticipate the development of science. Therefore, the use of such data, sometimes referred to as 'the end of theory', is a method for explaining problems, one that is alternative or complementary to the testing and validation of theoretical models (cf. Masto, Männiste, Siibak, 2020, p. 39). Although some researchers raise the issue of the poor quality of automatically extracted data and point to its low reliability, validity, incompleteness, and often irrelevance (Osiński, 2019, p. 46), others posit the opposite and believe that the fact that the research material was subjected to quality control prior to being entered into the database proves its value, and that mistakes do not provide grounds for excluding the bibliometric method. The authors of this paper concur with the latter group of researchers. Just like Yogesh Bhatta, Karminder Ghumana and Amandeep Dhir, they believe that bibliometric analysis makes it possible to assess the state of science and identify its development trends (Bhatta, Ghumana & Dhir, 2020; Dora and Kumar 2020, p. 246).

LITERATURE REVIEW

Research aimed at characterising publication trends based on texts published in scientific journals has been conducted in various disciplines since at least the late 1960s, with the greatest interest in it observed in the most recent two decades of the 21st century. For instance, Alexandra Bancheva conducted a quantitative assessment of scientific publications related to Arctica and indexed in the Scopus database for the years 2007-2016. She observed a systematic increase in the literature in that research area, and the findings of the study served as the first step to her developing a typology of Arctica-related issues (Bancheva, 2019). Celia Schwertmann, Colin Curtain and Gregory Peterson reviewed and evaluated pharmacy journals. Using five selected indicators, they checked 308 scientific journals for, among other things, quality, publishing opportunities or presence in major databases (Schwertmann, Curtain & Peterson, 2021).

Among the articles that present the results of bibliometric studies, one can find both papers resulting from content analysis of a single database

(Chong-Carrillo, Moraes-Valenti, Vega-Villasante, Chávez-Chong, Aren-cibia-Jorge, & Michán-Aguirre, 2018; Onyancha, 2020) and those in which authors compare results obtained from two or more databases (Chertow, Kanaoka, & Park, 2021; Martínez-Heredia, González-Gijón, Soriano Díaz, & Amaro Agudo, 2021; Lee & Kim, 2022). Understandably, bibliometric research is most often performed using the resources of the Scopus and Web of Science databases. However, there are also studies conducted using the resources of the Google Scholar search engine, which indexes not only the metadata of documents, but also their content (Chertow, Kanaoka, & Park, 2021, p. 914).

Data from bibliographic databases (Scopus, Web of Science) demonstrates that the following were the most frequently addressed LIS research topics in 2019-2022: information literacy education (96.7 percentile) (including e.g. information skills, Internet skills, distance education, media literacy), e-books (90.3 percentile) (including e.g. patron-driven acquisition, digital libraries and collections, information behaviour), information sources (84.6 percentile) (including e.g. scientific electronic resources, university library resources, e-journals, university library user satisfaction surveys), library technology (85.5 percentile) (including e.g. national information systems, library services, job market for librarians), academic libraries (85.4 percentile) (including e.g. library services, automation, use of ICT, automated library systems, information sources, library staff). It can be seen from that data that the topic of academic libraries is one of the most frequently addressed themes in LIS research worldwide. Similar conclusions can be drawn from bibliometric analyses conducted by Omwoyo Bosire Onyancha, who demonstrated that in 2001-2005 this topic ranked fourth among the most popular ones, following 'bibliometrics', 'knowledge management' and 'social media' (Onyancha, 2018, p. 465). Manoj Kumar Sa and Mallikarjun Dora obtained analogous findings, having analysed LIS publications by Indian authors for the period 1944-2017. In their study, academic library research ranked fourth, too, following bibliometrics, library technology and library collections (Sa & Dora, 2019).

Among the numerous works that analyse publications, it is noticeable that works that describe quantitative research dominate, with an equally noticeable paucity of studies undertaking qualitative analysis. However, due to the lack of access to studies on academic library research from all countries, it is difficult to make relevant comparisons and assess the scale of development of this field of work. Certainly, however, quantitative analyses make it possible to show the development of a discipline, the productivity of authors or institutions, even though authors apply different criteria when they select their research material (such as a varying number of articles, journals, timeframe, type of publications, their language, elements of bibliographic description). Some of the limitations ap-

plied by authors of papers that document bibliometric research are listed below.

LIMITATIONS RELATED TO CHRONOLOGICAL COVERAGE

In terms of the time frame, the literature demonstrates that researchers adopted the following time frames for their studies: (1) one year (Kumpulainen, 1999; Koufogiannakis, Slater & Crumley, 2004); (2) two years (Aharony, 2012); (3) five years (Tiew, Abrizah & Kaur, 2001; Sootheran, 2014), (4) ten years (Atkins, 1988; Rochester, 1995) and (5) twenty years (Antczak & Gruszka, 2022).

Nevertheless, some deviations from those periods were also noted. Nadeem Siddique and his team conducted a bibliometric analysis of articles published by Pakistani LIS researchers in a period of more than 60 years (1957–2018) (Siddique et al., 2020), while Manoj Kumar Sa and Mallikarjun Dora studied publications by Indian authors that appeared over the period of 73 years (1944–2017) (Sa & Dora, 2019). Similar studies were also conducted by other researchers (e.g., Kajberg, 1996; Singh & Chander, 2013; Godfrey, 2016; Dora & Kumar, 2017; Eschenfelder et al., 2019; Armann-Keown & Patterson, 2020; Han, 2020; Sahu & Parabhoi, 2020; Mukherjee, 2020). Moreover, some scholars limited their analyses by applying interval sampling (Järvelin & Vakkari, 1993; Ma & Lund, 2020).

LIMITATIONS IN THE WAYS IN WHICH THE RESEARCH MATERIAL WAS SELECTED AND THE TERRITORIAL COVERAGE

When studying LIS research development trends, authors selected their research material in different ways. Sometimes, these were articles published in a single journal. At other times, texts from several or more journals were included. For instance, Ali Hydar, M. Mahadevamurthy and B. M. Jagadeesha focused on the content analysis of “*Journal of Academic Librarianship*”. It arises from the results of their study that 162 articles were published in that journal in 1999, authored by 184 researchers. Among them, researchers from the USA predominated (81%). Over 16 years (1999–2014), an average of 115 texts on academic libraries were published annually in that journal (Hydar et al., 2015). Wai Sin Tiew, Abrizah Abdullah and Kiran Kaur An also focused on articles published in one journal, “*Malaysian Journal of Library & Information Science*”. Having analysed articles from 1996–2000, they determined, among other things: the scope and length of articles, the percentage of multi-authored papers, the most frequently published authors, the affiliation of individual researchers, and the most popular issues addressed in the journal (Tiew, Abrizah & Kaur,

2001). Another journal that was subject to in-depth analysis was “Annals of Library and Information Studies”, published in India. Juan José Prieto-Gutiérrez and Francisco Segado-Boj studied the most important issues addressed by authors coming from the same geographical area (India and Asia as a whole) and compared the resulting list with the ten top-rated LIS journals worldwide. To that end, they used data from the multidisciplinary Scopus database (Prieto-Gutiérrez J. J. & Segado-Boj F., 2019). A similar study was conducted by Akhandanand Shukla and Ng Thermi Moyon, who analysed the content of another Indian journal, “International Research: Journals of Library and Information Science”, published in open access. A total of 218 articles were included in the study, and the analyses covered criteria such as distribution, authorship, degree of collaboration and authors’ origin. It was revealed that researchers from India published their articles most often, while the highest number of researchers who co-authored articles lived in Nigeria (Shukla & Moyon, 2017).

With regard to articles in which authors analysed research material from a few or more periodicals, it is worth mentioning the work of Jeffrey Sootheran. He analysed 106 articles authored by 166 researchers, published in 2006-2010 in 42 LIS journals (Sootheran, 2014). In another study, Suoling Zhu and Wen Shi analysed 18 major LIS journals whose content is indexed in the full-text database of the China National Knowledge Infrastructure (CNKI). Some of the data that was taken into account included: publication years, authors and their institutions, journal titles and keywords (Zhu & Shi, 2017). A similar number of journals was analysed by Stasa Milojevic, Cassidy Sugimoto, Erjia Yan and Ying Ding. They studied 344 articles published in 16 LIS journals in 1988-2007, focusing mainly on the titles of the articles, in which the number of the most frequent words and ‘heatmaps’ were taken into account (Milojević et al., 2011). A slightly smaller research sample was studied by Noa Aharony, who studied texts published in 2007-2008 in the top 10 LIS journals and presented the distribution of authorship (geographical distribution and affiliation) and keywords (Aharony, 2012).

In defining the territorial coverage of the studies carried out, we again observe a wide divergence. Most often, analyses focused on the publication output of a single country (Rochester, 1995; Kajberg, 1996; Yontar & Yalvac, 2000; Horri, 2004; Goon & Singh, 2007; Gunasekera, 2008; Lin, 2012; Godfrey, 2016; Dora & Kumar, 2017; Sahu & Parabhoi, 2020). Frequently, comprehensive analyses were also made, in which all articles on a given topic were studied, without considering the territorial coverage criterion. It was only because of research that the dominance of individual countries in the global publication output was identified (Hydar et al., 2015; Sootheran, 2014; Milojević et al., 2011; Aharony, 2012).

LIMITATIONS RELATED TO THE SUBJECT MATTER

Sometimes, research on academic libraries was limited to only one issue. For instance, Jeffrey Sootheran, mentioned above, devoted his article to research on academic libraries exclusively in the context of funding (Sootheran, 2014). Dyah Puspitasari Srirahayu and her team, on the other hand, addressed the topic of leadership in academic libraries (Srirahayu et al., 2020).

Bibliometric and content analysis in the area of academic libraries research trends are very limited. Bibliometrics is a field of study that involves the quantitative analysis of publications, bibliographies, and other forms of written communication (Pritchard, 1969). Researchers pay little attention to this subject in the scientific literature (Cervone, 2005; Sootheran, 2014). Analyses of LIS research trends in general are far more frequent. In fact, quantitative research in this area has intensified since the mid-20th century. It is important to note that bibliometrics is a rapidly developing field. Numerous researchers have contributed to its growth, leading to the emergence of subfields such as scientometrics, informetrics, and altmetrics. These subfields focus on different aspects of quantitative analysis in the scholarly domain. Eugene Garfield, founder, and creator of the Science Citation Index (SCI), also made significant contributions to the field. Garfield's work on citation indexing and the creation of bibliographic databases laid the groundwork for modern bibliometric analysis. It is in these papers that authors sometimes single out academic libraries as a separate area of diagnosed trends (in chronological order: Atkins, 1988; Järvelin & Vakkari, 1990; Buttlar, 1991; Kumpulainen, 1999; González-Alcaide et al., 2008; Milojević et al., 2011; Singh & Chander, 2013; Tuomaala et al., 2014; Dora & Kumar, 2020; Han, 2020).

It arises from the review of the texts devoted to the development of research on academic libraries that the lack of data from some countries, authors' selective treatment of the topic, and various limitations make it difficult to conduct a comprehensive and comparative analysis of trends in the global development of academic librarianship.

METHODOLOGY

At the desk research stage, we looked for papers in which the authors used bibliometric analysis and content analysis methods to study the presence of academic library research, based on scientific articles. The research described here covered the ten-year period 2013-2022. The data was sourced from the Scopus database, which is the largest bibliographic database in the world and indexes (as of the beginning of March 2023) approximately 39,000 titles of scientific journals (*Indexing scientific journals in the Scopus database*). In Ove Kähler's opinion.

One of the key success factors of Scopus has been this breadth of content – allowing users to view results from a representative sweep of journals and not just the relatively narrow group of top-cited titles (Kähler, 2010, p. 240).

The study focused on research articles on academic libraries. The following search phrase was used: TITLE-ABS-KEY (“university library” OR “academic library” OR “college library” OR “university libraries” OR “academic libraries” OR “college libraries”) AND PUBYEAR > 2012 AND PUBYEAR < 2023 AND (LIMIT-TO (DOCTYPE, “ar”)). Bibliometric analysis was used to analyze the collected material. The study’s primary objective was to find out about the development of research on academic libraries according to the Scopus database.

The following research questions were formulated for that purpose:

RQ 1: What was the yearly distribution of articles?

RQ 2: In which years were the most and the fewest articles published?

RQ 3: To which disciplines do the articles belong?

RQ 4: In which journals did the authors publish?

RQ 5: What institutions, countries and languages did the authors represent?

RQ 6: Who published the most?

RQ 7: What country name keywords were used to characterise the articles?

The study aimed to assess the level of interest in academic libraries research worldwide and to check whether and to what extent this issue is the subject of analysis in disciplines and fields other than library science. For these reasons, the study was quantitative and based solely on assessing formal elements of the publication (such as publication date, language of publication, author’s country of origin, author’s affiliation, journal titles, and citation distribution).

Results

Publication activity by year (RQ1; RQ2)

Based on the data from the Scopus database, it was found that a total of 7870 articles on academic libraries were published between 2013 and 2022, which means that the arithmetic mean was 796 texts per year; the median was 750 (cf. Figure 1). The highest number of articles was published in 2021 – 994 articles, while the lowest number was published in 2014 – 658 papers. On average, 66 texts were written per month (based on the median – 63). The difference in the number of articles between the years with the highest and lowest numbers of texts was 336 i.e., in 2021, there were about one-third more publications on academic libraries than in 2014. Even if in

the light of the data presented here there appears to be a marked decline in the researchers' interest in academic libraries in 2022, it should be borne in mind that it is possible that in April 2023 i.e., when the data was collected, not all 2022 articles were indexed in the Scopus database.

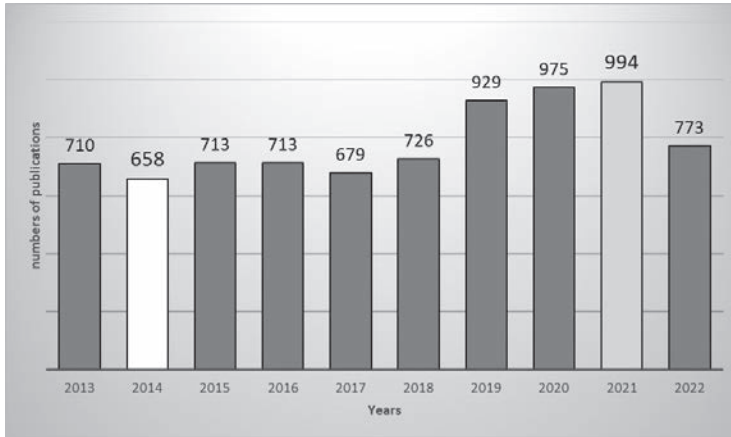

Figure 1: Number of articles on academic libraries in the SCOPUS database from 2013 to 2022

Source: own compilation based on data from the Scopus database.

DISCIPLINES TO WHICH TEXTS ON ACADEMIC LIBRARIES WERE ASSIGNED (RQ3)

The assignment of texts to disciplines was not clear-cut in some cases, as some of the texts were interdisciplinary and for this reason, they were assigned to two or more areas. The percentage shares of articles presented in Figure 2 are therefore calculated in relation to the total number of texts from the areas taken into consideration (10938).

Most frequently, due to the subject area of research, authors wrote their papers about academic libraries from the perspective of the Social Sciences – 66% (7224 texts). Slightly more than one in ten texts was included in the subject area of Arts and Humanities or Computer Science, also due to the research subject (13-12%; 1413 and 1335 texts, respectively). The remaining 966 articles, representing a total of 11% of the whole set, were assigned to: Business, Management and Accounting, Engineering, Medicine, Decision Sciences, Environmental Science, Agricultural and Biological Sciences, Mathematics, due to the university represented by the library described.

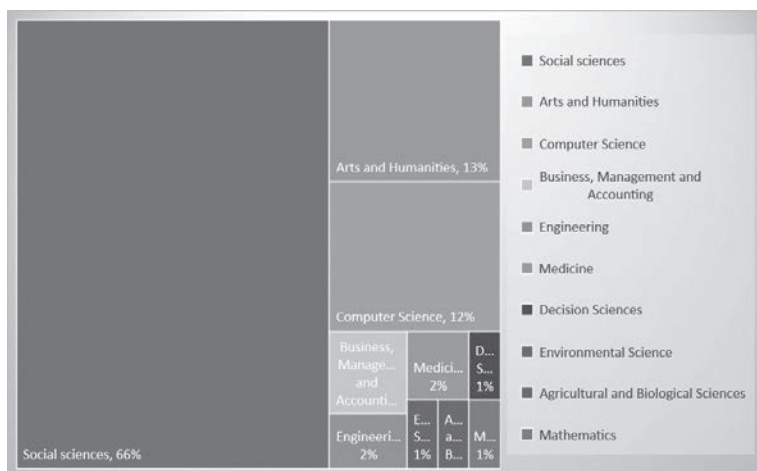

Figure 2: Percentage of texts about academic libraries by subject area. N=10938

Source: own compilation based on data from the Scopus database.

JOURNALS IN WHICH ARTICLES ABOUT ACADEMIC LIBRARIES WERE PUBLISHED (RQ4)

Using the Scopus database to select a list of journals with the highest number of texts on academic libraries, those with at least four articles published were selected. A subset of 6855 articles was included in 160 journals. The 20 journals with the highest number of texts that were selected for analysis represented 12.5% of the sample and belonged to the 88% centile of this group of journals. The highest number of articles was found in "Library Philosophy and Practice" (920), followed by "Journal of Academic Librarianship" (474). Almost half of that number of articles (240) appeared in "Journal of Library Administration". The list of journals with more than two hundred articles is closed by "Library Management" (210).

One hundred or more articles were published in "Serials Review", "Collection Management" (108 each), "Portal", "Electronic Library" (118 each), "Library Hi Tech" (119), "Serials Librarian" and "College and Undergraduate Libraries" (129 each), among others. 142 papers were published in "New Review of Academic Librarianship", and 153 papers were published in "Evidence Based Library and Information Practice". Two more articles were found in "College and Research Libraries", while 188 were published in "Reference Services Review".

In the list of the 20 journals with the highest number of articles, there were five with fewer than one hundred publications on academic libraries. These were: "International Information and Library Review" (99 articles), "Journal of Librarianship and Information Science" (90), "IFLA Journal" (88), "Public Services Quarterly" (87) and "College and Research Libraries News" (84 articles).

Moreover, it was found that 50% of the journal titles were in the second quartile of the top journals from the 2021 Scopus list. In each of the first and the third quartiles there were 25% of the journals.

In terms of the 2021 CiteScore, which refers to the annual average number of citations to recent articles published in a journal, "College and Research Libraries" proved to be the best performing title (index 3.9), followed by "Library Hi Tech" (3.2) and "Journal of Librarianship and Information Science" (3). All those were in the first quartile of the top journals. The CiteScore for the journals in the second quartile was lower; it ranged from 2.1 for "Portal" and 2 for "IFLA Journal" to 0.4 for the aforementioned "Library Philosophy and Practice" (the lowest value in the sample). In contrast, some journals in the third quartile received a higher CiteScore e.g., "College and Research Libraries News" and "Evidence Based Library and Information Practice" (0.8 each).

Considering the SCOPUS-developed SNIP (Source Normalized Impact per Paper) index for 2021, "College and Research Libraries" ranked highest (value: 2.255), followed closely by "Journal of Librarianship and Information Science" (1.792) and "Journal of Academic Librarianship" (1.493) and "Collection Management" (1.456). The lowest indexed titles were "College and Research Libraries News" (0.566), "Evidence Based Library and Information Practice" (0.425) and "Public Services Quarterly" (0.148).

In the case of a half of the identified journals, the Impact Factor was not calculated for them. The journals with the highest IF were "Journal of Academic Librarianship" (1.953), followed by "College and Research Libraries" (1.814) and "Journal of Librarianship and Information Science" (1.762). "Library Management" (0.489) and "Serials Review" (0.351) ranked lowest in terms of IF.

"Journal of Academic Librarianship" (61) and "College and Research Libraries" (55) had the highest H-index in the study group of journals, while "Public Services Quarterly" (16) and "Evidence Based Library and Information Practice" (15) ranked the lowest in this respect. The average H-index was 29.9 (median 29). The details are shown in Table 1.

Table 1. List of journals with the highest number of articles on academic libraries with selected bibliometric indicators

Lp.	Magazine title	Number of articles	2021 Quartile	Cite Score 2021	SNIP 2021	JIF 2021	H-index
1	Library Philosophy and Practice	920	Q2	0.4	0.628	0.651	24
2	Journal of Academic Librarianship	474	Q1	2.7	1.493	1.953	61

3	Journal of Library Administration	240	Q2	1.6	1.220	0.673	21
4	Library Management	210	Q2	1.5	0.95	0.489	36
5	Reference Services Review	188	Q2	1.7	n/a	0.933	40
6	College and Research Libraries	155	Q1	3.9	2.255	1.814	55
7	Evidence Based Library and Information Practice	153	Q3	0.8	0.425	n/a	15
8	New Review of Academic Librarianship	142	Q2	1.9	0.785	n/a	21
9	College and Undergraduate Libraries	129	Q2	1.7	0.733	n/a	21
10	Serials Librarian	129	Q3	0.7	0.974	n/a	18
11	Library Hi Tech	119	Q1	3.2	1.112	1.623	41
12	Electronic Library	118	Q1	2.6	1.038	1.675	41
13	Portal	118	Q2	2.1	1.44	n/a	40
14	Collection Management	108	Q2	1.4	1.456	n/a	19
15	Serials Review	108	Q3	0.6	0.63	0.351	24
16	International Information and Library Review	99	Q2	1.1	0.88	n/a	27
17	Journal of Librarianship and Information Science	90	Q1	3	1.762	1.82	33
18	IFLA Journal	88	Q2	2	0.879	n/a	22
19	Public Services Quarterly	87	Q3	0.6	0.148	n/a	16
20	College and Research Libraries News	84	Q3	0.8	0.566	n/a	23

Source: authors' study based on data from the SCOPUS database and from www.scimagojr.com.

In academic-related journals, Figure 3 displays the distribution of citations within articles. "The College and Research Libraries Journal", "The Library Hi Tech", and "The Journal of Academic Librarianship" are at the centre of the citation network, with higher citation scores. It is commonly assumed that articles published in the first quarter (Q1) receive more citations than those published in the other quartiles.

Table 2. Affiliations of authors publishing on academic libraries in 2013-2022 based on the Scopus database

Country	Number of affiliations	Percentages for country affiliations	Percentages for all affiliations
UK	281	20	3
Spain	213	15	3
Croatia	95	7	1
Germany	94	7	1
Austria	62	5	1
Italy	60	4	1
Turkey	51	4	1
France	48	3	1
Russian Federation	45	3	1
Poland	42	3	1
Netherlands	37	3	0
Sweden	37	3	0
Greece	36	3	0
Total number of authors from Europe N=1377	1101	80	14
India	498	27	6
China	325	18	4
Pakistan	231	12	3
Iran	120	6	1
Malaysia	97	5	1
Indonesia	60	3	1
Hong Kong	58	3	1
Taiwan	57	3	1
Japan	47	3	1
Saudi Arabia	47	3	1
Total number of authors from Asia N=1856	1540	83	20
Australia	217	83	3
New Zealand	30	11	0
Fiji	8	3	0

Total number of authors from Australia N=261	255	97	3
Nigeria	545	54	7
RSA	203	20	2
Ghana	108	11	1
Kenya	28	3	0
Total number of authors from Africa N=1015	884	88	10
USA	3264	89	39
Canada	324	9	4
Total number of authors from North America N=3675	3588	98	43
Brazil	119	72	1
Colombia	13	8	0
Ecuador	9	5	0
Chile	6	4	0
Trinidad and Tobago	6	4	0
Puerto Rico	5	3	0
Total number of authors from South America N=166	158	96	1
Total affiliations N=8350	7526	90	91

Source: own compilation based on data from the Scopus database. Red indicates the highest global score.

In summary, authors represented North America in nearly half of the cases, followed by Asia (22%), Europe (14%) and Africa (10%). Australia was represented by only 3% of author affiliations, while South America was represented by 1% (cf. Figure 3).

The authors publishing the most on academic libraries were most often affiliated to American, Nigerian and Pakistani universities. Although American universities predominated in the TOP 10 list of affiliations (a total of 261 affiliations), the highest number of papers was established for a Nigerian university (University of Nigeria; 86) and a Pakistani university (University of the Punjab; 78). It is noteworthy that the dominance

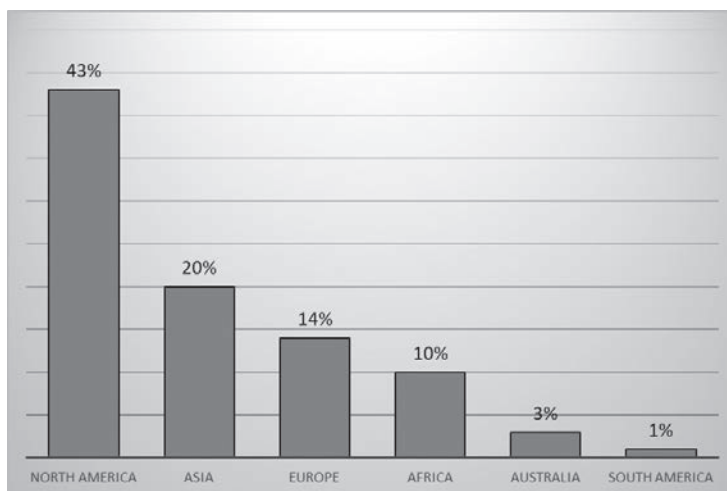

Figure 3: Percentage of affiliations of authors publishing papers on academic libraries between 2012 and 2023 based on the SCOPUS database

Source: own compilation based on data from the Scopus database.

of the same Pakistani university was also demonstrated by Siddique and colleagues in their publication (Siddique et al., 2020). A full list of the universities to which the authors of the publications were affiliated is included in Table 3.

Table 3. Top 10 affiliations of authors publishing on academic libraries between 2012 and 2023 based on the SCOPUS database

Lp.	Name of university	Country	Number of affiliations
1	University of Nigeria	Nigeria	86
2	University of the Punjab	Pakistan	78
3	University of South Africa	RSA	77
4	City University of New York	USA	71
5	Texas A&M University	USA	71
6	University of Illinois Urbana-Champaign	USA	64
7	Pennsylvania State University	USA	55
8	University of Ibadan	Nigeria	53
9	McGill University	Canada	52
10	The Islamia University of Bahawalpur	Pakistan	47

Source: own compilation based on data from the Scopus database.

More than 90% of the selected texts (7217) were written in English. The other languages in which at least over 50 articles were published were: Spanish, German, Portuguese, Croatian, Chinese.

PUBLICATION ACTIVITY OF AUTHORS (RQ6)

When analysing the summary of the most active authors writing papers on academic libraries, it is important to note that the highest total number of articles published on this topic is followed by the highest number of citations and their authors' Hirsch index. Despite some exceptions for authors with low citation counts (cf. Table 4; f.i. Khurram Shahzad), this is basically a group of the most cited names.

Dickson Chiu of the University of Hong Kong, Pokfulam, is the most active author when it comes to writing papers on academic libraries (24 articles). At the same time, he is the author of a total of 279 papers, which were cited more than 3000 times. His Hirsch index was 30. Slightly lower Hirsch indices (h-24) were recorded for Khalid Mahmood from the University of the Punjab (Lahore, Pakistan), author of 17 papers on academic libraries and 170 papers in general, which scored 2202 citations, and Andrew M. Cox from The University of Sheffield (the United Kingdom), author of 15 papers on academic libraries and 129 papers in general, which were cited a total of 2186 times.

Multi-author collaboration in the preparation of articles was demonstrated for 12 of the 20 researchers included in Table 4.

Table 4. Authors publishing on academic libraries in 2012–2023 with more than 11 articles based on the SCOPUS database compared to the overall scientific output

Author's surname and first name	Author's affiliation	Number of articles on academic libraries	Data on all the works of the author			
			Total number of citations	Total number of documents by this author	H-index	Total number of co-authored works
Chiu, Dickson	The University of Hong Kong, Pokfulam, Hong Kong	24	3344	279	30	328
Bhatti, Rubina	The Islamia University of Bahawalpur, Bahawalpur, Pakistan	22	773	71	12	41

Ameen, Kanwal	University of Home Economics Lahore, Lahore, Pakistan	20	1084	123	18	48
Rysavy, Monica D.T.	Director of Education and Operations, Long Beach, United States	18	139	34	6	12
Michalak, Russell S.	Goldey-Beacom College, Wilmington, United States	18	132	32	5	10
Ashiq, Murtaza	Islamabad Model College for Boys H-9, Islamabad, Pakistan	17	321	41	11	58
Baro, Emmanuel Ebikabowei	Federal University, Otuoke, Otuoke, Nigeria	17	501	39	14	39
Mahmood, Khalid	University of the Punjab, Lahore, Pakistan	17	2202	170	24	153
Shahzad, Khurram	Government College University Lahore, Lahore, Pakistan	17	12	44	2	39
Tella, Adeyinka	University of Ilorin, Ilorin, Nigeria	17	740	98	13	85
Ahmed, Shamshad	University of Sargodha, Sargodha, Pakistan	15	174	28	10	28
Cox, Andrew.M.	The University of Sheffield, Sheffield, United Kingdom	15	2186	129	24	136
Ugwu, Cyprian Ifeanyi	University of South Africa, Pretoria, South Africa	15	143	21	8	20
Lo, Patrick	The University of Hong Kong, Pokfulam, Hong Kong	14	635	57	15	68
Craft, Anna R.	The University of North Carolina at Greensboro, Greensboro, United States	13	51	19	4	8
Pacios, Ana R.	Universidad Carlos III de Madrid, Madrid, Spain	13	247	51	9	39

Bangani, Siviwe	Stellenbosch University, Stellenbosch, South Africa	12	89	23	5	12
Omeluzor, Saturday U.	Federal University of Petroleum Resources, Effurun, Effurun, Nigeria	12	107	20	7	25
Rafiq, Muhammad	University of the Punjab, Lahore, Pakistan	12	433	42	12	36
Sheikh, Arslan	COMSATS University Islamabad, Islamabad, Pakistan	12	147	28	8	32

Source: own compilation based on data from the Scopus database.

COUNTRY KEYWORDS ATTRIBUTED TO ARTICLES ON ACADEMIC LIBRARIES (RQ7)

Analysis of keywords relating to the geographic location (country, nationality) makes it clear that the largest number of works were written considering the national experience of Nigeria (174), Pakistan (91) and India (60). Less numerous in the collection analysed were papers addressing the academic library activities from the perspective of Chinese (56), Ghanaian (55), Spanish (45), Canadian (43), American (34) and Bangladeshi (31) conditions (see Table 5). Nigeria appeared in this list nearly twice as often as Pakistan, which ranked second. Bangladesh, last on the list (9th place), was included as a keyword almost six times less often than Nigeria, first. It is worth noting that the list presented here includes occurrences of our phrase of interest more than 30 times. With the data extracted from the Scopus database, it is not possible to determine the number of occurrences of the keywords related to other countries.

Table 5. Country keywords assigned to articles on academic libraries

Lp.	Keywords selected by country	Number of keywords
1	Nigeria	174
2	Pakistan	91
3	India	60
4	China	56
5	Ghana	55
6	Spain	45

7	Canada	43
8	United States	34
9	Bangladesh	31

Source: own compilation based on data from the Scopus database.

DISCUSSION AND CONCLUSIONS

The study of bibliometric data extracted from the Scopus database demonstrates that academic libraries are a topic that is frequently addressed by researchers, albeit scattered in the journal literature, and that interest in this topic is increasing. This is also confirmed by the findings of other researchers who have analysed this issue (Winkler, & Kiszl, 2020; Han, 2020; Kolasa, 2021). When the results of this study are compared with the findings of Mariola Antczak and Zbigniew Gruszka (2022), who conducted a study of the presence of articles on academic libraries in the resources of the Library, Information Science and Technology Abstracts (LISTA) database for the period 2000-2019, it should be noted that in the period 2013-2019 the number of articles on academic libraries in both analysed databases (LISTA and Scopus) is relatively proportional in the respective years. The average difference between the data from these databases was 260 texts in favour of the LISTA database. Due to the authors' application of a different chronological coverage, it was possible to compare the obtained results concerning the development of research on academic libraries only for the years 2013-2019. Obtaining a similar number of articles in both studies contradicts the view that automatically retrieved data is characterised by incompleteness (Osiński, 2019, p. 46).

The analysis conducted here shows that most of the texts were written in Social Sciences. This is not surprising, as LIS, to which the subject of academic libraries belongs, is treated as an issue belonging to the Social Sciences, sometimes also to the Arts and Humanities and Computer Science, in most countries and by most researchers. The problem of assigning a discipline to the field of science has already been pointed out by, among others, Sosińska-Kalata (2020) or Vakkari, Chang, & Jarvelin (2022). It seems that the Scopus database is not free from this problem.

The highest number of articles was found in "Library Philosophy and Practice" (920), followed by "Journal of Academic Librarianship" (474). High scores for these journals were also found in other bibliometric analyses, including those by Ramani Ranjan Sahu, & Lambodara Parabhoi (2020), Nadeem Siddique et al. (2021). However, this was not confirmed by the findings of Sootheran, 2014, who did not identify the presence of articles on academic libraries in these two periodicals (Sootheran, 2014). Among the 20 journals in the present study, 7 titles are among the top

international journals cited by LIS researchers (Kolasa, 2019, p. 572; Jan & Hussein, 2021; Sootheran, 2014), which is a good exemplification of Bradford's law. It may also mean that studies of data from different databases (Web of Science, Scopus, LISTA) and different chronological periods produce similar results. Such a situation is not surprising, if we take it into account that these databases sometimes record the same sources (journals). It does, however, provides sufficient grounds to conclude that bibliographic databases can serve as predictors of scholarly activity.

Considering the share of authors from the selected countries in the overall publication activity on academic libraries, the USA should be listed as the first contributor (39% of all affiliations). Other researchers reached analogous conclusions. The number of affiliated authors exceeded 5% of the total number for Nigeria (7%) and India (6%). The dominance of authors coming from the USA is a direct consequence of some commonly known facts: the increased capacity of US universities to conduct research due to the significant financial resources allocated for this purpose, modern research infrastructure with high-quality equipment and access to state-of-the-art technology, the dominance of English as *lingua franca* in the field of science. On the other hand, the increasing presence of authors from locations on continents such as Asia and Africa may be a manifestation of general globalisation trends in science, as well as a result of their local conditions, i.e. growing investment in the development of research infrastructure, increasingly widespread access to the Internet, which facilitates research work and the publication of research results, and the growing importance of international publications in the evaluation of output conducted for local needs (guidelines of policy-makers and ministries of science).

Based on the comprehensive analysis of the factors extracted from the Scopus database, the following observations can be made:

1. Researchers from countries that are underrepresented in Scopus publish articles on academic libraries either in their national academic journals or in other sources (e.g., websites, university journals, blogs, post-conference materials) and therefore do not submit their articles to reputable foreign journals.

2. Researchers from countries that are underrepresented in Scopus do submit their articles to journals that are indexed in this database, but have difficulty breaking through the 'glass ceiling', which is understood as the presence of a number of impediments and barriers to publishing abroad, including:

- time barrier – lack of time to conduct large-scale research due to overload with teaching or other professional responsibilities;
- source availability barrier – related to commercial or difficult access to foreign databases;

- economic barrier – resulting from the lack of funding for advanced research and the scarcity of funds for translating articles (lack of grants);
- language barrier – failure to meet the language correctness criteria, as well as the artificial privileging of English-language publications and omitting valuable journals published in national languages in the indexation;
- competition barrier – existence of significant competition in the form of an excessive number of articles submitted to journal editors or a preference for works by authors who are internationally recognised in the research community, often with top academic titles;
- cooperation barrier – lack of opportunities for networking with scholars from different countries, which hinders the exchange of research experience in the preparation of scientific texts;
- content barrier – insufficient quality of texts submitted by authors or non-significant results;
- motivation barrier – insufficient motivation to go beyond one's own country and domestic audience with research results, as well as fear of poor reception or misunderstanding of the issues taken up in the paper by the research community abroad;
- thematic barrier – related to conducting research in narrow disciplines, addressing topics that are unfashionable from the perspective of journal editors, as well as omission from indexation of specialised journals, which are often the main publications in their fields;
- skills barrier – resulting from the limited ability to write a substantively correct text, its adaptation to publisher's rules related to the article structure, and its submission via electronic platforms [limited submission skills; limited writing skills];
- exclusionary barrier – journal editors are guided in their decision to publish an article by citation rates, popularity of authors and the presence of their names in the SCOPUS database.

The barriers listed above are consistent with those identified by 21 LIS researchers from 11 countries (Lund et al., 2023), who also cited limited English language skills, lack of research funding, and conducting research in narrowly specialised areas as the major impediments.

Analysis of the Scopus data on the institutions, countries and languages of authors publishing articles on academic libraries leads to the general conclusion that this subject is dominated by US researchers, but also by the English language. The representation of other major languages such as Arabic, Chinese, French, Spanish, Russian is minimal. Problems related to language inaccessibility in research space have been highlighted by Desrochers & Larivière (2016), Ramírez-Castañeda (2020) and Dubova et al. (2020), among others.

English-language publications that are dominated by authors from the USA, and to a lesser extent Nigeria and India, may lead to the erroneous conclusion that librarianship and academic libraries are mainly developed in these countries. The inadequate presence of works by researchers from European countries (France, Germany, Croatia), selected African countries, and the significant underrepresentation of the Australian and South American continents makes it impossible to compare trends in the development of academic libraries from different regions of the world, and makes it difficult to draw a global picture of LIS research. These issues require further focus.

LIMITATIONS OF THE STUDY

The authors intentionally did not refer to the population of researchers interested in this issue in each country. They also did not analyze the content of the publication. Such an analysis could reveal more detailed topics undertaken by individual researchers. However, it would not allow for determining the pace of development of the level of interest in the analyzed issue in the world or comparing the scientific achievements of researchers from different countries.

DECLARATION OF INTERESTS

The authors declare that they have no known competing financial interests or personal relationships that could have appeared to influence the work reported in this paper.

REFERENCES

- Aharony, N. (2012). Library and Information Science research areas: A content analysis of articles from the top 10 journals 2007-8. *Journal of Librarianship and Information Science*, 44(1), 27-35. <https://doi.org/10.1177/0961000611424819>.
- Antczak, M. & Gruszka, Z. (2022). Academic library research development in the context of IF of journals: bibliometric analysis of articles based on the LISTA database (2000-2019). *Przegląd Biblioteczny*, 4, 467-486.
- Armstrong-Keown, V., & Patterson, L. (2020). Content analysis in library and information research: An analysis of trends. *Library and Information Science Research* 42(4). <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2020.101048>.
- Atkins, S.E. (1988). Subject trends in library and information science research, 1975-1984. *Library Trends*, 36(4), 633-658.
- Bancheva, A. (2019). A bibliometric analysis of global research on the arctic (with special interest in environmental issues). *Polar Science*, 21, 233-237. <https://doi.org/10.1016/j.polar.2019.04.002>.

- Bhatta, Y., Ghumana, & K., Dhir A. (2020). Sustainable manufacturing. Bibliometrics and content analysis. *Journal of Cleaner Production* Vol. 260. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.120988>.
- Buttler, L. (1991). Analyzing the library periodical literature: Content and authorship. *College & Research Libraries*, 52(1), 38-53. https://doi.org/10.5860/crl_52_01_38.
- Chertow, M. R., Kanaoka, K. S., & Park, J. (2021). Tracking the diffusion of industrial symbiosis scholarship using bibliometrics: Comparing across Web of Science, Scopus, and Google Scholar. *Journal of Industrial Ecology*, 25(4), 913-931. <https://doi.org/10.1111/jiec.13099>.
- Desrochers, N. & Larivière V. (2016). Je veux bien, mais me citerez-vous? On publication language strategies in an anglicized research landscape. *21st International Conference on Science and Technology Indicators | València (Spain)*. 1-6. https://unesco.ebsi.umontreal.ca/files/sites/60/2016/09/Desrochers_Lariviere_STI2016.pdf.
- Dora, M., & Kumar, H. A. (2020). National and international trends in library and information science research: A comparative review of the literature. *IFLA Journal*, 46(3), 234-249. doi: 10.1177/034003521988661.
- Dubova A., Laiveniece D., Proveja E., & Egle, B.. (2020). National language in science: The case of Latvian. *Journal of Education Culture and Society*, 11(1), 325-342. <https://doi.org/10.15503/jecs2020.1.325.342>.
- Eschenfelder, Kristin R., Kalpana Shankar, Rachel D. Williams, Dorothea Salo, Mei Zhang, & Allison Langham. (2019). A nine dimensional framework for digital cultural heritage organizational sustainability : A content analysis of the LIS literature (2000–2015). *Online Information Review*, 43(2), 182-196. <https://doi.org/10.1108/OIR-11-2017-0318>.
- Garg, K.C., & Sharma, C. (2017). Bibliometrics of library and information science research in India during 2004-2015. *DESIDOC Journal of Library and Information Technology*, 37(3), 221-227. <https://doi.org/10.14429/djlit.37.3.11188>.
- Godfrey, E. (2016). New Zealand published LIS and ARM research, 2004-2014: A subject analysis. School of Information Management. Victoria Business School. <http://researcharchive.vuw.ac.nz/handle/10063/5001>.
- González-Alcaide, G., Castelló-Cogollos, L., Navarro-Molina, C., Alexandre-Benavent, R., & Zurián, J.C. (2008). Library and information science research areas: Analysis of journal articles in LISA. *Journal of Association of Information Science and Technology*, 59, 150-154. <https://doi.org/10.1002/asi.20720>.
- Goon, F.M., & Singh, D. (2007). Trends in Malaysian LIS research 1996-2006: A content analysis of the MJ LIS articles. In: International conference on libraries, information and society, ICoLIS 2007, Petaling Jaya, Malaysia, June 26-27, 2007, pp. 397-406.
- Gunasekera, C. (2008). Library and information sciences research literature in Sri Lanka: A bibliometric study. *Journal of the University Librarians Association of Sri Lanka*, 12, 17-46. <http://doi.org/10.4038/jula.v12i0.327>.
- Han, X. (2020). Evolution of research topics in LIS between 1996 and 2019: an analysis based on latent Dirichlet allocation topic model. *Scientometrics*, 125, 2561-2595. <https://doi.org/10.1007/s11192-020-03721-0>.

- Horri, A. (2004). Bibliometric overview of library and information science research productivity in Iran. *Journal of Education for Library and Information Science*, 45(1), 15–25. <https://doi.org/10.2307/40323918>.
- Hydar, A., Mahadevamurthy, M. & Jagadesha, B. M., (2015). A bibliometric analysis of the Journal of Academic Librarianship. *International Journal of Library and Information Studies*, 5(4), 83-90.
- Indeksowanie czasopism naukowych w bazie Scopus*, n.d. [on-line]. Available at: <https://www.elsevier.com/pl-pl/connect/indeksowanie-czasopism-naukowych-w-bazie-scopus>.
- Jan, S. U., & Hussain, A. (2021). Analytical Study of the Most Cited International Research Journals of Library and Information Science. *Library Philosophy and Practice* (e-journal). 4983. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4983>.
- Järvelin, K. & Vakkari, P. (1990). Content analysis of research articles in library and information science. *Library and Information Science Research*, 12(4), 395-421.
- Järvelin, K. and Vakkari, P. (1993) The evolution of library and information science 1965-1985: A content analysis of journal articles. *Information Processing and Management*, 29(1), 129-144. [https://doi.org/10.1016/0306-4573\(93\)90028-C](https://doi.org/10.1016/0306-4573(93)90028-C).
- Kähler, O. (2010). Combining peer review and metrics to assess journals for inclusion in Scopus. *Learned Publishing*, 23(4), 336-346. <https://doi.org/10.1087/20100411>.
- Kajberg, L. (1996). A content analysis of library and information science serial literature published in Denmark, 1957–1986. *Library and Information Science Research*, 18(1), 25–52. [https://doi.org/10.1016/S0740-8188\(96\)90029-8](https://doi.org/10.1016/S0740-8188(96)90029-8).
- Kannappanavar, B.U., & Vijayakumar, M. (2000). Fifty years of LIS research in India: Trends and developments. *SRELS Journal of Information Management*, 37(4), 267-278.
- Koufogiannakis, D., Slater, L., & Crumley, E. (2004). A Content Analysis of Librarianship Research. *Journal of Information Science*, 30(3), 227-239. <https://doi.org/10.1177/0165551504044668>.
- Kolasa, W.M. (2021). Międzynarodowe czasopisma z zakresu Library & Information Science w polskim wykazie czasopism naukowych. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia* 19, 562-583. DOI: 10.24917/20811861.19.35.
- Kumpulainen, S. (1999). Library and information science research in 1975: Content analysis of the journal articles. *Libri*, 41(1), 59-76. <https://doi.org/10.1515/libr.1991.41.1.59>.
- Lee, J., & Kim, Y. (2022). A Meta-Analysis of Social Ecological Correlates of Physical Activity Among Koreans. *Perceptual & Motor Skills*, 129(6), 1826-1837. DOI: 10.1177/00315125221126775.
- Lin, W-YC (2012). Research status and characteristics of library and information science in Taiwan: A bibliometric analysis. *Scientometrics*, 92(1), 7-21. <https://doi.org/10.1007/s11192-012-0725-6>.
- Lund, B. D., Wang, T., Shamsi, A., Abdullahi, J., Awojobi, E. A., Borgohain, D. J., Bueno de la Fuente, G., Huerta, G. P., Isfandyari-Moghaddam, A., Islam, M. A., Khasseh, A. A., Lamba, M., Mannan, E. F., Manyonga, D., Nan, B., Nie, B., Raju N., V., Pineda, E. U., Shukla, R., & da Silva, R. C. (2023). Barriers to scholarly publishing among library and information science researchers: In-

- ternational perspectives. *Information Development*, 39(2), 376-389. <https://doi.org/10.1177/02666669211052522>.
- Ma, J., & Lund, B. (2020). The evolution of LIS research topics and methods from 2006 to 2018: A content analysis. *Proceedings of the Association for Information Science & Technology*, 57(1), 1-10 <https://doi.org/10.1002/pr2.2>.
- Martínez-Heredia, N., González-Gijón, G., Soriano Díaz, A., & Amaro Agudo, A. (2021). Dating Violence: A Bibliometric Review of the Literature in Web of Science and Scopus. *Social Sciences (2076-0760)*, 10(11), 445. Doi: 10.3390/socsci10110445.
- Masto A., M. Männiste, & A. Siibak (2020). 'End of Theory' in the Era of Big Data: Methodological Practices and Challenges in Social Media Studies. *Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum* 8(1): 33-61. DOI: 10.11590/abhps.2020.1.02.
- Milojević, S., Sugimoto, C.R., Yan, E. et al. (2011). The cognitive structure of library and information science: Analysis of article title words. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(10), 1933-1953. DOI: 10.1002/asi.21602.
- Moradzadeh, M., Sedghi, S. & Panahi, S. (2023). Towards a new paradigm for 'journal quality' criteria: a scoping review. *Scientometrics* 128, 279-321. doi. [org/10.1007/s11192-022-04520-5](https://doi.org/10.1007/s11192-022-04520-5).
- Mukherjee, B. (2020). Journal of the American Society for Information Science and Technology (2000–2007): a bibliometric study. *IFLA Journal*, 35(4), 341-358. <https://doi.org/10.1177/0340035209352429>.
- Onyancha, O. B. (2018). Forty-Five Years of LIS Research Evolution, 1971-2015: An Informetrics Study of the Author-created words. *Publishing Research Quarterly*, 34, 456-470. DOI: 10.1007/s12109-018-9590-3.
- Onyancha, O. B. (2020). Which Way Records Management Research? A Cluster Analysis of the Keywords in Records Management Literature Using Scopus Data, 1971-2018. *ESARBICA Journal*, 39(1), 29-45. DOI:10.4314/esarj.v39i1.3.
- Osiński, Z. (2019). The Usefulness of Data from Web of Science and Scopus Databases for Analyzing the State of a Scientific Discipline. The Case of Library and Information Science. *Zagadnienia Informatyki Naukowej*, 114A(2A), 45-93.
- Pritchard, A. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 25(4), 348-349.
- Prieto-Gutiérrez J. J. & Segado-Boj F. (2019) Annals of Library and Information Studies: A Bibliometric Analysis of the Journal and a Comparison with the Top Library and Information Studies Journals in Asia and Worldwide (2011-2017), *The Serials Librarian*, 77:1-2, 38-48, DOI: 10.1080/0361526X.2019.1637387.
- Ramírez-Castañeda, V. (2020). Disadvantages in preparing and publishing scientific papers caused by the dominance of the English language in science: The case of Colombian researchers in biological sciences. *PLoS ONE*, 15(9), 1-15. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0238372>.
- Rochester, M.K. (1995). Library and information science research in Australia 1985–1994: A content analysis of research articles in The Australian Library Journal and Australian Academic and Research Libraries. *Australian Academic and Research Libraries*, 26(3), 163-170. <https://doi.org/10.1080/00048623.1995.10754930>.

- Sa, M. K., & Dora, M. (2019), Research Productivity and Research Trends in the Library and Information Science Subject: A Study with reference to SCOPUS. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 2661. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/2661>.
- Sahu, R.R., & Parabhoi, L. (2020). Bibliometric Study of Library and Information Science Journal Articles during 2014-2018. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*, 40, 390-395. <https://doi.org/10.14429/djlit.40.6.15631>.
- Schwertmann, C., Curtain, C., & Peterson, G. (2021). Assessing the quality of pharmacy journals accessible to community pharmacists. *Journal of Clinical Pharmacy & Therapeutics*, 46(5), 1343-1348. Doi: 10.1111/jcpt.13444.
- Shukla, A., & Moyon, N.T. (2017). International Research - *Journal of Library and Information Science: A Bibliometric Analysis*. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 1530. https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/1530/?utm_source=digitalcommons.unl.edu%2Flibphilprac%2F1530&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages.
- Siddique, N., Rehman, S. U., Khan, M. A., & Altaf, A. (2020). Library and information science research in Pakistan: A bibliometric analysis, 1957-2018. *Journal of Librarianship and Information Science*, 20 May, 1-14 <https://doi.org/10.1177/0961000620921930>.
- Singh, K.P. & Chander, H. (2013). Publication trends in library and information science. A bibliometric analysis of *Library Management Journal*, 35(3), 134-149. DOI: 10.1108/LM-05-2013-0039.
- Sootheran, J. (2014). Academic libraries and development: A bibliometric analysis of LIS journals relating to funding. *Bottom Line*, 27(3), 107-122. DOI: 10.1108/BL-04-2014-0008.
- Sosińska-Kalata, B. (2020). Interdisciplinarity of Information Science Research: Introduction. *Zagadnienia Informacji Naukowej*, 115A(1A), 9-23. <https://doi.org/10.36702/zin.721>.
- Srirahayu, D. P., Eliyana, A., & Usman, I. (2020). Leadership in Academic Libraries Trends: a bibliometric analysis. *Talent Development & Excellence*, 12(1), 2932-2942.
- Tiew, W.S., Abrizah, A., & Kaur, K. (2001). Malaysian Journal of Library and Information Science, 1996-2000: A bibliometric Study. *Malaysian Journal of Library & Information Science*, v. 6, n. 1, 43-56, july. ISSN 1394-6234. <https://mjlis.um.edu.my/article/view/6873>.
- Tuomaala, O, Järvelin, K., & Vakkari, P. (2014). Evolution of library and information science, 1965–2005: Content analysis of journal articles. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 65(7), 1446-1462. <https://doi.org/10.1002/asi.23034>.
- Vakkari, P., Chang, Y.-W., & Jarvelin, K. (2022). Largest contribution to LIS by external disciplines as measured by the characteristics of research articles. *SCIENTOMETRICS*. <https://doi.org/10.1007/s11192-022-04452-0>.
- Winkler, B., & Kiszl, P. (2020). Academic libraries as the flagships of publishing trends in LIS: a complex analysis of rankings, citations and topics of research. *The Journal of Academic Librarianship*, 46(5). <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2020.102223>.

- Yontar, A., & Yalvaç M. (2000). Problems of library and information science research in Turkey: A content analysis of journal articles 1952-1994. *IFLA Journal*, 26(1), 39-46. <https://doi.org/10.1177/034003520002600107>
- Zhu, S., & Shi, W. (2017). A Bibliometric Analysis of Research and Services in Chinese Academic Libraries. In: Ruan, L., Zhu, Q., & Ye, Y. (Eds.) *Academic Library Development and Administration*. IGI Global, pp. 253-262. <http://doi:10.4018/978-1-5225-0550-1.ch015>.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 8 listopada 2023 r.

MARIOLA ANTCZAK
Department of Library and Information Science
University of Lodz
e-mail: mariola.antczak@uni.lodz.pl
ORCID 0000-0002-4378-7101

MAŁGORZATA KOWALSKA-CHRZANOWSKA
Institute of Information and Communication Research
Nicolaus Copernicus University in Toruń
e-mail: koma@umk.pl
ORCID 0000-0002-2839-5732

ZBIGNIEW GRUSZKA
Department of Library and Information Science
University of Lodz
e-mail: zbigniew.gruszka@uni.lodz.pl
ORCID 0000-0002-7834-3893

HAMID DERVIŞ
Department of Information Management
University in Kastamonu, Turkey
e-mail: hdervis@kastamonu.edu.tr
ORCID 0000-0002-9069-571X

SZKLANY SUFIT? POZIOM ŚWIATOWEGO ZAINTERESOWANIA TEMATYKĄ BIBLIOTEK AKADEMICKICH W LATACH 2013-2022. WYNIKI ANALIZY ILOŚCIOWEJ PUBLIKACJI UWZGLĘDNIONYCH W BAZIE SCOPUS

SŁOWA KLUCZOWE: Biblioteki akademickie. Scopus. Analiza bibliometryczna. Bariery w publikowaniu. Biblioteki uniwersyteckie. Produktywność naukowa.

ABSTRAKT: **Cel** – Celem artykułu jest zademonstrowanie poziomu światowego zainteresowania tematyką bibliotek akademickich, odzwierciedlonego liczbą poświęconych jej

artykułów naukowych uwzględnionych w bazie Scopus. **Metody badań** – W badaniu posłużono się analizą bibliometryczną. W bazie Scopus przeszukano artykuły z obszaru bibliotekoznawstwa i informacji naukowej opublikowane w latach 2013-2022. Jako podstawowych terminów wyszukiwawczych użyto słów opisujących temat badania, uzupełniając je o terminy pomocnicze, dołączane za pomocą operatora boolowskiego AND. Pomocnicze terminy wyszukiwawcze zgromadzono dzięki przeglądowi literatury przedmiotu oraz procesowi badawczemu. Wyniki zebrano w arkuszu kalkulacyjnym MS Excel i dokonano ich oceny na podstawie pytań związanych z prowadzonym badaniem. Podczas analizy ustalono: roczny rozkład artykułów i ich tematykę; listę preferowanych czasopism; listę przodujących autorów oraz krajów ich pochodzenia i użytkowanych języków; a także słowa kluczowe stosowane do charakterystyki przedmiotowej artykułów. **Wyniki** – Przeanalizowano 7870 artykułów. W odniesieniu do zgromadzonych danych ustalono, że średnia arytmetyczna publikowanych artykułów wynosiła 796 tekstów na rok, a mediana – 750. Najwięcej artykułów ukazało się w roku 2021, a najmniej – w 2014. Przeważnie były to teksty poświęcone naukom społecznym. Największą popularnością cieszyło się publikowanie w czasopiśmie "Library Philosophy and Practice" (920 artykułów), a zaraz po nim – na łamach "Journal of Academic Librarianship" (474 artykuły). Odnotowano, że wśród autorów tekstów dominowali naukowcy amerykańscy (39% wszystkich tekstów). Jednocześnie zaobserwowano niedostateczną reprezentację produkcji naukowej z wielu krajów świata, co znacząco utrudnia przeprowadzenie analizy porównawczej. Wnioski – Autorzy wysunęli dość prowokacyjną tezę – być może naukowcy ze słabo reprezentowanych krajów mają problem z przebicciem się przez "szklany sufit", rozumiany jako liczba utrudnień i barier na drodze do publikowania w wydawnictwach zagranicznych. Autorzy opracowali potencjalną listę takich barier – jej weryfikacja wymaga pogłębionych badań. Niniejsza analiza oferuje podstawy do dalszych badań, a także zasoby do wykorzystania przez naukowców, praktyków i studentów w dziedzinie bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

KAROLINA PRZYSIECKA
Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk
e-mail: karolina.przysiecka@ibl.waw.pl
ORCID 0000-0001-7842-5621

DWIE KONCEPCJE RETROSPEKTYWNEJ BIBLIOGRAFII LITERACKIEJ. POLEMIKA STEFANA VRTELA-WIERCZYŃSKIEGO I ADAMA BARA¹

Karolina Przysiecka, mgr, dokumentalistka w Pracowni Bibliografii Bieżącej Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. Jej zainteresowania badawcze obejmują zagadnienia bibliografii i dokumentacji literackiej oraz humanistyki cyfrowej. Jest współautorką „Polskiej Bibliografii Literackiej” za lata 2001-2012.

SŁOWA KLUCZOWE: Retrospektywna bibliografia literacka. Kartoteka Bara. „Polska Bibliografia Literacka”. Stefan Vrtel-Wierczyński. Adam Bar.

ABSTRAKT: Teza/cel artykułu – Celem artykułu jest zaprezentowanie dwóch koncepcji retrospektywnej bibliografii literackiej, autorstwa Stefana Vrtela-Wierczyńskiego i Adama Bara, oraz ich polemiki dotyczącej metody bibliograficznej z przełomu lat 40. i 50. XX w. Instytut Badań Literackich powierzył im wówczas zadanie stworzenia wspólnej metody bibliograficznej i opracowanie retrospektywnej bibliografii literackiej. Z powodu braku porozumienia między bada-

¹ Artykuł jest częścią rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Od druku do bazy danych. „Polska Bibliografia Literacka” w procesie remediacji i ewolucji literaturoznawstwa polskiego* przygotowywanej w Instytucie Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk.

czami powstały dwie osobne kartoteki. Każda z nich została stworzona według innych zasad. **Metody badań** – Do odtworzenia polemiki wykorzystano informacje z książki Jadwigi Czachowskiej *Rozwój bibliografii literackiej w Polsce* oraz z dokumentów zachowanych w poznańskim oddziale Archiwum Polskiej Akademii Nauk, Pracowni Bibliografii Bieżącej IBL PAN oraz Bibliotece Jagiellońskiej. **Wnioski** – Rozstrzygnięcie sporu dotyczącego metody bibliograficznej przyniósł proces tworzenia bazy danych dla kartoteki Bara (powstawała w latach 2012–2017). Wówczas wykonawcy projektu napotkali problemy wynikające z niekonsekwencji metody bibliograficznej przyjętej przez Bara. Dotyczyły one tych samych zasad, które krytykował Vrtel-Wierczyński. Retrokonwersja kartoteki Bara pokazała, że trafnie wskazał on wady koncepcji Bara i już w połowie XX w. do projektowania bibliografii podchodził w sposób nowoczesny.

Stefan Vrtel-Wierczyński swoją koncepcję organizacji bibliografii przedstawił po raz pierwszy w artykule opublikowanym w „Przewodniku Naukowym i Literackim” w 1917 r. Postulował w nim powołanie Instytutu Bibliograficznego w Warszawie i jego delegatur w innych miastach. Do jego głównych zadań miały należeć: opracowanie „ogólnej systematyki bibliograficznej”, czyli bibliografii specjalnych poszczególnych dziedzin wiedzy oraz bibliografii artykułów czasopism polskich (Vrtel, 1917). W następnych latach badacz rozwinął swoją koncepcję bibliografii i zaprezentował ją w 1921 r. na posiedzeniu Wydziału Filologicznego Towarzystwa Naukowego we Lwowie. Referat wygłoszony wówczas został opublikowany w tym samym roku pod tytułem *Organizacja bibliografii w Polsce* (Vrtel-Wierczyński, 1921). Badacz jeszcze dwukrotnie w swoich publikacjach powracał do tej tematyki (Vrtel-Wierczyński, 1932; Vrtel-Wierczyński, 1936), ale podstawowe założenia jego koncepcji nie zmieniły się.

Propozycja Vrtela-Wierczyńskiego zakładała stworzenie spisu informacji o wszystkich publikacjach potrzebnych do badań z zakresu historii literatury. Inicjatywa Vrtela-Wierczyńskiego nie była pierwszą tego typu. Wcześniej ukazywały się polskie bibliografie literackie, ale tym razem miała powstać kompletna i wyczerpująca dokumentacja literatury polskiej, literatury obcych, nauki o literaturze oraz nauk pokrewnych. Zakres opracowywanych źródeł miał zostać rozszerzony o wszelkiego rodzaju czasopisma, w których ukazują się teksty literackie – także o prasę codzienną. W skład postulowanej bibliografii literackiej miały wejść bibliografia bieżąca i retrospektywna. Było to nowatorskie podejście do problemu organizacji bibliografii. Vrtel-Wierczyński chciał stworzyć bibliografię prezentującą całościowy obraz historii literatury, która równocześnie stałaby się inspiracją dla naukowców do poszukiwania nowych problemów badawczych.

KONCEPCJA BIBLIOGRAFII OGÓLNEJ I BIBLIOGRAFII LITERACKIEJ AUTORSTWA STEFANA VRTELA-WIERCZYŃSKIEGO

Bibliografia literacka była jednym z elementów wielkiego projektu bibliograficznego Vrtela-Wierczyńskiego wyłożonego w przywołanej już rozprawie *Organizacja bibliografii w Polsce* i wspomnianych artykułach z lat 30. XX w. Postulował on w niej opracowanie: polskiej bibliografii ogólnej, w skład której miały wejść bibliografia ogólna druków zwartych

oraz bibliografia zawartości czasopism, i przygotowanie na ich podstawie bibliografii specjalnych, przede wszystkim polskiej bibliografii literackiej bieżącej oraz retrospektywnej. Twórca projektu pragnął efektywnie wykorzystać nakład pracy bibliografów i zainicjować proces wielokrotnego wykorzystania raz przygotowanych materiałów bibliograficznych.

Zgodnie z koncepcją Vrtela-Wierczyńskiego opisy bibliograficzne do bibliografii literackiej miały być przejmowane z bibliografii ogólnej. Bibliografia literacka miała dokumentować druki zwarte, wydawnictwa zbiorowe oraz zawartość czasopism. Wykaz źródeł miał uwzględniać wszystkie rodzaje czasopism, w których znajdują się teksty literackie, także prasę codzienną. Planował stworzyć bibliografię, która poza tekstami wybitnych twórców dokumentowałaby literaturę popularną, anonimową, ludową. Dzięki temu bibliografia utrwałaby szerszy niż wcześniejsze bibliografie literackie obraz systemu literackiego w Polsce.

DWIE KONCEPCJE RETROSPEKTYWNEJ BIBLIOGRAFII LITERACKIEJ

W okresie międzywojennym Vrtel-Wierczyński podejmował w środowisku naukowym działania, które miały na celu rozpoczęcie prac nad bibliografią retrospektywną literackiej zawartości czasopism polskich. Miały być one realizowane dwutorowo: przez zespoły studentów oraz przez specjalnie powołaną instytucję zajmującą się opracowaniem bibliografii i koordynacją działań zespołów. Nie widząc szansy na pozyskanie funduszy na działalność instytucji zajmującej się wyłącznie bibliografią, zaproponował powołanie na wszystkich uniwersytetach zespołów polonistów, którzy w ramach seminariów historii literatury polskiej, według wspólnego planu, jednolitej instrukcji i metody opracowaliby bibliografię zawartości czasopism polskich (Vrtel-Wierczyński, 1928, s. 200). Badacz informował także, że rozpoczął już opracowanie czasopism polskich XIX i XX w. wraz ze studentami Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Nawiązał również w tej sprawie kontakt z Edmundem Kucharskim ze Lwowa, Stanisławem Pigionem z Krakowa oraz Manfredem Kridlem z Wilna (Czachowska, 1979, s. 108). Opracował także instrukcję dla kierowników oraz instrukcję dla pracowników. Ostatecznie w przedsięwzięciu tym wzięli udział jedynie studenci z Poznania i Wilna. Od roku akademickiego 1928/1929 słuchacze polonistyki Uniwersytetu Poznańskiego zbierali materiały z czasopism wielkopolskich XIX i XX w. (Czachowska, 1979, s. 108). Z korespondencji Vrtela-Wierczyńskiego wynika, że studenci opracowywali je przynajmniej do 1931 r.² Na Uniwersytecie Stefana Ba-

² S. Vrtel-Wierczyński (1931, 6 października). [List do Adama Bara]. Materiały Stefana Vrtela-Wierczyńskiego (1886-1963) (Sygn. P. III-32), Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie. Oddział w Poznaniu, Poznań.

torego pracami studentów kierował M. Kridl, a sprawdzenie i poprawienie zebranych materiałów powierzył Stanisławowi Stankiewiczowi. W ten sposób opracowane zostały czasopisma wileńskie z lat 1831-1900. W lipcu 1937 r. kartki bibliograficzne zostały przekazane Vrtelowi-Wierczyńskiemu³. Wybuch II wojny światowej uniemożliwił dokończenie przedsięwzięcia i połączenie zbiorów opracowanych przez studentów. Jednak Vrtel-Wierczyński, który okres okupacji spędził w Warszawie, na własną rękę kontynuował rozpoczęte prace. Opracował (prawdopodobnie w latach 1941-1943) czasopisma warszawskie oraz wileńskie z lat 1801-1830⁴.

W latach 30. XX w. badacz kontynuował starania o pozyskanie środków na utworzenie jednostki zajmującej się retrospektywną bibliografią literacką. Po współpracy ze studenckimi zespołami opracowującymi czasopisma na rzecz bibliografii, Vrtel-Wierczyński, doszedł do wniosku, że „z pracy polonistów korzystać można tylko częściowo” (Czachowska, 1979, s. 108) i konieczne jest zatrudnienie kilku płatnych pracowników. Wnioski o finansowanie tego przedsięwzięcia składał kolejno w: Towarzystwie Przyjaciół Nauk w Poznaniu (w 1930 r.), Zarządzie Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie (w 1931 r.), Kasie im. Mianowskiego w Warszawie, Zarządzie Funduszu Kultury Narodowej w Warszawie (w 1932 r.) i w Komitecie Towarzystwa Pomocy Naukowej im. Wróblewskiego w Wilnie (w 1932 r.) (Czachowska, 1979, s. 107-108). Żadna z tych instytucji nie udzieliła wsparcia Vrtelowi-Wierczyńskiemu.

Równolegle do prób pozyskania funduszy, w latach 1930-1932, Vrtel-Wierczyński prowadził korespondencję z Adamem Barem dotyczącą jego udziału w pracach nad retrospektywną bibliografią literacką, organizacji pracy i zakresu tematycznego bibliografii. Z zachowanych listów wynika, że Vrtel-Wierczyński zapoznał Bara ze swoją koncepcją, zakładającą pracę zespołów z kilku ośrodków akademickich opracowujących lokalne czasopisma, realizujących wspólny plan działań według jednej metody i tworzących wspólnie retrospektywną bibliografię literacką. Przesłał Barowi projekty instrukcji dla zbierających materiałów oraz dla kierowników. W drugiej instrukcji uwzględnił uwagi Bara dotyczące monograficznego sposobu opracowywania czasopism. W związku z tym, że Vrtelowi-Wierczyńskiemu przed II wojną światową nie udało się pozyskać środków finansowych na opracowanie retrospektywnej bibliografii literackiej, przedsięwzięcie to nie zostało wówczas zrealizowane.

W 1943 r. w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie Bar podjął pracę nad *Retrospektywną bibliografią literackiej zawartości czasopism XIX i XX wieku* (do

³ Kartki bibliograficzne zachowały się i są przechowywane w poznańskim oddziale Archiwum PAN: Materiały Stefana Vrtela-Wierczyńskiego (1886-1963) (Sygn. P. III-32), Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie. Oddział w Poznaniu, Poznań.

⁴ Ten materiał także się zachował i jest przechowywany w poznańskim oddziale Archiwum PAN (zasób jak wyżej).

1939 r.). W 1948 r. kartoteka zawierała 250 tys. kartek bibliograficznych. W tym samym roku powołany został Instytut Badań Literackich (dalej IBL), którego zadaniem było m.in. opracowanie bieżącej i retrospektywnej bibliografii literackiej. Ze względu na to, że Vrtel-Wierczyński i Bar już wcześniej podejmowali próby opracowania retrospektywnej bibliografii literackiej, Instytut zaproponował im zatrudnienie i kontynuowanie tego przedsięwzięcia. W ramach IBL powstały dwie pracownie bibliograficzne, które miały współpracować ze sobą. Krakowska Pracownia Bibliograficzna pod kierownictwem Bara kontynuowała opracowywanie retrospektywnej bibliografii literackiej, a Poznańska Pracownia Bibliograficzna, której kierownikiem był Vrtel-Wierczyński – oprócz bibliografii bieżącej („Polskiej Bibliografii Literackiej”, dalej PBL) – miała gromadzić materiały do retrospektywnej bibliografii literackiej. Zgodnie z przyjętym założeniem obie kartoteki retrospektywne miały tworzyć całość. Vrtel-Wierczyński już w swojej koncepcji z 1921 r. zakładał, że opracowanie kompletnej bibliografii literackiej bieżącej i retrospektywnej będzie wymagało podzielenia zadań między kilka ośrodków naukowych oraz dobrej organizacji. Dlatego zespoły tworzące bibliografie miały realizować jeden plan działania zgodnie z jednolitą metodą. Tę strategię opracowania retrospektywnej bibliografii literackiej wcielił w życie IBL.

Jednym z zadań kierowników obu pracowni było ustalenie wspólnych zasad organizacji pracy i metody bibliograficznej. W latach 1949-1950 prowadzili w tej sprawie polemikę. Przebieg tej dyskusji jako pierwsza zrekonstruowała J. Czachowska (Czachowska, 1979, s. 153-164). Dzięki jej ustaleniom wiadomo, że nie udało się opracować jednej kompletnej retrospektywnej bibliografii literackiej i połączyć obu kartotek w całość, ponieważ Vrtel-Wierczyński i Bar mieli odmienne poglądy na temat zakresu rejestrowanych publikacji, układu przyszłej bibliografii oraz podziału zadań między pracowniami. Postanowiłam powrócić do polemiki Vrtela-Wierczyńskiego i Bara, ponieważ przeprowadzona w latach 2012-2017 retrokonwersja *Retrospektywnej bibliografii literackiej zawartości czasopism XIX i XX w. (do 1939 r.)* (zwyczajowo nazywanej kartoteką Bara) do postaci bazy danych rzuca nowe światło na spór dotyczący metody bibliograficznej retrospektywnej bibliografii literackiej.

Bar chciał, aby pracami kierowała pracownia krakowska, której zadaniem miało być opracowanie czasopism z lat 1850-1939. Pracowni poznańskiej przypadłoby opracowanie czasopism ukazujących się od XVIII w. do 1850 r. oraz periodyków wielkopolskich, pomorskich i śląskich. Systematyzacją miałyby zająć się pracownia krakowska. Vrtel-Wierczyński nie chciał zgodzić się na to, aby któraś z pracowni pełniła funkcję centrali i proponował następujący podział czasopism: pracownia poznańska: wiek XVIII – 1863 r.; pracownia krakowska: lata 1864-1919; obie pracownie: lata 1919-1944 (Czachowska, 1979, s. 153-154). Porozumienie między pracow-

niami zostało zawarte 27 czerwca 1950 r. w czasie konferencji w Warszawie. Ustalony został następujący zasięg chronologiczny czasopism: pracownia poznańska: wiek XVIII – 1863 r. oraz wszystkie czasopisma wielkopolskie, pomorskie i śląskie ukazujące się od XVIII w. do 1939 r.; pracownia krakowska: 1864-1939 r. Obie pracownie miały opracować bibliografię literacką za okres 1939-1944 (Czachowska, 1979, s. 154). Wówczas uzgodniono także, że kierownicy pracowni w lipcu 1950 r. opracują wspólną instrukcję zbierania materiałów bibliograficznych. W tym celu badacze przygotowali instrukcje, ale po zapoznaniu się z nimi okazało się, że mają odmienne koncepcje bibliografii retrospektywnej i sposobów jej tworzenia. W kolejnych miesiącach wymienili wiele listów i trzy dokumenty zawierające szczegółowe uwagi dotyczące projektów instrukcji opracowywania retrospektywnej bibliografii literackiej⁵. Drogą korespondencyjną prowadzili ożywioną dyskusję dotyczącą metody bibliograficznej, ale nie udało im się osiągnąć porozumienia.

Bar wzorował się na *Literaturze polskiej* Gabriela Korbuta. Zorganizował bibliografię retrospektywną wokół obszernych haseł osobowych, co wiązało się z tworzeniem równorzędnych kartek bibliograficznych (kiedy na kartce znajdowało się kilka nazwisk, np. twórcy, autora, tłumacza, redaktora, kopie kartki bibliograficznej musiały znaleźć się w hasle osobowym każdej z tych osób). Zakładał pomijanie tekstów anonimowych oraz przekładów z literatury obcych. Selekcji miała podlegać krytyka literacka, prace krytyczne i historycznoliterackie poświęcone literaturom obcym. Planował uwzględnianie w bibliografii druków zwartych, rękopisów i ikonografii (Czachowska, 1979, s. 154-155).

Odmienne podejście do układu bibliografii miał Vrtel-Wierczyński. Postulował zorganizowanie bibliografii retrospektywnej na wzór PBL, czyli z zastosowaniem wielopoziomowej struktury działów podmiotowych i przedmiotowych. Badacze mieli inne poglądy dotyczące m.in.: układu bibliografii i tworzenia równorzędnych kartek bibliograficznych, zasad selekcji materiałów oraz zapisu źródła bibliograficznego. Vrtel-Wierczyński krytykował zalecenie Bara dotyczące układu krzyżowego i tworzenia zdublowanych kartek bibliograficznych. Proponował układ systemowy i zastąpienie kartek równorzędnych indeksem osobowym (Czachowska, 1979, s. 156). Dodatkowo zwracał uwagę na proponowane przez Bara odstępstwa od zasad tworzenia kartek równoległych. Bar zalecał zwielokrotnianie równoległych kartek zawierających opisy bibliograficzne tekstów

⁵ Vrtel-Wierczyński 4 września 1950 r. wysłał Barowi *Uwagi kierownika Pracowni Poznańskiej o Instrukcji Pracowni Krakowskiej*. 20 września 1950 r. Bar przekazał Vrtelowi-Wierczyńskiemu dokument *W sprawie krytyki Poznańskiej Pracowni Bibliograficznej Instrukcji zaproponowanej przez Krakowską Pracownię Bibliograficzną*. Vrtel-Wierczyński przygotował *Odpowiedź na pismo polemiczne p. dra Bara pt. W sprawie krytyki Poznańskiej Pracowni Bibliograficznej Instrukcji zaproponowanej przez Krakowską Pracownię Bibliograficzną* datowaną na 8 października 1950 r.

z czasopism i kierowanie ich pod hasła wszystkich osób występujących na kartce. Natomiast w przypadku kartek zawierających opisy bibliograficzne druków zwartych, powyższa zasada miałaby być stosowana tylko wówczas, gdy autorem książki jest wybitny historyk literatury⁶.

Badacze mieli inne propozycje dotyczące selekcji materiałów. Vrtel-Wierczyński proponował, aby w hasłach wybitnych pisarzy uwzględniać drobne artykuły z czasopism współczesnych pisarzowi. Natomiast Bar zalecał jakościową selekcję drobnych artykułów. Vrtel-Wierczyński w *Uwagach kierownika Pracowni Poznańskiej o Instrukcji Pracowni Krakowskiej* zacytował fragment instrukcji Bara „Nie należy jednak w ten sposób rozpisywać drobnych ustępów, lub dłuższych ale nic nie dających, lub autorów pośledniejszych” i nie zgadzał się na to. Uważał, że „ocena historyczno-literacka i wartościująca nowatorstwo rejestrowanego artykułu”⁷ nie należy do zadań bibliografa. Bar odniósł się do tego zarzutu, pisząc: „Jestem innego zdania, bibliograf musi być pracownikiem naukowym doskonale orientującym się w zagadnieniach, idącym z prądem czasu, które reprezentuje, a nie jakąś bezmyślną maszyną, i dlatego musi się bronić przed szczegółami, które mogą zniszczyć jego prace i utopić jego wysiłki, opierając się właśnie na swojej wiedzy”⁸.

Obaj bibliografowie zalecali stosowanie skrótów tytułów źródeł czasopiśmienniczych. Jednak Vrtel-Wierczyński proponował, aby ustalić system tworzenia skrótów wyrazów powtarzających się w tytułach czasopism, np. kurier, dziennik, gazeta, oraz skrótów konwencjonalnych. Ponadto nie chciał zgodzić się na notowanie jedynie roku i numeru oraz podawanie stron tylko w szczególnych przypadkach. Uważał, że strony powinny być podawane zawsze, bo to ułatwi użytkownikom bibliografii odnajdowanie artykułów w czasopismach, szczególnie na wielkich stronach dzienników⁹.

W kwestiach merytorycznych bibliografowie różnili się w sprawach dokumentowania recepcji literatur obcych w Polsce, zagadnień teatralnych, utworów anonimowych i stosowania oznaczeń gatunkowych. Vrtel-Wierczyński krytykował zamysł Bara, według którego bibliografia retrospektywna zawartości czasopism polskich miała być wzorowana na *Literaturze polskiej* Korbuta. Wskazywał na to, że podstawowym celem publikacji Korbuta – w odróżnieniu od bibliografii retrospektywnej – nie

⁶ S. Vrtel-Wierczyński, *Uwagi kierownika Pracowni Poznańskiej o Instrukcji Pracowni Krakowskiej. Materiały Stefana Vrtela-Wierczyńskiego (1886-1963)* (Sygn. P. III-32), Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie. Oddział w Poznaniu, Poznań.

⁷ Tamże.

⁸ A. Bar, *W sprawie krytyki Poznańskiej Pracowni Bibliograficznej Instrukcji zaproponowanej przez Krakowską Pracownię Bibliograficzną*. (Sygn. Przyb. 84/75, K. 71). Biblioteka Jagiellońska, Kraków.

⁹ S. Vrtel-Wierczyński, *Uwagi kierownika Pracowni Poznańskiej o Instrukcji Pracowni Krakowskiej. Materiały Stefana Vrtela-Wierczyńskiego (1886-1963)* (Sygn. P. III-32), Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie. Oddział w Poznaniu, Poznań.

było zewidencjonowanie całej twórczości literackiej pisarza, a stworzenie słownika historii literatury polskiej, zawierającego przede wszystkim informacje biograficzne, dotyczące rękopisów, pierwodruków oraz najważniejszych kolejnych wydań utworów. Zwracał również uwagę na to, że Korbut przyjął inny sposób komponowania opisu bibliograficznego: „Rezygnuje Korbut zupełnie z rzetelnego opisu bibliograficznego, z nawiasów, numeracji, odsyłaczy itp., posługując się niejednokrotnie metodą opisową w informowaniu o książkach, czy artykułach omawiających jakieś zagadnienie czy jakiegoś pisarza. Nic zresztą dziwnego, gdyż Korbut nie zawsze docierał do pozycji, o których donosi, a wiadomości o nich czerpał niejednokrotnie u drugiej ręki”¹⁰.

Vrtel-Wierczyński był zwolennikiem tworzenia opisu bibliograficznego według określonego i powtarzalnego schematu, który uwzględniał wszystkie informacje ułatwiające lokalizację oraz identyfikację tekstu.

W przypadku materiałów dotyczących literatur obcych, Bar proponował rejestrowanie przekładów tekstów obcych literackich i alfabetyczne ułożenie ich według nazwisk obcych twórców bez podziału na literatury obce. Opracowania na temat literatur obcych ukazujące się w Polsce w książkach i w czasopiśmie miały być pomijane (w myśl nazwiskowego układu bibliografii). Vrtel-Wierczyński uważał to za „wielki błąd i dotkliwą lukę w zakresie bibliografii”¹¹. Słusznie zwracał Barowi uwagę na to, że „zainteresowanie literaturami obcymi miało ogromny wpływ na kształtowanie się naszej [polskiej] twórczości literackiej. Zainteresowanie to objawiało się nie tylko poprzez tłumaczenie, ale także poprzez rozmaite rozprawy krytyków czy historyków literatury”¹². Ponadto badacz był zaniepokojony tym, że zespół Bara przez pewien czas nie odnotowywał tłumaczeń literatur obcych ukazujących się w czasopiśmie, więc bez opracowania niektórych czasopiśm ponownie, nie można byłoby mówić o wyczerpującym wykazie tłumaczeń literatur obcych.

Vrtel-Wierczyński krytykował także niejednorodne zasady dotyczące rejestrowania materiałów dotyczących zagadnień teatralnych. Bar w swojej instrukcji pisał: „Notuje się recenzje druków zwartych i przedstawień teatralnych współczesne – ale nie wszystkie. Należy pomijać recenzje drobne, zwłaszcza niepodpisane, zamieszczane w czasopiśmie mało-wartościowych, np. niektórych prowincjonalnych. Z recenzji drobnych należy notować tylko podpisane przez wybitnych pisarzy. Z niewspółczesnych, późniejszych notować tylko posiadające charakter studiów lub

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże.

¹² Tamże.

obszerniejszych rozważań, albo też pisane przez wybitnych autorów (Boy-Żeleński, Lorentowicz)¹³.

Poznański badacz stwierdził, że takie ujęcie sprawy pozbawi bibliografię recenzji sztuk takich autorów niewspółczesnych, jak np. Moliere, Szekspir czy Słowacki. Dodatkowo wskazywał na nieuwzględnianie przez Bara na kartce bibliograficznej nazwy teatru, w którym sztuka była grana, czasu jej wystawiania oraz nazwiska reżysera. Krytykował takie podejście, ponieważ recenzja teatralna nie odnosi się jedynie do tekstu literackiego, a uwzględnia zagadnienia takie jak aktorstwo, reżyseria, muzyka, plastyka (scenografia). Poza wymienionymi argumentami, nieuwzględnienie tych elementów utrudniłoby identyfikację spektaklu¹⁴.

Kierownik poznańskiego zespołu krytycznie odnosił się do fragmentów instrukcji autorstwa Bara, w których ten nakazywał pomijanie anonimowych tekstów literackich oraz tłumaczeń. Argumentował, że zagadnienia te są „bardzo ważne dla badaczy i nie można ich pomijać, choć czasem autorzy owych anonimowych tekstów nie są jeszcze znani”¹⁵. Powoływał się na znaczenie dzieł anonimowych w literaturze staropolskiej czy XIX-wiecznej. W ten sposób bibliografia retrospektywna przygotowana według zaleceń Bara pomijała materiał, który mógłby posłużyć historykom literatury do prowadzonych przez nich badań.

Vrtel-Wierczyński uważał, że pomijanie oznaczenia gatunkowego będzie utrudnieniem w przypadku haseł twórców, którzy swej działalności nie ograniczali do pisania utworów jednego gatunku. Zwracał także uwagę na wybiórcze stosowanie oznaczeń gatunku, tylko do odróżnienia innych niż prozatorskie tekstów tego samego twórcy publikowanych w tym samym numerze czasopisma lub w książce¹⁶, o czym Bar w swojej instrukcji pisał tak: „Jeżeli w jednej książce czy numerze czasopisma spotyka się wiersze i prozę jednego i tego samego autora, należy osobno notować prozę a osobno wiersze i w tym ostatnim wypadku dać w prawym rogu u dołu adnotację »w.«”¹⁷.

Vrtel-Wierczyński uważał, że wskazane przez niego niekonsekwencje są tym dotkliwsze, że zespół Bara do lata 1950 r., zebrał już 900 tys. kartek bibliograficznych. W tej sytuacji zdaniem Vrtela-Wierczyńskiego jakość zebranego materiału była wątpliwa, a usunięcie wspomnianych usterek metody gromadzenia kartek bibliograficznych wiązałoby się z ponownym

¹³ A. Bar, *Instrukcja dla bibliografii retrospektywnej, obowiązująca w „Pracowniach Bibliograficznych” krakowskiej i poznańskiej*. (Sygn. Przyb. 84/75, K. 37). Biblioteka Jagiellońska, Kraków.

¹⁴ S. Vrtel-Wierczyński, *Uwagi kierownika Pracowni Poznańskiej o Instrukcji Pracowni Krakowskiej. Materiały Stefana Vrtela-Wierczyńskiego (1886-1963)* (Sygn. P. III-32), Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie. Oddział w Poznaniu, Poznań.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ A. Bar, *Instrukcja dla bibliografii retrospektywnej, obowiązująca w „Pracowniach Bibliograficznych” krakowskiej i poznańskiej*. (Sygn. Przyb. 84/75, K. 37). Biblioteka Jagiellońska, Kraków.

opracowaniem czasopism przerobionych już przez zespół krakowski¹⁸. Wobec tego konieczne było zawarcie porozumienia między kierownikami pracowni poznańskiej i krakowskiej. W innym przypadku, jak pisał Vrtel-Wierczyński, „wydana przez nas »Bibliografia literatury polskiej« będzie niepełna, będzie zrobiona po dyletancku”¹⁹. Niestety, mimo prób, nie udało się wypracować wspólnych zasad opracowania retrospektywnej bibliografii literackiej. Kartoteki do dziś funkcjonują jako osobne zbiory. Zaistnienie w latach 50. XX w. tej polemiki, świadczy o tym, że metoda bibliograficzna Korbuta miała jeszcze silną pozycję, a walory koncepcji Vrtela-Wierczyńskiego nie były powszechnie znane i doceniane.

Wydaje się, że rozstrzygnięcie tego sporu przyniósł dopiero proces tworzenia bazy danych dla kartoteki Bara, co miało miejsce w latach 2012-2017. Wówczas w IBL PAN prowadzony był projekt „Zintegrowana Baza Bibliograficzna IBL PAN”²⁰, w ramach którego w programie MAK powstała baza danych. W tym okresie opracowano koncepcję bazy danych, schemat tworzenia rekordów na podstawie kartek bibliograficznych i wprowadzono do bazy połowę zawartości kartoteki Bara. Baza jest dostępna pod adresem: <http://bar.ibl.waw.pl/>. Obejmuje hasła osobowe od litery A do N (bez hasła Adam Mickiewicz). Po wprowadzeniu rekordów do bazy danych kartki bibliograficzne zostały ponownie wcielone do kartoteki, która nadal stanowi całość²¹.

W toku prac wykonawcy projektu napotkali problemy. O ich powodach pisał Jerzy Kandziora w wewnętrznej recenzji internetowej bazy danych bibliografii Bara²². Były nimi nie dość staranna ewidencja materiału dokonana przez Bara i jego współpracowników oraz niekonsekwencje metody bibliograficznej²³. Jako przykłady tej niekonsekwencji Kandziora podał „przypadki różnego szeregowania elementów cytaty wydawniczej, takich jak rocznik, rok, numer, w obrębie tego samego pisma”, niewyodrębnianie dodatków do czasopism lub traktowanie ich jako tytuły podstawowe czasopism²⁴. Jednym z powodów trudności w opracowaniu bazy danych dla bibliografii Bara było podstawowe założenie przyjęte przez jej

¹⁸ S. Vrtel-Wierczyński, *Uwagi kierownika Pracowni Poznańskiej o Instrukcji Pracowni Krakowskiej. Materiały Stefana Vrtela-Wierczyńskiego (1886=1963)* (Sygn. P. III-32), Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie. Oddział w Poznaniu, Poznań, Polska.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Projekt „Zintegrowana Baza Bibliograficzna IBL PAN” nr 11H 11 027080, zrealizowany w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki. Kierownik projektu: dr Joanna Krauze-Karpińska, redaktor merytoryczny: dr Maciej Pieczyński.

²¹ Dzięki przyznaniu w 2022 r. grantu na realizację projektu „Zintegrowana baza bibliograficzna e-ZBB IBL PAN – kontynuacja projektu” nr 11H 20 0298 88, którego kierownikiem jest dr Maciej Pieczyński w najbliższych latach baza danych zostanie wzbogacona o brakujące rekordy.

²² J. Kandziora, *Recenzja bazy internetowej IBL PAN „Bibliografia Bara”. Maszynopis. Materiały Jerzego Kandziora*, Poznań, Polska.

²³ Tamże.

²⁴ Tamże.

twórcę dotyczące hasłowania osobowego i układu krzyżowego bibliografii. Kandziora trafnie wskazał, że w ten sposób „zagadnienia przedmiotowe schodziły u niego [Bara] na plan dalszy, sprawą zaś najważniejszą czynił w swej instrukcji skrupulatne rozpisywanie pojedynczego zapisu na dwa lub więcej haseł nazwiskowych”²⁵. Badacz podkreślił także fakt, że „Bar nie przewidywał stosowania indeksów rzeczowych i osobowych, ani też końcowego numerowania pozycji, co pozwalałoby na stosowanie odsyłaczy i stworzenie indeksów”²⁶. W ten sposób jedyną możliwością przeszukiwania bibliografii było analizowanie haseł osobowych. Chcę zauważyć, że już w 1950 r. Vrtel-Wierczyński przewidywał, że niektóre rozwiązania proponowane przez Bara są błędne. Zwracał uwagę na te same kwestie, które w czasie tworzenia bazy danych przysporzyły problemów jej twórcom. Przypomnę, że krytykował wówczas tworzenie równorzędnych kartek bibliograficznych, zasady zapisywania źródła bibliograficznego, zorganizowanie bibliografii w oparciu o hasła osobowe w układzie krzyżowym, marginalizowanie zagadnień rzeczowych, nieuwzględnianie informacji umożliwiających identyfikację, takich jak na przykład nazwa teatru, data wystawienia spektaklu. Świadczy to o tym, że Vrtel-Wierczyński już w połowie XX w. do projektowania bibliografii podchodził w sposób nowoczesny. Widział konieczność stworzenia uniwersalnego narzędzia umożliwiającego zaprezentowanie działalności twórczej osób, ale także wszelkich aspektów systemu literackiego i naukowego. Bibliografia miała umożliwiać prowadzenie zróżnicowanych badań literaturoznawczych (nie tylko na temat osób).

Aby dostosować bibliografię retrospektywną do współczesnych możliwości wyszukiwawczych i oczekiwań użytkowników, w bazie danych wprowadzone zostały dodatkowe kryteria wyszukiwawcze. Oprócz nazwiska są to: tytuł, temat, rok wydania, czasopismo, gatunek. Istnieje również możliwość przeprowadzenia wyszukiwania zaawansowanego, które łączy wymienione kryteria. Wymagało to uzupełnienia kart bibliograficznych i niejednokrotnie weryfikacji informacji zapisanych przez dokumentalistów opracowujących bibliografię w formie papierowej. Na potrzeby bazy danych zespół realizujący projekt stworzył listy tematów i gatunków (pierwotnie stosowano tylko kilka określeń gatunków i w dodatku niekonsekwentnie). Były tworzone na bieżąco, zawierają pozycje wykorzystane w opisach bibliograficznych wprowadzonych do bazy²⁷.

W czasie tworzenia bazy danych, układ krzyżowy kartoteki okazał się problematyczny. Kartoteka przygotowana według metody bibliograficznej Bara nie mogła zostać wprowadzona do programu komputerowego

²⁵ Tamże.

²⁶ Tamże.

²⁷ Rozmowy z dr hab. Joanną Krauze-Karpińską, prof. IBL PAN i dr Maciejem Pieczyńskim 25 maja 2021 i 13 grudnia 2021. Rozmawiała Karolina Przysiecka.

w pierwotnej formie. Zespół, chcąc dostosować materiał bibliograficzny do realiów bazy danych, na podstawie informacji z kartek bibliograficznych oraz pozyskanych w czasie kwerend w Bibliotece IBL PAN i bibliotekach cyfrowych uzupełniał opisy bibliograficzne o informacje umożliwiające identyfikację (np. nazwy teatrów, nazwiska reżyserów w przypadku recenzji teatralnych), a także inne dane wykorzystane później do hasłowania tematycznego²⁸. Dzięki sprawdzeniu czasopism z autopsji, w bazie danych znacznie rozwinięta została klasyfikacja gatunków, o którą już w latach 50. XX w. wnioskował Vrtel-Wierczyński.

RETROSPEKTYWNA BIBLIOGRAFIA LITERACKA ZAWARTOŚCI CZASOPISM OGÓLNOPOLSKICH (DO 1863 R.) ORAZ WIELKOPOLSKICH, POMORSKICH I ŚLĄSKICH

W Poznaniu prace nad retrospektywną bibliografią literacką zawartości czasopism prowadzone były w latach 1948-1953 oraz przez trzy miesiące w 1956 r. Dokumentaliści pod kierownictwem Vrtela-Wierczyńskiego na potrzeby tego przedsięwzięcia opracowali 200 czasopism ogólnopolskich do 1863 r. oraz wielopolskich, pomorskich i śląskich ukazujących się od początku piśmiennictwa do 1939 r., z czego tylko 72 czasopisma zostały opracowane kompletnie. Do dnia dzisiejszego prace nad pozostałymi czasopismami nie zostały ukończone. Bibliografia zawiera ok. 130 tys. kartek bibliograficznych. W 1956 r. przeprowadzona została częściowa systematyzacja kartoteki. Zgodnie z założeniami Vrtela-Wierczyńskiego bibliografia ma układ podmiotowo-przedmiotowy. Materiał bibliograficzny podzielony jest na działy: Literatura polska i Literatury obce (podział według literatur, a w ramach nich hasła osobowe w porządku alfabetycznym). Dział Literatura polska ma rozbudowaną strukturę, w skład której wchodzi: Hasła osobowe ułożone w porządku alfabetycznym; Utwory anonimowe w porządku alfabetycznym; Hasła rzeczowe zgrupowane w następujących poddziałach: Bibliologia; Film; Instytucje, organizacje, biblioteki, szkoły towarzystwa (w porządku alfabetycznym nazw); Językoznawstwo; Literatura (obejmuje m.in. zagadnienia teorii literatury, literatury dla dzieci i młodzieży, literatury ludowej i folkloru, pieśni, przekładów, regionalizmu oraz tematy i motywy); Historia literatury; Nauka; Radio; Stosunki Polski z zagranicą; Wydawnictwa zbiorowe i seryjne; Czasopiśmiennictwo; Teatr²⁹. Jak dotąd omawiana retrospektywna bibliografia literacka nie została ukończona. Zebrane do tej pory kartki

²⁸ Tamże.

²⁹ T. Tyszkiewiczówna, E. Mendelska (1956, 5 maja). Stan kartoteki retrospektywnej w Pracowni Bibliograficznej IBL w Poznaniu. Materiały Pracowni Bibliografii Bieżącej Instytutu Badań Literackich PAN w Poznaniu, Poznań, Polska.

bibliograficzne nie zostały także zeskanowane ani opracowane w formie bazy danych. Kartoteka w formie nadanej jej w 1956 r. jest przechowywana w Pracowni Bibliografii Bieżącej IBL PAN w Poznaniu i udostępniana badaczom.

WNIOSKI

Retrokonwersja kartoteki Bara oraz problemy wynikające z niekonsekwencji metody bibliograficznej stworzonej przez krakowskiego badacza, z jakimi musiał zmierzyć się zespół tworzący bazę danych, pokazują, że w sporze o układ retrospektywnej bibliografii literackiej, metodę bibliograficzną oraz zakres rejestrowanych publikacji rację miał Vrtel-Wierczyński. Krytykował zasady ustalone przez Bara, które po latach okazały się wadami tego projektu, które utrudniały stworzenie bazy danych. Swoją koncepcję bibliografii literackiej Vrtel-Wierczyński zrealizował w postaci PBL.

O jej słuszności i nowatorstwie świadczy udany proces tworzenia bazy danych dla PBL, który przeprowadzony został pod koniec lat 90. XX w. Baza danych dostępna jest pod adresem: <https://pbl.ibl.poznan.pl/dostep/>. Metoda bibliograficzna PBL w łatwy sposób została dostosowana do wymogów bazy danych. Wiązało się to jedynie z niewielkimi modyfikacjami³⁰. Biorąc pod uwagę organizację rekordów bibliograficznych i sposób ich wyświetlania na stronie internetowej, w realiach bazy danych powstała wierna rekonstrukcja drukowanych tomów bibliografii, wzbogacona o nowe funkcje. Przeniesiono układ systemowy umożliwiający przeglądanie zawartości działów rzeczowych oraz indeksy osobowy i rzeczowy, które stały się kryteriami wyszukiwawczymi. Zaadaptowano także schematy tworzenia opisów bibliograficznych stosowane w drukowanych tomach PBL. Koncepcja bibliografii literackiej Vrtela-Wierczyńskiego okazała się innowacyjna i przekraczająca czas, w którym powstała. Badacz zmarł w 1963 r., więc nie mógł przewidzieć tego, jak upowszechnienie komputerów oraz Internetu zmieni metody i narzędzia organizacji wiedzy. Jednak stworzył metodę bibliograficzną, która otworzyła PBL drogę do retrokonwersji.

BIBLIOGRAFIA

Czachowska, J. (1979). *Rozwój bibliografii literackiej w Polsce*. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

³⁰ Rozmowa z Maciejem Matysiakiem, programistą i twórcą bazy danych PBL przeprowadzona 20 kwietnia 2021. Rozmawiała Karolina Przysiecka.

- Sandecki, Jan (2007). *Stefan Vrtel-Wierczyński. W kręgu bibliografii i bibliotekarstwa*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.
- Szymańska, Z. (2010). Bibliografia literacka w Instytucie Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk (1948-2010) – geneza, dokonania, perspektywy. *Biblioteka*, nr 14, s. 77-107 [dostęp: 28.08.2023]. Dostępny w WWW: https://repozytorium.amu.edu.pl/server/api/core/bitstreams/d6553_d1a-b36e-402d-b177-943dee6d025b/content.
- Vrtel, S. (1917). Organizacja bibliografii. W sprawie Polskiego Instytutu bibliograficznego. *Przewodnik Naukowy i Literacki*, 673-685.
- Vrtel-Wierczyński, S. (1932). O bibliografię literacką czasopism polskich. *Nauka Polska*, r. 16, 82-85.
- Vrtel-Wierczyński, S. (1928). O najpilniejszych zadaniach naszej bibliografii. *Przeгляд Biblioteczny*, 3, 190-209.
- Vrtel-Wierczyński, S. (1936). Organizacja bibliografii polskiej. W: *IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich w Warszawie: dnia 31 maja – 2 czerwca 1936 roku: referaty*. [Cz. 1]. Warszawa, s. 235-265.
- Vrtel-Wierczyński, S. (1921). *Organizacja bibliografii w Polsce. Rzecz czytana na posiedzeniu Wydziału Filologicznego Towarzystwa Naukowego we Lwowie, dn. 7 lutego 1921*. Lwów: Nakład Księgarni Gubrynowicza i Syna Drukarnia „Słowa Polskiego”.

Materiały archiwalne

- Biblioteka Jagiellońska. Bar Adam. Sygn. Przyb. 84/75.
- Materiały Jerzego Kandziory.
- Materiały Pracowni Bibliografii Bieżącej Instytutu Badań Literackich PAN w Poznaniu.
- Polska Akademia Nauk Archiwum w Warszawie. Oddział w Poznaniu. Materiały Stefana Vrtela-Wierczyńskiego (1886–1963). Sygn. P. III-32.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 30 sierpnia 2023 r.

KAROLINA PRZYSIECKA
Institute of Literary Research of Polish Academy of Sciences
e-mail: karolina.przysiecka@ibl.waw.pl
ORCID 0000-0001-7842-5621

TWO CONCEPTS OF RETROSPECTIVE LITERARY BIBLIOGRAPHY. A POLEMIC BETWEEN STEFAN VRTEL-WIERCZYŃSKI AND ADAM BAR

KEYWORDS: Retrospective literary bibliography. Adam Bar file. Polish Literary Bibliography. Stefan Vrtel-Wierczyński. Adam Bar

ABSTRACT: Thesis/Objective – The objective of the article is to present two concepts of retrospective literary bibliography by Stefan Vrtel-Wierczyński and Adam Bar and their polemic concerning the bibliographic method at the turn of the 1940s and 1950s. At that time the Institute of Literary Research entrusted them with the task of creating a common bibliographic method and developing a retrospective literary bibliography. The researchers were not able to reach an agreement, and, as a result, created two separate files. Each of them was created according to different rules. **Research method** – In order to recreate the polemic the author used pieces of information from *Rozwój bibliografii literackiej w Polsce* by Jadwiga Czachowska as well as documents from The Archives of the Polish Academy of Sciences in Poznan, the Department of Current Bibliography of the Institute of Literary Research of the Polish Academy of Sciences and the Jagiellonian Library. **Conclusions** – The dispute over the bibliographic method was resolved with the process of creating a database for Bar's file (2012-2017). The contractors of that project met some problems resulting from the bibliographic method used by Adam Bar. They were related to the very same rules criticized by Stefan Vrtel-Wierczyński. The retro-conversion of Adam Bar file proved that Stefan Vrtel-Wierczyński had accurately indicated the faults of Adam Bar's concepts and was able to design a modern bibliography already in the mid-twentieth century.

BARTŁOMIEJ WŁODARCZYK
Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii
Uniwersytet Warszawski
e-mail: bm.wlodarczyk@uw.edu.pl
ORCID 0000-0001-9229-4656

AKTYWNOŚĆ WYBRANYCH CHIŃSKICH BIBLIOTEK AKADEMICKICH NA PLATFOR- MIE WeChat: ANALIZA TREŚCI WPISÓW¹

Bartłomiej Włodarczyk jest adiunktem zatrudnionym w Katedrze Bibliografii i Dokumentacji na Wydziale Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego. Jego głównym obszarem zainteresowań jest organizacja wiedzy.

SŁOWA KLUCZOWE: Biblioteki akademickie. Posty. WeChat. Chińska Republika Ludowa. Infrastruktura biblioteczna. Usługi biblioteczne. Wydarzenia. Zasoby informacyjne i oprogramowanie.

ABSTRAKT. Teza/cel artykułu – Celem artykułu jest scharakteryzowanie i porównanie treści postów zamieszczonych przez wybrane chińskie biblioteki akademickie (Bibliotekę Uniwersytetu Wuhan – BUW, Bibliotekę Uniwersytetu Qinghua – BUQ oraz Bibliotekę Uniwersytetu Nauki i Technologii Chin – BUNTC) na platformie WeChat. Skupiono się na treściach dotyczących infrastruktury, usług, wydarzeń, zasobów informacyjnych i oprogramowania. **Metody badań** – W artykule wykorzystano metodę analizy treści oraz porównawczą. Materiał empiryczny do badania stanowiło 450 wpisów opublikowanych przez wybrane biblioteki akademickie na kontach publicznych WeChat w semestrze wiosennym

¹ Artykuł jest znacznie poszerzoną wersją referatu wygłoszonego na II Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Książka w mediach – media w książce: Rynek, technologie, konsumpcja” (Lublin, 29 czerwca 2022 r.).

2022 r. Zostały one pobrane do programu Zotero, a następnie przeanalizowane pod kątem ilościowym i jakościowym. **Wyniki i wnioski** – Wpisy zamieszczone przez poszczególne biblioteki różnią się pod względem liczebności i regularności ukazywania się. Najbardziej regularnie publikowała swoje wpisy BUW zamieszczając dziennie od jednego do dwóch wpisów. Większe zróżnicowanie widoczne jest w przypadku pozostałych instytucji, z których BUQ robiła to najmniej systematycznie publikując dziennie nawet sześć postów. Różnice występują również w zakresie tematyki postów. Ogólny układ treści postów jest podobny w BUQ i BUNTC (największy odsetek postów w kategorii Zasoby informacyjne i oprogramowanie, potem w kategorii Wydarzenia, Usługi i Infrastruktura). Od tego schematu odbiegają posty BUW, które częściej dotyczyły wydarzeń niż zasobów informacyjnych. Różnice widoczne są również w ramach kategorii, w których kładziono nacisk na inne elementy. Wynikały one z charakteru i specjalizacji konkretnej biblioteki oraz sytuacji epidemicznej.

WSTĘP

Biblioteki akademickie są jednym z istotnych elementów systemu szkolnictwa wyższego w większości krajów na świecie. Oprócz zapewnienia dostępu do rozmaitych zasobów naukowych pełnią one szereg innych funkcji, m.in. świadcząc różne usługi informacyjne i organizując wydarzenia. Do promocji swoich działań instytucje te powszechnie wykorzystują media społecznościowe. W wielu krajach świata do najpopularniejszych serwisów tego rodzaju w styczniu 2022 r. należał amerykański Facebook (We are Social, b.d.b). Odmienna sytuacja panuje w Chińskiej Republice Ludowej (ChRL), w której królują rodzime rozwiązania takie, jak WeChat (We are Social, b.d.a)². Platforma ta powstała w 2011 r. i od początku wzbudziła zainteresowanie bibliotek akademickich. Wraz ze wzrastającym doświadczeniem i poznawaniem możliwości serwisu instytucje te coraz lepiej wykorzystywały go jako narzędzie promocji i kontaktu z czytelnikami (Huang & Guo, 2017; Xu i in., 2015). Obecnie właśnie ten serwis jest jednym z podstawowych narzędzi zdalnej komunikacji wykorzystywanym przez chińskie biblioteki akademickie.

Tematem artykułu jest aktywność wybranych bibliotek akademickich z terenu ChRL (Biblioteki Uniwersytetu Wuhan – BUW, Biblioteki Uniwersytetu Qinghua³ – BUQ, Biblioteki Uniwersytetu Nauki i Technologii Chin – BUNTC) na platformie WeChat. Celem pracy jest scharakteryzo-

² Informacje na temat liczby aktywnych kont zawierają sprawozdania firmy Tencent, w których podaje się łączną liczbę użytkowników programu w ChRL i na świecie. Zgodnie z tymi dokumentami liczba aktywnych użytkowników miesięcznie (MAU) wynosiła w marcu 2022 r. ponad 1 miliard 288 milionów (Tencent, 2022b), a w czerwcu 2022 r. osiągnęła ponad 1 miliard 299 milionów (Tencent, 2022a).

³ Nazwa zapisywana jest także jako Tsinghua.

wanie i porównanie postów zamieszczonych przez wymienione biblioteki. Aby go zrealizować podjęto próbę odpowiedzi na poniższe pytania.

1. Jakie podobieństwa i różnice występują w liczbie postów i regularności ich zamieszczania przez wybrane biblioteki?

2. Jakie podobieństwa i różnice występują między treścią wpisów dotyczących infrastruktury bibliotecznej, usług bibliotecznych, wydarzeń oraz zasobów informacyjnych i oprogramowania?

Chcąc odpowiedzieć na tak postawione pytania zastosowano metodę analizy treści oraz porównawczą.

Dalsza część artykułu została podzielona na cztery części. W pierwszej, przedstawiono zasady i sposób doboru próby, tworzenia systemu kategorialnego, wykorzystane oprogramowanie oraz przebieg analizy. W części drugiej, scharakteryzowano wybrane uczelnie wyższe i afiliowane przy nich biblioteki akademickie. Przedstawienie uczelni wydaje się niezbędne ze względu na ścisłe powiązanie bibliotek akademickich z ich jednostkami nadrzędnymi. Przedstawiając szkoły skupiono się na liczbie studentów i najlepszych obszarach badawczych, a biblioteki – na ogólnej charakterystyce struktury i zbiorów. W kolejnej części, zaprezentowano wyniki badań zgodnie z kolejnością pytań badawczych. Ostatnia część artykułu, zawiera podsumowanie analiz oraz wskazanie ograniczeń zaprezentowanej pracy.

METODY

W tej części artykułu zostaną opisane kolejne kroki postępowania badawczego, zaczynając od kryteriów doboru konkretnych bibliotek – właścicieli analizowanych kont na platformie WeChat, a kończąc na źródłach i sposobie utworzenia kategoryzacji oraz przebiegu analizy. Starano się jak najdokładniej opisać metody i przebieg badania (ścieżkę sprawdzenia), co jest szczególnie istotne w przypadku prowadzenia tego rodzaju analiz (Cisek, 2014).

Podczas zbierania materiału empirycznego na potrzeby badania przedstawionego w artykule zastosowano dobór celowy oparty na rankingu przedmiotowym „Library & Information Science” z Global Ranking of Academic Subjects (GRAS) 2021. Zestawienie to, publikowane od 2009 r., jest uzupełnieniem ogólnego rankingu nazwanego Academic Ranking of World Universities (potocznie zwanego Listą lub Rankiem szanghajskim), którego pierwsza edycja ukazała się w 2003 r. Pierwotnym celem ogólnego zestawienia, tworzonego obecnie przez ShanghaiRanking Consultancy, było ocena pozycji chińskich uczelni w kontekście nauki światowej (ShanghaiRanking Consultancy, b.d.-a). Uczelnie wyższe są klasyfikowane w GRAS według różnych kryteriów takich, jak liczba artykułów opublikowanych w czasopiśmie z najwyższym Journal Impact Factor

i w periodykach wybranych przez specjalny zespół ekspertów, wpływ mierzony liczbą cytowań, stopień współpracy międzynarodowej czy też liczba ważnych nagród uzyskanych przez pracowników uniwersytetów (ShanghaiRanking Consultancy, b.d.-b). Wybrano instytucje z terenu Chin kontynentalnych, które zajęły najwyższe miejsca pod względem ogólnej punktacji uwzględniającej wszystkie wymienione kryteria. Przyjęto założenie, że biblioteki akademickie afiliowane przy tych uczelniach prezentują wysoki poziom wynikający ze środowiska naukowego, z którym są powiązane. Najwyższe, 2. miejsce w rankingu GRAS zajął Uniwersytet Miejski w Hongkongu, który został jednak wyłączony z analiz ze względu na brak oficjalnego konta na platformie WeChat, co wydaje się wynikać z położenia na terenie specjalnego regionu administracyjnego ChRL, który do 1997 r. był posiadłością brytyjską, a więc podlegał innym wpływom kulturowym, społecznym i politycznym. W analizie uwzględniono więc biblioteki chińskich uczelni, które zajęły trzy kolejne miejsca, a więc Uniwersytetu Wuhan (7. miejsce), Uniwersytetu Qinghua (15.) oraz Uniwersytetu Nauki i Technologii Chin (25.).

Przeprowadzona analiza dotyczyła charakteru i treści wpisów zamieszczanych przez wybrane biblioteki akademickie w serwisie WeChat. W związku z tym, że celem tych bibliotek jest udzielanie wsparcia działalności dydaktyczno-badawczej na danej uczelni, a więc ich funkcjonowanie jest organicznie powiązane z podstawową działalnością jednostek nadrzędnych, do badań wybrano wszystkie posty zamieszczone w trakcie trwania drugiego semestru (tzw. wiosennego, *chunji xueqi*) roku akademickiego 2021/2022. W ChRL część uczelni funkcjonuje w systemie dwusemestralnym, natomiast na części z nich rok jest podzielony na trzy trymestry pierwszy (jesienny), drugi (wiosenny) i trzeci (letni)⁴. Ten drugi sposób dzielenia roku jest stosowany na uczelniach uwzględnionych w badaniu. Przebieg wybranego semestru tylko częściowo miał typowy charakter ze względu na panującą wówczas pandemię COVID-19. Problemem, który wiązał się z wyborem tego okresu, była różnica w datach początkowych i końcowych wybranego okresu. Na różnych uczelniach zaczął się on w nieco odmiennym czasie. W przypadku Uniwersytetu Wuhan rozpoczął się on 13 lutego (niedziela), a skończył się 18 czerwca (sobota) i łącznie obejmował 18 tygodni zajęć (Wuhan daxue benkesheng yuan, b.d.). Na Uniwersytecie Qinghua trwał od 20 lutego (niedziela) do 26 czerwca (niedziela) i również trwał 18 tygodni (Qinghua daxue, b.d.) (Qinghua daxue, b.d.). Natomiast na Uniwersytecie Nauki i Technologii

⁴ Trzysemestralny podział roku akademickiego jest stosowany w wielu najlepszych uniwersytetach chińskich. W 2016 r. stosowało go już w 17 z 39 uniwersytetów uwzględnionych w Projekcie 985 (*Zhongguo jin ban "985" gaoxiao shixing san xueqi zhi you 4 zhou xiaji xueqi [W Chinach prawie połowa uczelni wyższych włączonych w „Projekt 985” wprowadziła system trzech semestrów z czterotygodniowym semestrem letnim]*, 2016), programie mającym na celu podniesienie prestiżu chińskich uczelni.

Chin semestr wiosenny rozpoczął się również 20 lutego, a zakończył – 24 czerwca (piątek) (Zhongguo kexuejishu daxue, b.d.). W celu ujednoczenia zasięgów czasowych zdecydowano się przyjąć jako datę początkową dla każdej uczelni pierwszy poniedziałek semestru, a jako datę końcową ostatni piątek, a więc następujące okresy liczące 124 dni: 14 lutego-17 czerwca (Uniwersytet Wuhan) oraz 21 lutego-24 czerwca (Uniwersytet Qinghua, Uniwersytet Nauki i Technologii Chin). Są one porównywalne jeżeli chodzi o liczbę dni, jednak różnią się, jeśli chodzi o wydarzenia występujące w tych okresach. W dniu 14 lutego obchodzono Walentynki, do których nawiązano wprost na profilu BUW (Wuhan daxue tushuguan, 2022b), natomiast w kolejnym dniu przypadło Święto Latarni, do którego odnosił się jedynie tytuł wpisu zamieszczonego w serwisie WeChat (Wuhan daxue tushuguan, 2022c). Wybrane okresy są jednak ogólnie porównywalne pod względem wydarzeń zachodzących podczas roku akademickiego.

Do badania wpisów zastosowano metodę jakościowej analizy treści o charakterze dedukcyjno-indukcyjnym z elementami analizy ilościowej oraz metodę porównawczą. Kolejne kroki analizy były zgodne z opisem zaprezentowanym w pracy Kuckartza (2014, s. 71-80). Zwrócono przy tym uwagę wyłącznie na teksty, także te występujące na obrazach, ponieważ część wpisów miała formę plakatów. Nie analizowano treści obrazów i materiałów wideo będących ilustracją bądź uzupełnieniem postów. Wszystkie te elementy, chociaż mają znaczenie dla odbioru wpisów, nie zostały uwzględnione w badaniu.

Wszystkie wpisy zaczerpnięto z kont wybranych bibliotek akademickich na platformie publicznej WeChat (*Weixin gongzhong pingtai*). Opisy zostały pobrane manualnie do programu Zotero. W tym celu zastosowano wtyczkę do przeglądarki, dzięki której w jednym miejscu zgromadzono podstawowe dane bibliograficzne, poprawione następnie ręcznie, oraz linki do postów i zrzuty ekranu wszystkich wiadomości. W sumie uzyskano 450 wpisów. Pozyskany w ten sposób materiał empiryczny został następnie opracowany w celu odpowiedzi na pytania badawcze. Oprócz Zotero wykorzystano również język R, który posłużył m.in. do stworzenia wykresu, na którym porównano liczbę postów i regularność ich zamieszczania przez poszczególne biblioteki.

Tworzenie kategorii i podkategorii miało charakter dedukcyjno-indukcyjny. Rozwiązanie to jest stosowane w przypadku domen już eksplorowanych lub znanych badaczowi (Roller & Lavrakas, 2015). Kategorie dotyczyły tematyki postów. Tworząc je metodą dedukcyjną odwołano się do wiedzy autora oraz dostępnej literatury. Jednym ze wstępnych źródeł kategorii była praca Grzegorza Gmitera (2022), który badał zawartość wpisów publikowanych przez polskie biblioteki akademickie przed i po wybuchu pandemii COVID-19. System kategorii zastosowany przez tego badacza był modyfikacją kategoryzacji opracowanej przez Harrison i in.

(2017). Rozwiązanie to sprawdziło się podczas badań dotyczących wpisów na Facebooku, uznano więc, że pomimo pewnych różnic w charakterze postów zamieszczanych na platformie WeChat, można je zastosować także w tym badaniu. Dokonano przy tym zmian w kategoryzacji. Postawiono sobie bowiem zadanie dokładnego opisanie treści publikowanych na platformie WeChat, a niektóre z zaprezentowanych kategorii wydawały się zbyt ogólne lub wymagające modyfikacji z innych powodów. Na przykład kategoria „Zbiory i usługi biblioteczne” (*Library collections and services*) obejmowała dwa elementy, które w wyniku analizy materiału rozdzielono na dwie osobne kategorie. Przychyłono się tym samym do oryginalnej propozycji Harrison i in. (2017), do której nawiązał w swoim badaniu Gmiterek, a w której te dwa elementy zostały rozdzielone. W niektórych przypadkach połączono kategorie. Na podstawie kategorii „Archiwalia” (*Archives*) i „Zbiory i usługi biblioteczne” (*Library collections and services*) stworzono kategorię „Zasoby informacyjne i oprogramowanie”. Przytoczone kategoryzacje były więc tylko punktem wyjścia do autorskiej analizy zebranego materiału empirycznego, której owocem było stworzenie własnego klucza kategoryzacyjnego, nawiązującego co prawda do rozwiązania wyjściowego, jednak zmodyfikowanego w oparciu o wiedzę autora. W rezultacie zastosowano cztery kategorie: Infrastruktura, Usługi, Wydarzenia, Zasoby informacyjne i oprogramowanie. Ostateczne wersje definicji kategorii powstały w trakcie analizy wpisów. Pierwszym etapem analizy postów było przydzielenie głównych kategorii. Przy czym do jednego wpisu przydzielano tyle kategorii, ile wynikało z charakteru danego tekstu. Do 11 postów (3 z BUW, 3 z BUQ i 5 z BUNTC) nie przypisano żadnej kategorii, ponieważ nie zawierały one żadnych odniesień do przedmiotów wymienionych powyżej (np. Zhongguo ke da tushuguan, 2022a).

Następnie w ramach każdej kategorii zakodowano teksty, aby lepiej poznać materiał badawczy. Ta część analizy miała charakter indukcyjny i iteracyjny. Kody były przydzielane do fragmentów tekstu o różnej długości. Część kodów została następnie wykorzystana do stworzenia podkategorii. Na przykład w kategorii „Wydarzenia” wyodrębniono m.in. podkategorie „Konkursy i rankingi”, „Seanse filmowe” oraz „Wystawy”. W ten sposób powstał system kategorii i podkategorii zastosowanych w badaniu. W celu sprawdzenia poprawności wyniku kategoryzacji, 45 skategoryzowanych wpisów pokazano dwóm osobom z wykształceniem wyższym, dla których język chiński był językiem ojczystym. Po dyskusji z tymi osobami zmieniono częściowo kategoryzację wpisów poprawiając zauważone błędy. Ostateczną wersję klucza kategoryzacyjnego zamieszczono w aneksie. Dodatkowo jest on dostępny do wglądu wraz z kategoryzacją wpisów w Repozytorium Otwartych Danych Badawczych RepOD (Włodarczyk, 2023). W dalszej części tekstu przedstawiono podstawowe

informacje na temat uczelni i bibliotek akademickich uwzględnionych w badaniu.

CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH UCZELNI I BIBLIOTEK AKADEMICKICH

Wszystkie uczelnie wybrane do analizy leżą we wschodniej części Chin. Siedzibą Uniwersytetu Wuhan jest miasto Wuhan, będące stolicą prowincji Hubei. Uniwersytet Qinghua mieści się w stolicy ChRL, a Uniwersytet Nauki i Technologii Chin w Hefei, stolicy prowincji Anhui.

Chińskie uczelnie wybrane do analizy różnią się pod względem liczby studentów. Największa ich liczba, według danych z GRAS 2021, uczęszczała na Uniwersytet Wuhan (59 329 studentów). Wśród nich było 2908 studentów zagranicznych (4,9% ogólnej liczby studiujących) (ShanghaiRanking Consultancy, b.d.-e). Drugie miejsce pod względem liczby osób studiujących zajął Uniwersytet Qinghua z wynikiem 56 939, z czego studenci z zagranicy stanowili 6,9% (3926) (ShanghaiRanking Consultancy, b.d.-c). Na ostatniej z analizowanych uczelni, Uniwersytecie Nauki i Technologii Chin, uczyło się najmniej studentów – 36 651 osób. W tej liczbie było 833 studentów zagranicznych (2,3%) (ShanghaiRanking Consultancy, b.d.-d). Uniwersytet Qinghua, chociaż ustępował pod względem ogólnej liczby studiujących odpowiednikowi z Wuhan, to wyprzedzał go zdecydowanie, jeśli chodzi o liczbę studentów zagranicznych.

Trzy uczelnie od początku były uwzględniane w programach rządowych mających na celu podniesienie poziomu szkolnictwa wyższego w Chinach takich jak Projekt 211 (Jiaoyubu xueweiguanli yu yanjiusheng jiaoyusi, 2005), Projekt 985 (Jiaoyubu xueweiguanli yu yanjiusheng jiaoyusi, 2006) czy też najnowszy Plan Uniwersytecki Podwójnej Klasy Pierwszej (Jiaoyubu i in., b.d.). W tym ostatnim przypadku określono listę wiodących dyscyplin na każdym z uniwersytetów. Dla Uniwersytetu Wuhan wybrano m.in. teorię ekonomii, prawo, chemię, geofizykę, stomatologię oraz bibliotekoznawstwo i naukę o informacji a dla Uniwersytetu Nauki i Technologii Chin – matematykę, fizykę, chemię, historię nauki, inżynierię materiałową czy też informatykę (Jiaoyubu i in., b.d.). Na Uniwersytecie Qinghua jako obszary wiodące wybrano m.in. architekturę, inżynierię optyczną, inżynierię materiałową, inżynierię lądową, elektronikę, a także teorię sztuki, politologię oraz prawo (Qinghua daxue guoji jiaoyu bangongshi, b.d.).

Wymienione uczelnie zajęły też wysokie miejsca w GRAS 2021. Uniwersytet Wuhan najwyższe miejsca zajął w następujących dyscyplinach i obszarach (w nawiasie podano miejsce w rankingu): teledetekcja (1.), zasoby wodne (5.), bibliotekoznawstwo i nauka o informacji (7.) (ShanghaiRanking Consultancy, b.d.-e), Uniwersytet Qinghua – m.in. inżynierię

ria energetyczna (1.), telekomunikacja (2.) oraz inżynieria chemiczna (2.) (ShanghaiRanking Consultancy, b.d.-c) a Uniwersytet Nauki i Technologii Chin – nanonauka i nanotechnologia (3.), chemia (8.) oraz inżynieria energetyczna (8.) (ShanghaiRanking Consultancy, b.d.-d). Inne dyscypliny, w których wymienione uczelnie zajęły wysokie miejsca, lokowały się w dziedzinach nauk technicznych i ścisłych. Najwyżej sklasyfikowaną uczelnią w największej liczbie dyscyplin był Uniwersytet Qinghua.

Każda z wybranych uczelni posiada bibliotekę akademicką o rozbudowanej strukturze i pokaźnych zbiorach. BUW powstała w 1917 r. Obecnie biblioteka składa się z biblioteki głównej oraz trzech filii, które specjalizują się w inżynierii, informatologii oraz medycynie. Oprócz tego istnieje jeszcze trzydzieści mniejszych bibliotek usytuowanych przy różnych jednostkach organizacyjnych uniwersytetu (Wuhan daxue tushuguan, b.d.-b). Pod bibliotekę podlega także m.in. Muzeum Sztuki Wanlin. Według raportu za 2021 r. biblioteka zgromadziła 7 147 326 egzemplarzy zasobów papierowych, z czego 5 849 392 książek. Udostępniła 552 bazy danych i 10 886 358 książek elektronicznych. Odwiedzono ją 4 220 199 razy, z czego najwięcej wizyt przypadło na bibliotekę główną (ponad dwa mln). Następna w kolejności była biblioteka informatologiczna (około mln odwiedzin), inżynieryjna (nieco ponad pół mln) oraz medyczna (poniżej pół mln) (Wuhan daxue tushuguan, b.d.-a). Biblioteka prowadzi konta w serwisach społecznościowych Weibo oraz WeChat.

Drugą biblioteką uwzględnioną w badaniu była BUQ. Pierwsza instytucja tego rodzaju afiliowana przy pekińskim uniwersytecie powstała w 1912 r., jednak osobny budynek zbudowano dopiero siedem lat później. Oprócz biblioteki głównej w skład systemu bibliotecznego wchodzi jeszcze sześć bibliotek specjalizujących się w konkretnych dyscyplinach i obszarach: humanistyce i naukach społecznych, ekonomii i zarządzaniu, prawie, architekturze, sztuce oraz finansach (Tsinghua University Library, b.d.). Pod koniec 2021 r. zbiory fizyczne biblioteki osiągnęły 5 624 500 jednostek. Biblioteka udostępniła ponadto 913 baz danych oraz 7 352 900 książek elektronicznych (Qinghua daxue tushuguan, 2021). W 2021 r. bibliotekę odwiedziło 2 272 900 razy (Wang, 2022). Jeśli chodzi o aktywność w mediach społecznościowych, to informacje na temat działalności instytucji są zamieszczane w serwisach Weibo i WeChat.

Ostatnią biblioteką, której aktywność na platformie WeChat była analizowana w artykule, była BUNTC. Pierwotna biblioteka została otwarta w Pekinie w 1958 r. Dwanaście lat później została przeniesiona wraz z całym uniwersytem do Hefei (University of Science and Technology of China Library, b.d.). W skład systemu bibliotecznego wchodzi cztery biblioteki umiejscowione w strefie nowych technologii oraz we wschodnim, zachodnim i południowym kampusie. W 2021 r. zbiory biblioteki składały się z ponad 2 mln papierowych książek i czasopism. Biblioteka udostęp-

niała również czytelnikom 190 baz danych zawierających 3 mln książek elektronicznych. Liczba odwiedzin biblioteki w 2021 r. wyniosła 1 811 133 (Zhongguo ke da tushuguan, 2022e). Na stronie głównej biblioteki znajduje się link do konta w serwisie WeChat.

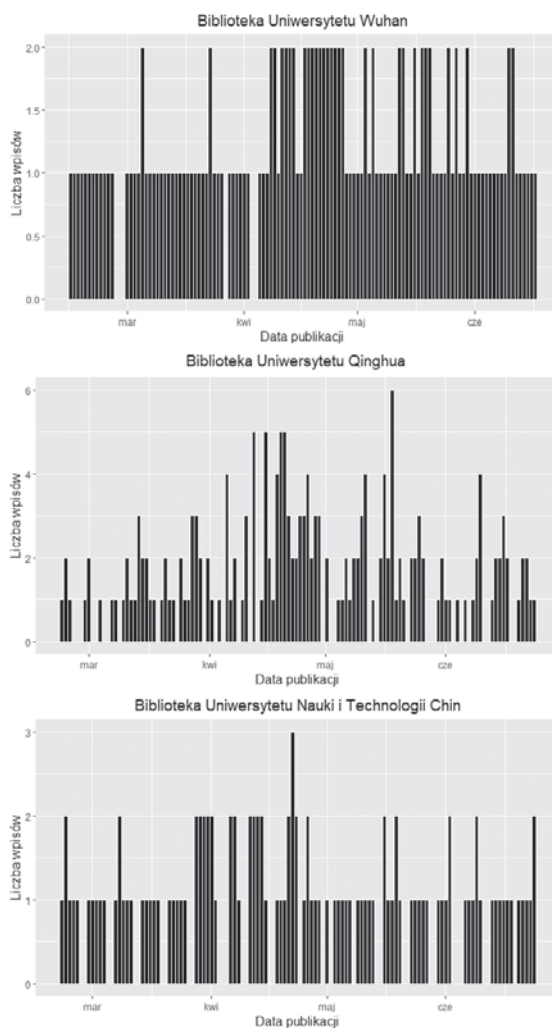
Scharakteryzowane powyżej biblioteki są instytucjami oferującymi licznym użytkownikom dostęp do różnorodnych zbiorów zarówno tradycyjnych, jak i elektronicznych. BUW zgromadziła największe zbiory tradycyjne, natomiast BUQ udostępnia najwięcej baz danych. Najliczniej razy użytkownicy korzystali z BUW, a najmniej z BUNTC. Wszystkie zaprezentowane biblioteki akademickie są aktywnymi użytkownikami platformy WeChat, na której promują swoje zbiory oraz informują czytelników o różnych wydarzeniach. W kolejnej części zaprezentowano wyniki analizy postów zamieszczonych na ich kontach publicznych.

WYNIKI

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WPISÓW

Analizowane biblioteki zamieściły na platformie WeChat w badanym okresie różną liczbę wpisów: 150 (BUW), 186 (BUQ) i 114 (BUNTC). Na wykresie przedstawiono rozkład czasowy postów zamieszczonych przez biblioteki.

Wykresy różnią się znacznie, jeśli chodzi o liczbę i regularność zamieszczania postów. W analizowanym okresie najbardziej regularnie publikowała wpisy BUW. Zazwyczaj zamieszczała jeden post na dzień, jednak niekiedy ukazywały się dwa wpisy dziennie. Wyraźnie mniej regularnie swoje posty publikowała BUQ. Najczęściej był to jeden, dwa wpisy dziennie, jednak 18 maja ukazało się sześć postów. Dwa z nich dotyczyły przygotowania prac dyplomowych, a pozostałe były poświęcone organizacji pracy biblioteki w związku z pandemią COVID-19, prezentacji konkursu, przedstawieniu książek opublikowanych przez autorów związanych z Uniwersytetem Qinghua w wydawnictwie Wiley & Sons oraz prezentacji obozu szkoleniowego. Wykres prezentujący wpisy BUQ jest najbardziej zróżnicowany. BUNTC również umieszczała najczęściej jeden post dziennie, ale wykres pokazuje, że publikowała je seryjnie z regularnie występującymi przerwami. Najwięcej postów (3) ukazało się 22 kwietnia, kiedy zamieszczono wpisy dotyczące organizacji pracy biblioteki w związku z nadchodzącym Świętem Pracy, konkursu dotyczącego bazy Clinical-Key oraz dostępu próbnego do zbioru książek elektronicznych. Między bibliotekami zachodzą spore różnice jeżeli chodzi o liczbę i regularność zamieszczanych postów, które zdają się wynikać m.in. z różnic w polityce informacyjnej danej instytucji.

Wykres. Liczba postów i regularność ich zamieszczania przez biblioteki

W wyniku kategoryzacji uzyskano wgląd w rozkład treści wpisów zamieszczanych przez wybrane biblioteki akademickie w serwisie WeChat. Poniżej znajduje się ilościowy rozkład postów według wydzielonych kategorii (Tab. 1). Wartości procentowe odnoszą się do odsetka postów konkretnej biblioteki, w których wystąpiło dane zagadnienie. Przy czym kilka kategorii mogło zostać przydzielonych do jednego posta.

Tabela 1. Podział postów zamieszczanych przez biblioteki według kategorii

Nazwa kategorii	Wpisy BUW		Wpisy BUQ		Wpisy BUNTC	
	Liczba	Rozkład procentowy	Liczba	Rozkład procentowy	Liczba	Rozkład procentowy
Infrastruktura	6	4	20	11	8	7
Usługi	13	9	59	32	14	12
Wydarzenia	122	81	102	55	69	61
Zasoby informacyjne i oprogramowanie	100	67	126	68	84	74

W przypadku analizy danych zawartych w tabeli konieczne jest odwołanie się do rozkładów procentowych, ponieważ biblioteki zamieściły w analizowanym okresie różną liczbę wpisów. Porównanie rozkładu kategorii pozwala pokazać, na jakie treści nacisk kładziony był przez daną bibliotekę. Wyższy odsetek postów poświęconych danemu zagadnieniu wskazuje większą wagę konkretnej tematyki dla danej biblioteki.

Przegląd poszczególnych kategorii pokazuje różnice występujące między przekazem poszczególnych bibliotek. Dane można analizować z perspektywy konkretnej kategorii lub biblioteki. Najmniejszy odsetek wzmianek na temat infrastruktury zamieściła BUW, największy zaś – afiliowana przy Uniwersytecie Qinghua. Znaczna część wpisów zamieszczonych na koncie BUQ poświęcona była usługom. Wyróżnia ją to zdecydowanie na tle pozostałych instytucji. Z kolei największy odsetek postów dotyczących różnego rodzaju wydarzeń zamieściła BUW. Duży odsetek wpisów na koncie BUNTC dotyczy zasobów informacyjnych i oprogramowania. Przy czym zbiory tej biblioteki są zdecydowanie mniejsze niż dwóch pozostałych uwzględnionych w analizie. Patrząc na kategorie z perspektywy bibliotek widać, że układ kategorii jest podobny w przypadku BUQ i BUNTC (największy odsetek postów w kategorii Zasoby informacyjne i oprogramowanie, potem w kategorii Wydarzenia, Usługi i Infrastruktura). Od tego schematu odbiegają posty BUW, na kanale której publikowano więcej wpisów dotyczących wydarzeń niż zasobów informacyjnych.

Ogólna analiza ilościowa kategorii przedstawiona powyżej pozwala zorientować się w różnicach występujących między treściami zamieszczonymi przez poszczególne instytucje, jednak nie umożliwia głębszego zrozumienia tych odmienności. Dalej zostaną dokładniej przedstawione różnice występujące w ramach poszczególnych kategorii zaczynając od infrastruktury, a kończąc na zasobach informacyjnych i oprogramowaniu.

INFRASTRUKTURA

Infrastruktura stanowi podstawę działalności każdej biblioteki. Tabela 2 przedstawia podział wpisów przydzielonych do kategorii „Infrastruktura” na podkategorie. Przy czym kilka podkategorii mogło zostać przydzielonych do jednego posta. Rozkład procentowy odnosi się w przypadku tej i następujących tabel do udziału wpisów zaliczonych do danej podkategorii w konkretnej kategorii.

Tabela 2. Podział postów przydzielonych do kategorii „Infrastruktura” na podkategorie

Podkategoria	Wpisy BUW		Wpisy BUQ		Wpisy BUNTC	
	Liczba	Rozkład procentowy	Liczba	Rozkład procentowy	Liczba	Rozkład procentowy
Infrastruktura fizyczna	3	50	7	35%	6	75
Infrastruktura wirtualna	3	50	14	70%	2	25

Na oficjalnym kanale BUW nie poświęcono zbyt dużo miejsca tematyce infrastruktury. Fragmenty wpisów na temat infrastruktury fizycznej dotyczyły nowego budynku biblioteki, wzrostu liczby miejsc dla czytelników oraz powierzchni i sprzętowi udostępnionemu użytkownikom w otwartych całodobowo częściach biblioteki głównej oraz oddziału nauki o informacji. We wpisach dotyczących infrastruktury wirtualnej skupiono się na systemie dostępu do baz danych oraz koncie biblioteki na platformie WeChat. Konto to uzyskało dwie nagrody – pierwszą za najlepsze konto publiczne WeChat Uniwersytetu Wuhan za 2021 r. (Wuhan daxue tushuguan, 2022a) oraz drugą za popularność wśród użytkowników przyznaną podczas Ogólnokrajowego Kongresu Czytelniczego, który odbył się w 2022 r. W tym drugim poście wymieniono także inne wyróżnienia, które otrzymało konto biblioteczne (Wuhan daxue tushuguan, 2022f). W postach skupiono się więc na ofercie dla czytelników i osiągnięciach związanych z kontem WeChat.

BUQ zdecydowaną większość wzmianek w postach poświęciła infrastrukturze wirtualnej. Jeśli chodzi o infrastrukturę fizyczną to większość postów dotyczyła remontów i zmian wprowadzanych we wnętrzach bibliotecznych. Inne były poświęcone m.in. ankiecie na temat terminali bibliotecznych i możliwości wynajmowania pokoi do pracy indywidualnej. Szereg wpisów poświęcono nowemu systemowi nawigacji po zasobach udostępnionemu 16 maja 2022 r. W czterech wpisach występowały fragmenty, w których pojawiło się nawiązanie do bibliotecznego chatbota. Na przykład w jednym z postów napisano: „Korzystając z wiosennej scenerii,

Qing xiao tu⁵ [nazwa chatbota] dostarcza dużą kolekcję ostatnio pozyskanych próbnych zasobów elektronicznych, zapraszając młodych przyjaciół do jak najszybszego ich sprawdzenia!“ (Qinghua daxue tushuguan, 2022b). Chatbota przywoływano więc w kontekście nawiązania kontaktu z czytelnikiem i zachęcenia go do korzystania z baz subskrybowanych przez bibliotekę. Wyszukiwarki biblioteczne były przedmiotem różnych szkoleń reklamowanych na kanale biblioteki. Cały post poświęcono też m.in. odnowieniu tożsamości elektronicznej Uniwersytetu Qinghua umożliwiającą dostęp do szeregu usług i zasobów (Xinxihua gongzuo bangongshi, 2022). W porównaniu z postami BUW we wpisach pekińskiej biblioteki pojawiły się szkolenia poświęcone wyszukiwarkom jako elementowi infrastruktury wirtualnej biblioteki. Wprost odnoszono się też do chatbota bibliotecznego. W związku ze zmianami w systemie wyszukiwania właśnie temu elementowi poświęcono też sporo wpisów.

W przypadku wpisów BUNTC przeważały odniesienia do infrastruktury fizycznej. We wpisach opisywano pokoje, które mogą wynająć studenci i nauczyciele. Reklamowano też nowy gmach biblioteki w strefie nowych technologii pisząc m.in. „Wyposażenie sali o unikalnym stylu, ożywcze i miłe dla oka. Duża wysokość kondygnacji, eleganckie otoczenie, sprawiające, że ludzie czują się w środku beztroscy i radośni“ (Zhongguo ke da tushuguan, 2022g). Infrastruktura wirtualna była wspomniana wyłącznie w dwóch wpisach. Pierwszy z nich, to ogłoszenie o naborze studentów na stanowisko związane z redagowaniem publicznego konta WeChat biblioteki (Zhongguo ke da tushuguan, 2022b), a drugie – wzmianka o awarii skrzynki pocztowej (Zhongguo ke da tushuguan, 2022d). We wpisach przeważały opisy pokoi do wynajęcia, a tylko niewielkie wzmianki dotyczyły infrastruktury elektronicznej.

USŁUGI

Infrastruktura jest podstawą świadczenia różnych usług dla czytelników. Ich podział na podkategorie został zaprezentowany w tabeli 3.

Tabela 3. Podział postów przydzielonych do kategorii „Usługi” na podkategorie

Podkategoria	Wpisy BUW		Wpisy BUQ		Wpisy BUNTC	
	Liczba	Rozkład procentowy	Liczba	Rozkład procentowy	Liczba	Rozkład procentowy
Dostęp	1	8	27	46	7	50
Prace dyplomowe	1	8	2	3	1	7

⁵ Aby uzyskać więcej informacji na temat systemu *Qing xiao tu* zob. Qinghua daxue tushuguan, b.d.

Usługi informacyjne	8	62	38	64	6	43
Wynajem pomieszczeń	0	0	1	2	4	29
Wypożyczanie, zwracanie i kserowanie zasobów informacyjnych	4	31	13	22	1	7

Wpisy BUW dotyczyły w dużej mierze usług informacyjnych. Wśród nich najwięcej miejsca poświęcono konsultacjom dotyczącym baz danych organizowanym co środę w bibliotece. Zagadnienia tego dotyczył jeden cały wpis i trzy fragmenty innych postów. We wzmiankach podkreślano, że czytelnicy mogą w razie jakichkolwiek pytań związanych z bazami danych skontaktować się z bibliotekarzami za pośrednictwem poczty elektronicznej, oficjalnych kont na platformach WeChat i Weibo lub telefonicznie. W postach reklamowano również usługi informacyjne dotyczące własności intelektualnej oraz wyszukiwania literatury. Promowano więc zarówno usługi informacyjne o ogólnym, jak i bardziej specjalistycznym zakresie. Cztery wpisy dotyczyły też pożyczania i zwracania różnego rodzaju dokumentów. Poświęcone były zwrotowi książek przez osoby kończące studia oraz rabatowi na korzystanie z systemu dostarczania dokumentów i wypożyczeń międzybibliotecznych China Academic Social Sciences and Humanities Library (CASHL)⁶. Tematyka usług informacyjnych i pozyskiwania zasobów, chociaż w niewielkim stopniu, to jednak była obecna we wpisach BUW.

Najwięcej wpisów dotyczących w różnym zakresie usług informacyjnych zamieściła BUQ. Najczęściej były to fragmenty pojawiające się na marginesie wpisów dotyczących różnych wydarzeń w postaci informacji o możliwości uzyskania dodatkowej pomocy ze strony bibliotekarzy. Podawano adres poczty elektronicznej i numer telefonu, z których mogli skorzystać użytkownicy w razie wątpliwości. Wpisy poświęcone w całości usługom były rzadsze. Prezentowano w nich zmiany w zakresie świadczenia różnych usług. Do tych wpisów dodawano również podkategorie „Dostęp”. Ich duża liczba wiązała się z zagrożeniem wywołanym epidemią COVID-19, szczególnie w maju i w początkach czerwca. W wielu wpisach pojawiały się wprost informacje o konieczności wprowadzenia ograniczeń związanych z rozprzestrzenianiem się choroby. We wpisie z 9 maja pisano: „Ostatnio sytuacja w zakresie zapobiegania i kontroli epidemii w Pekinie jest ciężka. Zgodnie z polityką uczelni w tym zakresie, od 6 maja usługi biblioteczne zostają tymczasowo zmodyfikowane, o czym

⁶ Na temat systemu CASHL zob. Guan & Wang, 2017.

informujemy poniżej (...)” (Qinghua daxue tushuguan, 2022d). Dalej następuje spis zmian dotyczących funkcjonowania biblioteki w tym okresie. Osobne wpisy tego rodzaju pojawiały się dla różnych bibliotek funkcjonujących w ramach sieci bibliotecznej Uniwersytetu Qinghua. Pojedyncze zmiany w dostępie były też związane m.in. z remontami. Ostatnia podkategoria reprezentowana liczniej we wpisach pekińskiej biblioteki dotyczyła pożyczania, zwracania i kserowania dokumentów. Tutaj także wiele postów było związanych z sytuacją pandemiczną. Jeden z ciekawszych wpisów tego rodzaju ukazał się 25 maja i dotyczył pomocy, jaką okazała bibliotekarka doktorantowi, który chciał wypożyczyć książkę, do której dostęp był utrudniony ze względu na ograniczenia pandemiczne. Wpis opisuje kolejne etapy prowadzące do odebrania książki przez czytelnika. Kończy się zapewnieniem: „Niezależnie od tego czy jest normalny okres czy wyjątkowy czas epidemii, bibliotekarze nie zmieniają podejścia do obsługi czytelnika. «Koncentracja na użytkowniku» jest po prostu naszym podstawowym celem. Spędźmy ten czas wspólnie, razem czekając na czas zwykłego wypożyczenia” (Qinghua daxue tushuguan, 2022c). Inne wpisy zaliczone do tej podkategorii dotyczyły także m.in. zmiany zasad wypożyczeń na wakacje czy zmian związanych z remontami. Oprócz licznych odwołań do usług informacyjnych pojawiających się na marginesie zaproszeń na różne wydarzenia, charakterystyczną cechą wpisów BUQ było w tym okresie częste odwoływanie się do zagrożenia związanego z COVID-19.

W zbiorze wpisów ostatniej z analizowanych bibliotek – BUNTC, najliczniej reprezentowane były wpisy dotyczące dostępu do zbiorów. Większość z nich dotyczyła godzin pracy biblioteki podczas Święta Pracy, Święta Smoczych Łodzi i Qingming. Wśród postów, do których przydzielono omawianą kategorię, sporo było też wpisów dotyczących usług informacyjnych. Najczęściej miały one formę wzmianek na temat możliwości uzyskania pomocy, zamieszczonych na marginesie treści dotyczących wydarzeń.

WYDARZENIA

Oprócz świadczenia codziennych usług dla czytelników, wszystkie biblioteki akademickie organizowały w analizowanym okresie różne wydarzenia. Ich podział na podkategorie przedstawiono w tabeli 4.

Najwięcej postów BUW było poświęconych konkursom i rankingom. Zdecydowana ich większość miała charakter zaproszeń na imprezy (58 wpisów), dużo mniej było sprawozdań z ich przebiegu (26 wpisów)⁷. Wy-

⁷ Niekiedy treść wpisów zawierała zarówno zaproszenie na konkurs, jak i sprawozdanie z wydarzenia.

Tabela 4. Podział postów przydzielonych do kategorii „Wydarzenia” na podkategorie

Podkategoria	Wpisy BUW		Wpisy BUQ		Wpisy BUNTC	
	Liczba	Rozkład procentowy	Liczba	Rozkład procentowy	Liczba	Rozkład procentowy
Dyskusje i sesje pytań i odpowiedzi	23	19	15	15	6	9
Gry i zabawy integracyjne	2	2	0	0	1	1
Konkursy i rankingi	69	57	21	21	38	55
Seanse filmowe	2	2	12	12	1	1
Seanse muzyczne	0	0	7	7	0	0
Wydarzenia czytelnicze	19	16	2	2	1	1
Wydarzenia polegające na naprawianiu książek	2	2	0	0	0	0
Wydarzenie związane z gromadzeniem zbiorów	2	2	2	2	0	0
Wykłady i szkolenia	48	39	60	59	22	32
Wystawy	6	5	12	12	19	28
Występy	5	4	0	0	0	0
Zajęcia językowe	0	0	0	0	4	6
Zajęcia ogólnouniwersyteckie	3	2	0	0	0	0

odrębniono 22 rodzaje konkursów prezentowanych we wpisach. Najwięcej z nich miało charakter quizu, w którym uczestnicy musieli poprawnie odpowiadać na pytania. Dużo było także konkursów pisarskich, w których oceniana była twórczość pisarska uczestników. Istotną kategorię stanowiły też różne konkursy organizacji wydarzeń. Jeden z nich związany był z praktykami społecznymi nazwanymi „Odwdzięczanie się miejscu pochodzenia poprzez rozprzestrzenianie praktyki czytania”, które polegały na organizacji wydarzeń promujących czytelnictwo wśród dzieci (Wuhan daxue tushuguan, 2022g). Konkurs na organizację wydarzeń czytelniczych

odbył się również w ramach 10. Festiwalu Czytania Książek Uniwersytetu Wuhan (Wuhan daxue tushuguan, 2022e). BUW informowała w swoich postach także o licznych wykładach i szkoleniach. Charakter tych wpisów był podobny do tego zaobserwowanego w przypadku postów na temat konkursów – większość stanowiły zaproszenia (40 postów), a bardzo niewiele było sprawozdań (8 postów). Wykłady i szkolenia dotyczyły wielu tematów. Zorganizowano spotkania dotyczące różnych zasobów informacyjnych, w tym zarówno platform elektronicznych i konkretnych książek oraz oprogramowania, ale także na temat starożytnych ksiąg, „Makbeta” Szekspira, patentów, własności intelektualnej, musicali i obserwacji astronomicznych. Elementem wyróżniającym kanał BUW były liczne posty, do których przyporządkowano podkategorie „Dyskusje i sesje pytań i odpowiedzi”. Sprawozdania z wydarzeń często zawierały podsumowanie lub streszczenie pytań zadawanych przez słuchaczy, natomiast w przypadku zaproszeń często zaznaczano, że za aktywny udział w dyskusji przewidziane są nagrody. Dużo rzadziej posty przedstawiały samodzielne dyskusje poświęcone np. przyszłej pracy absolwentów. Posty BUW jako jedyne promowały też zajęcia ogólnouniwersyteckie, np. „Szekspir i społeczeństwo Zachodu” (Wuhan daxue tushuguan, 2022d).

Nieco inny rozkład treści został zaobserwowany w postach opublikowanych przez BUQ, w których dominowały wykłady i szkolenia. Ponownie więcej było zaproszeń (46) niż sprawozdań (17). Zdecydowana większość z nich dotyczyła zasobów i oprogramowania, ale uwzględniono także inne tematy np. związki między czytaniem a bieganiem czy też kości wróżebne. Drugim rodzajem wydarzenia, któremu poświęcono sporą liczbę wpisów były konkursy i rankingi. W ich przypadku także widoczna jest przewaga zaproszeń (19) nad sprawozdaniami (3). Wyróżniono dwanaście rodzajów konkursów. Jedynym ich rodzajem, który nieco częściej był opisywany na koncie publicznym BUQ, były quizy. Pojawił się jednak jeden rodzaj konkursu nieorganizowanego przez BUW. Nazwano go na potrzeby artykułu konkursem popularnej książki, ponieważ ważnym jego elementem było głosowanie na jedną spośród dwóch książek prezentowanych co tydzień uczestnikom wydarzenia. Osoby, które poprawnie wskazały książkę, która otrzymała najwięcej głosów, otrzymywały punkty do ostatecznego rankingu (Qinghua daxue tushuguan, 2022a). Wśród promowanych wydarzeń wyróżniały się seanse filmowe i muzyczne. Podczas nich uczestnicy mogli wspólnie obejrzeć nagrania filmowe (np. opery pekińskie, balet, filmy dokumentalne) lub posłuchać muzyki (klasycznej i popularnej).

Pomimo mniejszej liczby wpisów wzorzec najczęściej promowanych wydarzeń na koncie BUNTC był podobny do tego zaobserwowanego w przypadku BUW. Wpisy dotyczące konkursów i rankingów miały częściej charakter zaproszeń (30) niż sprawozdań (9). Pod względem różnorod-

ności organizowanych wydarzeń wpisy analizowanej biblioteki ustępowały dwóm poprzednim, ponieważ promowano tylko dziesięć rodzajów konkursów. Najczęściej w postach informowano o quizach. Wśród nich wyróżniał się m.in. konkurs incoPat 2022, współorganizowany przez Clarivate, podczas którego użytkownicy wyszukiwali informacje dotyczące nauki. W postach były również promowane inne konkursy organizowane przez zagraniczne przedsiębiorstwa, np. EBSCO czy też Chemical Abstracts Service. Często promowane były także konkursy wyszukiwawcze. Większość z nich miała podwójny charakter będąc równocześnie quizami. Na uwagę zasługuje konkurs fotograficzny „Wiosenny świt”, który dotyczył nowego gmachu biblioteki. Wydarzeniu temu poświęcono pięć wpisów. Stosunkowo duża liczba postów dotyczyła wystaw. Były to jednak głównie wzmianki zamieszczane na marginesie wpisów prezentujących nowe nabytki, informujące o tym, że: „Nowe książki można również przejrzeć i wypożyczyć z półki z nowymi książkami umiejscowionej przy wejściu do każdego obszaru z książkami” (Zhongguo ke da tushuguan, 2022c). Wśród wydarzeń, które nie były promowane na kanałach innych bibliotek, znajdują się zajęcia językowe organizowane przez Centrum Nauki Języków i Wymiany Międzynarodowej. We wpisach przedstawiono m.in. plan działalności centrum od kwietnia do czerwca.

ZASOBY INFORMACYJNE I OPROGRAMOWANIE

Jednym z celów działalności każdej biblioteki jest zapewnienie dostępu do zasobów informacyjnych. W ramach swoich działań instytucje te mogą także promować oprogramowanie. Podział wpisów dotyczących tej problematyki na podkategorie zaprezentowano w tabeli 5. W wyliczeniu uwzględniono wszystkie posty zawierające nawet najmniejsze wzmianki dotyczące dokumentów i programów.

Tabela 5. Podział postów przydzielonych do kategorii „Zasoby informacyjne i oprogramowanie” na podkategorie

Podkategoria	Wpisy BUW		Wpisy BUQ		Wpisy BUNTC	
	Liczba	Rozkład procentowy	Liczba	Rozkład procentowy	Liczba	Rozkład procentowy
Bazy danych i platformy	34	34	47	37	43	51
Książki	66	66	45	36	38	45
Oprogramowanie	13	13	8	6	3	4
Inne zasoby informacyjne	24	24	51	40	12	14

Wpisy dotyczące zasobów informacyjnych i oprogramowania można podzielić ze względu na długość opisu dokumentu na dłuższe opisy i wzmianki. Te pierwsze zawierają dłuższe teksty przedstawiające zasoby, często są to opisy ich zawartości, drugie zaś to krótkie teksty, w których dany zasób jest tylko wspomniany bez bardziej szczegółowych informacji na jego temat. Innym kryterium podziału może być charakter odwołania do danego zasobu. Dwa najczęściej spotykane przypadki to rekomendacje, czyli opisy zawierające informacje na temat zasobów rekomendowanych przez bibliotekę lub prelegentów, oraz wskazujące na treść wydarzenia, czyli opisy zawierające informacje o wykorzystaniu zasobów lub oprogramowania podczas wydarzenia.

Wpisy BUW dotyczące książek w większości miały charakter wzmianek (38), nieco mniej było dłuższych opisów zasobów (34)⁸. Większość wpisów, w których pojawiały się konkretne książki miało charakter rekomendacji (29), ale niewiele ustępowały im pod względem liczby posty, w których książki stanowiły treść wydarzenia (26). W celu przesłedenia zawartości treściowej rekomendowanych książek można posłużyć się Chińską Klasyfikacją Biblioteczną, której symbole są przydzielane do każdej publikacji tego rodzaju⁹. Najwięcej książek rekomendowanych przez BUW należało do kategorii literatura (96 pozycji), następnie filozofia i religia (55), historia i geografia (50), kultura, nauka, edukacja i sport (28) i wprowadzenie do nauk społecznych (18). W ogóle nie rekomendowano książek dotyczących transportu, lotnictwa, ochrony środowiska, bezpieczeństwa i ergonomii, a także ogólnych źródeł informacji.

Wśród postów poświęconych bazom danych i platformom publikowanych na kanale BUW przeważały wzmianki (22), a zdecydowanie mniej było dłuższych opisów (14). W większości bazy i platformy były opisywane w kontekście treści wydarzeń (22), a zdecydowanie mniej postów zawierało rekomendacje (7). Łącznie zidentyfikowano 86 unikalnych rekomendowanych baz danych, z czego 36 baz chińskich oraz 50 zagranicznych. Jedynymi, które występowały więcej niż jeden raz były baza ScienceDirect, zawierająca zbiór artykułów i książek wydanych przez Elsevier, oraz People Data (*renmin shuju*), zawierająca zbiór danych opublikowanych przez People's Daily Online. Niektóre wpisy zawierały informacje na temat sporej liczby baz i platform, np. w poście opublikowanym 25 maja przedstawiono listę popularnych baz z zakresu nauk biomedycznych, która liczyła 36 pozycji (Wuhan daxue tushuguan, 2022i).

Oprogramowanie pojawiło się w treści 13 postów BUW, z czego tylko dwa miały formę dłuższych opisów, a 11 – wzmianek. W zdecydowanej

⁸ W przypadku sześciu wpisów występowały w nich zarówno opisy, jak i wzmianki dotyczące zasobów.

⁹ Krótki opis klasyfikacji znajduje się w: Bu, 2017.

większości oprogramowanie pojawiło się w kontekście wydarzeń organizowanych lub współorganizowanych przez bibliotekę. Najczęściej przywoływany był chiński menedżer bibliografii NoteExpress, powszechnie używany na uczelniach w ChRL. Jeden z tych postów zawierał np. odpowiedzi na pytania związane z użytkowaniem programu (Wuhan daxue tushuguan, 2022j). Jednak przedmiotem wpisów opisywanym w kontekście wydarzeń były również popularne programy zachodnie takie, jak Adobe Photoshop, Microsoft Word czy Excel.

Ostatnia wyróżniona podkategoria zawierała treści odnoszące się do różnego rodzaju zasobów, które nie pojawiały się samodzielnie w treści wpisów w większej liczbie. Zdecydowana ich większość to wzmianki (22 postów), często przy okazji treści dotyczących wydarzeń np. podczas prezentacji dorobku prelegentów. Posty BUW zawierały odniesienia do artykułów, czasopism, filmów, komiksów, nagrań muzycznych, prac dyplomowych, rękopisów i zasobów internetowych. Komiksy, które nie występowały w postach innych instytucji uwzględnionych w badaniu, pojawiły się jako jeden z materiałów rekomendowanych przez wykładowcę przy okazji wykładu z zakresu astronomii (Wuhan daxue tushuguan, 2022h).

Książki stanowiły trzeci pod względem liczby odwołań rodzaj zasobów przywoływanych w postach BUQ. Wśród dotyczących ich wpisów przeważały dłuższe opisy (24), jednak tylko nieznacznie ustępowała im liczba wzmianek (23). Wpisy pekińskiej biblioteki, inaczej niż w przypadku postów BUW, w większości wiązały się z treścią wydarzeń (23). Nieco mniej tekstów miało charakter rekomendacji (17). Polecane książki w większości dotyczyły techniki i technologii (19 pozycji) oraz polityki i prawa (17). Przedstawiano także dzieła literackie i opracowania literaturoznawcze (8). Liczba obszarów, do których należały promowane książki, była dość ograniczona. W ogóle brakowało wśród nich pozycji z zakresu wprowadzenia do nauk społecznych, wojskowości, sztuki, nauk o ziemi, nauk rolniczych, transportu, lotnictwa i astronautyki, nauk o środowisku i bezpieczeństwie oraz ogólnych materiałów informacyjnych.

Nawiązania do baz danych i platform występowały w 47 wpisach zamieszczonych na kanale BUQ, z czego zdecydowana większość to wzmianki (33), których liczba ponad dwukrotnie przewyższyła liczbę opisów (13). Zasoby te najczęściej były wymieniane w kontekście organizowanych wydarzeń (28). Posty zawierające rekomendacje (7) stanowiły dużo mniejszy odsetek ogólnej liczby zamieszczanych tekstów. W analizowanym okresie polecono 52 unikatowe bazy i platformy. Liczba baz i platform chińskich (27) i zagranicznych (25) była mniej więcej zbliżona. Jedyłą bazą wymienianą częściej była Gaopin (*Gao pin tuxiang*), o której wspomniano dwukrotnie. Zawiera ona zbiór obrazów przeznaczony do użytku przede wszystkim dla uczelni wyższych.

Oprogramowania dotyczyło jedynie osiem wpisów zamieszczonych na oficjalnym kanale BUQ. Ponownie przeważały wzmianki (6). Programy były przywoływane przede wszystkim jako element wydarzeń (5). Podobnie jak w przypadku postów BUW najczęściej wspominany był chiński menedżer bibliografii NoteExpress (3), ale obok niego równie często przywoływano jego zachodni odpowiednik – EndNote, wyprodukowany przez Clarivate. We wpisach dwukrotnie wspomniano również o programach LaTeX i elementach pakietu Office – aplikacjach Excel, PowerPoint i Word.

Wpisy BUQ charakteryzowały się dużą liczbą odwołań do innych rodzajów dokumentów. Liczba dłuższych opisów (28) i wzmianek (23) była bardzo przybliżona. Szczególnie dużo opisów treści było związanych z wyświetlanymi filmami oraz nagraniami muzycznymi, których użytkownicy mogli posłuchać podczas specjalnie organizowanych seansów. Wśród innych zasobów wspomnianych w postach były także artykuły, czasopisma, materiały konferencyjne, prace dyplomowe, preprinty i zasoby internetowe.

Rozkład wpisów BUNTC zawierających odwołania do zasobów i oprogramowania był odmienny od zaobserwowanego w pozostałych bibliotekach. Książki przywołano w 38 postach, wśród których dominowały dłuższe opisy (29). Były to zarówno rekomendacje (26), jak i odwołania w kontekście organizowanych wydarzeń (23). Wśród analizowanych postów znalazły się dwa zawierające informacje na temat wykorzystania zasobów (Zhongguo ke da tushuguan, 2022e, 2022f), w których wymieniono dużą liczbę książek, co wpłynęło na przedstawioną poniżej charakterystykę treściową. Wśród rekomendowanych dokumentów dominowały dzieła literackie i prace z zakresu literaturoznawstwa (156 pozycji), matematyki i chemii (63) oraz techniki i technologii (58). Brakowało natomiast książek dotyczących sztuki, transportu oraz ogólnych materiałów informacyjnych.

Bazy danych i platformy były najczęściej wspomnianym rodzajem zasobów we wpisach BUNTC. Większość z nich miała formę dłuższych opisów (24), chociaż wzmianek także było sporo (18). Bazy były wymieniane przede wszystkim w kontekście wydarzeń (24), niekiedy też posty zawierały rekomendacje (11). Jeden wpis dotyczył stopnia wykorzystania zasobów i zawierał listę baz, z których użytkownicy biblioteki korzystali najczęściej (Zhongguo ke da tushuguan, 2022f). Wśród polecanych 35 unikalnych baz przeważały produkty chińskie (22). Wyłącznie bazy tworzone w ChRL były wymieniane więcej niż jeden raz. Dwukrotnie wzmiankowano bazę *Ximalaya* zawierającą dokumenty dźwiękowe, w tym audiobooki, oraz platformę *Zhike jiaoyu yun*, która gromadzi treści do nauki języka angielskiego.

Nawiązania do oprogramowania były zawarte tylko w trzech wpisach opublikowanych na kanale BUNTC, z których dwa miało formę wzmia-

nek. Programy były wymieniane w kontekście treści wydarzeń (2), a jeden post zawierał rekomendowane oprogramowanie. W sumie wymieniono pięć programów, z których każdy był przywoływany tylko jeden raz. Były to programy *FiF kouyu xunlian xitong*, *Kouyu huoban*, PowerPoint, SPSS oraz MyET. Dwa pierwsze programy to produkty chińskie.

Innych zasobów dotyczyło 12 wpisów, w tym siedem miało formę wzmianek. Dotyczyły one artykułów, czasopism, filmów, materiałów konferencyjnych, nagrań muzycznych, obrazów oraz prac dyplomowych. Nie pojawiły się żadne odwołania dotyczące zasobów, które nie byłyby wzmiankowane we wpisach dwóch pozostałych bibliotek.

ZAKOŃCZENIE

Celem artykułu było scharakteryzowanie i porównanie postów zamieszczonych przez Bibliotekę Uniwersytetu Wuhan (BUW), Bibliotekę Uniwersytetu Qinghua (BUQ) oraz Bibliotekę Uniwersytetu Nauki i Technologii Chin (BUNTC) w serwisie społecznościowym WeChat. Aby go zrealizować podjęto próbę odpowiedzi na dwa pytania: pierwsze, dotyczyło liczby i regularności zamieszczania postów przez wybrane biblioteki, a drugie – podobieństw i różnic występujących między wpisami dotyczącymi infrastruktury bibliotecznej, usług bibliotecznych, wydarzeń oraz opisującymi lub zawierającymi wzmianki na temat zasobów informacyjnych i oprogramowania.

Aktywność wybranych bibliotek w serwisie WeChat różni się zarówno pod względem liczby zamieszczonych wpisów, jak i regularności ich publikowania. Biblioteki najczęściej zamieszczały od jednego do dwóch postów dziennie. Jeden raz – 22 kwietnia – BUNTC zamieściła trzy posty. Miało to charakter okazyjny i wiązało się ze zbliżającym się Świętem Pracy. Dużo większe zróżnicowanie widoczne było na koncie BUQ. Wielokrotnie zamieszczono na nim powyżej trzech postów, a 18 maja ukazało się na nim sześć wpisów. W tym przypadku wpływ miały dodatkowe wydarzenia – epidemia COVID-19 oraz zbliżające się obrony prac dyplomowych.

Znaczne różnice wystąpiły pod względem regularności publikowania wpisów. Najbardziej regularnie robiła to BUW. Aktywność BUNTC charakteryzowała się zamieszczaniem postów w sposób seryjny, czyli w regularnych odstępach czasu zamieszczono od jednego do dwóch wpisów, a potem następowała przerwa w publikacjach. Posty BUQ także były zamieszczane nieregularnie, z tym, że w przypadku tej instytucji nie widać wyraźnego trendu, jak w BUNTC. W analizowanym okresie między bibliotekami zachodziły spore różnice jeżeli chodzi o regularność i liczbę postów zamieszczanych na platformie WeChat. Zalecenia dotyczące liczby wpisów publikowanych w mediach społecznościowych różnią się

w zależności od serwisu. Na przykład w przypadku Facebooka i Instagrama zaleca się udostępnianie od jednego do dwóch postów dziennie, a na LinkedIn – trzech postów tygodniowo. Warto jednak podkreślić, że „ciągłość komunikacji warto utrzymywać nie tyle zwiększoną częstotliwością, co systematycznością i regularnością” (Fijałkowska, 2022). Pod tym względem zdecydowanie najlepszą strategię prezentuje BUW.

Przed wybuchem epidemii COVID-19 biblioteki akademickie w ChRL znacznie rozbudowały swoją ofertę pod względem infrastruktury fizycznej przeznaczonej dla czytelników. Okres epidemii spowodował znaczne ograniczenia w dostępie do miejsc przeznaczonych dla użytkowników, łącznie z pełnym zamknięciem bibliotek w pierwszym jej okresie od stycznia do maja 2020 r. (Kang i in., 2022). W artykule analizowano okres, w którym największa fala zachorowań już minęła, jednak nadal obowiązywały ograniczenia. Najwięcej wpisów odnoszących się do infrastruktury pojawiło się w analizowanym okresie na koncie BUQ. W przypadku tej biblioteki wyraźnie przeważały posty dotyczące infrastruktury wirtualnej, co wiązało się przede wszystkim z otwarciem nowego systemu nawigacji. Dużo mniej postów na temat infrastruktury wirtualnej pojawiło się na koncie BUW. Dotyczyły one systemu dostępu do baz danych oraz konta biblioteki na platformie WeChat. Właśnie wpisy na ten drugi temat wyróżniały konto BUW na tle innych bibliotek. BUNTC także zamieściła w analizowanym okresie niewiele wpisów dotyczących infrastruktury wirtualnej. Tutaj również pojawiło się pojedyncze odniesienie do konta WeChat – ogłoszenie o naborze studentów na stanowisko związane z redagowaniem konta publicznego biblioteki. Najwięcej postów poświęconych infrastrukturze fizycznej zamieściła ponownie BUQ. Dotyczyły one m.in. remontów i zmian wprowadzanych we wnętrzach bibliotecznych, a także możliwości wynajmowania pokoi do pracy indywidualnej. We wpisach zamieszczonych na kanale BUNTC także opisywano pokoje do wynajęcia, a ponadto reklamowano nowy gmach biblioteki. Nowego budynku biblioteki dotyczyły też wpisy BUW. Ta biblioteka chwaliła się również na platformie WeChat wzrostem liczby miejsc dla czytelników oraz sprzętem udostępnionym użytkownikom. Różnice w treści wpisów wynikały więc z prac prowadzonych aktualnie w bibliotece, których celem było ulepszenie obsługi czytelników. Dotyczyło to zarówno infrastruktury wirtualnej (system nawigacji), jak i fizycznej (nowy gmach biblioteki), jednak dużo wyraźniejsze było w przypadku tej drugiej. Wpisy dotyczące infrastruktury były więc mocno powiązane z chęcią zwiększenia komfortu i przyciągnięcia użytkowników po złagodzeniu obostrzeń epidemicznych.

Infrastruktura jest podstawą usług skierowanych do czytelników, którym poświęcono znacznie więcej miejsca. Podobnie jak w przypadku infrastruktury przed wybuchem epidemii chińskie biblioteki oferowały użytkownikom liczne usługi, które zostały znacznie ograniczone wraz

z pojawieniem się COVID-19 (Kang i in., 2022). Wraz z wybuchem epidemii biblioteki zaczęły zamieszczać na swoich stronach informacje dotyczące choroby, a zakres usług i ich charakter zostały zmodyfikowane (Guo i in., 2021). Analiza usług promowanych na kanałach WeChat wybranych bibliotek pokazuje zróżnicowanie zarówno związane z charakterem danej jednostki, jak i zagrożeniem COVID-19.

Najwięcej wpisów dotyczących usług zamieściła BUQ. Są one głównie świadectwem utrzymującego się stanu zagrożenia epidemicznego i jego wpływu na funkcjonowanie biblioteki. Wpisy informowały wprost, że ograniczenia w świadczeniu usług związane są z COVID-19. Tak było np. ze zdalnym dostępem do konsultacji czy problemami związanymi z wypożyczeniem książek. Scenariusz, zgodnie z którym użytkownik musiał zdalnie kontaktować się z bibliotekarzami, aby potem odebrać przygotowany pakiet książek był realizowany podczas pierwszej fazy epidemii, np. w Bibliotece Uniwersytetu Chongqing (Kang i in., 2022). Te elementy widoczne były w maju i czerwcu 2022 r. na kanale BUQ. Wpisy BUNTC miały nieco inny charakter. W kategorii „Usługi” najliczniej reprezentowane były wpisy dotyczące dostępu do biblioteki podczas świąt takich jak Święto Pracy czy też Święto Smoczyc Łodzi. Na marginesie tych wpisów pojawiały się informacje o ograniczeniach związanych z COVID-19. Były one jednak znacznie mniej liczne niż w przypadku BUQ. We wpisach BUW najwięcej miejsca poświęcono konsultacjom dotyczącym baz danych organizowanym w bibliotece. Pokazuje to powrót do świadczenia usług stacjonarnych. We wpisach podkreślano, że czytelnicy mogą też kontaktować się z bibliotekarzami zdalnie, np. z użyciem poczty lub platformy Weibo. Taki sposób kontaktu z czytelnikiem został wdrożony w wielu chińskich bibliotekach już przed wybuchem pandemii (Kang i in., 2022). We wpisach BUW pojawiały się też usługi, które nie były reklamowane w innych analizowanych bibliotekach, np. usługi informacyjne dotyczące własności intelektualnej. Duży wpływ na różnice między treściami zamieszczonymi przez biblioteki akademickie na platformie WeChat miała cały czas sytuacja epidemiczna. Pojawiały się też wpisy dotyczące unikatowych usług rozwijanych w konkretnej bibliotece.

Obok usług, które biblioteki świadczyły na co dzień dla swoich użytkowników, organizowały lub współorganizowały one również rozmaite wydarzenia. Wpisy wszystkich bibliotek najczęściej dotyczyły konkursów i rankingów oraz wykładów i szkoleń. Przy czym ta pierwsza podkategoria, dominowała w wpisach BUW i BUNTC, a druga – BUQ. Niektóre z wydarzeń organizowanych przez przedsiębiorstwa były promowane na kanałach kilku bibliotek. Przewaga zaproszeń na wszystkich kontaktach wynikała prawdopodobnie z celu prowadzenia oficjalnego konta WeChat, którym było przyciągnięcie czytelników na wydarzenia. Trzeba podkreślić, że miały one charakter zarówno stacjonarny, jak i zdalny.

Pomimo pewnych podobieństw, wpisy poszczególnych bibliotek zaliczone do kategorii „Wydarzenia” charakteryzują się indywidualnymi cechami. Najbardziej różnorodną ofertę przedstawiła na swoim koncie BUW. Wśród konkursów dominowały quizy, konkursy pisarskie oraz organizacji wydarzeń. Dość liczna oferta wykładów i szkoleń była zróżnicowana tematycznie. W sprawozdaniach z wydarzeń często relacjonowano pytania zadawane prelegentom i udzielane przez nich odpowiedzi. Na kanale BUQ dominowały wpisy dotyczące wykładów i szkoleń, które w dużej mierze dotyczyły zasobów informacyjnych i oprogramowania. Biblioteka ta również organizowała konkursy dla użytkowników, jednak były one dużo mniej zróżnicowane niż te przygotowywane przez BUW. Jedynym, częściej organizowanym, rodzajem tych wydarzeń były quizy. Wśród wydarzeń promowanych w postach zamieszczanych przez pekińską bibliotekę znalazły się też seanse filmowe i muzyczne, co wynikało z możliwości infrastrukturalnych i charakteru zbiorów. Były to unikatowe wydarzenia nie organizowane w innych bibliotekach. Najmniej zróżnicowane były wydarzenia promowane przez BUNTC. Jednak i tutaj promowano unikatowe w skali wybranych bibliotek zajęcia językowe. BUW i BUQ przedstawiały różnorodną, nowoczesną ofertę skierowaną do czytelników, która może być wzorem dla innych tego rodzaju instytucji.

Liczne usługi i wydarzenia promowane na platformie WeChat miały związek z różnymi rodzajami zasobów informacyjnych i oprogramowaniem. Wpisy każdej z bibliotek charakteryzują się naciskiem na inny rodzaj zasobów informacyjnych. W postach BUW dominują treści dotyczące książek, BUQ – innych zasobów informacyjnych obejmujących m.in. artykuły, filmy i nagrania muzyczne, a w BUNTC – baz danych i platform. We wszystkich bibliotekach przeważały wpisy, które miały charakter rekomendacji lub prezentowały zasoby i oprogramowanie w kontekście wydarzeń.

Wpisy BUNTC dotyczące zasobów i oprogramowania miały największy udział we wszystkich artykułach zamieszczonych przez tę bibliotekę, chociaż liczebnie ustępowały postom na ten temat opublikowanym przez BUW i BUQ. Wśród rekomendowanych książek dominowały poświęcone literaturze, matematyce i chemii oraz technice i technologii. Tylko częściowo odpowiada to miejscom zajmowanym w GRAS (chemia) oraz dyscyplinom promowanym w inicjatywie Podwójnej Klasy Pierwszej (matematyka, chemia, wybrane nauki techniczne). Wśród promowanych baz i platform przeważały produkty chińskie, co można chyba wiązać m.in. z charakterem uczelni, na której studiuje stosunkowo niewielu obcokrajowców. Nieduża liczba wpisów była poświęcona oprogramowaniu i innym rodzajom zasobów informacyjnych. Wśród programów występowały dwa produkty chińskie i trzy zagraniczne, a więc była to liczba bardzo zbliżona.

Nieco inny charakter miały wpisy BUQ. Wśród rekomendowanych książek dominowały publikacje dotyczące techniki i technologii oraz polityki i prawa. Pokrywało się to w znacznym stopniu z wynikami w GRAS (nauki techniczne) oraz projektem Podwójnej Klasy Pierwszej (nauki techniczne, politologia, prawo). Wpisy dotyczyły podobnej liczby baz danych chińskich i zagranicznych, z niewielką przewagą tych pierwszych. Na kanale BUQ pojawiło się dużo więcej odwołań do konkretnych programów. Trzykrotnie przywoływano program EndNote i NoteExpress, a więc produkty chiński i amerykański. Oprócz tego w kontekście wykładów i szkoleń wymieniano różne elementy pakietu Microsoft Office, LaTeX czy też SPSS. W porównaniu z wpisami BUNTC wzmianki dotyczące oprogramowania były liczniejsze i dotyczyły większej liczby programów zagranicznych. Dużo odwołań dotyczyło innych rodzajów zasobów, w tym szczególnie filmów i nagrań muzycznych, które promowano zapraszając na seanse w bibliotece.

BUW również przedstawił zróżnicowaną ofertę zasobów i oprogramowania. Książki promowane w postach tej biblioteki dotyczyły głównie nauk humanistycznych i społecznych. W ich przypadku nie widać wyraźnego związku z miejscami zajmowanymi przez Uniwersytet Wuhan w GRAS lub obszarami wybranymi dla tej uczelni w projekcie Podwójnej Klasy Pierwszej. Wśród baz danych i platform nieco częściej były przedstawiane ScienceDirect oraz People Data. Zdecydowanie częściej wymieniano produkty zagraniczne niż chińskie. Najczęściej promowanym programem był chiński menedżer bibliografii NoteExpress, ale pojawiały się też informacje dotyczące powszechnie stosowanych na całym świecie elementów pakietu Microsoft Office.

Czytając artykuł należy wziąć pod uwagę ograniczenia przedstawionego badania. Przede wszystkim analiza dotyczyła materiału, który został opublikowany tylko w jednym semestrze 2022 r. i był stosunkowo skromny pod względem ilościowym (450 tekstów). Dlatego wszystkie wnioski w artykule należy traktować z dużą ostrożnością jako reprezentujące sytuację wybranych bibliotek wyłącznie w tym okresie. Ograniczenia są także związane z wyborem analizowanych elementów i charakterem zastosowanej metody. Między wpisami chińskich bibliotek zamieszczanymi na platformie WeChat zachodzą jeszcze inne istotne różnice nie ograniczające się do warstwy tekstowej. W artykule nie uwzględniono analizy zawartości filmów i obrazów będących ważną częścią postów. Nie zajmowano się także układem, stroną graficzną wpisów oraz sposobami oznaczania odpowiedzialności. Na przykład we wpisach zamieszczanych na koncie BUW pojawiają się dość dokładne wyliczenia osób zaangażowanych w powstanie wpisu, np. osób przeprowadzających weryfikację (*shen-he*) posta (np. Wuhan daxue tushuguan, 2022k). Podobnie jest w przypadku niektórych wpisów zamieszczonych przez BUNTC (np. Zhongguo ke

da tushuguan, 2022b). Analiza tych dodatkowych elementów mogłyby jeszcze wyraźniej ukazać różnice występujące w politykach informacyjnych bibliotek akademickich. Dodatkowe informacje na ten temat można by także pozyskać stosując inne metody badawcze poza analizą treści np. wywiady z twórcami i innymi osobami odpowiedzialnymi za zamieszczanie wpisów w serwisie WeChat.

ANEKS

Poniżej zamieszczono klucz kategoryzacyjny wykorzystany w badaniu. Opis każdej kategorii składa się z kodu liczbowego, nazwy oraz definicji. Niekiedy w definicjach znajduje się odesłanie do innej kategorii bądź podkategorii, które zidentyfikowano za pomocą numeru oraz nazwy.

1. Infrastruktura – Opisy fizycznych i wirtualnych elementów infrastruktury biblioteki. Do wpisów na temat dostępu do usług dodawano podkategorię „2.1. Dostęp”.

1.1. Infrastruktura fizyczna – Opisy budynków, ich wyposażenia, remontów a także czynności mających na celu utrzymanie porządku.

1.2. Infrastruktura wirtualna – Opisy elementów infrastruktury wirtualnej biblioteki.

2. Usługi – Opisy różnego rodzaju usług przygotowanych dla społeczności akademickiej. Do wpisów na temat wydarzeń organizowanych dla użytkowników dodawano kategorię „3. Wydarzenia” i odpowiednie podkategorie.

2.1. Dostęp – Opisy zawierające informacje na temat godzin otwarcia biblioteki i czasu dostępu do usług bibliotecznych, a także zmian w zakresie świadczonych usług.

2.2. Prace dyplomowe – Opisy procedur związanych z przekazywaniem prac dyplomowych do biblioteki.

2.3. Usługi informacyjne – Opisy rodzaju i zakresu usług informacyjnych obejmujących informacje katalogową i rzeczową, w tym doradztwo, konsultacje, kwerendy (Wójcik, 2015) oraz inne aktywności związane ze zbiorami, np. przygotowywanie raportów zawierających spisy publikacji przeczytanych przez absolwentów. Podkategorię przydzielano również do wpisów zawierających informacje kontaktowe do bibliotekarzy pomagających użytkownikom w razie pytań i problemów dotyczących funkcjonowania usług bibliotecznych lub wydarzeń bibliotecznych.

2.4. Wynajem pomieszczeń – Opisy procedur związanych z wynajmem pomieszczeń, zakresu i zasad ich wykorzystania.

2.5. Wypożyczanie, zwracanie i kserowanie dokumentów – Opisy zasad i sposobów wypożyczania, zwracania i kserowania materiałów bibliotecznych. Podkategoria obejmuje również informacje o wszelkich opłatach związanych z realizacją tych usług.

3. Wydarzenia – Opisy różnego rodzaju wydarzeń odbywających się zarówno w przestrzeni fizycznej, jak i wirtualnej, organizowanych przez biblioteki, a także inne organizacje i przedsiębiorstwa. Treść obejmuje najczęściej datę i miejsce wy-

darzenia, jego przebieg oraz wymagania związane z uczestnictwem. Kategoria jest też przydzielana do treści dotyczących odwołania konkretnych imprez. Wydarzenia nie były analizowane pod względem ich tematyki z wyjątkiem imprez dotyczących zasobów informacyjnych i oprogramowania. Do treści o tej tematyce dodawano kategorię „4. Zasoby informacyjne i oprogramowanie” oraz odpowiednio podkategorie.

3.1. Dyskusje i sesje pytań i odpowiedzi – Opisy treści i wzmianek o dyskusjach, będących albo samodzielnymi wydarzeniami, albo dopełnieniem innych wydarzeń, np. wykładów.

3.2. Gry i zabawy integracyjne – Opisy różnego rodzaju gier i zabaw integracyjnych.

3.3. Konkursy i rankingi – Opisy wydarzeń, które polegają na porównywaniu osiągnięć i działalności osób i organizacji oraz jakości książek. Najlepsi uczestnicy otrzymują nagrody przyznawane przez organizatorów. Podkategoria jest przydzielana do opisów konkursów i rankingów, często zawierających opis organizatora, termin wydarzenia, instrukcję uczestnictwa, zasady przyznawania i spis nagród, oraz do opisów ceremonii wręczania nagród i wpisów zawierających listy nagrodzonych.

3.4. Seanse filmowe – Opisy zaproszeń na seanse filmowe (obejmujące również nagrania wideo występów muzycznych) oraz odwołania tego rodzaju wydarzeń.

3.5. Seanse muzyczne – Opisy zaproszeń na wspólne słuchanie muzyki odtwarzanej z dowolnego nośnika. Do postów zawierających informacje na temat pokazów filmów muzycznych dodawano podkategorię „3.4. Seanse filmowe”.

3.6. Wydarzenia czytelnicze – Opisy wydarzeń, podczas których czytane są różnego rodzaju dokumenty. Wydarzenie tego rodzaju może mieć charakter stacjonarny (wówczas teksty czytane są w obecności uczestników wydarzenia) bądź wirtualny (wówczas uczestnicy czytają teksty samodzielnie, niekiedy otrzymując powiadomienia dotyczące zadania za pośrednictwem mediów społecznościowych). Do postów zawierających opisy konkursów, w których nagrody są przyznawane za przeczytanie dokumentów dodawano podkategorię „3.3. Konkursy i rankingi”.

3.7. Wydarzenia polegające na naprawianiu książek – Opisy wydarzeń, podczas których uczestnicy naprawiają książki gromadzone w bibliotece.

3.8. Wydarzenie związane z gromadzeniem zbiorów – Opisy wydarzeń, które mają na celu przekazanie różnego rodzaju dokumentów do biblioteki.

3.9. Wykłady i szkolenia – Opisy pojedynczych wykładów i szkoleń, czyli wydarzeń, podczas których zadaniem prelegentów jest przekazanie wiedzy słuchaczom, organizowanych zarówno przez biblioteki, jak i inne instytucje i przedsiębiorstwa. Podkategoria obejmuje zarówno treści dotyczące zaproszeń na tego rodzaju wydarzenia, jak i opisy treści wykładów i szkoleń. Ponadto przydzielano ją również do opisów przemówień wygłaszanych m.in. przy okazji otwierania różnych wydarzeń. Zaliczane do omawianej podkategorii wydarzenia odbywały się zarówno w przestrzeni fizycznej, jak i wirtualnej. W przypadku opisu treści dyskusji i sesji pytań i odpowiedzi dodawano dodatkowo podkategorię „3.1. Dyskusje i sesje pytań i odpowiedzi”.

3.10. Wystawy – Opisy wystaw organizowanych przez różne instytucje. Do wystaw zaliczono wydzielone półki z wybranymi książkami przygotowywane przez biblioteki.

3.11. Występy – Opisy różnego rodzaju występów na żywo. Do postów przedstawiających konkursy, w których uczestnicy rywalizują poprzez występy przed publicznością dodawano podkategoria „3.3. Konkursy i rankingi”.

3.12. Zajęcia językowe – Opisy zajęć mających na celu doskonalenie umiejętności posługiwania się językiem angielskim. Podkategoria była przydzielana do postów, dla których nie udało się określić dokładnego charakteru wydarzenia. Do wpisów przedstawiających wydarzenia językowe o określonym charakterze dodawano inne podkategorie np. „3.3. Konkursy i rankingi”.

3.13. Zajęcia ogólnouniwersyteckie – Opisy zajęć ogólnouniwersyteckich przeznaczonych dla studentów różnych kierunków studiów. Do wpisów dotyczących pojedynczych wykładów i szkoleń dodawano podkategorię „3.9. Wykłady i szkolenia”.

4. Zasoby informacyjne i oprogramowanie – Opisy i skala wykorzystania różnego rodzaju zasobów informacyjnych gromadzonych i udostępnianych w bibliotekach, a także rekomendowanych przez te instytucje i uczestników wydarzeń bibliotecznych, takich jak np. książki czy bazy danych, oraz programów komputerowych takich, jak np. menedżery bibliografii lub programy do korekty językowej. Kategoria uwzględnia wszelkie wzmianki na ich temat w postaci streszczeń i opisów zawartości zasobów, działania oprogramowania, gromadzenia i naprawy dokumentów oraz list rekomendowanych zasobów. Nie uwzględniono informacji na temat zasobów i programów tworzonych przez uczestników różnych wydarzeń np. konkursów, a także opisów, w których oprogramowanie służyło jedynie do transmisji wydarzenia, dostępu do zasobu (przeglądarki internetowe) lub otworzenia pobranego z bazy pliku, a więc nie były przedmiotem wydarzenia, a jedynie środkiem do jego realizacji.

4.1. Bazy danych i platformy – Opisy baz danych i platform gromadzących różne zasoby informacyjne. Podkategoria była przydzielana do wpisów dotyczących zarówno konkretnych baz danych i platform, jak i całych ich kolekcji. Do treści dotyczących wyszukiwarek bibliotecznych umożliwiających dostęp do zasobów biblioteki dodawano podkategorię „1.2. Infrastruktura wirtualna”.

4.2. Książki – Opisy zarówno tradycyjnych książek papierowych, jak i książek elektronicznych. Informacje dotyczą zarówno pojedynczych książek, jak i całych kolekcji.

4.3. Oprogramowanie – Opisy różnego rodzaju programów komputerowych.

4.4. Inne zasoby informacyjne – Opisy pozostałych zasobów informacyjnych takich jak artykuły z czasopism, czasopisma, filmy, komiksy, nagrania dźwiękowe, obrazy, patenty, prace dyplomowe, preprinty, referaty konferencyjne, rozdziały z książek oraz zasoby internetowe.

BIBLIOGRAFIA

- Bu, S. (2017). Chinese Library Classification (CLC). W B. Hjørland & C. Gnoli (Red.), & W. Fan (Tłum.), *ISKO Encyclopedia of Knowledge Organization (IEKO)*. <https://www.isko.org/cyclo/clc>.
- Cisek, S. (2014). Analiza danych jakościowych we współczesnej informatologii. W B. Sosińska-Kalata, M. Przystek-Samokowa, & Z. Wiorogórska (Red.), *Na-*

- uka o informacji w okresie zmian: Koncepcje, metody, badania, praktyki: Praca zbior. (s. 79-88). Wydaw. SBP.
- Fijałkowska, A. (2022, wrzesień 19). *Jak często publikować w social media?* SOCIAL-PRESS. <https://socialpress.pl/2022/09/jak-czesto-publikowac-w-social-media>.
- Gmiterek, G. (2022). The use of Facebook fanpages by Polish university libraries before and during the COVID-19 pandemic: Content analysis of the posts. *Przegląd Biblioteczny*, 90(1), 41-73. <https://doi.org/10.36702/pb.916>.
- Guan, Z., & Wang, J. (2017). The China Academic Social Sciences and Humanities Library (CASHL). W *Academic Library Development and Administration in China* (s. 31-54). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-5225-0550-1.ch003>.
- Guo, Y., Yang, Z., Yang, Z., Liu, Y. Q., Bielefield, A., & Tharp, G. (2021). The provision of patron services in Chinese academic libraries responding to the COVID-19 pandemic. *Library Hi Tech*, 39(2), 533-548. <https://doi.org/10.1108/LHT-04-2020-0098>.
- Harrison, A., Burrell, R., Velasquez, S., & Schreiner, L. (2017). Social media use in academic libraries: A phenomenological study. *The Journal of Academic Librarianship*, 43(3), 248-256. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2017.02.014>.
- Huang, J., & Guo, J. (2017). Providing library information services through Wechat: A study of Project 985 university libraries in China. *Library Trends*, 66(2), 101-118. <https://doi.org/10.1353/lib.2017.0031>.
- Jiaoyubu, Caizhengbu, & Guojiafazhangaiwei. (b.d.). *Dierlun "shuangyi liu" jianshe gaoxiao ji jianshe xueke mingdan (an xuexiao daima paixu) [Lista drugiej rundy „Podwójnej klasy pierwszej”, której celem jest rozwijanie uczelni wyższych i dyscyplin (uporządkowana według kodu uczelni)] [Broszura]*. Pobrano 10 sierpnia 2023, z <http://www.moe.gov.cn/srcsite/A22/s7065/202202/W020220214318455516037.pdf>.
- Jiaoyubu xueweiguanli yu yanjiusheng jiaoyusi. (2005, grudzień 23). *"211 gongcheng" xuexiao mingdan [Lista nazw uczelni „Projektu 211"]*. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A22/s7065/200512/t20051223_82762.html.
- Jiaoyubu xueweiguanli yu yanjiusheng jiaoyusi. (2006, grudzień 6). *"985 gongcheng" xuexiao mingdan [Lista nazw uczelni „Projektu 985"]*. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A22/s7065/200612/t20061206_128833.html.
- Kang, Q., Song, Z., Lu, J., Shi, T., & Yang, J. (2022). COVID-19 impact on the Chinese top academic libraries: Libraries' response to space, collection and services. *The Journal of Academic Librarianship*, 48(4), 102525. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2022.102525>.
- Kuckartz, U. (2014). *Qualitative text analysis: A guide to methods, practice & using software*. SAGE Publications. <https://dx.doi.org/10.4135/9781446288719>.
- Qinghua daxue. (b.d.). *Qinghua xialoli: 2021-2022 xueniandu [Kalendarze akademicki Uniwersytetu Qinghua: Rok akademicki 2021-2022]*. Pobrano 16 listopada 2022, z <https://www.tsinghua.edu.cn/zjqh/xyshh/qhxl.htm>.
- Qinghua daxue guoji jiaoyu bangongshi. (b.d.). *Tujie: Qinghua daxue "shuangyi liu" jianshe [Ilustracja: Budowa „Podwójnej klasy pierwszej” na Uniwersytecie Qinghua]*. Pobrano 10 sierpnia 2023, z <https://goglobal.tsinghua.edu.cn/news/news.cn/hUyNttCE0>.
- Qinghua daxue tushuguan. (b.d.). *Xinxi fuwu duihua jiqiren "Qing xiao tu" shiyong zhinan [Przewodnik użytkownika usługi informacyjnej chatbota „Qing xiao tu"]*. Po-

- brano 25 sierpnia 2023, z <https://lib.tsinghua.edu.cn/resource/qh/guide/qing-xiaotushiyongzhinan.docx>.
- Qinghua daxue tushuguan. (2021, grudzień 31). *Qing tu shuzi* [Biblioteka Uniwersytetu Qinghua w liczbach]. <https://web.archive.org/web/20220407095603/https://lib.tsinghua.edu.cn/qtsz.htm>.
- Qinghua daxue tushuguan. (2022a, kwiecień 20). Shujuku huodong: Zhishi shijie „Shu zhidao daan” jingdian haoshu PK sai [Wydarzenie dotyczące bazy danych: Konkurs dobrych książek związany z bazą Zhishi shijie „Książka zna odpowiedź”]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MTg4OTA3MQ==&mid=2653845418&idx=3&sn=be4696e0fe500e3ef39131f9686468a9&chksm=bd74746a8a03fd7c1d7d161f958f23b46a845bb41f2f93973f49dee02406b27a5c66b45c57a8#rd.
- Qinghua daxue tushuguan. (2022b, maj 21). Dianziziyuan jinqi shiyong heji [Kolekcja ostatnich próbnych zasobów elektronicznych]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MTg4OTA3MQ==&mid=2653846864&idx=1&sn=415a4d05d529607038d4116afa09541f&chksm=bd747e908a03f786fd8dfd4b50d5f04ed301967fd503103042eb71bf4fd78e28a88f06612c#rd.
- Qinghua daxue tushuguan. (2022c, maj 25). Yi benshu de “qihuan” lucheng [„Fantastyczna” podróż książki]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MTg4OTA3MQ==&mid=2653847036&idx=3&sn=1e6a2ba58b51d666b0f428421f52436e&chksm=bd747e3c8a03f72a1a844be86f14e0ce16dd09d452cf4ef553eba3bb09a20a0f60a5c51b61c0#rd.
- Qinghua daxue tushuguan. (2022d, wrzesień 5). Guanyu zi 5 yue 6 ri qi tushuguan fuwu linshi tiaozheng tongzhi (gengxinban) [Powiadomienie o tymczasowej modyfikacji w świadczeniu usług przez bibliotekę od 6 maja (aktualizacja)]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MTg4OTA3MQ==&mid=2653846410&idx=1&sn=dbf73957bf749b6bb47320d27b5b0692&chksm=bd74784a8a03f15cfed66be5ff0372732d9f3693262191e8ff396fcb2e058ad72ada91fb86db#rd.
- Roller, M. R., & Lavrakas, P. J. (2015). *Applied qualitative research design: A total quality framework approach*. Guilford Press.
- ShanghaiRanking Consultancy. (b.d.-a). *About Academic Ranking of World Universities*. Pobrano 16 listopada 2022, z <https://www.shanghairanking.com/about-arwu>.
- ShanghaiRanking Consultancy. (b.d.-b). *ShanghaiRanking's Global Ranking of Academic Subjects Methodology 2021*. Pobrano 16 listopada 2022, z <https://www.shanghairanking.com/methodology/gras/2021>.
- ShanghaiRanking Consultancy. (b.d.-c). *ShanghaiRanking—Tsinghua University*. Pobrano 10 sierpnia 2023, z <https://www.shanghairanking.com/institution/tsinghua-university>.
- ShanghaiRanking Consultancy. (b.d.-d). *ShanghaiRanking—University of Science and Technology of China*. Pobrano 10 sierpnia 2023, z <https://www.shanghairanking.com/institution/university-of-science-and-technology-of-china>.
- ShanghaiRanking Consultancy. (b.d.-e). *ShanghaiRanking—Wuhan University*. Pobrano 10 sierpnia 2023, z <https://www.shanghairanking.com/institution/wuhan-university>.

- Tencent. (2022a). *2022 interim report*. Tencent Holdings Limited. <https://static.www.tencent.com/uploads/2022/09/01/9865e43220e76fe82356b91d3b2a70e6.PDF>.
- Tencent. (2022b). *Tencent announces 2022 first quarter results*. Tencent Holdings Limited. <https://static.www.tencent.com/uploads/2022/05/18/f403326038a641b20465a17eff3567ce.pdf>.
- Tsinghua University Library. (b.d.). *History*. Pobrano 10 sierpnia 2023, z https://lib.tsinghua.edu.cn/en/About_the_Library/History.htm.
- University of Science and Technology of China Library. (b.d.). *About the library of USTC*. Pobrano 10 sierpnia 2023, z <http://en.lib.ustc.edu.cn/about/about-the-library-of-ustc/>.
- Wang Y. (Red.). (2022). *Aishang tushuguan: Qinghua daxue tushuguan duzhe shouce [Zakochać się w bibliotece: Przewodnik po Bibliotece Uniwersytetu Qinghua dla czytelników]*. Qinghua daxue tushuguan. <https://lib.tsinghua.edu.cn/new-students/PDF/aishangtushuguan2022-V5.pdf>.
- We are Social. (b.d.a). *Digital 2022: China: The essential guide to the latest connected behaviours*. <https://wearesocial.com/cn/wp-content/uploads/sites/8/2022/01/DataReportal-GDR100-20220208-Digital-2022-China-v01.pdf>.
- We are Social. (b.d.b). *Digital 2022: Global overview report: The essential guide to the latest connected behaviours*. <https://wearesocial.com/cn/wp-content/uploads/sites/8/2022/01/DataReportal-GDR002-20220126-Digital-2022-Global-Overview-Report-Essentials-v02.pdf>.
- Włodarczyk, B. (2023). *Kategoryzacja wpisów Biblioteki Uniwersytetu Wuhan, Biblioteki Uniwersytetu Qinghua oraz Biblioteki Uniwersytetu Nauki i Technologii Chin zamieszczonych na platformie WeChat w semestrze wiosennym roku akademickiego 2021/2022 (Wersja 1.0) [zbiór danych]*. RepOD. <https://doi.org/10.18150/TGL-BUN>.
- Wójcik, M. (2015). Typologia współczesnych usług informacyjnych. *Przegląd Biblioteczny*, 83(4), 563–578. <https://doi.org/10.36702/pb.516>.
- Wuhan daxue benkesheng yuan. (b.d.). *2021-2022 xuennian xiaoli [Kalendarz roku akademickiego 2021-2022]*. Pobrano 16 listopada 2022, z https://uc.whu.edu.cn/xl/a2021_2022nxi.htm.
- Wuhan daxue tushuguan. (b.d.-a). *2021 Wuhan daxue tushuguan yuedu baogao [Raport na temat czytania w Bibliotece Uniwersytetu Wuhan za 2021 rok]*. Pobrano 10 sierpnia 2023, z <https://www.lib.whu.edu.cn/webfile/upload/2022/01-13/17-37-3800531405873654.pdf>
- Wuhan daxue tushuguan. (b.d.-b). *Benguan jianjie [O naszej bibliotece]*. Pobrano 10 sierpnia 2023, z https://www.lib.whu.edu.cn/webfile/category/Our_profile/274.html.
- Wuhan daxue tushuguan. (2022a, styczeń 4). *Huojiang × 4: Lihai le wode guan! [Zdobycie nagród × 4: Moja niesamowita biblioteka!]*. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654536330&idx=1&sn=d0fd2384a0af1985ff99dfa85ede6d1b&chksm=80af76ecb7d8ff-fab69734efca53a2552b9cc93134548a6583c3e16c596f04dc48154f576a7e#rd.
- Wuhan daxue tushuguan. (2022b, luty 14). *Lian huli luoluo dou cheng shuang le? Mei ban de ren bu shangxin, nimen ye you jieri fuli! [Nawet lis Luoluo już jest*

- w związku? Single niech się nie martwią, wy także będziecie mieli świąteczne prezenty]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654530424&idx=1&sn=e9d60427e9f327674ec57b975e3a2819&chksm=80ae9f1eb7d91608e7b926a37dd75eb9b8528902f568f4a94f6db7546863de930da4a2f1a43d#rd.
- Wuhan daxue tushuguan. (2022c, luty 15). Meixiangdao ba? Yuanxiaojie woyao song nimen de liwu jingshi zhege! [Nie spodziewaliście się tego? Prezent, który chciałem wam wręczyć z okazji Święta Latarni jest właśnie Tym!]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654530452&idx=1&sn=bf1bf542a61a1a8b9d253639204c7140&chksm=80ae9ff2b7d916e4e4c0b0b96f488881278e076fb5441e563e40f9284cbcb519f1b7682dfa4#rd.
- Wuhan daxue tushuguan. (2022d, marzec 15). Yanchu ziji xinzhong de Hamuleite [Hamlet odegrany w swoim sercu]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654533260&idx=1&sn=d1ce091e94489570b375bfb97095c673&chksm=80ae82eab7d90bfc592147ebec8b1244194a3e07a73d416a6266c25057c58263e566a45b7027#rd.
- Wuhan daxue tushuguan. (2022e, marzec 25). Guanyu kaizhan dishijie Wuhan daxue dushujie xiangmuzhaobiao gongzuo de tongzhi [Zawiadomienie o rozpoczęciu naboru wniosków w ramach 10. Festiwalu Czytania Książek Uniwersytetu Wuhan]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654536063&idx=1&sn=d9222d3b4fe197eaeac42df641026635f&chksm=80af7519b7d8fc0f6bbdef6dfd8c181b4c4252c7f9118b94a83cec70e04506a1e654da77514d#rd.
- Wuhan daxue tushuguan. (2022f, kwiecień 5). Shouci qie weiyi: "Wuhan daxue tushuguan" huoping diliujie „Dazhong xiai de yuedu xin meiti hao” [Po raz pierwszy i jedyny: „Biblioteka Uniwersytetu Wuhan” zdobyła 6. Nagrodę „Ulubionego konta nowych mediów”]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654540412&idx=1&sn=197da902fce2013241ced0653967d370&chksm=80af661ab7d8ef0c15d4e31f4b77f3a77cf2b24b114d5ac37afaaf50955e785291309b7a06e8#rd.
- Wuhan daxue tushuguan. (2022g, kwiecień 18). Tongzhi: Wuhan daxue 2022 nian han qi "fanbu jiaxiang shuxiang yuan bo" shijian huodong youxiu chengguo [Zawiadomienie: Wybitne rezultaty praktycznych zajęć „Odwdzięczanie się miejscu pochodzenia poprzez rozprzestrzenianie praktyki czytania” zorganizowanych na Uniwersytecie Wuhan w zimowym okresie 2022 r.]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654538533&idx=2&sn=f782ca1b90baa9a8e0315ff68de953b7&chksm=80af7f43b7d8f6558e674b5729852dd86fef5bc47f3b84b1e75082574a3df721bc9421dfe05#rd.
- Wuhan daxue tushuguan. (2022h, kwiecień 20). Jiangzuo tuijian: Xing ying xun ji: Yong muguang linglue canlan xingchen [Rekomendacja wykładu: Szukanie śladów gwiazd: Patrzenie, aby posmakować blasku gwiazd]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654538706&idx=2&sn=b62556043aaca9e487a32fe35c0562c4&chksm=80af7fb4b7d8f6a2359a10755cbc972eff097e42c4a9b4bb85ce396106ab2e08ff40d907a020#rd.

- Wuhan daxue tushuguan. (2022i, maj 25). Xianshang peixun: Yixuewenxian ziyuan changyong pingtai jiangjie deng ni lai! [Szkolenie online: Wyjaśnienia dotyczące powszechnie używanych platform z zasobami medycznymi, czekamy na Twoje przybycie!]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654541318&idx=2&sn=4aaf97c27be24a0fa033cc79f1c34868&chksm=80af6260b7d8eb76ed71d3a179e1b9f3b7cea1cf4f8dde06841fa8b236c148a511795e00042e#rd.
- Wuhan daxue tushuguan. (2022j, maj 27). Wo zai shiyong NoteExpress, dan-shi... [Używam NoteExpress, ale...]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654541435&idx=1&sn=4e4696d72aa41eb56fbb7e2afd1308f3&chksm=80af621db7d8eb0b10c79bd0d9464a422d9407dc0d4b2a96e95046dcd551e555c1693b2a28d7#rd.
- Wuhan daxue tushuguan. (2022k, maj 29). Wang Xiaofan: Zai shennongjia, you duoshao zhong shengwu, jiu you duoshao zhong mei [Wang Xiaofan: W Shennongjia ile jest gatunków organizmów, tyle jest piękna]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzAwOTIyNTQ4MQ==&mid=2654541684&idx=1&sn=eac84a342c75db0317001b7752797ed6&chksm=80af6312b7d8ea043ee8792aec7d5d982f615bfc773c2a02d0e20751c50148c36d386db8633e#rd.
- Xinxihua gongzuo bangongshi. (2022, sierpień 4). Guanyu kaizhan 2022 niandu dianzi shenfen nianshen gongzuo de tongzhi [Zawiadomienie o rozpoczęciu kontroli tożsamości elektronicznej w 2022 r.]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzUyOTg0Mjg4Mw==&mid=2247485406&idx=1&sn=6fbaf8afa0f1c049c4afdf90c2d9dd72&chksm=fa5b9072cd2c196424ffeb10378518a7e989af91a2f25546cf75a81c2a58659e016c62ff2492#rd.
- Xu, J., Kang, Q., Song, Z., & Clarke, C. P. (2015). Applications of mobile social media: WeChat among academic libraries in China. *The Journal of Academic Librarianship*, 41(1), 21–30. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2014.10.012>.
- Zhongguo jin ban "985" gaoxiao shixing san xueqi zhi you 4 zhou xiaji xueqi [W Chinach prawie połowa uczelni wyższych włączonych w „Projekt 985” wprowadziła system trzech semestrów z czterotygodniowym semestrem letnim]. (2016, maj 28). Xinhuaawang. http://www.xinhuanet.com/politics/2016-05/28/c_129022417.htm.
- Zhongguo ke da tushuguan. (2022a, luty 6). Duanwujie xisu de youlai [Pochodzenie zwyczajów Świąta Smoczycy Łodzi]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MjcXNzg3NA==&mid=2649990151&idx=2&sn=b88a674241c6585d0c4fc99163a54c98&chksm=bea5095a89d2804c565f5ebc2eff3c716c74b567e60d6019c5c82cd1e6221f0b04e3f673f7f3#rd.
- Zhongguo ke da tushuguan. (2022b, luty 22). Tongzhi: Tushuguan weixin gongzuo zu xuesheng guanyuan zhao xin tongzhi [Zawiadomienie: Ogłoszenie o naborze studentów-bibliotekarzy do grupy roboczej ds. Bibliotecznego konta WeChat]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MjcXNzg3NA==&mid=2649988338&idx=2&sn=e6cf60436aa7df52699450096d25794e&chksm=bea531af89d2b8b9743f75c609eee4ef1ba5ec2c8fe69ab8a1cacbe06168899292b56b98f5fd#rd.
- Zhongguo ke da tushuguan. (2022c, luty 25). (Xinshu jia) xinshutuijian (2022.2.25) [(Półka z nowymi książkami) Rekomendacje nowych książek (25.02.2022)]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MjcXNz

g3NA==&mid=2649988379&idx=1&sn=cdf8f1ecce92f66f9811d82425d29427&chksm=bea5304689d2b95041fb5c4014ccea2b64dfec5c23bead2be75ff7fc3d7d4fb9853d66ab98c4#rd.

Zhongguo ke da tushuguan. (2022d, marzec 15). Huanying laidao yishu yu meidi shijie [Witajcie w świecie sztuki i piękna]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MjcxNzg3NA==&mid=2649988645&idx=1&sn=5c3bfe3f6b9d7709dd73249d2df7f198&chksm=bea5337889d2ba6ed4384b0349274885127e36336042989a03ed65d54b8f6eae3ec1fc42e813#rd.

Zhongguo ke da tushuguan. (2022e, marzec 30). 2021 nian tushuguan ziyuan shiyong baogao (PART 1) [Raport na temat wykorzystania zasobów bibliotecznych w 2021 r. (Część 1)]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MjcxNzg3NA==&mid=2649988953&idx=1&sn=8b9545fa609a1f35d3d5e525b9c59a7b&chksm=bea5320489d2bb127588a08ac8d58725d360c0e5d63757fcbb4d7ac5852bbe5f425dd34f1acd#rd.

Zhongguo ke da tushuguan. (2022f, czerwiec 4). 2021 nian tushuguan ziyuan shiyong baogao (PART 2) [Raport na temat wykorzystania zasobów bibliotecznych w 2021 r. (Część 2)]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MjcxNzg3NA==&mid=2649989255&idx=1&sn=3409de2a530cf9dad1f80ea9b63041f8&chksm=bea50dda89d284cc5ebf8f518b783903234fae764e0fd84c87f7efa3b0a4b9e935533dc1e17c#rd.

Zhongguo ke da tushuguan. (2022g, sierpień 6). Wei ni er lai – Zhi gaoxin yuanqu tushuguan [Przyjechałem dla Ciebie – do Biblioteki Parku Nowych Technologii]. *Weixin gongzhong pingtai*. http://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MjM5MjcxNzg3NA==&mid=2649990220&idx=1&sn=cbecf46fb500ce3455c25ee96b6da3dc&chksm=bea5091189d28007923c8fb6343fa6b906bf8dc9d4bba500702535eee9f1c306e7f45130ea23#rd.

Zhongguo kexuejishu daxue. (b.d.). *Zhongguo kexuejishu daxue jiaoxue ribibiao (2022 nian chun xiaji xueqi)* [Kalendarz nauki na Uniwersytecie Nauki i Technologii Chin (semestr wiosenny i letni 2022 roku)]. Pobrano 16 listopada 2022, z <https://www.teach.ustc.edu.cn/calendar/14155.html>.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 2 listopada 2023 r.

BARTŁOMIEJ WŁODARCZYK
Faculty of Journalism, Information and Book Studies
University of Warsaw
e-mail: bm.wlodarczyk@uw.edu.pl
ORCID 0000-0001-9229-4656

ACTIVITY OF SELECTED CHINESE ACADEMIC LIBRARIES ON WECHAT PLATFORM: A CONTENT ANALYSIS OF POSTS

KEYWORDS: Academic libraries. Posts. WeChat. People's Republic of China. Library infrastructure. Library services. Events. Information resources and software.

ABSTRACT. Thesis/Objective – The aim of the article is to characterize and compare the content of posts published by selected Chinese academic libraries (Wuhan University Library, Qinghua University Library and the University of Science and Technology of China Library) on WeChat platform. The author focused on the content covering infrastructure, services, events, information resources, and software. **Research methods** – The author used content analysis and comparative method. The empirical material for the study consisted of 450 posts published by the selected academic libraries on WeChat public accounts in the spring semester of 2022. They were downloaded to Zotero tool and analyzed quantitatively and qualitatively. **Results and conclusions** – Posts published by each library varied in number and frequency. The Wuhan University Library published its entries most regularly, posting between one and two entries per day. Greater variation is seen in the case of the other institutions, of which the Qinghua University Library publication mode proved to be most irregular, reaching even up to six posts per day. There are also differences in the topics of the posts. The overall pattern of post content is similar at the Qinghua University Library and the University of Science and Technology of China Library (with the highest percentage of posts belonging to the Information Resources and Software category, followed by Events, Services, and Infrastructure). Posts of the Wuhan University Library deviated from that pattern and were more often related to events than information resources. Differences can also be noticed within categories, which emphasize different elements. They resulted from the nature and specialization of each library as well as the pandemic circumstances.

WYBRANE ZAGADNIENIA FUNKCJONOWANIA HOLENDERSKICH BIBLIOTEK PUBLICZNYCH

88. ŚWIATOWY KONGRES BIBLIOTEK I INFORMACJI IFLA W ROTTERDAMIE

(20-25 sierpnia 2023 r.)

Tegoroczny Światowy Kongres Bibliotek i Informacji IFLA w Rotterdamie miał interesującą genezę. Dla holenderskich bibliotekarzy przygotowania rozpoczęły się już w 2018 r., gdyż pierwotnie planowano wydarzenie na sierpień 2021 r. Ze względu na pandemię COVID-19 Kongres odbył się online. W kolejnym roku gospodarzem kongresu IFLA była Irlandia, ale rok 2023 należał już do Rotterdamu, gdzie przyjechało ponad 3 tys. bibliotekarzy z ponad 100 krajów.

Wybór Holandii jako gospodarza Kongresu IFLA pozwolił na zaprezentowanie międzynarodowemu gremium działań bibliotek publicznych, akademickich i specjalistycznych. Dla mieszkańców Holandii biblioteki i czytanie pełnią ważną rolę w ich życiu. Said Kasmi, wiceprezydent Rotterdamu ds. edukacji, kultury i wydarzeń, w przemówieniu na ceremonii otwierającej Kongres IFLA porównał biblioteki do „głowy i serca” społeczeństwa. Jak podkreślił, biblioteki są nie tylko miejscem, gdzie gromadzi się książki i czasopisma, ale gdzie młodzież może się uczyć, seniorzy spotykać się, a my wszyscy możemy spędzać czas w przytulnej przestrzeni domowego salonu. Ta retoryka mieści się w koncepcji biblioteki jako trzeciego miejsca, stworzonej i wykorzystywanej w instytucjach publicznych w Holandii i krajach skandynawskich.

Said Kasmi jako osoba odpowiedzialna za kształtowanie oferty wydarzeń edukacyjnych i kulturalnych w Rotterdamie zauważył również, jak ważne są biblioteki w budowaniu zdrowej demokracji. Według niego istotnymi wartościami są czytanie i język, ponieważ to właśnie dostęp do informacji i umiejętność komunikowania się w danym języku czyni ludzi odpornymi i daje im możliwość uczestniczenia w życiu społeczności. Jednocześnie wskazał, że biblioteki mierzą się dzisiaj z licznymi wyzwaniem, np.: digitalizacja, duża ilość otaczających nas informacji i brak wolnego czasu, jaki możemy przeznaczyć na czytanie.

Do zjawiska otaczającego nas ogromu informacji odniósł się Robbert Dijkgraaf, minister edukacji, kultury i nauki oraz gość specjalny ceremonii otwarcia Kongresu. Według niego, porządkując świat informacji, otrzymujemy następującą strukturę: dane – informacja – wiedza – mądrość. Aby wyciągnąć wiedzę i mądrość z ogromu danych i informacji potrzebna jest odpowiednia umiejętność, którą posiadają bibliotekarze. W tym wymiarze minister wysoko ocenił współpracę pomiędzy badaczami, naukowcami oraz bibliotekarzami, porównując biblioteki do pierwszego miejsca wprowadzającego nas w inny świat czy łączącego z innymi krajami.

W rozmowie z Jermaine Berkhoudtem, prowadzącym ceremonię otwarcia Kongresu, widoczne było docenienie roli bibliotek każdego typu. R. Dijkgraaf, zostając ministrem edukacji, kultury i nauki w styczniu 2022 r., znalazł się w środku zmian legislacyjnych dotyczących bibliotek publicznych w Holandii. W 2015 r. weszła w życie ustawa o systemie bibliotek publicznych (*Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen* – Wsob), wymieniająca zadania dotyczące prac bibliotecznych. Obejmowały one: udostępnianie wiedzy i informacji, stworzenie możliwości do rozwoju i nauki, promowanie czytania, organizowanie spotkań i debat, przybliżenie ludziom sztuki i kultury. Przeprowadzony w latach 2019-2020 raport ewaluacyjny ustawy wskazał na problemy bibliotek publicznych: zmniejszane budżety i brak placówek w wielu miejscowościach.

Holenderski rząd wyznaczył sobie cel, aby w każdej miejscowości istniała pełnoprawna biblioteka, do której każdy obywatel ma blisko. Odpowiedzialność za jej finansowanie i prowadzenie mają ponieść samorządy lokalne. Te plany mają zostać sformułowane w postaci zapisu w nowelizacji ustawy Wsob planowanej na 2025 r. Dodatkowo rząd planuje, aby na utworzenie nowej biblioteki gminy otrzymały dodatkowe środki finansowe. W 2023 r. rząd przeznaczył samorządom na ten cel 17,6 mln euro a w 2024 r. będzie to kwota 38,4 mln. W pierwszej kolejności z tych środków będą mogły skorzystać samorządy, które nie posiadają biblioteki ani punktu bibliotecznego w swojej gminie. Następnie o dotację można się ubiegać w sytuacji, gdy biblioteka znajduje się w większej odległości, mieszkańcy osiągają niskie dochody lub obserwowane są problemy z czytaniem wśród uczniów i dorosłych. Dodatkowo rząd zobowiązał się od 2025 r. przekazać 58,7 mln euro rocznie samorządom, aby wzmocnić funkcjonowanie bibliotek.

Pozostając w tematyce holenderskich bibliotek warto przyjrzeć się bliżej ich strukturze i działaniom. Opisując holenderską sieć bibliotek publicznych, warto pamiętać o jej trzech płaszczyznach. Pierwsza, zawiera w sobie blisko 140 bibliotek z filiami zlokalizowanych w ponad 350 gminach. Są one zjednoczone w Stowarzyszeniu Bibliotek Publicznych VOB (*Vereniging van Openbare Bibliotheken*). Na poziomie regionalnym pracę bibliotek publicznych wspiera dziewięć Wojewódzkich Instytucji Wsparcia

POIs (*Provinciale Ondersteuningsinstellingen*), które są zrzeszone w jednej organizacji SPN (*Stichting Samenwerking POIs Nederland*). Ostatnią warstwą jest Biblioteka Narodowa KB (*Nationale Bibliotheek KB*), koordynująca pracę całej sieci bibliotek.

Dane statystyczne dotyczące bibliotek publicznych opracowane przez KB¹ pokazują, że w 2022 r. działało 137 bibliotek (organizacji bibliotecznych) ze 1270 placówkami. Pracowało w nich 7535 pracowników i 25 121 wolontariuszy. Średnia odległość do biblioteki, jaką pokonuje użytkownik wynosi 2 km. W zbiorach bibliotek publicznych znajduje się 22,5 mln książek, 855 tys. dokumentów audiowizualnych, 39,5 tys. ebooków i 10,2 tys. audiobooków. W ubiegłym roku w wypożyczeniach zbiorów bibliotecznych dużą popularnością cieszyły się książki i ebooki a audiobooków w postaci cyfrowej wypożyczono dwa razy więcej niż filmów czy muzyki na płytach CD/DVD (2,1 mln wypożyczeń audiobooków; 1 mln audiowizualnych). Statystyka odwiedzin wskazuje nam, że w 2022 r. biblioteki publiczne odwiedziło 50,3 mln użytkowników, w tym tylko 3,4 mln osób będących zarejestrowanymi czytelnikami. Z biblioteki publicznej korzystało siedmioro na dziesięcioro dzieci i jeden na dziesięciu dorosłych. Zorganizowano 247 tys. wydarzeń, z czego 52% to spotkania edukacyjne i rozwojowe a 31% promujące czytanie.

W działaniach holenderskich bibliotek ważną instytucją jest VOB, które reprezentuje ich interesy i jest odpowiedzialne za ofertę usług. Jednoczy biblioteki publiczne jako ich interesariusz i przedstawiciel w rozmowach. Dodatkowo jest dostawcą usług i organizującym spotkania z różnymi podmiotami oraz organizacją dbającą o kształcenie się pracowników bibliotek. Do stowarzyszenia należy ponad 160 członków a główna siedziba znajduje się w Utrechcie. Od 2006 r. honorowym prezydentem VOB jest księżna Niderlandów Laurencja, która angażuje się w różnorodne prace promujące czytanie i przeciwdziałające analfabetyzmowi. To z jej inicjatywy w 2004 r. powstała fundacja Reading & Writing Foundation, która swoimi działaniami zwraca uwagę na problemy z umiejętnością czytania i pisania oraz tym samym brak możliwości pełnego uczestniczenia w życiu społecznym. Instytucja inicjuje dyskusje i stara się przeciwdziałać temu zjawisku nie tylko w Holandii, ale także w całej Europie. W latach 2015-2018 była partnerem projektu organizacji pozarządowych i bibliotek z Polski, Litwy, Łotwy i Norwegii „Daily innovators and daily educators in the libraries”, którego celem było stworzenie przestrzeni do edukacji osób dorosłych.

Kwestią często poruszaną w rozmowach z bibliotekarzami i w materiale filmowym „Everything you always wanted to know about Dutch Lib-

¹ Więcej informacji na stronie <https://www.bibliotheeknetwerk.nl/publicaties/dossier-bibliotheek-statistiek-2022>.

raries” przygotowanym przez IFLA i holenderski komitet organizacyjny WLIC na platformie YouTube było wykształcenie pracowników bibliotek. Jak podkreślali lokalni bibliotekarze, dzisiaj w Holandii nie ma formalnej edukacji bibliotekarskiej na stopniu wyższym, ale oferowanych jest wiele kursów w ramach edukacji nieformalnej. Ogólnokrajowa dyskusja środowiska bibliotekarskiego skłoniła VOB do rozpoczęcia prac nad programem nauczania i platformą edukacyjną „Bibliotheek Campus”, umożliwiającą przeszkolenie nowych pracowników bibliotek. Ważnym elementem tworzenia 5-letniego kursu online będzie pokazanie, w jaki sposób nowi pracownicy mogą wykorzystywać dotychczasowe wykształcenie i wiedzę do pracy z książką, użytkownikiem biblioteki i społecznością, informacją rządową czy w tworzeniu oferty kulturalnej biblioteki.

Ostatnim elementem wartym podkreślenia w kontekście holenderskiego bibliotekarstwa są międzysektorowe projekty KB. Od kilku lat biblioteka współpracuje z Uniwersytetem Technologicznym w Delft oraz Uniwersytetem w Utrechcie, łącząc wiedzę bibliotekarzy, narodowe zbiory, umiejętności naukowców i sztuczną inteligencję. Wspólnie z pracownikami Uniwersytetu w Utrechcie KB pracuje nad MedievalMe, grą poważną (*serious game*) o historii i kulturze średniowiecza przeznaczoną dla młodzieży. Gra połączy wirtualną rzeczywistość z prezentacją manuskryptów ze zbiorów KB.

Z kolei pracownicy naukowcy z Uniwersytetu Technologicznego w Delft wspólnie z bibliotekarzami KB tworzą międzysektorowe zespoły pracujące nad projektami z wykorzystaniem sztucznej inteligencji. W projekcie „Laboratorium przyszłych bibliotek” (*Future Libraries Lab*) zajmują się gromadzeniem pomysłów i poszukiwaniem rozwiązań problemów obejmujących cztery obszary: wiedzę o dostępie i wyszukiwaniu informacji, usługi indywidualne i społeczeństwo, różnorodność i wykluczenie oraz zmiany w architekturze budynków. Inny projekt „Recommended Required” pokazuje, jak ważny jest dobór odpowiednich książek dla czytelników. Każdy użytkownik biblioteki może mieć inny cel swojej wizyty – jedni szukają konkretnej wiedzy a inni przyszli spędzić tam swój wolny czas. Tworząc listę rekomendowanych tytułów, badacze biorą pod uwagę opinie na portalach i księgarniach internetowych oraz wiedzę o przyszłych umiejętnościach pożądanym na rynku pracy. Z kolei projekt „Curator Bot” pozwoli na stworzenie chatbota o rękopisie „Visboeck” autorstwa Adriaena Coenena z XVI w. Dzieło zawiera bogaty opis istot żyjących w morzach wraz z rycinami i stanowi ważną pozycję w kulturze Holandii. Ta inicjatywa jest przykładem wykorzystania sztucznej inteligencji do mówienia o książce w atrakcyjny sposób.

88. Światowy Kongres Bibliotek i Informacji IFLA pokazał nie tylko dokonania holenderskiego bibliotekarstwa, ale umożliwił także wymianę myśli i dyskusje pracowników bibliotek z całego świata. W tym roku

po raz pierwszy zorganizowano go w formule hybrydowej: stacjonarnie w Centrum Kongresowym Ahoy w Rotterdamie oraz online, na platformie internetowej, gdzie transmitowano większość sesji. Przeglądając program Kongresu można zauważyć, że gorącymi tematami sesji był zrównoważony rozwój, sztuczna inteligencja i oferta bibliotek dla użytkowników o specjalnych potrzebach i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz cyfrowym.

Organizatorzy wykorzystali wiele nowych form wymiany doświadczeń i wiedzy pomiędzy uczestnikami stacjonarnymi i online, np. strefa nauki (*learning zone*) i dyskusje na platformie Braindate. Tematy dyskusji obejmowały: zaangażowanie się w cele rozwoju i prace nad edytowaniem Wikipedii, założenie klubu czytelniczego SDG (*SDG Bookclub*), tworzenie manifestu bibliotek i Internetu, dobre praktyki przechowywania zbiorów, włączenie zapisów o bibliotekach w krajowe raporty z realizacji celów (*Voluntary National Review, VNR*), prywatność użytkowników w kontekście źródeł bibliotecznych.

Tak jak w latach poprzednich IFLA dużo uwagi zwracała na zrównoważony rozwój, zarówno podczas organizacji wydarzenia, jak i w tematach sesji. Nie drukowano materiałów informacyjnych, program konferencji zamieszczono w aplikacji, a osoby chętne mogły obliczyć swój ślad węglowy.

W programie Kongresu warto zwrócić uwagę na trzy sesje poruszające temat zrównoważonego rozwoju. Sesja klimatyczna pt. „How can libraries accelerate climate empowerment?” miała formę dyskusji prowadzonej przez Erika Boekesteijna (KB) z dwiema prelegentkami zajmującymi się celami rozwoju w swojej pracy: Lenneke Ijzendoorn (ACE Focal Point w Niderlandach) oraz Sarah Oey (przedstawicielka młodzieży w ONZ ds. Zrównoważonego Rozwoju). Prelegenci zauważyli, że ważne jest zrozumienie przez ludzi tematów związanych ze środowiskiem i klimatem oraz ich konsekwencji w naszym życiu. To w tym obszarze generowane jest najwięcej fake newsów, dlatego biblioteki mogą stać się miejscami do ich weryfikacji. Rozmawiano także o przykładowych działaniach możliwych do organizacji w bibliotekach, np. warsztaty o zmianach klimatu z różnymi grupami użytkowników, włączanie kwestii klimatycznych do programów nauczania umiejętności korzystania z informacji, tworzenie programów naukowych angażujących społeczeństwo w naukę o klimacie i łączenie naukowców, popularyzatorów nauki ze społecznością w bibliotekach.

Ważną sesją przybliżającą aspekty zrównoważonego rozwoju w bibliotekach było rozdanie nagrody Green Library Award IFLA. Konkurs organizowany od wielu lat przez sekcję ENSULIB przyznaje nagrody w dwóch kategoriach: najlepsza zielona biblioteka i projekt biblioteczny. Ze zgłoszonych dziesięciu bibliotek i dziewięciu projektów ekologicznych z Ameryki Północnej i Południowej, Europy i Azji wybrano trzy najlep-

sze w każdej kategorii. W kategorii najlepszy projekt ekologiczny były to następujące biblioteki: West Vancouver Memorial Library (Kanada), Biblioteka Civica Villa Valle (Włochy) oraz Seoul Metropolitan Library (Korea Południowa). Z kolei w kategorii najlepsza biblioteka ekologiczna nominowano: Biblioteka EPM (Kolumbia), Illye's Gyula Library of Tolna County (Węgry) oraz Vietnamese-German University Library (Wietnam). Najlepszym projektem ekologicznym został „Climate writer in residence” z Biblioteki West Vancouver Memorial w Kanadzie. Jury konkursu doceniło w nim wieloletnią integrację społeczności lokalnej, pomoc w wypracowaniu rozwiązań ekologicznych i promocję czytelnictwa. Ważna była także współpraca biblioteki z lokalnym samorządem i wspólne wypracowanie dokumentów strategicznych pomagających prowadzić działania klimatyczne w społeczności lokalnej. Do współpracy zaproszono również pisarza (*climate writer*), który moderował spotkania i organizował warsztaty pisarskie o ochronie środowiska. Tytuł biblioteki ekologicznej (*Best Green Library*) otrzymała Biblioteka EPM z Kolumbii, która wyróżniła się nie tylko innowacyjnym projektem budynku, ale także organizacją wielu inicjatyw edukacyjnych zwiększających wiedzę o zrównoważonym rozwoju i ochronie klimatu.

Z kolei na sesji *SDG Book Club* prelegenci podzielili się doświadczeniem zakładania i prowadzenia czytelniczych klubów książki, których tematyka omawianych książek odnosi się do celów zrównoważonego rozwoju. W prowadzeniu klubów potrzebne jest opracowanie listy książek z danego kraju na stronie internetowej ONZ i tworzenie partnerstw. Kluby czytelnicze SDG posiadają biblioteki w Holandii, Portugalii, Brazylii i Niemczech, które współpracują z krajowymi wydawnictwami. Inicjatywę tworzenia klubów czytelniczych wspiera ONZ, IFLA, iBBY i międzynarodowe federacje wydawnictw IPA, EIBF, BCBF.

Kongresowi IFLA towarzyszyły także inne wydarzenia, m.in. flashmob na dworcu centralnym w Rotterdamie poświęcony książkom dla dzieci i konferencja satelicka IFLAcamp#9 dla młodych bibliotekarzy zorganizowane przez grupę IFLA New Professionals Special Interest Group, zbiórka książek dla bibliotek w Ukrainie, wieczór kulturalny w Zoo w Rotterdamie czy poranne treningi biegowe.

Następny Kongres IFLA miał się odbyć w Dubaju, ale na początku października 2023 r. komitet organizacyjny ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich wycofał swój wniosek. Zatem Światowy Kongres IFLA w 2024 r. się nie odbędzie i trwają teraz prace nad wyborem kraju goszczącego bibliotekarzy w 2025 r.

Magdalena Gomułka
Biblioteka Śląska

Tekst wpłynął do Redakcji 25 października 2023 r.

BIBLIOTEKA NARODOWA NA IGeLU (INTERNATIONAL GROUP OF EX LIBRIS USERS)

(11-14 września 2023 r.)

Od 11 do 14 września w Leuven odbyła się coroczna konferencja *International Group of Ex Libris Users*. Kryteria wyboru miejsca-gospodarza dla IGeLU są zawsze związane z konkretną instytucją, będącą użytkownikiem produktów oferowanych przez Ex Libris. W stolicy Brabancji ma swoją siedzibę Katholieke Universiteit te Leuven (Katolicki Uniwersytet w Lowanium), najstarsza w tym regionie, założona w XV w. uczelnia wyższa, której skrót nazwy brzmi dla Polaka dziwnie znajomo. Biblioteka uniwersytecka, tak jak prawie całe Leuven, została niemal całkowicie zniszczona w czasach I wojny światowej, co kolejny raz potwierdza, że biblioteki często dzielą losy związanych z nimi miast, państw czy całych społeczności.

Organizowana corocznie konferencja IGeLU stanowi platformę wymiany pomysłów i doświadczeń użytkowników różnego rodzaju systemów bibliotecznych, które są dostarczane przez Ex Libris. Oprócz sesji uwzględnionych w programie, istotną rolę odgrywają na niej nieformalne, kularowe spotkania bibliotekarzy, programistów, a także specjalistów Ex Libris. Przepływ informacji na IGeLU odbywa się więc na kilku płaszczyznach – tej *stricte* bibliotekarskiej, obejmującej problemy, związane z funkcjonowaniem i rozwojem poszczególnych instytucji, stojące przed nimi wyzwania, doświadczenia itp., oraz drugiej, bardziej technicznej, skupiającej się na konkretnych możliwościach czy ograniczeniach systemowych, wynikających z użytkowania produktów tego dostawcy. Z roku na rok konferencja gromadzi coraz więcej przedstawicieli bibliotek z całego świata (w Leuven było ich ponad 500). Tegoroczna edycja została zdominowana przez rozważania na temat możliwości sztucznej inteligencji, będące pokłosiem zeszłorocznej, listopadowej prezentacji chatbota, opracowanego przez OpenAI. Wizjonerskie, nieco futurystyczne obrazy katalogów bibliotecznych, dopasowujących wyniki do indywidualnych zainteresowań czytelnika, przeplatały się na konferencji z problemami, wynikającymi z dominującego już systemu cytowań prac naukowych, czy bardzo ciekawych dla laika prezentacji na temat konstruowania algorytmów wyszukiwawczych w Discovery. Wizje dalszej lub bliższej przyszłości nie są jednak jedynymi tematami, poruszonymi na IGeLU. Nie mniej ciekawe zagadnienia to te, które pozwalają na zapoznanie się z działalnością poszczególnych bibliotek z całego świata; jest to bardzo ważny element konferencji, na którym można dowiedzieć się

wiele o rozwiązaniach, wprowadzonych w innych instytucjach, korzystających przecież często z dokładnie takiego samego systemu zarządzania biblioteką. Na tegorocznej konferencji Biblioteka Narodowa cieszyła się pod tym względem sporym zainteresowaniem. Jedną z sesji konferencji została przeznaczona na zaprezentowanie historii oraz metody budowy wspólnego środowiska katalogowego przy użyciu systemu Alma i wyszukiwarki Primo. Półgodzinne wystąpienie przed wypełnioną salą oraz mnóstwo pytań od publiczności (zgrupowanej na miejscu oraz oglądającej to wydarzenie online) świadczy, że projekt BN przyciąga uwagę swoim rozmachem. Prezentacja na temat budowy ujednoczonej platformy do katalogowania została podzielona na krótki rys historyczny, w którym zaprezentowano pierwszy etap, obejmujący lata 2017-2019, oraz drugi, trwający obecnie projekt, przeprowadzany w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0, a także metodę wdrożenia systemu w bibliotekach. To, co wzbudziło największe zainteresowanie, to ogromne zróżnicowanie bibliotek, biorących udział w projekcie – od gminnych, często jedno- czy dwuosobowych bibliotek, poprzez specjalistyczne, naukowe ośrodki, duże biblioteki miejskie, akademickie, do centralnej biblioteki państwa. Kolejnym elementem, standardowo wzbudzającym u słuchaczy zdumienie i pewnego rodzaju zakłopotanie z prostoty owego rozwiązania, jest zaprezentowany podczas wystąpienia system szkoleń i konsultacji online, prowadzonych przez specjalistów z Biblioteki Narodowej dla bibliotek, biorących udział w projekcie. Dla wszystkich mniejszych bibliotek od początku wdrożenia (tj. lipca 2022) na platformie Microsoft Teams są prowadzone codziennie, trwające sześć godzin konsultacje z użytkownika systemu Alma i wyszukiwarki Primo. Dodatkowo biblioteki mają możliwość dołączenia do codziennych spotkań, poświęconych katalogowaniu książek i artykułów, a także do odbywających się raz w tygodniu, jednogodzinnych konsultacji, przeznaczonych dla poszczególnych zagadnień w opracowaniu przedmiotowym i tworzeniu deskryptorów. Oprócz tego wszystkie biblioteki posiadają niezbędne wsparcie w postaci dziesiątków filmów instruktażowych, które w przystępny sposób opisują zarówno te proste, jak i skomplikowane operacje w Almie i Primo. Wszystko to pokazuje, że komunikacja stanowi gwarancję powodzenia przy wprowadzaniu zaawansowanego narzędzia do zarządzania biblioteką, jakim jest Alma. Rozwinięty system wsparcia jest też odpowiedzią na kierowane często wobec Biblioteki Narodowej pytania o poziom zaufania bibliotek polskich do centrali w zakresie stosowania zasad tworzenia danych bibliograficznych, a także zasad redakcji i doboru deskryptorów. Nie tylko wiedza specjalistów z BN, ale klarowne, ujednoczone przepisy katalogowania są gwarancją uznania roli tej centrali bibliograficznej w projekcie budowy sieci bibliotek. Podczas wystąpienia zaprezentowano dodatkowe usługi, wprowadzone przez Bibliotekę Narodową, wśród których na pierwszym

miejscu należy wymienić tzw. Katalogowanie na życzenie, polegające na uzupełnianiu katalogu na podstawie zgłoszeń z bibliotek współpracujących w ramach Almy, a także serwis dbn.bn.org.pl, pozwalający w łatwy sposób zapoznać się z deskryptorami Biblioteki Narodowej, ich budową i wzajemnymi relacjami semantycznymi. Podkreślono także ogromną rolę, jaką zespół specjalistów z BN odgrywa przy każdorazowym wdrożeniu Almy i Primo w bibliotekach – od przygotowania danych, poprzez wypełnienie formularzy migracyjnych, na konfiguracji systemu kończąc.

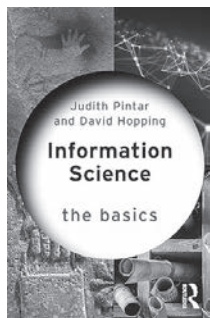
Jak wspomniano, sesja wzbudziła duże zainteresowanie, zwłaszcza wśród delegatów z krajów, w których podobne sieci biblioteczne już powstały, albo są dopiero planowane. Na pierwszym miejscu należy wymienić tu OBV SG, austriacką sieć biblioteczną, opartą częściowo na podobnej topologii co polska, polegającej na grupowaniu kilku bibliotek w ramach jednej strefy instytucji. W odróżnieniu od projektu BN, w którym mniejsze biblioteki zostały umieszczone według klucza administracyjnego (opartego na powiatach), rozwiązanie austriackie polega na zrzeszaniu instytucjonalnym (np. biblioteki ministerialne). Żadna jednak z planowanych lub zbudowanych już sieci nie obejmuje swoim zasięgiem tak różnorodnego typu instytucji, co polska. Po zakończeniu drugiego etapu w sieci bibliotecznej będzie bowiem znajdować się, oprócz Biblioteki Narodowej 19 bibliotek akademickich, w tym trzy biblioteki uczelni politechnicznych, cztery biblioteki naukowe i ponad 100 różnej wielkości bibliotek samorządowych. Wszystko to czyni polski projekt unikatowym nie tylko w świecie użytkowników produktów Ex Libris, ale także wykraczając daleko poza owo grono.

Szymon Cierpisz
Instytut Bibliograficzny
Biblioteka Narodowa

Tekst wpłynął do Redakcji 23 października 2023 r.

ARTYKUŁY RECENZYJNE/RECENZJE I PRZEGLĄDY PIŚMIENICTWA

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY 2023 z. 4
PL ISSN 0033-202X

J. Pinter, D. Hopping: *Information Science: The Basics*. New York: Routledge, 2023, 251 s., ISBN 978-0-367-72518-1. DOI: 10.4324/9781003155119.

Monografia pt. *Information Science: The basics*, jak wskazuje tytuł, zawiera zbiór podstaw informatologii, które powinien przyswoić każdy, kto chce rozpocząć działalność naukową i/lub zawodową w zakresie tej dyscypliny czy też uzupełnić lub uporządkować wiedzę z zakresu tej problematyki. Autorami niniejszej książki są Judith Pinter i David Hopping – badacze i wykładowcy ze School of Information Sciences na amerykańskim University of Illinois Urbana-Champaign. Na tle innych prac poświęconych tej tematyce, niniejszą monografię wyróżnia nowatorskie podejście do problematyki nauki o informacji, co już wynika z samej struktury tego podręcznika. Treść została podzielona na dziesięć rozdziałów poświęconych „metaforycznemu cyklowi życia” informacji: ich kolekcjonowaniu (*Collecting Information*), klasyfikowaniu (*Classifying Information*), organizowaniu (*Organizing Information*), wyszukiwaniu (*Retrieving Information*), wykorzystywaniu (*Utilizing Information*), zarządzaniu nimi (*Governing Information*), badaniu ich (*Studying Information*), projektowaniu (*Designing Information*), konserwacji (*Preserving Information*) i wyobrażaniu ich przyszłości (*Imagining Information*). Rozdziały zaczynają się od głębokich podstaw historycznych, po czym następuje płynne przejście do technologii i zastosowań w praktyce w ujęciu współczesnym. Autorzy krok po kroku prowadzą czytelnika przez każdy etap cyklu życia informacji. Informatologia w tej książce przedstawiona jest jako nowoczesna, interdyscyplinarna dziedzina badań, przy czym wykazano ścisłe powiązanie informacji z technologią i społeczeństwem.

Książka zaczyna się od wielu definicji terminu „informacja” – autorzy podkreślają jego złożoność. Ponadto podkreślają, że informatologia dzieli historię, fundamentalne umiejętności, metody i praktyki nie tylko z bibliotekoznawstwem i innymi dyscyplinami, w tym m.in. z archiwisty-

ką, historią, informatyką, komunikacją i statystyką, ale także z nowszymi dziedzinami interdyscyplinarnymi, takimi jak STS (Science and Technology Studies), medioznawstwo i *data science*. Wobec tego okazuje się też, że nauka o informacji występuje często w liczbie mnogiej: *nauki o informacji*. Autorzy już na wstępie podkreślają, że skoro informatologia jest bardzo złożoną dyscypliną, można ją opisywać z różnych perspektyw, a ich rozważania nie wyczerpują w pełni omawianej problematyki. Czytelnik dowiaduje się, że specjaliści od informacji mogą zajmować się nie tylko bibliotekarstwem lub obsługą archiwum, ale mogą być też analitykami, programistami, badaczami, administratorami, technikami, projektantami, kustoszami itp. W książce podkreślana jest pilna potrzeba skuteczniejszej wymiany informacji w odpowiedzi na wyzwania środowiskowe, społeczne i biomedyczne, przy czym przedstawiono korzyści i zagrożenia związane z pojawiającymi się technologiami umożliwiającymi tę wymianę. W książce nie brakuje również rozważań na temat tego, w jaki sposób informatologia ze swoim wieloletnim zaangażowaniem w wolność intelektualną i integrację cyfrową, a także dużą dbałością o ochronę prywatności, etykę danych i przejrzystość algorytmiczną, może przyczynić się do stworzenia sprawiedliwego oraz bardziej otwartego społeczeństwa. Ze względu na strukturę dziesięciu rozdziałów dotyczących informacji, w kolejnych akapitach postanowiono zwrócić uwagę na najistotniejsze aspekty, nierzadko powołując się na cytaty z tej książki, które stanowią tłumaczenia własne na język polski.

Pierwszy rozdział, dotyczący kolekcjonowania informacji (*Collecting Information*), koncentruje się na roli informacji jako zbiorowej pamięci społeczeństwa (*Collective Memory*) oraz kontekście jej kompletności, dostępności i możliwości wyszukiwania. Jak wskazują autorzy: „gromadzenie wszystkich informacji na świecie jest w praktyce bardziej skomplikowane, niż mogłoby się wydawać, gdy postrzegamy je jako utopijny ideał” (Pintar & Hopping, 2023, s. 18).

Natomiast drugi rozdział, nt. klasyfikacji informacji (*Classifying Information*), sięga do korzeni klasyfikacji i m.in. opisuje systemy klasyfikacyjne. Przy okazji trafnie wywnioskowali Pintar i Hopping, że „[k]iedy katalogujący klasyfikują dokumenty, porządkują świat i wszystko, co się w nim znajduje” (Pintar & Hopping, 2023, s. 37).

Następnie, w rozdziale trzecim, autorzy przechodzą do tematu organizowania informacji (*Organizing Information*), gdzie omawiają organizację wiedzy (*knowledge organization*), język dokumentów (*documentary language*) oraz klasyfikowanie metadanych (*classifying metadata*). Na uwagę zasługuje fakt, że w niniejszym rozdziale autorzy powołali się na publikację polskiego naukowca Marka Nahotki (Nahotko, 2022), wskazując zastosowanie podejścia fasetowo-analitycznego (*facet analytical approach*) w katalogach OPAC (*Online Public Access Catalog*). Czytamy, że np.

„w przypadku wyszukiwania online owo podejście pozwala użytkownikom wybierać atrybuty za pomocą menu rozwijanego (*drop-down menu*), a te wybory wpływają na to, co będzie im się wyświetlać w następnej kolejności, interaktywnie zawężając wyszukiwanie” (Pintar & Hopping, 2023, s. 49). Ów rozdział skupia się na organizacji informacji w różnych kontekstach, z których wyłania się konkluzja: „wyzwania stawiane tradycyjnym praktykom katalogowania bibliotecznego i organizacji wiedzy są istotne nie tylko dlatego, że rzucają światło na historyczne i współczesne błędy, ale także dlatego, że zwracają uwagę na fakt, że wszystkie systemy informacyjne mają kulturowe założenia co do tego, skąd wiemy to, co wiemy, z których wywodzą się nasze sposoby sortowania. Niezmiennie będą one kształtować sposób, w jaki strukturyzujemy i organizujemy informacje” (Pintar & Hopping, 2023, s. 60).

W rozdziale czwartym omówiono proces wyszukiwania informacji (*Retrieving Information*), m.in. opierając się na istocie Internetu: „zasady leżące u podstaw wyszukiwania informacji w Internecie można prześledzić na liście kontrolnej Gabriela Naudégo dotyczącej zarządzania informacjami: czy zbiór jest kompletny, czy można go przeszukiwać i czy jest dostępny? Optymalizacja wyszukiwania i pozyskiwania informacji wymaga zwrócenia uwagi na wszystkie trzy aspekty” (Pintar & Hopping, 2023, s. 67). Autorzy skupili się też na etapach przetwarzania informacji i podkreślili m.in. konieczność zgodności wyników wyszukiwania z zapytaniem użytkownika. Zwrócono uwagę też m.in. na sieci informacyjne (*Information Networks*) czy naukometrię w kontekście analizy cytowań. Rozdział ten opisuje też próby pozyskiwania informacji, które są zakłócane przez tzw. błędy algorytmiczne (*Algorithmic Bias*), np. w wyszukiwarkach internetowych czy Wikipedii. Autorzy podkreślają, że: „wyszukiwanie informacji zawsze odbywa się w kontekście, który określa, co może być przeszukane i jakość tego, co zostanie odnalezione. Do nas należy ocena jakości uzyskanych wyników. Jeśli nie zauważymy, że stereotypy i uprzedzenia naszych społeczeństw znajdują tam również odzwierciedlenie, wówczas wyszukiwanie informacji stanie się maszyną ich replikacji” (Pintar & Hopping, 2023, s. 82).

W rozdziale piątym skoncentrowano się na wykorzystaniu informacji (*Utilizing Information*), które pozyskujemy poprzez analizę szczególnie dużych zbiorów danych (*Big Data*) jakościowych i ilościowych oraz prawidłowe wnioskowanie. Autorzy podkreślają, że „dane są uważane za »dobre«, gdy adekwatnie reprezentują populację, z której zostały pozyskane, gdy zostały zgromadzone w sposób etyczny, gdy ich kontekst jest dostatecznie i precyzyjnie odzwierciedlony w metadanych, oraz gdy badacz rozumie dziedzinę, z której pochodzą dane” (Pintar & Hopping, 2023, s. 94-95). Autorzy poruszyli też kwestię udostępniania danych: „(...) dzielenie się wszelkiego rodzaju danymi, informacjami i wiedzą ponad grani-

cami państw i na przestrzeni czasu może okazać się kluczem do rozwiązania najtrudniejszych problemów świata. Jednak coraz częściej uznaje się, że różnicowanie zespołów i nadawanie priorytetu ich interdyscyplinarności jest konieczne, aby mieć pewność, że zbiory danych są tworzone etycznie, analizowane bez uprzedzeń i wykorzystywane w sposób, który działa na rzecz dobra wszystkich” (Pintar & Hopping, 2023, s. 104).

Szósty rozdział został poświęcony zarządzaniu informacją (*Governing Information*), w ramach którego poruszono takie aspekty, jak prawa autorskie, ochrona prywatności i wyzwania związane z technologią: „większa przejrzystość ze strony rządów i korporacji oraz odnowione zobowiązania do wolności informacji na poziomie globalnym, krajowym i lokalnym umożliwiłyby bardziej ożywioną debatę publiczną na temat technologii nadzoru oraz osiągnięcie bardziej partycypacyjnego i demokratycznego konsensusu co do tego, gdzie powinny być wyznaczone granice między prywatnością a bezpieczeństwem” (Pintar & Hopping, 2023, s. 125).

Siódmy rozdział traktuje o badaniu informacji (*Studying Information*), a dokładniej zachowań informacyjnych oraz umiejętności korzystania z informacji (*Information Literacies*) i zdolności do dezinformacji (*Disinformation Literacies*). Autorzy wyszczególnili kilka obszarów, które należy koniecznie poddać badaniom, np.: „(...) ucieleśnione doświadczenie [*Embodied Experience*], analizując informację jako doświadczenie cielesne i poznawcze” (Pintar & Hopping, 2023, s. 138), „(...) niebezpieczeństwo Instagrama dla bezbronnych młodych ludzi (...)” (Pintar & Hopping, 2023, s. 141) czy *trolling*, polegający na celowym poruszaniu kontrowersyjnych tematów online i dzieleniu się kontrowersyjnymi tezami w celu osmieśzenia innych, wywołania kłótni i wzbudzenia w nich wzniosłych emocji, np. złości, smutku lub irytacji. Autorzy podkreślają, że zjawisko jest powszechnie uznawane za całkowicie negatywne i powinno być eliminowane. Jak podsumowują ów rozdział: „Stopień, w jakim Internet jest pełen kłamstw i celowych manipulacji, kłóci się z naszą odwieczną tęsknotą za zbiorem zawierającym »wszystkie informacje świata«. Możemy sądzić, być może naiwnie, że taki zbiór powinien zawierać wyłącznie prawdziwe informacje. (...) zbiór zawierający wszystko musi nieodzownie zawierać wszystkie błędy i kłamstwa świata, a także wszystko, co dokładne i życzyliwe – a wszystko to zmieszane z przypadkowym szumem. W Internecie, a zwłaszcza w serwisach społecznościowych, wyzwaniem jest dostrzeżenie prawdy w niekończących się strumieniach ukierunkowanych reklam, marnujących czas *click-baitach* i prowokacyjnych bredzeniach sztucznie złośliwych trolli” (Pintar & Hopping, 2023, s. 147). W kontekście serwisów społecznościowych, autorzy wspominają też m.in. o zjawisku botów społecznych (*social bots*) czy tworzenia treści przez użytkownika (*User-Created Content*, UCC).

Projektowaniu informacji (*Designing Information*) poświęcono rozdział ósmy. Pinter i Hopping skupili się głównie na *storytellingu* i wizualizacji danych oraz architekturze informacji (AI). Oprócz objaśnienia terminu AI, opisali pracę architektów informacji, podkreślając, że „na bardziej abstrakcyjnym poziomie architekci informacji współpracują z klientami, aby opanować bogactwo treści, które mogą już być dostępne, szczególnie gdy wyzwaniem jest przeprojektowanie dużej witryny internetowej organizacji” (Pinter & Hopping, 2023, s. 164). Autorzy poinformowali też o istnieniu stowarzyszenia WIAA (*World Information Architecture Association*) oraz o corocznej konferencji z okazji Światowego Dnia Architektury Informacji WIAD (zob. World IA Day, 2023; WIAD, 2023). Nie pominęli w swojej lekturze ważnej postaci Richarda Saula Wurmana, twórcy terminu „architektura informacji”, ani Petera Morville’a czy Louisa Rosenfelda, którzy odegrali ważną rolę w upowszechnianiu czterech systemów architektury informacji (Morville, 1998; Rosenfeld & Morville, 2002; Morville & Rosenfeld, 2006; Rosenfeld, Morville, Arango, 2015). W kontekście architektury informacji, niestety, skupiono się wyłącznie na środowiskach informacyjnych online z pominięciem zastosowania architektury informacji offline, co pojawia się w innych badaniach (Coward & Salingaros, 2004; Sajna-Kosobucka, 2022). Mimo że w publikacji wyjaśniono kwestie powiązane z UX (*User Experience*) (m.in. *UX Design* czy *UX Research*), brakuje wzmianki na temat grupy NN/g (*Nielsen Norman Group*) – popularnej firmy badawczej i konsultingowej, zajmującej się badaniami doświadczeń użytkowników, z której usług korzystają ważne światowe organizacje. Firma oferuje szkolenia i doradztwo w zakresie UX, przy czym na blogu NN/g znajduje się około 1300 bezpłatnych artykułów zawierających często wyniki wieloletnich badań, z których korzystają nie tylko praktycy, ale i naukowcy (NN/g, 2023). Zresztą, sam Don Norman został zacytowany przez Pintera i Hoppinga (Norman, 2015), ale ich uwadze prawdopodobnie umknęła ta licząca się na rynku organizacja. Na uwagę w tym rozdziale zasługuje jednak objaśnienie nowoczesnej i rozwijającej się branży dziennikarstwa danych (*data journalism*), która umożliwia kreowanie wysokiej jakości interaktywnych eksploracji danych, co zwiększa zaangażowanie czytelników i ułatwia im zrozumienie przekazu. Dziennikarze danych mogą wykorzystywać nieskomplikowane w obsłudze narzędzia, „(...) czasami określane jako narzędzia »bez kodu« lub »z małą ilością kodu«, (...) [które] oferują użytkownikom wsparcie w zarządzaniu danymi oraz dostosowywaniu wykresów (...) niezależnie od umiejętności programowania. Ta łatwość obsługi jest szczególnie ważna dla dziennikarzy pracujących pod presją czasu lub w stresujących i niebezpiecznych warunkach na całym świecie” (Pinter & Hopping, 2023, s. 158). W tym rozdziale skupiono się też m.in. na zagadnieniach typu: projektowanie zorientowane na użytkownika (*User-Centred Design*, UCD), projektowanie zorientowane

na człowieka (*Human-Centred Design*, HCD), projektowanie zorientowane na wartości (*Value-Sensitive Design*, VSD), interakcja człowiek-komputer (*Human-Computer Interaction*, HCI), projektowanie interakcji (*Interaction Design*, IxD), czy optymalizacja dla wyszukiwarek internetowych (*Search Engine Optimization*, SEO). Autorzy zdefiniowali też wiele pojęć, np. mapa podróży użytkownika (*journey map*), wizualizacja sieci (*Network Visualisation*), nawigacja drzewiasta (*tree diagrams*), kladogram (*cladogram*) itd.

Rozdział dziewiąty dotyczy zabezpieczania informacji (*Preserving Information*) i stanowi refleksję nad rolą informacji w dziedzinie humanistyki, a także przechowywaniem informacji w instytucjach kultury, tj. galeriach, archiwach, bibliotekach i muzeach. To też rozważania nad zachowywaniem informacji cyfrowej czy relikdami oraz technologiami przeszłości. Autorzy wprowadzili czytelnika do kilku zagadnień, m.in.: humanistyki cyfrowej (*Digital Humanities*), formatu MARC (*Machine-Readable Cataloging* – służącego do zapisu i wymiany danych) oraz rzeczywistości: wirtualnej (*Virtual Reality*, VR), rozszerzonej (*Augmented Reality*, AR), mieszanej (*Mixed Reality*, MR) i poszerzonej (*Extended Reality*, xR – łączącej wszystkie trzy).

Rozdział dziesiąty ma charakter prognostyczno-futurologiczny i odnosi się do wyobrażeń stanu informacji w przyszłości (*Imagining Information*). Autorzy podkreślają m.in. istotę głębokiego uczenia maszynowego (*Deep Machine Learning*, DML), Internetu Rzeczy (*Internet of Things*) czy kreatywnej sztucznej inteligencji (SI) (*creative Artificial Intelligence*), generującej sztukę wizualną, oryginalną poezję, animacje starych zdjęć itp. Wskazują na istnienie różnych postaw społecznych: od „utopijnych nadziei” po „dystopijne lęki”. Dla przykładu, niektórzy artyści twierdzą, że SI będzie dla nich dobrym współpracownikiem, a inni „(...) dostrzegają w twórczości SI coś bardziej transcendentnego. Mogą niecierpliwie czekać na moment, w którym program komputerowy stanie się samoświadomy. Pozostali boją się wyjątkowości, przyszłości, w której nadludzka inteligencja doprowadzi do końca ery człowieka” (Pintar & Hopping, 2023, s. 196; zob. Cadwalladr, 2014). Jak wymieniają autorzy, można sobie wyobrazić bardziej dostępną (*accessible*), włączającą (*inclusive*), responsywną (*responsive*), naprawczą (*restorative*), różnorodną (*diverse*), etyczną (*ethical*), bezpieczną (*secure*), wnikliwą (*discerning*), transformacyjną (*transformative*), współpracującą (*collaborative*) i sprawiedliwą (*equitable*) przyszłość informacyjną (Pintar & Hopping, 2023, s. 199-201).

W wielu rozdziałach, w zdywersyfikowanych kontekstach autorzy nawiązują do ważnego interdyscyplinarnego obszaru badań, którym jest przetwarzanie języka naturalnego (*Natural Language Processing*, NLP). W wielu sekcjach książki wymieniane są też różne nowoczesne aplikacje mobilne. Koncentracja wokół współczesnych obszarów informatologii jest zdecydowaną zaletą tej książki. Autorzy podsumowują monografię

stwierdzeniem, że informatologia „(...) zajmuje się przestrzenią intelektualną, w której spotykają się informacja, technologia i ludzie. Wartości humanistyczne, teorie społeczne i metody analityczne swobodnie współistnieją w tej przestrzeni. Połączenie wielu podejść i metodologii daje tej dziedzinie potencjał zarówno krytyczny, jak i innowacyjny. Utopijne czy nie, te perspektywy dostarczają potężnych aspiracji, na których można oprzeć wyłaniającą się dyscyplinę nauki o informacji”.

Cała monografia ma charakter podręcznikowo-leksykonowy, gdzie znajdują się dziesiątki terminów i każdy jest tak samo istotny z perspektywy tego dzieła. Książka ta jest wszechstronnym przewodnikiem, w którym autorzy starają się przybliżyć czytelnikowi różnorodne aspekty zarządzania informacją, od technicznych po społeczne i kulturowe. Oprócz praktycznych kwestii, monografia porusza też głębokie koncepcje, które kształtują współczesną rzeczywistość informacyjną. Pintar i Hopping głęboko spenetrowali sferę informacyjną, analizując zachowania, umiejętności i wyzwania związane z posługiwaniem się informacją. Książkę tę powinien przeczytać każdy zainteresowany istotą informacji we współczesnym świecie, gdyż jest to najnowsze kompendium poświęcone *stricto* informatologii na miarę lat 20. XXI w.

BIBLIOGRAFIA

- Cadwalladr, C. (2014, 22 lutego). Are the Robots about to Rise? Google's New Director of Engineering Thinks So... *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/technology/2014/feb/22/robots-google-ray-kurzweil-terminator-singularity-artificial-intelligence>.
- Coward L.A., Salingaros N.A. (2004). The Information Architecture of Cities. *Journal of Information Science*, 30(2), 107-118. <https://doi.org/10.1177/0165551504041682>.
- Morville, P. (1998). *Information Architecture for the World Wide Web*. Sebastopol, CA: O'Reilly.
- Morville, P., Rosenfeld, L. (2006). *Information Architecture for the World Wide Web, 3rd Edition*. Sebastopol, CA: O'Reilly.
- Nahotko, M. (2022). Knowledge Organization Affordances in a Faceted Online Public Access Catalog (OPAC). *Cataloging & Classification Quarterly* 60, 1, 86-111. <https://doi.org/10.1080/01639374.2021.2015734>.
- Norman, D. (2015). Reflection from Design of Everyday Things, with Don Norman, *UX Radio (podcast)*. <http://ux-radio.com/2015/12/reflections-design-everyday-things/>.
- Hopping, D. (2023). David Hopping. <https://ischool.illinois.edu/people/david-hopping>.
- NN/g (2023). Nielsen Norman Group: UX Training, Consulting, and Research. <https://www.nngroup.com/>.
- Pintar, J. (b.d.). Judith Pintar – Inspiration. Lamentation. Punctuation. <https://judithpintar.com/wp/>.

- Pintar J., Hopping D. (2023). *Information Science: The Basics*. New York: Routledge, 2023. DOI: 10.4324/9781003155119.
- Rosenfeld, L., Morville, P. (2002). *Information Architecture for the World Wide Web, 2nd Edition*. Sebastopol, CA: O'Reilly.
- Rosenfeld, L., Morville, P., Arango, J. (2015). *Information Architecture for the Web and Beyond, 4th Edition*. Sebastopol, CA: O'Reilly.
- Sajna-Kosobucka, P. (2022). *Badania architektury informacji na przykładzie radia akademickiego. User Experience i User Interface*, Toruń: Wydaw. Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- WIAD (2023). WIAD (Światowy Dzień Architektury Informacji) 2023 – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. <https://wiad.edu.pl/wiad/>.
- World IA Day (2023). Home | World IA Day. <https://www.worldiaday.org/>.

Paulina Sajna-Kosobucka
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
Szkoła Doktorska Nauk Społecznych
e-mail: psk@doktorant.umk.pl
ORCID 0000-0002-8587-1280

Tekst wpłynął do Redakcji 25 sierpnia 2023 r.

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA KRAJOWEGO

Publikacja *Książka w Prusach Królewskich* (Zawadzki, red., 2023) stanowi pokłosie konferencji pod tym samym tytułem, która odbyła się w listopadzie 2022 r. w Elblągu. Redaktor tomu we wstępie napisał „Prusy Królewskie były bodaj najbogatszą częścią Rzeczypospolitej, ekonomicznym i intelektualnym oknem na świat, finansowym rezerwuarem polskich królów, krainą z bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturą transportową i handlową oraz potężnym mieszczaństwem roszcującym sobie prawo do własnej polityki wewnętrznej i zagranicznej” (s. 10). Autorzy zbioru zajęli się problematyką cenzury w miastach Prus Królewskich (artykuły Jolanty M. Marszalskiej i Edmunda Kizika), działalnością drukarzy, wydawców, księgarzy, intrologatorów (np. szkic Iwony Imańskiej o toruńskich księgarzach z pierwszej połowy XVIII w.), ówczesnymi praktykami czytelniczymi (analiza marginaliów utworzonych przez Michaela Brauna w pierwszej połowie XVII w. w egzemplarzu utworów Plauta autorstwa Marty Szady). Kilka tekstów poświęconych zostało księgozbiorem, biblio-

tekem funkcjonującym w Prusach Królewskich (np. artykuły Sławomira Kościelaka o księgozbiorach wybranych bibliotek klasztornych w Gdańsku w XVI-XVIII w., Andrzeja Kopiczko o księgozbiorach parafialnych na Warmii w drugiej połowie XVI w., czy też Beaty Gryzio o kształtowaniu się w XVI w. księgozbioru gdańskiej Biblioteki Rady Miasta).

W serii „Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych” Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego SBP ukazała się publikacja *Zostawili swój ślad.... Bibliotekarze zmarli w latach 2019-2022* (Sadowska, red., 2023). W tomie zostały zamieszczone biogramy, wspomnienia o trzydziestu sześciu osobach: „...bibliotekarzach, bibliografach, dydaktykach, pracownikach naukowych, związanych z bibliotekarstwem i szerzej, kulturą książki, zmarłych głównie w latach 2019-2022 (6 osób zmarło przed 2019 r.). Z wykształcenia byli filologami, historykami, muzykologami, inżynierami, bibliotekoznawcami.” (s. 3). Wszystkie osoby były zaangażowane w działalność Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Wśród wspomnianych zmarłych znaleźli się wykładowcy na uniwersyteckich kierunkach bibliotekoznawczo-informacyjnych (m. in. Zofia Gaca-Dąbrowska, Małgorzata Komza), wybitni eksperci (m.in. Paulina Buchwald-Pelcowa, Ewa Barteczko), dyrektorzy bibliotek, które modernizowali i rozbudowywali, jak np. Stanisław Krzywicki z Książnicy Pomorskiej czy też Władysław Paszkowski z Miejskiej Biblioteki Publicznej we Włodawie, a także wyróżniający się animatorzy czytelnictwa, jak Anna Marcinek-Drozdalska z Koszalińskiej Biblioteki Publicznej.

Setną rocznicę powstania Miejska Biblioteka Publiczna w Radomiu uświetniła jubileuszową publikacją o charakterze monograficznym *Stulecie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Radomiu* (Piątkowski, Trojanowska, 2022). Biblioteka została otwarta 16 czerwca 1922 r. w Nowym Ratuszu, siedzibie Rady Miasta, z inicjatywy jej przewodniczącej Marii Kelles-Krauz. Początkowo udostępniano czytelnikom niewielki księgozbiór Rady Miasta i jej członków. Część pierwsza publikacji, autorstwa Sebastiana Piątkowskiego, przedstawia dzieje biblioteki w pięciu rozdziałach obrazujących chronologicznie kolejne etapy organizowania się i funkcjonowania biblioteki w powiązaniu z historią Polski i regionu, począwszy od jej powstania do 1988 r., poprzedzone zarysem historii bibliotek w Radomiu przed jej powstaniem. W części drugiej, autorstwa Marii Wiktorii Trojanowskiej, zawierającej ostatni szósty rozdział publikacji przedstawiono okres od roku 1998 do dzisiaj. W każdym etapie chronologicznym autorzy charakteryzowali także stałe elementy, jak zbiory, kadry, udostępnianie, działalność kulturalną. Obecnie biblioteka, poza innymi osiągnięciami, może poszczycić się szeroką działalnością animacyjno-kulturalną w zakresie czytelnictwa i promocji kultury książki, w tym organizacją sztafardowej imprezy o charakterze ponadlokalnym – Radomskiej Wiosny Literackiej.

Przygotowana przez środowisko Uniwersytetu Opolskiego księga jubileuszowa *Informacja – dobro publiczne czy prywatne? Nowe wyzwania* (Krzesaj; Jańdziak, red. 2022) poświęcona została profesorowi Adamowi Czerwińskiemu, związanemu z Uniwersytetem Opolskim (wcześniej Wyższą Szkołą Pedagogiczną) od 1982 r., zasłużonemu w obszarze badań zarządzania jakością informacji oraz ekonomiką informacji. Tom rozpoczyna rys biograficzny Adama Czerwińskiego i wykaz publikacji jego autorstwa. Artykuły zamieszczone w zasadniczej części publikacji zostały pogrupowane w sześciu rozdziałach. Rozdział pierwszy zawiera artykuły Tomasza Kulisiewicza i Sabiny Kauf dotyczące znaczenia informacji w tworzeniu miasta inteligentnego (*smart city*). Teksty rozdziału drugiego poświęcone zostały informacji rolniczej, finansowej oraz klasyfikacji źródeł informacji (np. artykuł Marcina Krzesaja o kategoryzacji źródeł informacji), a rozdziału trzeciego zagadnieniom zagrożenia dla informacji (m.in. artykuł Katarzyny Pawluk o roli bibliotek w edukacji informacyjnej). Rozdział czwarty, dotyczący zarządzania informacją i jej jakością, reprezentują m.in. rozważania Bogusława Nierenberga o społecznym, ekonomicznym i kulturowym wymiarze zarządzania informacją. Wśród ostatnich dwóch rozdziałów poświęconych zagadnieniom technologicznym i prawnym znalazły się artykuły o technologii *blockchain* (Anna Bruska), czy też o informacji społecznej w zakresie energetyki jądrowej w Polsce (Łukasz Dubiński).

Wydawnictwo Oficyna Naukowa przybliżyło polskiemu czytelnikowi książkę o charakterze eseistycznym francuskiego badacza Dominique'a Woltona *Informacja i komunikacja* (Wolton, 2022). Celem autora publikacji była analiza zagadnień komunikacji w czasie triumfu informacji i związanej z nią technologii. „W bliskiej przyszłości głównym wyzwaniem stanie się kwestia komunikowania, tzn. stworzenia warunków umożliwiających odbiorcom zarówno akceptację, jak i negocjowanie różnych informacji. Informacji jest mnóstwo, komunikacja jest rzadkością. Tworzenie informacji, ich obieg i odbiór nie będą już wystarczające do zagwarantowania komunikacji” (s. 9). Autor w kolejnych rozdziałach prezentuje autorską teorię komunikacji, przeprowadza krytykę informacji, pokazując, jak rewolucja w sferze informacji prowadzi do zakwestionowania znaczenia komunikacji, analizuje zagrożenia z tym związane w obszarze dziennikarstwa i nauki. Podejmuje także problematykę ideologizacji technologii informacyjnej, którego jednym z przykładów ma być brak we współczesnym świecie debat politycznych na temat jej znaczenia i regulacji.

Rozpoczynające katalog wrocławskiej wystawy „Ogólnopolski Przegląd Sztuki Książki” (Ogólnopolski ..., 2022) teksty Anity Wincencjuszy-Patyny *Sztuka. Książka. Terytorium* i Piotra Rypsona *Krótką historią książek artystycznych* zawierają analizę przedstawionych na wystawie obiektów, a także wprowadzenie w problematykę książki artystycznej. A. Wincen-

cjusz-Patyna stwierdziła, że wystawa „...stała się swego rodzaju atlasem rozmaitych strategii twórczych, a jednocześnie mapowaniem terytorium, po którym, wedle własnych trajektorii, poruszają się przedstawiciele różnych dyscyplin artystycznych. A są wśród nich graficy, zarówno ci bardziej warsztatowi, jak i zdecydowanie projektowi, malarze, rysownicy, fotograficy, ceramicy, artyści tkaniny, papieru, projektanci scenografii, kostiumów, autorzy instalacji, twórcy i współtwórcy filmów” [s. 3], natomiast według Piotra Rypsona „Książka artystyczna to dość umowny termin oznaczający różnorodne eksperymenty w 20. wieku z przestrzenią zapisu, tekstu, lub tekstu połączonego z obrazem [s. 11]. Zasadnicza część publikacji zawiera zdjęcia pokazanych na wystawie dzieł oraz towarzyszące im refleksje twórców. Zwraca uwagę interesująca szata graficzna tomu.

W niebanalny sposób Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu uczciła 120-lecie istnienia zabytkowego budynku biblioteki, wydając okolicznościową publikację w 120 numerowanych egzemplarzach, pomyślaną jako ilustrowany notatnik czy też szkicownik, zatytułowaną *BrUlion* (Szulc, red. 2022). Powstały w latach 1899-1902 według projektu Karla Hinckeldeyna budynek Kaiser Wilhelm Bibliotek miał łączyć funkcje biblioteki naukowej i publicznej. W 1919 r. pruska biblioteka stała się częścią Uniwersytetu Poznańskiego. Ilustracyjną warstwę wydawnictwa stanowią fotografie gmachu biblioteki, unikatowych detali architektonicznych jego fasady, a także wnętrz poddanych w ostatnich kilkunastu latach zabiegom konserwatorskim i rewitalizacyjnym. Autorami fotografii i opisów są pracownicy księżnicy.

W serii Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego SBP seria „Historyczna” ukazała się praca zbiorowa zatytułowana *Oblicza prasy zielonogórskiej. Konteksty lubuskie* (Chwastyk-Kowalczyk; Buck, red., 2022). Część pierwszą książki, *Refleksje do dziejów...* otwiera artykuł przeglądowy *Prasa lubuska i kultura pamięci pogranicza* (Krzysztof Wasilewski). Także w tej części publikacji m.in. Andrzej Buck zaprezentował stan badań nad prasą lubuską po 1989 r., a Jolanta Chwastyk-Kowalczyk przedstawiła zarys monografii czasopisma *Pro Libris*. W części drugiej, poświęconej wychodzącej w latach 1990-1993 w Zielonej Górze „Gazecie Nowej”, najważniejszej lubuskiej inicjatywie medialnej w tym okresie, znalazł się tekst Małgorzaty Domagały i Moniki Simonjetz *Biblioteki, książki i winiarstwo. Wybrane konteksty regionalne w perspektywie „Gazety Nowej”*. W części trzeciej Przyczynki do badań zawarty został m.in. tekst A. Bucka poświęcony *Zeszytom Teatralnym* Lubuskiego Teatru w Zielonej Górze, a w *Variach* omówione zostały badania nad kwartalnikiem *Pro Libris* (Robert Rudiak).

Przedstawione w artykułach w książce *Oblicza prasy zielonogórskiej* czasopismo *Pro Libris* doczekało się także szerszego, monograficznego opracowania zatytułowanego „*Pro Libris*”. *Lubuskie Pismo Literacko-Kultu-*

ralne (2001-2021) (Chwastyk-Kowalczyk, 2022). W omawianym periodyku prezentowane są utwory literackie autorów polskich i obcych, głównie niemieckich, dokonania artystyczne w dziedzinie sztuk plastycznych oraz wydarzenia kulturalne na pograniczu polsko-niemieckim. Autorka przedstawiła genezę pisma i jego cechy formalno-wydawnicze, przemiany jakim ulegało w ciągu omawianego dwudziestolecia, ludzi z nim związanych, a także dokonała ilościowej i jakościowej analizy zawartości. W jednym z rozdziałów zawarto charakterystykę numerów specjalnych czasopisma poświęconych zagadnieniom współpracy w zakresie szeroko pojętej kultury po obu stronach Odry i Nysy Łużyckiej.

KSIAŻKI OMÓWIONE

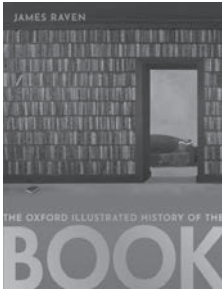
- Chwastyk-Kowalczyk, Jolanta (2022). *„Pro Libris”. Lubuskie Pismo Literacko-Kulturalne (2001-2021)*. Warszawa: Wydaw. Naukowe i Edukacyjne SBP, 167 s, il. Seria Historyczna; 9. ISBN 978-83-65741-82-0.
- Chwastyk-Kowalczyk, Jolanta; Buck, Andrzej, red. (2022). *Oblicza prasy zielonogórskiej. Konteksty lubuskie*. Warszawa: Wydaw. Naukowe i Edukacyjne SBP; Zielona Góra: Pro Libris, 351 s., il. Seria Historyczna; 12. ISBN 978-83-65741-91-2.
- Krzesaj Marcin, Jańdziak Anna (2022). *Informacja – dobro publiczne czy prywatne. Nowe wyzwania. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Andrzejowi Czerwińskiemu*. Opole: Wydaw. Uniwersytetu Opolskiego, 224 s. ISBN 978-83-7395-978-1.
- Ogólnopolski Przegląd Sztuki Książki OPSK, (2022). Teksty Anita Wincencjusz-Patyna, Piotr Rypson. Wrocław: Akademia Sztuk Pięknych im. Eugeniusza Gepperta, 207 s., il. ISBN 978-83-67584-07-4.
- Piątkowski, Sebastian; Trojanowska, Marta Wiktoria (2022). *Stulecie Miejskiej Biblioteki Publicznej w Radomiu*. Radom: Miejska Biblioteka Publiczna; Instytut Technologii Eksploatacji, 482 s., il. ISBN 978-83-63751-68-5.
- Sadowska, Jadwiga, red. (2023). *Zostawili swój ślad ... Bibliotekarze zmarli w latach 2019-2022*. Warszawa: Wydaw. Naukowe i Edukacyjne SBP, 375 s., il. Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych; 18. ISBN 978-83-65741-95-0.
- Szulc, Alicja, red. (2022), *BrUllion*. Poznań: Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu, [379] s. il. ISBN 978-83-60961-28-5.
- Wolton, Dominique (2022). *Informacja i komunikacja*. Tł. Marcin Frybes; red. nauk. Małgorzata Jacyno. Warszawa: Oficyna Naukowa, XXIII, 100 s. Mutacje Kapitalizmu. ISBN 978-83-66056-72-5.
- Zawadzki, Wojciech, red. (2023). *Książka w Prusach Królewskich*. Pelplin, Wydaw. „Bernardinum”, 519 s, il. ISBN 978-83-8333-080-8.

Barbara Koryś

Tekst wpłynął do Redakcji 16 listopada 2023 r.

Z LEKTUR ZAGRANICZNYCH

REWELACJA!!! [*****]

James Raven: *The Oxford Illustrated History of the Book*. Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 430, ISBN 978-0-19-870299-3.

Dzieje książki jako narzędzia transmisji treści są długie i różnorodne. W wielu krajach były rozmaicie referowane, często w sposób bardzo interesujący i wyczerpujący, a nieraz na wysokim poziomie merytorycznym oraz naukowym. Także u nas – że przypomnę *Encyklopedię książki* [T. 1-2, Wrocław 2017, Wydaw. Uniwersytetu Wrocławskiego]. Wśród wielojęzycznych publikacji na ten temat, które znam, ta nasza dwutomówka prezentuje się co najmniej godziwie.

Ogólnie biorąc, są to w sumie razem ujęcia syntetyczne, odtwarzające przebieg rozwoju międzyludzkiej komunikacji pisemnej, a także manifestacji intelektualnej – w wieloetapowym ujęciu. Jednak daleko nie wszystko zostało już na ten temat powiedziane oraz napisane. Tym bardziej więc za rewelacyjne uważam dokonanie, za które ze wsparciem 15 profesorów z całego świata wziął się James Raven, emerytowany profesor Cambridge University oraz University of Essex, spisując od nowa losy książki jako takiej i do pisemnych opinii dodając mnogie, świetne ilustracje. To jest najciekawsza książkowa publikacja, jaką na ten temat zdarzyło mi się spotkać.

Raven oraz współautorzy odtwarzają dzieje książki, ale to są zarazem dzieje społecznego porozumienia, które do dzisiaj różnicowało się jak nigdy przedtem i na tym zapewne różnicowanie jeszcze nie dobiegło końca. Początki zaś funkcjonowania książki autorzy lokują o 5000 lat przed współczesnością, dodając komentarz, że to prawdopodobnie nie koniec zmian. A zaczęło się – jak sugeruje Raven – od trzech równoległych systemów protoksiążkowych. Nad Eufratem powstał układ sumeryjski, nad Nilem egipski, a nad Żółtą Rzeką – chiński. Jednak nikt autorytatywnie nie określił, że to już koniec zmian.

Megalomańsko zapatrzeni w Europę Zachodnią oraz Centralną uznaliśmy, że to co tutaj widać, to jest wizerunek całego książkowego świata. Książka renesansowa zwolniła miejsce dla książki barokowej, a ta – dla oświeceniowej i wreszcie dla nowożytnej. W efekcie mamy to co mamy, jednak Raven i współautorzy sugerują, że do końca przeobrażeń jeszcze daleko.

Na rozwojowej drodze książki, także tu w Europie, były jeszcze inne zmiany. W Europie Wschodniej książek było niewiele i pojawiły się z opóźnieniem. Polsko-litewska edycja *Biblii* pochodzi z 1580 r. Manuskrypty słowiańskie, jakkolwiek nieliczne, były ciekawe edytorsko i łączyły teksty pisemne z ilustracjami. Jak zauważył Jan Pirożyński [to jedyny polski bibliolog wspomniany w tej książce], wydawców polskich chwalać, zwłaszcza tych z Krakowa oraz z Wrocławia.

Ale czasy nie sprzyjały ani książkom, ani bibliotekom. Niszczeniu ich sprzyjało odstępstwo od kultury pogańskiej i nawiązywanie do judaizmu. Największe straty miały miejsce w Konstantynopolu. Duża część tamtejszych bibliotek spłonęła w 1204 r., potem w 1672 r., a w 1944 r. działania wojenne dokonały reszty. Ze starych książek greckich oraz manuskryptów nie zostało nic.

Książka Ravena i współautorów porządkuje oraz dopełnia europejską perspektywę dziejów książki, ale wkracza też fragmentarycznie – i to jest bardzo ciekawe – na obszary azjatyckie. W ujęciu historycznym.

Generalnie wygląda na to, że od XIV stulecia prym wiodły tam Chiny, pomimo ostrej cenzury oraz zupełnie innego pisma niż to, które zawładnęło Europą. Książki były ilustrowane, a różnorodność treści znaczna. Ale masowego odbioru nie było.

Inaczej niż w Korei, gdzie miała miejsce prawdziwa eksplozja piśmiennictwa. Być może za sprawą zastosowania ruchomych czcionek metalowych, albo w następstwie treści: wydawano masowo piśmiennictwo budyjskie.

W Japonii między XVII a XVIII stuleciem miał miejsce imponujący rozwój piśmiennictwa. Przodowały miasta Osaka i Kyoto. Rządowe próby wprowadzenia cenzury okazały się nieskuteczne.

Pismo wprowadzono w krajach azjatyckich już w VIII w. – tam gdzie dominował islam: z użytkowaniem języka arabskiego. Przekaz był pionowy i od strony prawej do lewej. Zastosowano też odstęp, które wyodrębniały słowa z całych fraz.

Od XIX stulecia w produkcji książki uczestniczyły pracownie rzemieślnicze i artystyczne, a wcześniej – bo już od XIV w. – standardowe były atelier dla książek. Najlepsze książki produkowano w Iranie, po persku, i były coraz popularniejsze. Od połowy XV w. wykorzystywano tam już papier. Kaligrafów na ogół szanowano. Najsłynniejszym z nich był Mustafa Izzet (1801-1876).

Druk rozwinął się dopiero później, już z wykorzystaniem papieru. Madras i Kalkuta: to były ośrodki wykorzystujące język angielski, głównie dla celów edukacyjnych. Pojawiły się książki także w innych krajach oraz w językach lokalnych. Indie, Pakistan, Bangladesz, Nepal, Sri Lanka oraz Afganistan – było tego sporo i w znacznej różnorodności. Przeważały święto-

bliwe poematy, zwłaszcza w języku hindi oraz teksty do porannych i wieczornych recytacji rodzinnych.

Pierwsza książka drukowana ukazała się w 1593 r. na Filipinach, ale następne dopiero w 1602 r. Po 1800 r. zaczęła się *indianizacja* tamtejszego piśmiennictwa – z głównymi ośrodkami w Bombaju oraz w Kalkucie. Sytuację zmieniło uzyskanie przez Indie niepodległości w 1947 r.

W Europie Zachodniej oraz w USA nastąpił rozwój produkcji książki na skalę przemysłową. Zmieniła się technologia, potrzebni byli pracownicy umiejący czytać, a obieg książki miał już charakter w pełni komercyjny. Także biblioteczny – bo korzystanie z bibliotek było odpłatne. Pojawiły się masowe katalogi bibliotek oraz reklamy książek; dokonał się niebywały rozwój bibliotekarstwa.

Nastąpiła inwazja literatury fikcjonalnej. Autorom płacono na trzy sposoby. Bywało częściowe honorarium dla autora według ustaleń z góry, uzgodniony podział wpływów między autora i wydawcę albo odpłatność dla autora zgodnie z jego autorytetem na rynku książki.

Dla czytania ważne było utworzenie sieci bibliotek publicznych oraz kawiarni literackich, a więc załączków systemu książki. Powstały też scalające w sieć biblioteki narodowe, więc dostępność książek rosła z każdym rokiem.

Swoją siłę ujawniły gazety i czasopisma: to już była inna panorama. Ale przede wszystkim dała o sobie znać inwazja literatury pięknej i to w kontekście dramatycznym. Najprzód w Genewie znaleziono zwłoki 19-latka, który popełnił samobójstwo, a potem to samo miało miejsce w Londynie oraz w innych miejscach na świecie. Przy zwłokach znajdowano dowody, że źródłem wszystkich tych samobójstw była epistolarna powieść J.W. Goethego *Cierpienia młodego Wertera*. Chyba nigdy przedtem ani potem nie było tak porażającej reakcji na książkę.

Jednak rekordy masowości w świecie książki biła *Biblia*, a zaraz po niej *Mała czerwona książeczka*, wydana drukiem po chińsku w latach 1966-1971 w nakładzie miliarda egzemplarzy. Użycie drewnianych ruchomych czcionek oraz papieru umożliwiło Chińczykom tani druk, ale adaptacja do języka chińskiego nie była łatwa. Ośrodkiem wiodącym był tam Szanghaj. Najliczniejsze edycje to słowniki chińsko-japoński: bardzo duża z 1975 r. oraz ogromna z lat 1986-2010. Równolegle dobrze rozwijała się produkcja edytorska w Japonii, osiągając w 1910 r. 41 600 publikacji.

Tokio przetrzymało trzęsienie ziemi w 1923 r. W trzy lata później zaczęto wydawać tam *Zbiór współczesnej literatury japońskiej*, a potem w 57 tomach *Antologię literatury światowej*. Po wojnie ludzie ustawiali się po książki w kolejkach. W rok po wojnie wydano opowieść *Mighty Atom*, cieszącą się niebywałym powodzeniem.

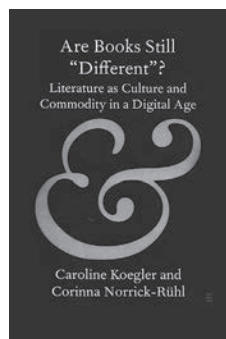
W Korei teksty po koreańsku zaczęły ukazywać się dopiero na przełomie XIX i XX w., ku niezadowoleniu Japonii. Pierwszą koreańską powieść

w formie książki wydano dopiero w 1938 r. W 1984 r. produkcja tytułów koreańskich osiągnęła 30 tys., 22% były to tłumaczenia w tym 60% stanowiły tłumaczenia z języka japońskiego.

Po 1986 r. obieg informacji uległ technologizowaniu, tymczasem jednak zaostrzyła się cenzura w Chinach, w Japonii, w Rosji oraz w Niemczech, a także w Ameryce Południowej i nawet w Afryce. Kontrowersje wzbudzały translacje, a piratami przekładów obwołano Szwedów. Jakkolwiek od 1908 r. tłumacz był uważany za współautora. Copyright wspierali pisarze amerykańscy Dickens, Twain, Cooper oraz Conrad [w książce nie ma wzmianki, że Conrad to Polak].

Wydawało się, że książka nie jest zagrożona. Ale od 1935 r. zaczęła funkcjonować seria taniej – lecz edytorsko solidnej – książki *Penguin Books* i trochę zburzyła ten nowy porządek. Dominują książki edukacyjne – poza Afryką – i prawie wszędzie prym wiedzie Google, powszechnie obwiniane o piractwo. Tego zlekceważyć nie można.

CO DALEJ? [**]

Caroline Koegler, Corinna Norrick-Rühl: *Are Books Still "Different"? Literature as Culture and Commodity in a Digital Age (Elements in Publishing and Book Culture)*. Cambridge 2023, s.109 ISBN 978-1-108-98712-7.

Odpowiedzieć na to pytanie próbują dwie anglojęzyczne wykładowczynie z niemieckiego uniwersytetu w Munster. Nie bez trudu, bo też już sama identyfikacja zróżnicowanych nowości okazuje się skomplikowana. Widać to choćby w samym fakcie, że w wydaniu tej niewielkiej objętościowo książki brały udział osoby i instytucje z Anglii, USA, Niemiec, Australii, Kanady oraz Singapuru.

Autorki cofają się do 2019 r., kiedy to w pozornie uporządkowany świat książki wkraść się sporo bałaganu. Liczącą się w świecie nagrodę Booker Prize otrzymała Mulatka Bernardine Evaristo – profesor kreatywnego pisania – znana i u nas z opowieści *Dziewczyna, kobieta, inna*.

Propozycja Evaristo była odmienna od ówczesnej anglojęzycznej praktyki literackiej – takiej formy nie proponował wcześniej nikt. Z drugiej zaś: w literaturze angielskiej i to na eksponowanym miejscu, pojawiła się autorka z afrykańskimi korzeniami. I już choćby to zasygnalizowało odmienną książkową ofertę, jednak nie wyczerpując rejestru różnic w pełni.

Na rynku książki dokonał się wtedy przełom na rzecz piszących kobiet z Azji oraz z Afryki, no i to była najważniejsza wtedy odmienną wyjątkowość

poza krąg autorów białych i wywodzących się z klasy średniej. Natomiast teksty autorów czarnych były dostosowane do gustów czytelników również białych. Zróznicowanie było zatem i jest niewielkie.

Czy książki to inny rodzaj towaru – coś jak święte ikony? Bo księgarzy uważano za lepszych sprzedawców, czy nadal tak jest? Ponieważ podczas pandemii do handlowania książką dopuszczono więcej handlarzy. Oraz czy książki są nadal ponadczasowo odmienne, ponieważ publikowane także w sieci. Chociaż bowiem księgarń przybywało, to jednak bibliotek już niekoniecznie.

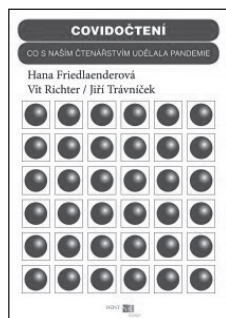
W Kanadzie rynek książki był chroniony. Po 2014 r. pojawiło się prawo edytorskie w Izraelu. Na Węgrzech i w Danii trwa dyskusja, czy to w ogóle potrzebne. Unia Europejska nie sprzeciwia się, jeżeli nie ma sprzeciwów członkowskich.

Natomiast trzeba uświadomić sobie, jaka jest różnica między książkami a literaturą. No bo to książki są odmienne. Również te w formie digitalnej. To jest nowy, skomplikowany świat, gdzie czytanie odzyska swoją rangę, albo ulegnie marginalizacji. Tak jak marginalizuje się marketing książek, przynajmniej w Niemczech, zwłaszcza wydawanych przez autorki z Afryki i Azji.

Pisanie czarnym kobietom zaszczyliły autorki przyjezdne z Afryki. Faktami przełomowymi były nagrody dla Toni Morrison – Pulitzera w 1988 r. oraz Nobla w 1993 r. To na pewno nadało tym książkom charakter odmienności i wzmoгло odbiór na nieznaną wcześniej skalę.

Książka to coś innego niż towar oraz coś innego niż literatura. Książka to nie to samo co obiekt ani tekst – bądź też merytoryczna transmisja treści albo obiegowe doświadczenie. To coś znacznie więcej: przedmiot, treść, zbiór idei. Trudno zgadnąć co wyznacza jej odmiennosc. Może dlatego tak długo żyje. I nie wiemy, co z nią będzie dalej.

PANDEMIOTEKARSTWO [***]

Hana Friedlaenderová, Vít Richter, Jiří Trávniček: *Covidočtení. Co s naším čtenářstvím udělala pandemie*. Praha – Brno: Host, 2022, s.80 ISBN 978-80-275-1095-5 \ 978-80-7050-761-2.

Czesi to nasi najbliżsi sąsiedzi, ale o tamtejszej sytuacji w społecznym komunikowaniu wiemy stosunkowo niewiele i szkoda, że nieco zwiększona porcja informacji na ten temat pojawiła się akurat w momencie niekoniecznie najszcześniejszym, bo na spotkanie z pandemią. Ale to jest/była okoliczność powszechna,

pozwalająca odnieść się do wielu innych, nie tylko sąsiadów. Bo prawie wszyscy, niemal wszędzie, usiłowali jakoś sobie z tą pandemią poradzić.

Czeskie wysiłki w tym zakresie opisał troje autorów. Specjalistka w zakresie czytelnictwa dzieci i młodzieży H. Friedlaenderová, dyrektor Biblioteki Narodowej V. Richter, oraz szeroko znany w całej Europie prof. dr hab. J. Trávníček. Rezultaty ich obserwacji warte są u nas szczególnej uwagi ze względu na liczne i daleko zaawansowane zbieżności z tym, co widać w Polsce. Czesi czytali i czytają dwa razy więcej książek niż Polacy i specjalnej redukcji w tym zakresie nie widać. Z pandemią usiłowali i nadal próbują radzić sobie jak wszyscy, nie gorzej niż my, co im się wcale nieźle udaje.

Podstawą tamtejszych opinii były obserwacje wydarzeń bieżących oraz specjalne badania przebiegu wydarzeń najnowszych na zbiorowości 1005 osób w okresie 5-10 lutego 2021 r., zbieżne z wynikami szeregu innych ustaleń w Europie.

Po 1989 r. nastąpił tam wyraźny rozwój czytelnictwa. Mniej więcej 78% generacji 15+ czytało co najmniej jedną książkę rocznie; dziennie to było około 30 minut, natomiast zredukowało się czytanie czasopism. Przeważały lektury rekreacyjne, nastąpił jednak spadek użytkowania bibliotek publicznych oraz czytania w wieku średnim.

COVID-19 otworzył szerzej dostęp do książki w rozmaitych formach, szczególnie online – podobnie jak w innych krajach – oraz do zasobów Biblioteki Narodowej. U nas takiego otwarcia nie odnotowano. Natomiast nastawienia lekturowe miały charakter mieszany, hybrydalny i nie da się powiedzieć, żeby to był istotny postęp czytelniczy. Prawie połowa populacji (40%) czytała siedem (i więcej) książek rocznie. Rekordy biła autobiograficzna opowieść Betty MacDonald *Vejce a ja* (17 wydań) 51 przeczytań oraz *Przygody dobrego wojaka Szwejka* (44 przeczytania). Wśród autorów czołówka to Michal Viewegh, Agatha Christie oraz Erich Maria Remarque. Wyżyny intelektualne to nie były.

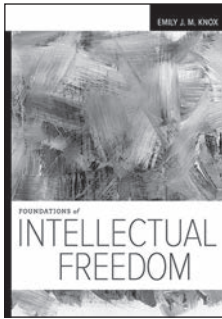
Im wyższe wykształcenie, tym czytanie intensywniejsze. Ale zasadniczych zmian w czytelnictwie pod wpływem Covidu nie zauważono. Zmniejszyło się trochę bezpośrednio korzystanie z bibliotek, wzrosło – użytkowanie online, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Wzmogło się czytanie krótkich i posegmentowanych tekstów przez internet. Natomiast zamykanie bibliotek oraz księgarń uznano za dokuczliwą przeszkodę, bo zredukowały się w ten sposób również bezpośrednio kontakty.

Najwięcej zmian nastąpiło w obszarze czytelnictwa digitalnego. Digitalne nawyki wzrosły także wśród najstarszych. Ale największe zmiany dokonały się w grupie najmłodszych [15-24 lata]. Jak ukształtuje się rzeczywistość po pandemii? W Republice Czeskiej, w Polsce, na świecie? Zobaczymy. Zmiany dotknęły wszak obszarów głęboko w praktyce zagrzebanych. W kontekście międzynarodowym wzrosło kupowanie książek

oraz używanie bibliotek publicznych i używanie komunikacji digitalnej. To jest teraz trochę inny świat. A najwięcej zmian było w najmłodszej grupie wiekowej; nie tylko wśród Czechów – u nas też.

W tej czeskiej książce jest sporo przywołań z piśmiennictwa czeskiego (26) oraz angielskiego (24), a także z polskiego (6) oraz z niemieckiego (5). Okazji do porównań jest więc sporo.

PRAWO MYŚLENIA I WYPOWIEDZI [***]

Emily J.M. Knox: *Foundations of Intellectual Freedom*. Chicago; ALA Neal-Schuman, 2023, s. 127. ISBN 978-0-8389-2783-9.

Pojęcie intelektualnej swobody bywa rozumiane bardzo rozmaicie, szczególnie w USA, ale w wielu innych krajach również. To ma być nieskrępowany rynek pomysłów i na nim skupiłem się właśnie, czytając opinię Emily Knox, która funkcjonuje jako profesor nadzwyczajny na wydziale informacji University of Illinois w Urbana-Champaign.

Jednak w ogóle, w skali globalnej, to jest prawo pozyskiwania oraz wyrażania wszelkich informacji. Prawo wiedzy oraz prawo serwowania dowolnych treści, więc prawo myślenia jak kto chce, bez obaw wobec innych. Art. 19 deklaracji Narodów Zjednoczonych sugeruje, że każdy ma prawo do swobodnej opinii własnej, wyrażanej w dowolnej formie. W bibliotekarstwie to jest prawo obiegu treści i prawo dostępu do niej. Czyli odprysk zawodowej etyki, a Knox zajmowała się etyką edytorską i bibliotekarską. Opublikowała na ten temat książkę *Book Banning in 21st-Century America*.

W bibliotekarstwie jako cenzura ujawnia się każde tłumienie treści i wartości, rządowe albo grupowe, względnie prywatne. Są różne rodzaje cenzury: zachowania wybiórcze, redagowanie (korekcyjne), przenoszenie oraz usuwanie. Z kolei swoboda intelektualna ma swoje granice: wysokie/niskie, teoretyczne/praktyczne, specjalne/uniwersalne, prywatne/publiczne, dopuszczalne/nieprzekraczalne. Jak zatem widać, w opinii tej autorki ingerencje w przekaz oraz w odbiór treści mają charakter nie tylko intencjonalny.

W obiegu treści ważny jest język, bo wszystkie wiadomości mają charakter językowy; te zakazane oraz te trudne do zrozumienia też. Tym bardziej to skomplikowane, jeżeli odbiorcami są dzieci.

Pojęcie wolności informacyjnej można rozumieć na różne sposoby. Jako swobodę wypowiedzi, jako dostęp do treści oraz jako prywatność

wymiany informacji. Przed 1990 r. ograniczeń przepływu treści było niewiele, a pojęcia intelektualnej swobody w ogóle nie używano.

Bibliotekarski kodeks etyczny z 1939 r. zalecał ostrożność w ocenach i w postępowaniu; rozluźnienie kajdan nastąpiło dopiero w 1998 r. Przez cały czas przewijał się wątek ostrzegawczy – nie wiadomo z góry, czy tekst wywoła entuzjazm, czy przygnębienie, szczególnie w zbiorowościach marginalizowanych.

I jak wobec tego kształtować zasoby biblioteczne?

Biblioteki powinny być ogrodami, a nie labiryntami prawdy. Regiony biedniejsze mają gorszy dostęp do treści. Który kształtują bibliotekarze, bynajmniej nie według własnych gustów, ale powinni znać zainteresowania środowiska. Kształtujące się według krajów, regionów, a także rasy, płci oraz zarobków. Część treści jest regulowana i rozpowszechniana na skalę niewielką, ale część na skalę ogólnokrajową, a nawet międzynarodową.

Pojęcie i funkcja cenzora ma swoją historię – od czasów starożytnego Rzymu. Cenzor to ten, kto pilnuje moralności. Pierwsi byli w Rzymie, ale funkcjonowali również w Chinach, gdzie czytających zakazane książki palono. Potem instytucją cenzorską stał się kościół katolicki. W różnych okresach zakazywano czytania tekstów Lutra, Kazantsakisa i Scorsese.

Bibliotekarze często bywali (oraz są) w rozterce, co z biblioteki usunąć, a co postawić. Zwłaszcza naturalistyczną prozę. Przestrzegając obszarów wolności: prawa dowolnego wyrażania, prawa do szacunku, prawa wolności od lęku oraz prawa niezależności od tendencyjności.

Rzecz w tym, że informacje biblioteczne w pewnym stopniu mają charakter prywatny. Wiadomo co kto czyta, z czego korzysta, do czego zagląda. Są treści uważane (słusznie bądź nie) za nieprzyzwoite lub wręcz niewskazane dla dzieci. Kto ma decydować o odmowie udostępniania i na jakiej podstawie?

Ogólne autorskie prawo ramowe to copyright, które w Anglii uzyskała najpierw drukarstwo – z 14-letnią ochroną uprawnień. W USA ochrona ma miejsce dopóki autor żyje i ponadto jeszcze 70 lat. Reguła copyright obowiązuje teraz właściwie wszędzie. Z ewentualnym odejściem ku Open Access, ale to przenosi koszty z odbiorcy na autora lub wydawcę. Niejakim wyjątkiem w USA było prawo pierwszej sprzedaży, ale zostało poniechane.

W bibliotekarstwie najwyższą wartością była i jest neutralność oraz dbałość o stały rozwój intelektualny kadry zawodowej i wzrost poziomu usług, a także systematyczne wspieranie edukacji ustawicznej. Była długotrwała dyskusja w ALA na temat zniewalającej roli prozy fikcyjnej, która rzekomo sprowadza świadomość publiczności na mylne obszary i tory.

Ten zarzut dotyczy także internetowej transmisji treści, gdzie następuje znaczne *czyszczenie* treści. Zwłaszcza Facebook robi to samoczynnie i trudno nad tym zapanować, bo to są procesy antyintelektualne, gdzie eksponuje się przede wszystkim zakazy i eliminację treści. A w całym informacyjnym świecie jest różnie. Każda informacja mylna to błąd, informacja zła to kłamstwo, a dezinformacja to informacja fałszywa.

W bibliotekarstwie oraz w obszarze wiedzy o informacji główną wartością jest wspieranie swobody intelektualnej. Tak to charakteryzuje się teraz, ale w 1876 r. – kiedy powoływano ALA – wcale tak nie myślano. Odżegnywano się tylko od przekazów marnych, zwłaszcza w odniesieniu do dzieci. Obowiązywały reguły moralności oraz krytykowano neutralność bibliotek. Prawa czytelnika jako pierwsza wprowadziła w 1938 r. Biblioteka Publiczna w Des Moines (USA), a po niej Biblioteka Publiczna w Chicago i potem takie już były podobne reguły w coraz liczniejszych bibliotekach.

Długo trwała dyskusja na temat funkcjonowania w bibliotekach piśmiennictwa fikcjonalnego, zakończona ostatecznie dopuszczeniem do bibliotecznego obiegu. To był jeden z wariantów intelektualnej swobody, akceptowany ostatecznie w 1939 r., z tym że po dyskusji o piśmiennictwie fikcyjnym w bibliotekach rozpoczęły się sprzeczne wypowiedzi na temat bibliotecznego promocyjnego i propagandy.

A potem rozpoczęła się epoka internetu, która bibliotekarstwa oczywiście nie ominęła. W internecie są zapory, selekcyjne i monitorujące przepływy treści; dla swobody myślenia to jest duża szansa oraz duże zagrożenie. Facebook samoczynnie wyciąga treści z przekazów i to jest niepożądany, antyintelektualny nadzór sztucznej inteligencji nad komunikacją. Marginalizujący różne cechy porozumiewających się osób i prowadzący procesy komunikowania oraz odbioru do mechanizmów niemal maszynowych. Dla społeczeństwa oraz dla każdego z nas to nie jest perspektywa zachęcająca.

Ponieważ każdy musi mieć prawo do opinii własnej.

Jacek Wojciechowski

Tekst wpłynął do Redakcji 14 kwietnia 2023 r.

30 listopada 2023 – udział w uroczystości otwarcia XXXI Targów Książki Historycznej w Warszawie oraz ogłoszenia laureatów konkursu o Nagrodę KLIO (Marta Lach)

30 listopada 2023 – udział w konferencji Stowarzyszenia Bibliotek Ukraińskich „A Vision for the Future” (Jerzy Woźniakiewicz)

4 grudnia 2023 – udział w Jubileuszu 100-lecia Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu (Aldona Zawałkiewicz)

8 grudnia 2023 – udział w obchodach 85-lecia Miejskiej Biblioteki Publicznej im. M. Wańkowicza w Stalowej Woli (Bożena Lech-Jabłońska)

GRANTY

1) W ramach programu MEiN: Społeczna Odpowiedzialność Nauki.

- Informacja i komunikacja – popularyzacja badań naukowych i rozwiązań technologicznych

Projekt realizowany przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w latach 2022-2023 skupiał się na dwóch głównych obszarach: popularyzacji prac naukowych z dziedziny nauk o komunikacji społecznej i mediach oraz promowaniu innowacyjnych rozwiązań technologicznych w praktyce bibliotecznej. Inicjatywa stanowiła odpowiedź na potrzebę zaangażowania nauki w spełnianie oczekiwań społecznych oraz wdrażania technologii mających istotne znaczenie dla rozwoju społeczeństwa wiedzy.

Projekt promował rozwiązania, które mogą znacząco przyczynić się do usprawnienia i rozwoju bibliotek. W ramach zadania zrealizowano 12 otwartych wykładów online, opracowanych i wygłoszonych przez badaczy z głównych ośrodków naukowych w Polsce. W wykładach wzięło udział ponad 1000 bibliotekarzy z różnych typów bibliotek. Wykłady są dostępne na stronie projektu www.sbp.pl/ik wraz z prezentacjami w języku polskim i angielskim oraz podcastami. Pakiet podcastów zawiera kilka inspirujących dyskusji, w których teoretycy wychodzą naprzeciw praktykom. Rozmowy dotyczą rozwiązań, które można wykorzystać nie tylko w pracy bibliotekarskiej.

Projekt wpisuje się w długofalowe cele Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich i daje szansę na rozwój wymiany doświadczeń między środowiskiem naukowym a bibliotekarskim.

Warto też podkreślić, że projekt nie skupia się tylko na aktualnej wiedzy w obszarze informacji i komunikacji w Polsce, ale także przybliża światowe osiągnięcia w tej dziedzinie. Dzięki temu bibliotekarze mają możliwość zapoznania się z międzynarodowymi trendami i innowacjami. Informacja o projekcie kierowana też była do środowiska międzynarodowego poprzez anglojęzyczne newslettery oraz informacje w języku angielskim zamieszczone w czasopismach „ZIN” i „Przegląd Biblioteczny”.

Projekt „Informacja i komunikacja – popularyzacja badań naukowych i rozwiązań technologicznych” dofinansowano ze środków budżetu państwa w ramach programu Ministra Edukacji i Nauki pod nazwą „Społeczna odpowiedzialność nauki” nr projektu

SONP/SN/549779/2022 | kwota dofinansowania 67 000 zł | całkowita wartość projektu 80 000 zł

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

- Bibliografia fonografii polskiej (1878-2024) – rozbudowa bazy i zwiększenie zasięgu udostępniania

Głównym celem projektu jest opracowanie i udostępnienie materiału źródłowego do badań fonografii polskiej poprzez rozbudowę istniejącej bazy danych (Bibliografia fonografii polskiej) o 7 tys. nowych źródeł bibliograficznych oraz jej modernizację, polegającą na poprawie dostępności opisów bibliograficznych, przygotowanych w latach 2016-2017, które z uwagi na przestarzałą już formę prezentacji są obecnie wykorzystywane w ograniczonym zakresie. Efektem dodatkowym będzie zgromadzenie w jednej bazie (posadowionej na stronie projektu), w otwartym dostępie, materiału źródłowego, przydatnego do uzupełnienia dyskografii polskich firm fonograficznych i polskich muzyków. Zebrany materiał może służyć ponadto badaniom muzykologicznym, kulturoznawczym i historycznym z zakresu wykonawstwa muzycznego, w tym repertuaru nagrań dźwiękowych, aktywności artystów, recepcji fonografii, funkcjonowania polskiego przemysłu muzycznego, rozwoju technik audiowizualnych itp.

Krąg odbiorców projektu jest szeroki: od naukowców i studentów, aż po inne osoby zawodowo lub amatorsko związane z fonografią i muzyką, np. pedagogów, melomanów, kolekcjonerów, którzy kompletują i udostępniają w przestrzeni publicznej informacje dot. polskich zasobów fonograficznych.

Strona projektu: <https://fonografia.sbp.pl/pl/>

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Społeczna odpowiedzialność nauki II”

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

2) W ramach programu MEiN: Doskonała Nauka II.

- Wydanie monografii *Marketing w działalności bibliotecznej* w formie ebooka

Praca zbiorowa pod redakcją prof. Mai Wojciechowskiej adresowana jest do szerokiego grona odbiorców: pracowników naukowych w zakresie bibliologii, informatologii, komunikacji społecznej, zainteresowanych badaniami z zakresu marketingu i jego związków z kulturą, a także bibliotekarzy praktyków oraz studentów. Rozdziały zgrupowano w następujących blokach tematycznych:

- Wprowadzenie do zagadnień marketingu
- Zakres i funkcje marketingu bibliotecznego
- Komunikacja z klientem biblioteki
- Elementy marketingu w wewnętrznych procesach zarządzania biblioteką
- Znaczenie marketingu bibliotecznego w relacjach z otoczeniem zewnętrznym

- Elektroniczne i wizualne formy marketingu bibliotecznego
- Wybrane zagadnienia zarządzania marketingiem w środowisku bibliotek
- Doświadczenia bibliotek w obszarze działalności marketingowej.

Projekt dofinansowany ze środków budżetu państwa, przyznanych przez Ministra Edukacji i Nauki w ramach Programu „Doskonała Nauka II”

3) W ramach programu MEiN: Rozwój Czasopism Naukowych.

- „Przegląd Biblioteczny” – numer specjalny

Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego” przygotowuje wydanie kolejnego anglojęzycznego zeszytu specjalnego kwartalnika. Tematyka planowanego numeru będzie poświęcona zagadnieniom osób z szeroko rozumianymi niepełnosprawnościami i udziałowi polskich bibliotek w minimalizowaniu tych problemów.

- „Zagadnienia Informacji Naukowej – Studia Informacyjne”

Zachęcamy do lektury nr 1/2023 czasopisma. Numer zawiera teksty prezentujące wyniki różnorodnych badań realizowanych obecnie na gruncie polskiej informatologii i dyscyplin pokrewnych. Zagadnienia dotyczą między innymi:

- walk informacyjnych
- wpływu kryzysów zewnętrznych na początkujących naukowców
- oddziaływanie COVID-19 na kompetencje i zachowania informacyjne osób w trudnej sytuacji.

W numerze również sprawozdanie z chorwackiej majowej konferencji Libraries in the Digital Age, oraz recenzja książki pt. *Badanie architektury informacji na przykładzie radia akademickiego. User Experience i User Interface*.

Strona czasopisma: <http://www.ojs.sbp.pl/index.php/zin/index>

4) W ramach programów MKiDN.

- Realizacja XIX i XX edycji programu Tygodnia Bibliotek

Webinarium podsumowujące Tydzień Bibliotek 2023 odbyło się 10 listopada. Spotkanie rozpoczęła dr Barbara Budyńska krótkim podsumowaniem zrealizowanych wydarzeń. Kolejnym punktem programu były wystąpienia laureatów konkursu na kampanię społeczno-edukacyjną. Justyna Rudomina i Monika Jabłuszewska ze Szkoły Podstawowej nr 2 im. Jana Pawła II w Suchym Lesie przedstawiły projekt „Moje, twoje, nasze inspiracje – sucholeski Tydzień Bibliotek”. Zbigniew Pacho z Miejskiej Biblioteki Publicznej im. św. Jana Pawła II w Rawie Mazowieckiej podzielił się inicjatywą „Biblioteka Rawa = Dobra Zabawa”. Karo-

lina Błaszczak-Modzelewska z Miejskiej Biblioteki Publicznej w Legionowie opowiedziała o *Bibliotece jako domu inicjatyw*. Monika Chudzik z Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Hannie przedstawiła projekt „Książka, to nie tylko tekst”. Wystąpienia laureatów konkursu dostarczyły uczestnikom webinarium przykładów udanych kampanii społeczno-edukacyjnych, dowodząc przy tym kreatywności i zaangażowania lokalnych społeczności w organizację wydarzeń.

W dalszej części spotkania wystąpiła Paulina Bandura reprezentująca OSDW Azymut. Zaakcentowała kluczową rolę współpracy pomiędzy różnymi instytucjami w promocji czytelnictwa.

Aldona Zawałkiewicz, dyrektor Biura ZG SBP, przedstawiła wyniki ankiety podsumowującej Tydzień Bibliotek, dostarczając uczestnikom cennych informacji uzyskanych od organizatorów wydarzeń Tygodnia Bibliotek.

Na zakończenie webinarium dr Barbara Budyńska podsumowała spotkanie, podkreślając fundamentalne znaczenie bibliotek w społeczeństwie oraz ich stałą rolę jako miejsc aktywizujących społeczność lokalną i inspirujących rozwój czytelnictwa.

Zapraszamy na stronę <http://tydzienbibliotek.sbp.pl/>, na której znajduje się nagranie webinarium.

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego.

- Wydawanie czasopisma naukowego „Przegląd Biblioteczny” w latach 2023-2025 i poprawa jego dostępności

Dofinansowanie obejmuje wydawanie czasopisma „Przegląd Biblioteczny” w wersji drukowanej i elektronicznej. Wersja elektroniczna publikowana jest w formacie PDF, który umożliwia przeglądanie zawartości czasopisma na smartfonach, iPhoneach, i e-czytnikach. Artykuły zamieszczane są po upływie sześciu miesięcy w otwartym dostępie, na stronie czasopisma (<http://ojs.sbp.pl/index.php/pb>), dostosowanej do wymogów WCAG. Strona oferuje także dostęp do pełnych tekstów roczników archiwalnych. Dzięki dofinansowaniu zwiększona zostanie liczba artykułów publikowanych w języku angielskim, w tym prezentujących wyniki polskich badań z zakresu bibliologii i dziedzin pokrewnych.

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

- Wydawanie czasopisma „Poradnik Bibliotekarza”, w wersji papierowej i elektronicznej, w latach 2021-2023

Zadanie dotyczy wydawania w latach 2021-2023 ogólnopolskiego czasopisma branżowego „Poradnik Bibliotekarza” (12 numerów w roku), adresowanego

przede wszystkim do bibliotekarzy z bibliotek publicznych, szkolnych, pedagogicznych oraz instruktorów z domów kultury. Miesięcznik, wydawany przez SBP od 1949 r., prezentuje różnorodne treści z zakresu szeroko pojętego bibliotekarstwa, jako elementu kształtowania kultury współczesnej, praktyczne aspekty zawodu bibliotekarza i jego wpływ na edukację społeczną. Od kilku lat specjalizuje się w upowszechnianiu literatury dla dzieci i młodzieży (stały dział Świat Książki Dziecięcej) oraz nowoczesnych form aktywizacji czytelników i podnoszeniu kompetencji bibliotekarzy w tym zakresie.

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

- Zarządzanie przez kreowanie

Celem projektu było doskonalenie umiejętności pracowników bibliotek w zakresie efektywnego zarządzania placówką kultury. W ramach projektu przeprowadzono cykl szkoleniowy, adresowany do 40 managerów bibliotek publicznych i osób przygotowujących się do tej funkcji. Szkolenia obejmowały podstawy efektywnego zarządzania biblioteką, uwzględniające aspekty prawne, psychologiczne, narzędzia komunikacji i organizacji pracy w zespole, metody rozbudzania kreatywności, umiejętność prowadzenia badań satysfakcji użytkowników bibliotek oraz nawiązywania relacji z otoczeniem.

Realizacja projektu została podzielona na dwa etapy:

I. Część edukacyjną (etap rozwojowy), która składała się z trzech spotkań oraz sześciu szkoleń. W trakcie tej części przeprowadzone zostały szkolenia synchroniczne i asynchroniczne, mające na celu kompleksowe przygotowanie uczestników do efektywnego zarządzania biblioteką (nabycie lub doskonalenie tzw. „kompetencji miękkich”).

II. Część praktyczną – (etap wdrożeniowy), która polegała na opracowaniu i prezentacji autorskich projektów przygotowanych przez uczestników. Projekty dotyczące organizacji i zarządzania wybranymi inicjatywami kulturalnymi, edukacyjnymi, które mogą być wdrożone w bibliotekach oraz stanowić inspirację dla innych bibliotekarzy, zostały zamieszczone na stronie projektu – w zakładce Projekty uczestników: <https://www.sbp.pl/zpk/projekty-uczestnikow>.

Ważnym aspektem było porównanie doświadczeń kadry zarządzającej z wizjami zarządzania prezentowanymi przez osoby początkujące w zarządzaniu. Taka wspólna dyskusja przyniosła obustronne korzyści, dostrzeżenie przez dyrektorów słabych stron obecnego sposobu zarządzania placówką (nadmierna biurokracja, popadanie w rutynę, konserwatyzm), a przez potencjalnych managerów – wieloaspektowości zarządzania zasobami bibliotek.

Ramą dla obu etapów projektu były spotkania:

- (Info)integracja – spotkanie zapoznawcze oraz informacyjne, przedstawiające przebieg projektu
- (Info)sesja – przygotowanie do opracowania projektów wdrożeniowych, kompletowanie zespołów i wybór mentorów

- (Info)certyfikacja – przedstawienie projektów, ewaluacja oraz podsumowanie projektu, docenienie absolwentów kursu

Projekt został bardzo dobrze oceniony w ankiecie ewaluacyjnej. Uczestnicy byli usatysfakcjonowani zarówno tematyką szkoleń, jak i formami wsparcia, wysoko ocenili wiedzę i umiejętności ekspertów. W odpowiedziach na pytania otwarte podkreślali, że wartością dodaną projektu było nawiązanie inspirujących kontaktów zawodowych.

Strona projektu: www.sbp.pl/zpk

Dofinansowano ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

ANALIZA FUNKCJONOWANIA BIBLIOTEK

Celem projektu Analiza Funkcjonowania Bibliotek jest opracowanie i wdrożenie jednolitych metod oraz narzędzi systematycznej oceny działania bibliotek naukowych, pedagogicznych i publicznych opartych na analizie i porównaniach danych statystycznych oraz wskaźników funkcjonalności w obrębie poszczególnych typów bibliotek, włączając w to badania satysfakcji odbiorców usług bibliotecznych. W 2023 r. główne działania obejmowały:

- aktualizację materiałów instruktażowych do prowadzenia badań efektywności (formularze, instrukcje)
- aktualizację materiałów dotyczących badań satysfakcji użytkowników bibliotek (poradnik, ankiety, instrukcje)
- szkolenie nowych administratorów dla bibliotek publicznych
- prowadzenie badań w bibliotekach, prezentację wyników badań na stronie projektu <https://afb.sbp.pl/>
- opracowanie i prezentację raportów (ogólnego i metodologicznego) z badania społecznego wpływu bibliotek publicznych
- opracowanie i udostępnienie materiałów informacyjnych opisujących metodologię badań społecznego wpływu bibliotek oraz narzędzi do ich realizacji
- organizację webinarium dla bibliotek pedagogicznych oraz dla bibliotekarzy z bibliotek naukowych nt. wizualizacji wskaźników funkcjonalności AFBN
- organizację seminarium „Na co liczymy?” (18 września 2023) – z debatą oxfordzką
- organizację bezpłatnych szkoleń: „Badanie wpływu społecznego i ekonomicznego bibliotek publicznych – jak to zrobić?” (9 i 27 listopada 2023); „AFB – rozszyfruj statystyki, zdefiniuj kierunki (1 grudnia 2023)
- organizację webinarium jubileuszowego z okazji 10-lecia projektu AFB (8 grudnia 2023)

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

KONFERENCJE, KURSY, SZKOLENIA

- 14. konferencja z cyklu Automatyzacja Bibliotek pod hasłem „Biblioteki w świecie technologii”

Konferencja odbywała się w dniach 23-24 listopada 2023 r. w formule online. W konferencji wzięło udział 200 osób (bibliotekarzy, prelegentów i sponsorów). Wśród bibliotekarzy największa grupa reprezentowała biblioteki naukowe (46,9%) oraz publiczne (36,52%). Program konferencji podzielony został na cztery sesje tematyczne, które obejmowały nowe spojrzenie na użytkowników, dobre praktyki w zakresie usług bibliotecznych, zarządzanie zasobami cyfrowymi, a także zagadnienia związane z otwartymi zasobami i nauką obywatelską. Uzupełnieniem sesji wykładów były warsztaty.

Pierwszy z nich zatytułowany „SI a codzienność w pracy bibliotekarzy. Czy SI jest nam potrzebna?” odnosił się do roli sztucznej inteligencji (SI) w codziennej pracy bibliotekarzy. Uczestnicy rozważali, czy SI jest narzędziem, które może znacząco wspomóc pracę, oraz jakie korzyści mogą wyniknąć z jej wykorzystania.

Drugi, „Metody badania użytkowników i nieużytkowników bibliotek – aspekty praktyczne”, koncentrował się na praktycznych metodach badania zachowań użytkowników i nieużytkowników bibliotek. Uczestnicy poznali narzędzia diagnozowania potrzeb czytelników oraz dowiedzieli się, jak poznane metody badań mogą poprawić jakość usług.

Prezentacje z konferencji dostępne są na stronie wydarzenia <https://automatyzacjabibliotek.sbp.pl/>.

- Kurs online Format MARC 21

Kurs przeznaczony jest dla wszystkich, którzy planują rozpoczęcie katalogowania w Formacie MARC 21 lub zamierzają doszkolić się w zakresie jego stosowania. Uczestnicy poznają pola, podpola i wskaźniki formatu MARC 21 oraz dowiedzą się, które z nich muszą znaleźć się w opisie, a które są opcjonalne. Będą także mogli zobaczyć, w jaki sposób elementy formatu przekładają się na poszczególne strefy opisu bibliograficznego oraz jak pozwalają klasyfikować treść dokumentu. W trakcie ośmiu spotkań omówione i przećwiczone zostaną kolejne pola formatu z przykładami ich zastosowania, a materiały edukacyjne pomogą korzystać z formatu MARC 21 w codziennej pracy bibliotekarskiej.

Najbliższa edycja rozpoczyna się 10 stycznia i potrwa do 6 marca 2024 r. Rejestracja i szczegóły <http://szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/format-marc21-kurs-online-4-edycja/>

- Szkolenia online

Oferta szkoleniowa jest na bieżąco aktualizowana. Obecnie obejmuje m.in. następujące tematy:

- Sztuczna inteligencja w codziennej pracy. Darmowe narzędzia, które ułatwią ci życie
- Biblioteka wspierająca. Metody budowania efektywnej motywacji i zaangażowania zespołu w bibliotekach
- Organizacja kolekcji cyfrowych w instytucjach sektora GLAM
- Marka biblioteki – jak stać się niezapomnianym

- TikTok, stories, rolki – najnowsze formy promocji
 - Jak weryfikować informacje w sieci? Narzędzia i metody
 - Wprowadzenie do organizacji wiedzy
 - Tworzenie wystaw cyfrowych
 - Zarządzanie informacją bibliograficzną
 - Ewidencja zbiorów bibliotecznych
 - Bibliotekarz menadżerem projektu. Metoda „łańcucha krytycznego” w zarządzaniu projektami bibliotecznymi
 - Bibliotekarz edukatorem. „Kapsułki/pigułki wiedzy” – inne podejście do tworzenia bibliotecznej oferty szkoleniowej
 - Instrukcja kancelaryjna (IK) i jednolity rzeczowy wykaz akt (JRWA) w bibliotece
 - RODO w małych i średnich bibliotekach
 - Używanie mediów społecznościowych „zgodnie z przepisami prawa”
- Oferta jest dostępna na stronie <http://www.szkoleniadlabibliotekarzy.sbp.pl/>

WYDAWNICTWO NAUKOWE I EDUKACYJNE SBP

Zachęcamy do prenumeraty czasopism SBP na 2024 rok

Zamówienia na czasopisma można składać w ciągu całego roku za pośrednictwem:

- sklepu internetowego Wydawnictwa SBP
- e-mailem na adres: sprzedaz@sbp.pl
- listownie na adres: Dział sprzedaży SBP, Al. Niepodległości 213, 02-086 Warszawa
- Rabaty przy zamówieniu większej liczby egzemplarzy tego samego tytułu:
- 20% – 2-9 egzemplarzy tego samego tytułu
- 30% – 10 i więcej egzemplarzy tego samego tytułu

Wystąpienie do MEiN w sprawie czasopisma „Zagadnienia Informacji Naukowej – Studia Informacyjne”

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich wystosowało pismo do Ministra Edukacji i Nauki z wnioskiem o podniesienie wartości punktowej czasopisma „Zagadnienia Informacji Naukowej – Studia Informacyjne” na liście MEiN.

Nowości wydawnicze

- *Propaganda w świecie nowych plemion* (Łukasz Szurmiński)

Bardzo interesująca, bogata w treści oraz napisana z wyraźnym zacięciem (znamionującym głębokie, emocjonalne zanurzenie w analizowaną problematykę) monograficzna praca, stanowić będzie z pewnością cenne uzupełnienie szeregu rozpraw naukowych (polskich i zagranicznych), poświęconych w tytule książki tematyce, czyli propagandzie (w różnorodnych jej formach). Można nawet śmiało tę pracę uznać za cenne kompendium wiedzy z tego zakresu, albowiem w siedmiu dobrze skomponowanych rozdziałach monografii, żądny wiedzy czytelnik znajdzie w zasadzie niemal pełny opis i analizę tak ważnego procesu od-

działywania na szeroko pojmowaną opinię publiczną, jakim była i jest пропаган-
da. (Z recenzji prof. dr. hab. Janusza Włodzimierza Adamowskiego)

- *Prezentacje multimedialne w wystąpieniach naukowych* (pod red. nauk. Marioli Antczak)

Monografia dotyczy zagadnień nieczęsto podejmowanych w polskiej literaturze naukowej, a ważnych z punktu widzenia społeczności akademickiej. Jak zostało to zaznaczone we wstępie publikacji, podjęta problematyka odnosi się do jednego z etapów procesu komunikacji naukowej – bezpośredniego przedstawiania wyników badań na konferencjach organizowanych przez i dla środowiska uczonych. Autorzy książki przygotowali ciekawe i drobiazgowo wręcz informacje teoretyczne na temat konferencji naukowych, wystąpień publicznych, jak również praktyczne, dotyczące wykorzystania różnych narzędzi służących opracowaniu prezentacji multimedialnych, ich rzetelnego przygotowania merytorycznego oraz edytorskiego, a także optymalnego przedstawienia przed publicznością. Recenzowaną publikację, przeznaczoną nie tylko dla środowiska akademickiego, ale dla wszystkich osób posługujących się w swojej pracy prezentacjami multimedialnymi, wyróżnia bogata i starannie zestawiona kwerenda bibliograficzna. Reasumując, praca jest interesującym kompendium o uniwersalnym i użytecznym charakterze. (dr hab. prof. UWro Aneta Firlej-Buzon)

- *Nauka o informacji w okresie zmian. Nauka wobec współczesności: Wojny informacyjne* (pod red. nauk. Barbary Sosińskiej-Kalaty, Piotra Tańkowskiego)

Szerokie upowszechnienie i dynamiczny rozwój cyfrowych technologii informacyjnych, mediów społecznościowych, dziennikarstwa obywatelskiego, a także technologii smart, sterujących otaczającymi nas urządzeniami czy całymi gałęziami przemysłu, niosą ze sobą nie tylko szanse szybszego przepływu i lepszego wykorzystania informacji, lecz także zagrożenia związane z cyberterroryzmem, dezinformacją i wszelkimi aspektami wojen prowadzonych w cyberprzestrzeni. Refleksja nad zjawiskami dezinformacji, a także teoretyczne podstawy przeciwdziałania im należy do pól badawczych różnych dyscyplin nauk humanistycznych i społecznych: nauk o komunikacji społecznej i mediach (informatologia, medioznawstwo), nauk o bezpieczeństwie, politologii, ale także filozofii czy socjologii. Takie właśnie interdyscyplinarne ujęcie zagadnienia prezentujemy w niniejszej książce.

- *Przez obiektyw kamery. Postacie osób duchownych i zakonnic w polskim filmie fabularnym* (Anita Zawisza)

Monografia Anity Zawiszy oparta została na jej autorskich badaniach dotyczących wizerunku księży i zakonnic w wybranych polskich filmach fabularnych. Tym samym wpisuje się ona w coraz częściej podejmowaną w debacie publicznej i publikacjach naukowych debatę nad oceną działań Kościoła katolickiego w Polsce, a przede wszystkim jego przedstawicieli. W takiej debacie, której tak bardzo potrzebuje polska opinia publiczna i sam Kościół, ważny jest każdy głos, każda perspektywa i opinia. Takim właśnie głosem jest właśnie przygotowana przez Anitę Zawiszę publikacja. (Z recenzji prof. dr hab. Katarzyny Pokornej-Ignatowicz).

-
- *Litteris et amicitia. Studia ofiarowane Profesor Annie Kamler w czterdziestopięcioletnie pracy naukowej* (pod red. nauk. Doroty Pietrkiewicz i Katarzyny Seroki, przy współpracy Jacka Puchalskiego).

Opracowanie:
Aldona Zawalkiewicz, Małgorzata Dargiel-Kowalska

Tekst wpłynął do Redakcji 11 grudnia 2023 r.

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

„Przegląd Biblioteczny” drukuje materiały oryginalne i tylko takie, których autor nie zamierza opublikować w innych czasopismach lub pracach zbiorowych.

Teksty artykułów są recenzowane zgodnie z zasadami *double-blind peer review*. Każdy artykuł recenzowany jest przez dwóch recenzentów dobieranych spośród specjalistów problematyki w nim poruszanej na podstawie jednolitego formularza. Podstawowymi kryteriami oceny artykułu są: zgodność tematu z profilem czasopisma, wartość merytoryczna tekstu, jego organizacja logiczna i forma językowa. O przyjęciu tekstu do publikacji autorzy informowani są w ciągu 6-10 tygodni od otrzymania go przez Redakcję.

Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego” uprzejmie prosi autorów o przestrzeganie przedstawionych poniżej zasad przygotowania i przesyłania materiałów do publikacji.

1. ZASADY OGÓLNE

Teksty powinny być napisane w programie WORD w formacie RTF. Artykuł nie powinien przekraczać 36 000 znaków (ze spacjami), a recenzja, sprawozdanie itp. – 14 000 znaków (ze spacjami). Teksty należy nadsyłać w formie elektronicznej na adres e-mail redakcji: przegląd.biblioteczny@uw.edu.pl

Do każdego artykułu należy dołączyć streszczenie autorskie w języku polskim o objętości ok. 100 wyrazów (ok. 1000 znaków) oraz zestaw 5-8 słów kluczowych. Streszczenie powinno zawierać następujące informacje: teza/cel artykułu, metody badań, najważniejsze wyniki, wnioski.

Wydawnictwo SBP i Redakcja „Przeglądu Bibliotecznego” podpisała porozumienie z redakcją „The Central European Journal of Social Sciences and Humanities” (CEJSH) w sprawie elektronicznej publikacji streszczeń prac naukowych ukazujących się w „Przeglądzie Bibliotecznym”. Przedsięwzięcie to nie ma charakteru komercyjnego, a służyć ma popularyzacji polskiego dorobku naukowego. Jeśli Autor nadsyłanego do „PB” artykułu nie wyraża zgody na publikację jego abstraktu w CEJSH, prosimy o wyraźne określenie na piśmie swego stanowiska.

Autorzy artykułów proszeni są o przygotowanie odrębnej strony tytułowej, zawierającej tytuł artykułu, nazwisko autora oraz adres e-mail. Zgodnie z zasadami przeciwdziałania zjawiskom *ghostwritingu* i *guest authorship* Redakcja prosi również, aby na tej stronie ujawnione zostały nazwiska i afiliacje wszystkich osób, które przyczyniły się do powstania artykułu, ich rola i udział w przygotowaniu publikacji (kto jest autorem koncepcji, założeń, metod itp. wykorzystywanych w pracy zgłoszonej do druku; procentowy udział w przeprowadzonych badaniach i opracowaniu artykułu). Redakcja zobligowana jest do poinformowania, iż *ghostwriting* i *guest authorship* są przejawem nierzetelności naukowej, a wszelkie wykryte przypadki muszą być przez Redakcję demaskowane, włącznie z powiadomieniem odpowiednich podmiotów (instytucje zatrudniające autorów, towarzystwa naukowe, stowarzyszenia edytorów naukowych itp.). Redak-

cja prosi także o podanie informacji o źródłach finansowania publikacji, wkładzie instytucji naukowo-badawczych, stowarzyszeń i innych podmiotów (*financial disclosure*).

Na pierwszej stronie artykułu powinien być umieszczony jedynie tytuł oraz oświadczenie Autora/Autorów, że tekst przedstawiany redakcji „Przeglądu Bibliotecznego” nie był dotychczas opublikowany ani zgłoszony do publikacji w żadnym innym czasopiśmie. Jeśli tekst był prezentowany na konferencji, należy podać jej szczegółowe dane wraz z ewentualnymi informacjami o publikacji materiałów konferencyjnych. Jeśli artykuł jest częścią przygotowywanej do druku książki, należy podać jej dane oraz planowany termin publikacji. Zapewnienie anonimowości tekstów przekazywanych do recenzji wymaga, aby w tekście artykułu w żadnym miejscu nie była umieszczona informacja umożliwiająca identyfikację autora.

2. ZASADY SZCZEGÓŁOWE OPRACOWANIA ARTYKUŁU

Tekst artykułu powinien być podzielony na nienumerowane podrozdziały zaopatrzone w tytuły. W pierwszej części zaleca się umieścić informacje wprowadzające w problematykę prezentowaną w artykule. W części ostatniej – wnioski końcowe i podsumowanie przedstawionych rozważań.

Tytuły czasopism, wystaw, konferencji, programów itp. powinny być zapisane w cudzysłowie; tytuły publikacji (książek, artykułów itp.) należy wyróżnić kursywą.

Fragmety cytowane powinny być zapisane w cudzysłowie, czcionką prostą.

Materiały ilustracyjne (tabele, wykresy itp.) powinny być przygotowane w odcieniach szarości lub kolorystyce czarno-białej, z zaznaczeniem ich miejsca w tekście; wszystkie ilustracje powinny mieć własną numerację oraz tytuły.

Przypisy terminologiczne lub dygresyjne powinny być umieszczone na dole strony i ponumerowane liczbami arabskimi; zaleca się ograniczenie liczby przypisów do niezbędnego minimum.

Przypisy bibliograficzne zastępuje się odesłaniem do bibliografii załącznikowej, którą należy opracować zgodnie z zasadami *The Publication Manual of the American Psychological Association*, Seventh Edition. W razie wątpliwości i w przypadkach nieujętych w tych wskazówkach należy odwołać się do oryginalnego tekstu zasad APA, 7th Edition.

W artykułach napisanych w języku polskim stosuje się skróty polskie („w”, „s.”, „Red.”, „i in.” itd.), natomiast w przypadku prac przygotowanych w języku angielskim – angielskie („in”, „p.”, „pp.”, „Ed.” lub „Eds.”, „et al.” itd.).

Odesłanie w tekście umieszcza się w nawiasie okrągłym wg poniższych zasad.

Ogólne powołania na literaturę w tekście należy podawać w formie:

– odesłanie do jednego dzieła: (Dembowska, 1991), (Taradejna & Taradejna, 2003) lub (Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika, 1976);

– odesłanie do kilku dzieł: (Abramowicz, 2001; Kowalski, 1990, 1995) lub (Berners-Lee et al., 2001; Jankowska & Majewski, 2004; Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Książnica Miejska im. M. Kopernika, 1976).

Odwołania do określonych stron cytowanych tekstów należy podawać w formie: (Augustyniak, 2004, s. 15), (Taradejna & Taradejna, 2003, s. 231-233) albo (Stoltz et al., 2018, p. 17).

Opisy bibliograficzne wykorzystanych źródeł należy umieścić na końcu tekstu w bibliografii załącznikowej w układzie alfabetycznym autorów. Prace zbiorowe należy umieszczać pod nazwiskiem redaktora. Jeśli brak w źródle nazwy autora lub redaktora pracy zbiorowej, na pierwszym miejscu umieszcza się tytuł. Opisy prac tego samego autora powinny być uporządkowane według chronologii wstępującej, a w każdym z nich należy powtórzyć nazwisko i inicjał imienia (imion) autora. Prace tego samego autora opublikowane w tym samym roku należy oznaczać wg zasady: Dembowska, Maria (1976a), Dembowska, Maria (1976b), itd.

W opisach należy podać inicjały imion. W przypadku stron WWW bez podanej nazwy autora jako hasła opisu należy użyć nazwy instytucji, do której należy witryna WWW. Należy uwzględnić nazwy wszystkich wydawców, rozdzielone średnikiem, w kolejności, w jakiej zostali wymienieni w książce.

Numer DOI, poprzedzony nazwą protokołu (<http://>), ew. adres URL należy podać na końcu opisu. Po numerze DOI lub URL opis nie kończy się kropką. Nie należy podawać nazw naukowych baz danych (EBSCO, Proquest itd), z których pochodzą artykuły.

W przypadku stron WWW należy podać możliwie jak najdokładniejszą datę. Jeśli opisywane źródło nie zostało zarchiwizowane lub zawiera często zmieniającą się treść, należy podać datę dostępu do źródła.

Przykłady redagowania opisów bibliograficznych przedstawiono poniżej.

KSIĄŻKA

Dembowska, M. (1991). *Nauka o informacji naukowej (informatologia): Organizacja i problematyka badań w Polsce*. IINTE.

Taradejna, R., & Taradejna, M. (2003). *Dostęp do informacji publicznej a prawna ochrona informacji dotyczących działalności gospodarczej, społecznej i zawodowej oraz życia prywatnego*. Wydaw. Adam Marszałek.

Zeng, M.L., & Qin, J. (2022). *Metadata* (3rd ed.). ALA; Neal-Schuman.

Stoltz, D., Griffith, G., Kelly, J., Smith, M., & Wheeler, L. (2018). *Transform and thrive: Ideas to invigorate your library and your community*. ALA Editions.

PRACA ZBIOROWA

Zybert, E. B. (Red.). (2002). *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Wydaw. SBP.

Czapnik, G., Gruszka, Z., & Ladorucki, J. (Red.). (2014). *Jan Muszkowski: Ludzie, epoka, książki: Tradycje i kontynuacje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Chen, C., & Larsen, R. (Eds.). (2014). *Library and information sciences*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-54812-3>

Golub, K., & Liu, Y.-H. (Eds.). (2021). *Information and knowledge organisation in digital humanities: Global perspectives*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003131816>

ARTYKUŁ W CZASOPIŚMIE NAUKOWYM

Augustyniak, A. (2004). Międzynarodowa Federacja Informacji i Dokumentacji. *Przegląd Biblioteczny*, 72(1/2), 3–21.

Buitrago Ciro, J. (2022). How are academic libraries in Spanish-speaking Latin America responding to new models of scholarly communication and predatory publishing? *Journal of Librarianship and Information Science*, 54(3), 373–388. <https://doi.org/10.1177/09610006211016533>

Frederickson, B.L. (2000). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention & Treatment*, 3(1), Article 1. <https://doi.org/10.1037/1522-3736.3.1.31a>

Lamers, W. S., Boyack, K., Larivière, V., Sugimoto, C. R., van Eck, N. J., Waltman, L., & Murray, D. (2021). Investigating disagreement in the scientific literature. *ELife*, 10, Article e72737. <https://doi.org/10.7554/eLife.72737>

ROZDZIAŁ W KSIĄŻCE

Gawrysiak, P. (2000). W stronę inteligentnych systemów wyszukiwawczych. W Cz. Daniłowicz (red.), *Multimedialne i sieciowe systemy informacyjne: materiały konferencyjne* (s. 59–69). Oficyna Politechniki Wrocławskiej.

Sadowska, J. (2021). Misja współczesnej biblioteki. W M. Wojciechowska (red.), *Zarządzanie biblioteką* (Wyd. 2 popr. i uzup., s. 19–31). Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Hartley, J. T., Harker, J. O. & Walsh, D. A. (1980). Contemporary issues and new directions in adult development of learning and memory. In L. W. Poon (Ed.), *Aging in the 1980's: Psychological issues* (pp. 239–252). American Psychological Association.

Zittrain, J. & Palfrey, J. (2008). Internet filtering: the politics and mechanisms of control. In R. Deibert, J. Palfrey, R. Rohozinski & J. Zittrain (Eds), *Access denied: the practice and policy of global Internet filtering* (pp. 29–56). The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/7617.003.0005>

ARTYKUŁY PRASOWE (DZIENNIKI, TYGODNIKI, PRASA FACHOWA)

Berners-Lee, T., Hendler, J. & Lassila, O. (2001, May 1). The semantic web. *Scientific American*, 284(5), 34–43. <https://www.scientificamerican.com/article/the-semantic-web/>

Glapa, J. (2002). Informacja gospodarcza w Książnicy Pomorskiej. *EBIB Elektryczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy*, 40(11). <http://www.ebib.pl/2002/40/glapa.php>

Szymielewicz, K. (2020, 3-8 czerwca). Wtyczka z krainy krzemowców. *Polityka*, (23), 56-57.

Burda, E. (2022, 15 marca). Biblioteka otworzyła się na uchodźców. *Dziennik Wschodni*, 9.

Grant, N. (2022, September 28). Google to make search and maps more 'immersive'. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/09/28/technology/google-maps-immersive-search-on.html?searchResultPosition=1>

Grant, N. (2022, September 29). Google says it will make its searches more visual. *The New York Times*, B5.

DOKUMENT Z WITRYNY INSTYTUCJI, ORGANIZACJI LUB OSOBY PRYWATNEJ

Chou, L., McClintock, R., Moretti, F., & Nix, D. H. (1993). *Technology and education: New wine in new bottles: Choosing pasts and imagining educational futures*. Columbia University, Institute for Learning Technologies. <https://web.archive.org/web/20020209053108/http://www.ilt.columbia.edu/publications/papers/newwine1.html>

Ministerstwo Edukacji i Nauki (2019, 3 grudnia). *Polscy uczniowie wśród najlepszych na świecie – wyniki badania PISA 2018*. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/pisa2018-wyniki>

Smith, B. (n.d). *Ontology and information systems*. Retrieved October 6, 2022, from <http://ontology.buffalo.edu/ontology.doc>

National Library of Medicine (2021, March 10). *Unified Medical Language System (UMLS)*. <https://www.nlm.nih.gov/research/umls/index.html>

Drózd, R. (2022, 11 lipca). Calibre 6.0 i nowa funkcja: wyszukiwanie pełnotekstowe wszystkich e-booków! *Świat Czytników*. <https://swiatczytnikow.pl/calibre-6-0-wyszukiwanie-pelnotekstowe-wszystkich-e-bookow/?pod>

Po przyjęciu artykułu do druku autorzy proszeni są o przesłanie swojej fotografii o dobrej rozdzielczości (elektronicznie, w formie pliku JPG lub TIF) oraz krótkiej informacji biograficznej (do 70 słów), która powinna zawierać następujące elementy: tytuł/stopień naukowy lub zawodowy autora, numer ORCID, aktualne miejsce pracy i zajmowane stanowisko; specjalności naukowe lub zawodowe, najważniejsze publikacje (max. 3).

Redakcja nie przyjmuje tekstów, które nie są opracowane zgodnie z powyższymi wskazówkami i zastrzega sobie prawo skracania tekstów oraz wprowadzania zmian w uzgodnieniu z autorem. Redakcja nie zwraca przesłanych materiałów.

GUIDELINES FOR AUTHORS

The editors of „Library Review“ accept only manuscripts that have not been published before and are not planned to be published in other journals or collective works.

Papers are reviewed through a double-blind peer review process. Each paper is reviewed with a standard review form filled in by two referees selected from professionals with expertise in appropriate domain. The reviewers use the following evaluation criteria: compatibility of the subject discussed with the journal profile, scientific merit, appropriate text arrangement and correct language use.

The editors of „Library Review“ kindly requests Authors to follow the journal guidelines while preparing and sending papers for publication.

1. GENERAL GUIDELINES

Papers should be submitted as RTF (Rich Text Format) files with maximum of 36,000 characters including spaces per paper and 14,000 characters including spaces per review, report, etc. Papers saved as RTF files should be sent by e-mail to: przeglad.biblioteczny@uw.edu.pl.

Each paper should be accompanied by keywords and an abstract maximum 100 words/1000 characters long prepared by the author. The abstract should present a thesis/objective of the paper, research methods applied, most important results and conclusions.

Wydawnictwo SBP (Polish Librarians Association Publishing House) and the editors of „Library Review“ have signed an agreement with the editors of „The Central European Journal of Social Sciences and Humanities“ (CEJSH) concerning electronic publishing of abstracts of papers published in „Library Review“. This agreement is non-commercial and focused on the promotion of Polish scientific achievements. The Authors of papers sent to „Library Review“ who do not give their consent to the publication of their abstracts in CEJSH are kindly asked to express their view in written form.

Authors are expected to prepare a separate title page including the title of the paper, the Author's name, mailing and e-mail address. Furthermore, in compliance with the policy against ghostwriting and guest authorship Authors are requested to reveal names and affiliations of all persons who contributed to the paper and the extent of their contribution (the author of the concept, assumptions, methods, etc. used in the submitted manuscript; the percentage of the author's contribution to the research and the paper preparation). Ghostwriting and guest authorship are the mark of scientific dishonesty and all their occurrences have to be brought to public attention by the editors even if appropriate institutions need to be informed (institutions employing authors, scientific associations, associations of scientific editors, etc.) Authors are also requested to describe sources of founding that have supported the work and the financial involvement of research institutes, associations and other entities (financial disclosure).

First page of the submitted paper should include only the title and Authors' statement that the text presented to "Library Review" has neither been published nor considered for publication in any other journal. If the paper was presented at a scientific meeting, Authors should provide detailed information about the event and the conference proceedings. If the paper is planned as a part of a book, Authors should provide its metadata and planned publishing date. In order to ensure the anonymity of the review process, Authors are asked not to place any information in the text that could be used to identify the author.

2. DETAILED GUIDELINES FOR PAPER PREPARATION

The text should be organized into unnumbered subtitled sections. It should start with an introductory overview and end with conclusions and the summary of the discussion.

Titles of journals, exhibitions, conferences, programs, etc. should be put in double quotation marks; titles of publications (books, journal papers, etc.) should be italicized.

Quoted fragments should be written in quotation marks, in simple font.

Illustrative content (tables, graphs, etc.) should be saved as greyscale or black-white pictures and their place within the text should be clearly marked; all illustrations should be numbered and entitled.

Terminological or digressive footnotes should be placed at the bottom of appropriate pages and numbered with Arabic numerals; it is recommended to limit the number of footnotes to the most indispensable ones.

Bibliographic footnotes should be replaced with references to the end-of-work bibliography prepared according to APA Style (Seventh Edition). References within the body of the paper should be placed in brackets according to the rules provided below. General references to literature within the body of the paper should be formed as follows:

- the reference to one work: (Dembowska, 1991) or (*Library...*, 1976);
- the reference to several works: (Abramowicz, 2001; Kowalski, 1990; 1995) or (Berners-Lee et al., 2001; Jankowska & Majewski, 2004; *Library...*, 1976).

The references to the specified pages of publications cited in the text should be written as follows: (Augustyniak, 2004, p. 15), (Taradejna & Taradejna, 2003, pp. 231-233) or (Stoltz et al., 2018, p. 17).

Bibliographic descriptions of the sources cited in the paper should be placed in the end of the text as a bibliography ordered alphabetically by authors. Collective works should be ordered by the name of the editor. If the work lacks the name of the author or the editor, it should be ordered by title. The descriptions of foreign publications should include page numbering, numbers and abbreviations in the language of the text (e.g. "W" in Polish "In" in English, "s." in Polish "p." in English). The descriptions of several works by the same author should be ordered by the year of publication, ascending, and each of these descriptions should include the last and first name of the author. Several works of the same author published in the same year should be additionally marked with letters added to the year of publication, e.g. Dembowska, Maria (1976a)..., Dembowska, Maria (1976b)..., etc.

The descriptions should include the initials of the first names. For web pages without an author's name, use the name of the institution to which the web site belongs as the main entry of description. Include all publishers, separated by a semicolon, in the order in which they are listed in the book.

The DOI number, preceded by the protocol name (<http://>), or the URL address, should be given at the end of the description. The description does not end with a full stop after the DOI or URL. Do not include the names of the scientific databases (EBSCO, Proquest, etc.) from which the articles come.

In the case of websites, the date should be given as precisely as possible. If the described source has not been archived or contains frequently changing content, the date of access to the source should be provided.

See below the examples of correct bibliographic descriptions.

BOOKS

Dembowska, M. (1991). *Nauka o informacji naukowej: organizacja i problematyka badań w Polsce*. IINTE.

Zeng, M.L., & Qin, J. (2022). *Metadata* (3rd ed.). ALA; Neal-Schuman.

Stoltz, D., Griffith, G., Kelly, J., Smith, M., & Wheeler, L. (2018). *Transform and thrive: Ideas to invigorate your library and your community*. ALA Editions.

COLLECTIVE WORKS

Zybert, E. B. (Ed.). (2002). *Książka i biblioteka w środowisku edukacyjnym*. Wydaw. SBP.

Czapnik, G., Gruszka, Z., & Ladorucki, J. (Eds.). (2014). *Jan Muszkowski: Ludzie, epoka, książki: Tradycje i kontynuacje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego; Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Chen, C., & Larsen, R. (Eds.). (2014). *Library and information sciences*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-54812-3>

Golub, K., & Liu, Y.-H. (Eds.). (2021). *Information and knowledge organisation in digital humanities: Global perspectives*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003131816>

JOURNAL PAPERS

Augustyniak, A. (2004). Międzynarodowa Federacja Informacji i Dokumentacji. *Przegląd Biblioteczny*, 72(1/2), 3–21.

Buitrago-Ciro, J. (2022). How are academic libraries in Spanish-speaking Latin America responding to new models of scholarly communication and predatory publishing? *Journal of Librarianship and Information Science*, 54(3), 373–388. <https://doi.org/10.1177/09610006211016533>

Frederickson, B.L. (2000). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention & Treatment*, 3(1), Article 1. <https://doi.org/10.1037/1522-3736.3.1.31a>

Lamers, W. S., Boyack, K., Larivière, V., Sugimoto, C. R., van Eck, N. J., Waltman, L., & Murray, D. (2021). Investigating disagreement in the scientific literature. *ELife*, 10, Article e72737. <https://doi.org/10.7554/eLife.72737>

PAPERS IN COLLECTIVE WORKS

Gawrysiak, P. (2000). W stronę inteligentnych systemów wyszukiwawczych. In Cz. Daniłowicz (Ed.), *Multimedialne i sieciowe systemy informacyjne: materiały konferencyjne* (pp. 59–69). Oficyna Politechniki Wrocławskiej.

Sadowska, J. (2021). Misja współczesnej biblioteki. In M. Wojciechowska (Eds.), *Zarządzanie biblioteką* (Ed. 2, pp. 19–31). Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Hartley, J. T., Harker, J. O. & Walsh, D. A. (1980). Contemporary issues and new directions in adult development of learning and memory. In L. W. Poon (Ed.), *Aging in the 1980's: Psychological issues* (pp. 239–252). American Psychological Association.

Zittrain, J. & Palfrey, J. (2008). Internet filtering: the politics and mechanisms of control. In R. Deibert, J. Palfrey, R. Rohozinski & J. Zittrain (Eds), *Access denied: the practice and policy of global Internet filtering* (pp. 29-56). The MIT Press. <https://doi.org/10.7551/mitpress/7617.003.0005>

PRESS ARTICLES (DAILY NEWSPAPERS, WEEKLIES, PROFESSIONAL PRESS)

Berners-Lee, T., Hendler, J. & Lassila, O. (2001, May 1). The semantic web. *Scientific American*, 284(5), 34–43. <https://www.scientificamerican.com/article/the-semantic-web/>

Głapa, J. (2002). Informacja gospodarcza w Książnicy Pomorskiej. *EBIB Elektroniczny Biuletyn Informacyjny Bibliotekarzy*, 40(11). <http://www.ebib.pl/2002/40/glapa.php>

Szymielewicz, K. (2020, 3-8 czerwca). Wtyczka z krainy krzemowców. *Polityka*, (23), 56–57.

Burda, E. (2022, 15 marca). Biblioteka otworzyła się na uchodźców. *Dziennik Wschodni*, 9.

Grant, N. (2022, September 28). Google to make search and maps more 'immersive'. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/09/28/technology/google-maps-immersive-search-on.html?searchResultPosition=1>

Grant, N. (2022, September 29). Google says it will make its searches more visual. *The New York Times*, B5.

DOCUMENT FROM THE WEBSITE OF AN INSTITUTION, ORGANIZATION OR INDIVIDUAL

Chou, L., McClintock, R., Moretti, F., & Nix, D. H. (1993). *Technology and education: New wine in new bottles: Choosing pasts and imagining educational futures*.

Columbia University, Institute for Learning Technologies. <https://web.archive.org/web/20020209053108/http://www.ilt.columbia.edu/publications/papers/newwine1.html>

Ministerstwo Edukacji i Nauki (2019, 3 grudnia). *Polscy uczniowie wśród najlepszych na świecie – wyniki badania PISA 2018*. <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/pisa2018-wyniki>

Smith, B. (n.d). *Ontology and information systems*. Retrieved October 6, 2022, from <http://ontology.buffalo.edu/ontology.doc>

National Library of Medicine (2021, March 10). *Unified Medical Language System (UMLS)*. <https://www.nlm.nih.gov/research/umls/index.html>

Drózd, R. (2022, 11 lipca). Calibre 6.0 i nowa funkcja: wyszukiwanie pełnotekstowe wszystkich e-booków! *Świat Czytników*. <https://swiatczytnikow.pl/calibre-6-0-wyszukiwanie-pelnotekstowe-wszystkich-e-bookow/?pod>

When the paper is accepted for publication, the Authors are asked to send in their high resolution photographs (by e-mail, as JPG or TIF files) and short biographical notes of maximum 70 words which should include the Authors' scientific/professional titles, ORCID id, current employers and positions occupied, scientific/professional specializations and most important publications (max. 3).

The editors do not accept texts which do not follow the guidelines listed above and stipulate the right to reduce texts and introduce changes accepted by the authors. The editors do not return materials sent to "Library Review".

PRZEGLĄD BIBLIOTECZNY

Warunki prenumeraty

Zamówienia na „Przegląd Biblioteczny” prosimy kierować na adres:

Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich
Dział Sprzedaży 02-086 Warszawa
Al. Niepodległości 213

lub

przez stronę: wydawnictwo.sbp.pl
telefonicznie: (22) 608-28-26
mailowo: sprzedaz@sbp.pl; wydawnictwo@sbp.pl

Sprzedaż odręczna (w godz. 9⁰⁰ – 15⁰⁰)

- w siedzibie SBP (Al. Niepodległości 213)
- w Wydawnictwie Naukowym i Edukacyjnym SBP (ul. Konopczyńskiego 5/7, 00-335 Warszawa
tel/fax (22) 827-52-96)

Nasze konto: Credit Agricole Bank Polska S.A. 46 1940 1076 3122 4176 0000 0000

„Przegląd Biblioteczny” można otrzymywać:

- składając zamówienie na dowolny okres lub na poszczególne zeszyty zarówno archiwalne, jak i bieżące; odbiorca wnosi wówczas opłatę po otrzymaniu przesyłki (zeszytu) wraz z rachunkiem
- za gotówkę bezpośrednio w Dziale Sprzedaży Wydawnictwa Naukowego i Edukacyjnego SBP

Cena prenumeraty na 2023 r. – 196 zł

Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP. Warszawa 2023

Łamanie: Ewa Majewska
Druk i oprawa: Fabryka Druku Sp. z o.o.
www.fabrykadruku.pl